

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТОЛМАЧОВА Ірина Георгіївна

УДК 378.147

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело _____ І. Г. Толмачова

Науковий керівник – **Бадер Світлана Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент

Старобільськ – 2021

АНОТАЦІЯ

Толмачова І. Г. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021.

Актуальність теми зумовлена активним поширенням медіазасобів серед усіх верств населення України. Особливо це стосується учнів початкової школи, які систематично використовують сучасні гаджети та вже з шестирічного віку є залежними від медіаінформації, онлайн-розваг, віртуального спілкування. Відповідно до Концепції Нової української школи здобувачі освіти закладів загальної середньої освіти мають володіти інформаційно-цифровою компетентністю, а тому вже з першого року навчання молодших школярів необхідно враховувати інтереси, інформаційні потреби та пріоритети здобувачів освіти, вчити учнів початкової школи здобувати знання, відкривати нові перспективи, можливості для саморозвитку та самовдосконалення, використовуючи дидактичний потенціал медіазасобів; пропонувати розв'язувати освітні завдання через вебресурси, програмове забезпечення медіазасобів. Такий комплекс завдань потребує від учителя початкової школи професійних знань, умінь, навичок щодо роботи з медіазасобами. А, отже, сучасний учитель має бути медіакомпетентним фахівцем педагогічної діяльності, який зможе сформувати відповідну компетентність у молодших школярів.

Такі зміни в освіті у свою чергу спричиняють оновлення моделі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти, адже саме молодші школярі є найбільш залежними від медіазасобів, щоденно поринають у світ віртуального життя, не усвідомлюючи наявності фейків, дезінформації, маніпуляції та вплив такої

інформації на розумовий, психічний, моральний розвиток особистості. Тому від медіакомпетентного вчителя початкової школи залежить адаптованість підростаючого покоління до тих реалій, які висуває інформаційний простір XXI століття: уміння дітей грамотно використовувати медіазасоби, зокрема аналізувати, критично оцінювати медіаінформацію; уміння вчасно реагувати на медіавіруси; швидко знаходити потрібні дані, оперуючи медіасимволами; репрезентувати інформацію, використовуючи хмарні сервіси, соціальні мережі; передавати інформацію, комунікувати через поштові сервіси.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив констатувати відсутність чіткого визначення поняття «медіакомпетентність» у сучасному науковому полі, натомість резюмуємо, що означена дефініція тлумачиться в межах трьох підходів: психологічного, педагогічного та технологічного.

Феномен «медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи» розглядається автором як інтегрована характеристика компетенцій, а також індивідуальних рис особистості майбутнього вчителя початкової школи, що дозволяють уміло використовувати медіазасоби, адекватні для початкової ланки освіти, та створювати медіапродукти для подальшої професійної діяльності.

Розкрито структуру медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, що містить такі компоненти: мотиваційний (умотивованість здобувачів освіти опанувати медіазасоби, готовність грамотно реалізовувати потенціал мережі Інтернет, зацікавленість майбутніх учителів використовувати медіазасоби в майбутній професійній діяльності), когнітивний (теоретична підготовленість здобувачів освіти з питань програмного забезпечення медіазасобів, поінформованість щодо дидактичних особливостей онлайн-сервісів: поштові, хмарні, соціальні мережі, месенджери, пошукові сервіси), діяльнісний (уміння майбутніх учителів творчо реалізовувати професійну діяльність, використовуючи авторські медіапродукти).

З урахуванням сутнісних характеристик досліджуваного поняття визначено критерії та відповідні показники сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: мотиваційний, когнітивний, операціонально-творчий. Відповідно до критеріїв було охарактеризовано рівні сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: високий, середній, низький.

З метою виявлення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи розроблений діагностичний інструментарій, зокрема «Діагностична карта сформованості медіакомпетентності»; анкета-питальник «Медіазасоби та їх види», анкета «Значення медіазасобів для сучасної освіти», тест «Формування особистості в умовах кіберпростору»; завдання-практикуми «План-стратегія», спостереження за роботою студентів з медіазасобами тощо.

За результатами констатувального етапу експериментального дослідження встановлено, що більшість студентів КГ та ЕГ мають низький (47,9% та 48,1%) та середній (28,3% та 25,5%) рівні сформованості медіакомпетентності, що характеризується відсутністю мотивації щодо використання в майбутній професійній діяльності медіазасобів; низьким рівнем теоретичної та практичної підготовленості до роботи з медіазасобами; невідповідністю майбутніх учителів визначати освітній потенціал програмного забезпечення та створювати авторські медіапродукти.

Автором обґрунтовано та впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти низку педагогічних умов, що спрямовані на підвищення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, зокрема формування в майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності; моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи; систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних

медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін. Установлено, що організація спеціального медіасередовища в закладах вищої освіти сприятиме систематичній роботі з медіазасобами, що стане результатом теоретичної та практичної підготовленості до роботи з програмним забезпеченням та вмінням майбутніх учителів створювати власні медіапродукти; дозволить здобувачам освіти адаптуватися до професійної діяльності в умовах медіатизації освіти та є запорукою успішного формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. Медіасередовище визначається як сукупність умов (матеріально-технічних, дидактичних та організаційно-педагогічних), що дозволяють сформувати позитивну мотивацію в майбутніх учителів щодо роботи з медіазасобами, сприяють формуванню вмінь щодо роботи з різними медіазасобами, електронними платформами, сервісами, мобільними додатками, комп'ютерними програмами, формують навички створення авторських медіапродуктів. Виокремлено компоненти медіасередовища: організаційний, інформаційний, матеріально-технічний, технологічний.

Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (м. Суми), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (м. Харків).

До дослідження було залучено 317 майбутніх учителів початкових класів: 158 осіб контрольної групи, 159 – експериментальної групи.

Реалізація педагогічних умов здійснювалась на підставі впровадження авторського спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі» в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з урахуванням наступних принципів: системності, зв'язку навчання з життям, свідомості, активності, партнерства.

Доцільними при реалізації першої педагогічної умови (*формування в майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо*

застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності) було запровадження низки форм, методів, прийомів навчання майбутніх учителів, що мають інтерактивну спрямованість, зокрема модеративні семінари; прийоми «Mind-Map», брейнрайтингу; знайомство з популярним відеохостингом «Ютуб», перегляд тематичних відеоматеріалів.

Упровадження другої педагогічної умови (*моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи*) відбувалось через включення до змісту професійно-орієнтованих дисциплін модулів про розвиток медіазасобів, зокрема «XXI століття – епоха інноваційних технологій», «Викладання в початковій школі: в минулому й зараз», «Входження закладів загальної середньої освіти до світового медіапростору: переваги й недоліки»; запровадження методу коучингу; проходження студентами онлайн-курсів Educational Era, онлайн-вебінарів; участь у вебдискусіях, педагогічному форумі «Бенчмаркінг медіакомпетентного фахівця сучасності»; аналіз уроків провідних спеціалістів початкової школи у форматі скайп-зв'язку; систематична робота з медіазасобами в аудиторний та позааудиторний час тощо.

Реалізація третьої педагогічної умови (*систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін*) відбувалась виключно через практичну діяльність з медіазасобами: створення авторського блогу, вебсайтів, електронної методичної скарбнички; робота з онлайн-сервісами, програмним забезпеченням, месенджерами, соціальними мережами; проходження майстер-класів у режимі вебінарів; участь майбутніх учителів початкової школи в педагогічному челенджі «Медіазасоби – вектори сучасності».

Перевірка ефективності педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи здійснювалась на контрольному етапі експериментального дослідження шляхом зіставлення результатів діагностики студентів КГ та ЕГ до та після формувального етапу

експериментального дослідження. Достовірність результатів дослідження підтверджено обчисленням достовірності відмінностей за критерієм Пірсона. Порівняння результатів контрольного етапу експерименту з результатами констатувального дають підстави говорити про підвищення рівня сформованості медіакомпетентності в ЕГ, що свідчить про ефективність запропонованих нами педагогічних умов.

Ключові слова: медіакомпетентність, майбутні вчителі початкової школи, процес професійної підготовки, медіазасоби, медіапродукт, медіасередовище.

ABSTRACT

Tolmachova I. H. Formation of media competence of future primary school teachers in the process of professional training. Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis on competition of a scientific degree doctor of philosophy on a specialty 015 Professional education (on specializations). Luhansk Taras Shevchenko National University. Starobilsk, 2021.

The topicality is due to the active distribution of media among all segments of the population of Ukraine. This is especially true for elementary school students who systematically use modern gadgets and have been addicted to media information, online entertainment, and virtual communication since the age of six. According to the Concept of the new Ukrainian school, students of secondary schools must have information and digital competence, and therefore from the first year of studying at primary school we must take into account the interests, information needs and priorities of students, teach primary school students to acquire knowledge, open new perspectives, opportunities for self-development and self-improvement, using the didactic potential of media; offer to solve educational problems through web resources, media software. Such a set of tasks requires from a primary school teacher professional knowledge, skills, abilities to work with media. And, therefore, the modern teacher should be a media-

competent specialist of pedagogical activity who will be able to form the corresponding competence at younger learners.

Such changes in education, in turn, lead to an update of the model of professional training of future primary school teachers in higher education, because it is younger students who are most dependent on the media, immersed in the world of virtual life, unaware of fakes, misinformation, manipulation and the impact of such information on the mental, psychological, moral development of the individual. Therefore, a lot of things depends on the media-competent primary school teacher such as the adaptation of the younger generation to the realities put forward by the information space of the XXI century; children's ability to use media tools competently, namely, analyze, critically evaluate media information, ability to respond to media viruses in a timely manner, find quickly the necessary data, using media symbols, represent information using cloud services, social networks; transmit information, communicate through e-mail services.

The analysis of psychological and pedagogical literature revealed the lack of a clear definition of «media competence» in the modern scientific field, instead, we summarize that this definition is interpreted within three approaches, in particular: psychological, pedagogical and technological.

The phenomenon of «media competence of future primary school teachers» is considered by the author as an integrated characteristic of competencies and individual personality traits of future primary school teachers, which allow using skillfully media tools adequate for primary education and creating media products for further professional activity.

The structure of media competence of future primary school teachers is revealed, which contains the following components: motivational (motivation of students to master media, readiness to realize competently the potential of the Internet; interest of future teachers to use media in future professional activities), cognitive (theoretical training of future specialists on media software, awareness of the didactic features of online services: mail, cloud, social networks,

messengers, search services), activity (the ability of future teachers to implement creatively professional activities using author's media products).

Taking into account the essential characteristics of the studied concept, the criteria and corresponding indicators of the formation of media competence of future primary school teachers are determined: motivational, cognitive, operational and creative. According to the criteria, the levels of formation of media competence of future primary school teachers were characterized, namely: high, medium, low.

In order to identify the level of formation of media competence of future primary school teachers, diagnostic tools have been developed, in particular: «Diagnostic map of the formation of media competence»; questionnaire «Media tools and their types», questionnaire «Importance of media tools for modern education», test «Personality formation in cyberspace»; tasks-workshops «Plan-strategy», observation of students' work with media, etc.

According to the results of the observational stage of the experimental study, it was found that the majority of CG and EG students have a low (47.9% and 48.1%) and medium (28.3% and 25.5%) level of media competence, which is characterized by lack of motivation on the use of media in future professional activities; low level of theoretical and practical readiness to work with media; unpreparedness of future teachers to determine the educational potential of software and create author's media products.

The author substantiates and introduces into the educational process of higher education institutions a number of pedagogical conditions aimed at increasing the level of media competence of future primary school teachers, in particular: the formation of future primary school teachers positive motivation to use media in the process of professional training and further professional activities; modeling and implementation of the educational media environment of the higher educational institution, aimed at the formation of professional knowledge, skills and abilities of future primary school teachers; systematic creation by future primary school teachers of independent media products during

the study of professional disciplines. It is established that the organization of a special media environment in higher education institutions will promote systematic work with media, which will be the result of theoretical and practical readiness to work with software and the ability of future teachers to create their own media products; will allow students to adapt to professional activities in the context of mediatization of education and it is the key to successful formation of media competence of future primary school teachers. Media environment is defined as a set of conditions (material, technical, didactic and organizational and pedagogical) that allow forming a positive motivation of future teachers to work with media, contribute to the formation of skills to work with different media, electronic platforms, services, mobile applications, computer programs, form skills of creation of author's media products. The components of the media environment are distinguished: organizational, informational, logistical, and technological.

Experimental work was carried out on the basis of the State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University» (Starobilsk), SHEI «Donbas State Pedagogical University» (Slovyansk), Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko (Sumy), Public Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» (Kharkiv).

The study involved 317 future primary school teachers: 158 members of the control group, 159 belong to the experimental group.

The implementation of pedagogical conditions was carried out on the basis of the author's special course «Fundamentals of mediatization of education in primary school» in the process of professional training of future professionals taking into account the following principles: systematics, connection of learning with life, consciousness, activity, partnership.

Appropriate in the implementation of the first pedagogical condition (*the formation of future primary school teachers positive motivation for the use of media in the process of professional training and further professional activity*) was the introduction of a number of forms, methods, techniques of teaching future teachers with interactive orientation, including moderation seminars; Mind-Map

techniques, brain writing; acquaintance with the popular video hosting «YouTube», viewing thematic videos.

The introduction of the second pedagogical condition (*modeling and implementation of the educational media environment of the higher educational institution, aimed at the formation of professional knowledge, skills and abilities of future primary school teachers*) was through the inclusion in the content of professional disciplines modules on media development, in particular, «XXI century – the era of innovative technologies», «Teaching in primary school: in the past and now»; «Entry of general secondary education institutions into the world media space: advantages and disadvantages»; introduction of the coaching method; students' participating in online courses of Educational Era, online webinars; participation in web discussions, pedagogical forum «Benchmarking of a media-competent specialist of today»; analysis of lessons of leading specialists of primary school in the format of Skype-communication; systematic work with media in the classroom and extracurricular time, etc.

The implementation of the third pedagogical condition (*the systematic creation of future primary school teachers of independent media products during the study of professional disciplines*) took place exclusively through practical activities with media: the creation of an author's blog, websites, electronic methodical case; work with online services, software, messengers, social networks; passing master classes in webinar mode; participation of future primary school teachers in the pedagogical challenge «Media – vectors of modernity».

Checking the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of media competence of future primary school teachers was carried out at the control stage of the experimental study by comparing the diagnostic results of students KG and EG before and after the formative stage of the experimental study. The reliability of the results of the study was confirmed by calculating the reliability of differences by Pearson's test. Comparison of the results of the control stage of the experiment with the results of the statement give grounds

to say about the increase in the level of formation of media competence in EG, which indicates the effectiveness of our proposed pedagogical conditions.

Key words: media competence, future primary school teachers, vocational training process, media tools, media product, media environment.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. **Шевирьова І. Г.** Аналіз проблеми формування медіа-компетентності сучасного вчителя початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2016. Ч. 1. № 6. С. 245–251. (Фахове наукове видання України).
2. **Шевирьова І. Г.** Змістовні характеристики медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2017. Ч. 2. № 7 (312). С. 146–152. (Фахове наукове видання України).
3. **Шевирьова І. Г.** Обґрунтування педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2017. Ч. 1. № 8 (313). С. 139–147. (Фахове наукове видання України).
4. **Шевирьова І. Г.** Відеопродукт як засіб формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2018. Ч. 1. № 8 (322). С. 170–179. (Фахове наукове видання України).
5. **Шевирьова І. Г.** Медіа-продукт як результат практичної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 61 : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во

НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 331–335. (*Index Copernicus International*).

6. **Шевирьова І. Г.** «Медіа-середовище» як фактор формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2018. Ч. 2. № 1 (315). С. 195–204. (*Фахове наукове видання України*).

7. **Шевырева И. Г.** К вопросу о необходимости формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы. *Педагогичні науки*. 2018. Т. № 3 (LXXXII). С. 204–209. (*Index Copernicus International*).

8. **Шевирьова І. Г.** Формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи: практичний аспект. *Молодий вчений*. 2018. № 8 (60). С. 176–180. (*Index Copernicus, РИНЦ*).

9. **Толмачова І. Г.** Характеристика діяльнісного компоненту у структурі медіа-компетентності. *Sciencerise: pedagogical education*. 2018. № 7 (27). С. 33–36. (*Index Copernicus, РИНЦ*).

10. **Толмачова І. Г.** Роль медіа-засобів у формуванні медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2019. Вип. 1 (324). Ч. 2. С. 276–287. (*Фахове наукове видання України*).

11. **Толмачова І. Г.** Методологічні підходи до розуміння сутності феномену «Медіа-компетентність майбутнього вчителя початкових класів». *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. № 1 (13). С. 172–177. (*Index Copernicus International*).

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. **Шевирьова І. Г.** Критерії, показники та рівні сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference «New Opportunities in the World Science»*. Abu-Dhabi, UAE. 2017. Vol. 3. № 9 (25). P. 45–49.

13. **Шевирьова І. Г.** Перспективні можливості впровадження медіа-технологій у процесі підготовки майбутніх учителів початкової ланки. *Інформаційні технології* : зб. тез IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, м. Київ, 18 трав. 2017 р., Київ, 2017. С. 291–294.

14. **Шевирьова І. Г.** Проблема формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії* : матеріали XXXIV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 58–61.

15. **Шевырева И. Г.** Этапы формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы в процессе профессиональной подготовки. *Topical problems of modern science* : Proceedings of the International Scientific Conference Warsaw, Poland, 2017. Vol. 5. P. 71–74.

16. **Толмачова І. Г.** Інноваційні форми роботи як засіб формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage* : abstracts of International scientific and practical conference, December 21–22, 2018. Baia Mare : Izdevnieciba «Baltija Publishing», p. 189–192.

17. **Толмачова І. Г.** Роль Інтернет-ресурсів у формуванні медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи*: зб.тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 12 берез. 2019 р. Київ, 2019. С. 95–99.

18. **Толмачова І. Г.** Роль медіа-засобів під час навчання майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти : матеріали. Всеукр. конф., 10-11 жовт. 2019 р. Дніпро, 2019. С. 206–210.

19. **Толмачова І. Г.** Формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.* : зб.

тез наукових робіт учасників міжн. наук.-практ. конф., 25–26 січня 2019 року. Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч. 2. С. 70–74.

20. **Толмачова І. Г.** Перевірка ефективності педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions.*: abstracts of the 10th International Scientific Conference, October 25, 2019. Stuttgart, Germany, 2019. P. 263–274.

21. **Tolmachova I.** Implementation of the special course «Bases of media education in the primary school» in the professional training of future teachers. International Scientific Conference Scientific Development of New Eastern Europe: Conference Proceedings. Part I, April 6th, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. P. 67–70.

Монографії

22. **Шевирьова І. Г., Бадер С. О.** Медіа-компетентність як складова професійної компетентності учителя початкових класів. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland : Collective monograph. Volume 1.* Sandomierz: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P. 20–39.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	28
1.1. Проблема формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в науковій літературі.....	28
1.2. Сутність і структура медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.....	53
1.3. Обґрунтування педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.....	71
Висновки до розділу 1.....	101
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	104
2.1. Діагностика рівнів сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.....	104
2.2. Упровадження педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.....	128
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	164
Висновки до розділу 2.....	184
ВИСНОВКИ.....	188
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	193
ДОДАТКИ.....	229

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для української держави XXI століття знаменується перехідним етапом до інформаційного суспільства. Найбільш доступним джерелом інформації, яке є головною цінністю інформаційного суспільства, є медіа, особливо інтерактивна їх частина – нові медіа (інтерактивне радіо, інтерактивне телебачення, мобільна телефонія, Інтернет). Зважаючи на постійний вплив останніх на життя людини, науковці звертають увагу на неоднозначність медіавпливу на фізичний, психічний та соціальний розвиток особистості. З іншого боку, сьогодні освіта в Україні невід’ємно пов’язана з медіа, упровадження яких змінює та поліпшує сам процес освіти, відкриває значні можливості для розвитку особистості, її інтелектуального й творчого потенціалу, здібностей, самостійного мислення [111]. Проте, варто звернути увагу й на ризики під час використання медіазасобів: інформаційна залежність, медіанасильство, медіаманіпуляція, невміння аналізувати, критично оцінювати інформацію, яка надходить з різних інформаційних джерел, що призводить до зниження медіамунітету [109].

Освіта сьогодні є підґрунтям для самореалізації ключових компетентностей особистості в професійній діяльності та соціумі, підвищення наукового рівня «задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [76]. З огляду на сучасні зміни в суспільстві, викликані бурхливим розвитком медіа, сучасний учень має оволодіти інформаційно-цифровою компетентністю, що «передбачає впевнене, і, водночас, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні» [169].

Державний стандарт початкової освіти наголошує на формуванні в учнів інформаційно-комунікаційної компетентності, що означає «опанування основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність до безпечного та етичного використання засобів інформаційно-

комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях» [61].

В умовах інформатизації освіти, компетентнісного підходу вчителі початкової школи навчають дітей покоління Z, які вміло використовують функції медіазасобів для особистісних цілей та зацікавлені провадити освітню діяльність виключно через сучасні смартфони. У дітей «цифрової ери» увага зосереджується на кількох об'єктах одразу, а також прикута до рухливих зображень; сприйняття відрізняється швидкістю та цілісністю. Діти покоління Z здатні одночасно аналізувати великі обсяги інформації, контактувати з друзями та отримувати нові повідомлення. Очевидно, що сучасний учитель початкової школи має бути готовим до роботи в нових умовах, успішно реалізовувати позитивний вплив медіа на формування особистості молодшого школяра, уміти застосовувати медіазасоби в освітньому процесі початкової школи для підвищення рівня компетентності покоління Z. Саме тому важливо посилити необхідність формування медіакомпетентності майбутніх фахівців початкової галузі під час професійної підготовки в межах закладів вищої освіти, адже від учителя багато в чому залежить безпечна та ефективна взаємодія дітей інформаційної ери з медіазасобами.

Аналізуючи проблему формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в сучасних дослідженнях, слід виокремити деякі аспекти (інформатизація освіти, популяризація медіазасобів серед молоді, підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах розвитку медіазасобів, вимоги суспільства до постаті вчителя початкової школи як фахівця нової генерації, а також володіння інформаційною компетентністю задля успішного провадження педагогічної діяльності), які розкрито в розвідках авторів у галузі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи: М. Бубнова, Н. Волкова, А. Георгіаді, С. Гунько, І. Дельгас, І. Жилавська, О. Зайцева, Н. Змановська, Д. Карпов, Л. Коваль, І. Колеснікова, А. Коломієць, Т. Коломієць, О. Коневщинська,

А. Кондрашкіна, К. Коробкова, В. Коткова, О. Кравчук, О. Крапівіна, М. Кузьміна, О. Кущенко, О. Літовка, Л. Макаренко, Б. Маматов, Н. Манаєва, Ф. Халілова. Ураховуючи зміни в інформаційному та освітньому просторі, у структурі професійної компетентності, зарубіжні (С. Міндєєва, Р. Мулдашев, Х. Ойматова, Т. Павлова, Н. Рижих, С. Тархов, О. Федоров, О. Фролова, Н. Хлизова, І. Челишева) й українські (Т. Лозицька, І. Мінтій, Р. Моцик, Г. Онкович, Л. Петухова, Г. Федорук, К. Шворак) дослідники виокремлюють поняття «медіакомпетентність».

Сьогодні освіта в закладах вищої освіти має балансуватися з потребами суспільства, інтересами держави та сучасними викликами в кіберпросторі. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що здобувачі вищої освіти мають володіти сучасними інформаційними технологіями для розв'язання професійних задач та навчання, розвитку й виховання молодших школярів з урахуванням їх інтересів, поглядів та цінностей [75]. Тому останнім часом в умовах медіатизації освіти посилилась увага до питання формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. По-перше, це пов'язано з тим, що учні початкової школи перебувають під постійним впливом медіазасобів; по-друге, здобувачі освіти не завжди вміло можуть аналізувати медіатексти, розрізняти факт від дезінформації та фейків; по-третє, грамотне застосування медіазасобів передбачає розвиток власної творчості, формування критичного мислення. Наукові дослідження здебільшого присвячені питанням компетентнісного підходу в освіті, інформатизації освіти, цифровізації, формуванню ключових компетенцій молоді (Р. К'юбі (R. Kubey), А. Пісцителлі (A. Piscitelli), Дж. Поттер (J. Potter), Дж. Феррес (J. Ferres)); інформаційній компетентності (Н. Гендіна, А. Зав'ялова, О. Зайцева, Я. Карлінська, В. Недбай, С. Тришина); медіакомпетентності майбутніх фахівців (Б. Іскаков, Н. Коновалова, А. Левицька, С. Тархов, В. Шарко); медіакомпетентності учителя (С. Блюмеке (S. Blömeke), В. Вебер (V. Veber), А. Дорофєєв, К. Задорін, І. Казаков, Ю. Тюнніков). Науковці Л. Зазнобіна, Н. Змановська, Б. Іскаков,

Н. Коновалова, О. Федоров звертають увагу на те, що розвиток медіаосвіти впливає на необхідність формування медіакомпетентності майбутніх фахівців педагогічної галузі. Дослідники Т. Афанасьєва, І. Казаков, М. Мазніченко, Ю. Тюнников зазначають, що формування медіакомпетентності сучасних учителів є найбільш актуальним завданням сьогодення, адже бурхливий розвиток медіа змушує фахівців бути в тренді подій, які відбуваються в кіберпросторі.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що проблема формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи потребує детального вивчення та обґрунтування. В Україні увага до проблеми формування медіакомпетентності майбутніх фахівців початкової школи посилилась лише в останні роки й стала предметом дослідження О. Баришпольця, О. Волошенюк, Н. Габор, В. Іванова, Л. Найдьоновой, Г. Онкович, Б. Потятиника. На роль медіа в сучасному освітньому просторі також звертають увагу дослідники Д. Афанасьєва, І. Бекешкіна, О. Вишняк, Г. Дегтярєва, Н. Костенко, А. Ручка, Л. Скокова, Р. Шульга.

Аналіз дисертаційних досліджень Л. Панченко «Теоретико-методологічні засади розвитку інформаційно-освітнього середовища університету» (2011), Т. Бешок «Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів» (2014), Н. Бахмат «Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу» (2017), Г. Федорук «Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки» (2015), І. Наумук «Формування медіакомпетентності майбутніх учителів інформатики в педагогічних університетах» (2016), І. Колеснікової «Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти» (2018); О. Кравчишиної «Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів

медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів» (2018), Я. Топольник «Система інформаційно-комунікаційної підтримки наукових досліджень майбутніх магістрів і докторів філософії в галузі освіти» (2019) засвідчує, що науковці розкривають теоретичні й методичні засади підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі в умовах інформатизації освіти; характеризують зміст, форми, напрями діяльності викладачів і студентів в інформаційно-освітньому середовищі; акцентують увагу на моделі формування медіакомпетентності майбутніх учителів. Натомість проблема формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів ще потребує дослідження на теоретичному й практичному рівнях, зокрема є необхідність у розробці відповідних педагогічних умов та методичного супроводу означеного процесу.

Актуальність проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи посилюється наявністю низки суперечностей у сучасному суспільстві між:

- вимогами суспільства щодо формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів та недостатнім рівнем сформованості медіакомпетентності більшості педагогів загалом та вчителів початкової школи зокрема;

- необхідністю формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи та відсутністю спеціально розроблених технологій, методик, відповідних педагогічних умов для ефективності означеного процесу;

- необхідністю упровадження сучасних медіазасобів у процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та нерозробленістю відповідного навчально-методичного забезпечення.

Отже, актуальність проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, недостатня її розробка на теоретичному й практичному рівнях та означені суперечності стали підставою для формулювання теми дослідження **«Формування**

медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з тематичним планом кафедри дошкільної та початкової освіти ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах теми: «Система підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної та початкової освіти» (номер державної реєстрації 0104U005504). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 7 від 27.01.2017 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Предметом дослідження є педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що процес формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи буде більш ефективним, якщо під час професійної підготовки майбутніх фахівців початкової галузі буде реалізовано такі педагогічні умови:

– *формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності, що уможливиться шляхом упровадження спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі», використанням відповідних технологій інтерактивної спрямованості;*

– моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи, складовими якого є організаційний, інформаційний, матеріально-технічний, технологічний компоненти;

– систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін як результат практичної діяльності щодо роботи з комп'ютерними програмами, електронними сервісами, месенджерами тощо.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення таких **завдань**:

– проаналізувати проблему формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в науковій літературі;

– охарактеризувати сутність і структуру медіакомпетентності майбутнього вчителя початкових класів;

– дослідити рівні сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи;

– визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

– експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Теоретико-методологічною базою дослідження слугували: Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа», Концепція впровадження медіаосвіти в Україні; провідні положення в галузі медіаосвіти (К. Безелгет (С. Bazalgette), О. Дем'яненко, Е. Харт (А. Hart), Л. Мастерман (L. Masterman), Л. Найдьонова, Л. Новикова, Г. Онкович, С. Пензін, О. Федоров, І. Челишева, А. Шаріков) та медіаграмотності (В. Іванов, О. Волошенюк); розвідки з проблеми професійно-педагогічної підготовки та формування особистості сучасного вчителя (О. Абдулліна, Н. Бібік,

М. Вашуленко, П. Вінтерхофф-Шпурк (P. Winterhoff-Shpourk), О. Гонєєв, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, В. Журавльов, Е. Карпова, Н. Кузьміна, А. Линенко, А. Маркова, О. Орлов, О. Павлик, С. Савченко, В. Сластьонін, Л. Спірін, І. Харламов, Р. Хмелюк. О. Цокур та ін.); роботи, присвячені проблемі формування медіакомпетентності педагогів (Д. Алверман (D. Alvermann), С. Ауфенангер (S. Aufenanger), Л. Баженов, Д. Букінгем (D. Buckingham), В. Вебер (V. Veber), К. Ворсноп (C. Worsnop), І. Доніна, Н. Змановська, О. Короченський, Р. К'юбі (R. Kubey), Г. Лассуел (H. Lasswell), В. Мантуленко, Д. Мун (J. Moon), Л. Найдьонова, В. Протопопова, І. Фатєєва, О. Федоров).

У роботі було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукової педагогічної, психолого-педагогічної літератури для з'ясування стану досліджуваної проблеми, дослідження феномену «медіакомпетентність майбутнього вчителя початкових класів»; аналіз, синтез, класифікація, узагальнення для розуміння сутності та структури поняття «медіакомпетентність майбутнього вчителя початкових класів», моделювання для розробки моделі формування медіакомпетентності вчителя початкової школи; проектування для виокремлення та обґрунтування педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки; *емпіричні* – педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) з метою перевірки ефективності педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи; анкетування, бесіда, опитування, практичні вправи, тестування майбутніх учителів початкової школи для діагностики вхідного та вихідного рівнів сформованості медіакомпетентності в процесі дослідно-експериментальної роботи; *методи математичної обробки одержаних результатів*. Вважаємо, що такий комплексний підхід забезпечує проведення всебічного аналізу обраної проблеми.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено в ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (м. Суми), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (м. Харків).

До дослідження було залучено 317 майбутніх учителів початкових класів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше: *теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи (формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності; моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи; систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін); визначено сутність поняття «медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи» з урахуванням мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів; удосконалено форми, методи та засоби професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах розробки відповідного навчально-методичного забезпечення з використанням медіазасобів; набули подальшого розвитку теорія та методика формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.*

Практичне значення дослідження: розроблено програму та навчально-методичне забезпечення спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі»; запропоновано діагностичний інструментарій (анкета-питальник «Медіазасоби та їх види», «Значення медіазасобів для сучасної освіти»; тест «Формування особистості в умовах кіберпростору», творчі

практикуми для роботи з комп'ютерним забезпеченням, пошуковими системами та хмарними сервісами), що дозволяє визначити рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи; підібрано навчально-методичний супровід відеофрагментів з метою визначення широкого спектру освітніх можливостей медіазасобів, характеристики сутності та ролі медіа в сучасному соціумі, професійній діяльності, організації навчальної діяльності в закладах загальної середньої освіти, зокрема створено банк проблемних ситуацій щодо формулювання власних ідей до постаті вчителя в умовах мілітаризації кіберпростору; запропоновано чек-лист аналізу медіауроків у початковій школі.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти різного рівня акредитації, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у науково-дослідній роботі студентів і магістрантів, самоосвітній діяльності студентської молоді.

Основні результати дисертації **впроваджено** в практику роботи таких закладів вищої освіти: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (м. Харків).

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено в доповідях і повідомленнях на конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «New Opportunities in the World Science» (Abu-Dhabi, 2017); «Topical problems of modern science» (June 16, 2017, Warsaw, Poland); «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2017); «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.» (м. Львів, 25–26 січня 2019 року); «Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage» (December 21–22,

2018, Baia Mare, Romania); «Scientific Development of New Eastern Europe» (April 6th, 2019, Riga, Latvia); «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» (October 25, 2019, Stuttgart, Germany); *всеукраїнських* – «Інформаційні технології – 2017» (Київ, 2017), «Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в контексті ідей НУШ» (Старобільськ, 2019), «Соціально-педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи» (Дніпро, 2019), «Підготовка майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах освітніх інновацій» (Старобільськ, 2020); *регіональних* – «Педагогічні вектори: В. О. Сухомлинський та сучасність» (Лисичанськ, 2018).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 22 публікаціях: 1 колективна монографія, 1 статей у наукових фахових виданнях України та інших держав, 10 тез.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (300 позицій, із яких 8 іноземною мовою), 16 додатків, 18 таблиць, 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 363 сторінки, із них основного тексту – 229 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Проблема формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в науковій літературі

У сучасному світі, де постійно відбуваються зміни, суспільство повинно бути готовим до прийняття нових правил, законів та вимог. Активний розвиток кіберпростору в XXI столітті призводить до того, що під вплив медіа потрапляють учні закладів загальної середньої освіти, майбутні фахівці вищої та фахової передвищої освіти. Це пов'язано з тим, що сьогодні без медіазасобів особистість не уявляє свою життєдіяльність. Сучасні технології упроваджуються в усі сфери життя людини: професійну, дозвіллеву, освітню, наукову тощо. І скрізь медіазасоби відіграють важливу роль (передача інформації, робота з текстами, таблицями, діаграмами; ймовірність дізнатися про актуальні новини, розважитись та ін.). Особливо варто відзначити популярність медіазасобів серед підростаючого покоління. Починаючи вже з початкової школи, учні систематично використовують медіазасоби, не замислюючись над позитивним чи негативним впливом телефонів, планшетів, нетбуків, комп'ютерів та інших девайсів (психологічні залежності, погіршення загального стану здоров'я тощо). Звичайно, медіазасоби привертають увагу молоді своєю новизною, можливістю відволіктися від ділових справ та навколишньої дійсності (занурення у світ різноманітних ігор на будь-яку тематику; прослуховування музики, аудіотекстів; перегляд відео; можливість підтримувати зв'язки з товаришами через соціальні мережі; читання цікавих та популярних новин, соціальні мережі).

Дослідниця Т. Фурсикова значну увагу приділяє терміну «інформатизація освіти», формулює й характеризує особливості підготовки сучасних фахівців в умовах медіатизації освіти, акцентує увагу на тому, що

майбутні вчителі мають взаємодіяти з інформаційним світом, підвищуючи таким чином рівень медіакультури [250, с. 177].

Інформатизація освіти передусім спрямована на вдосконалення форм, методів і прийомів навчання, покликана змінювати методика передачі знань від учителя до учнів; надає можливість вирішувати професійні задачі конструктивно та на найвищому рівні. Слід зауважити, що медіазасоби відкривають нові шляхи формування критичного мислення й розвитку вмінь майбутніх учителів початкової школи розв'язувати принципово нові професійні завдання, які висуваються до постаті вчителя в XXI столітті. Комп'ютери, телефони, планшети, Smart-дошки, мультимедійні дошки в освітньому процесі дозволяють швидко отримувати необхідну інформацію; проводити онлайн-конференції, семінари, налагоджувати комунікацію з учителя-практиками, які підвищують рівень знань молодших школярів через медіазасоби; інтерпретувати, досліджувати й вивчати нові терміни, використовуючи онлайн-словники, онлайн-довідники, енциклопедії; оперувати фактами, отриманими з різних інформаційних джерел; аналізувати й перевіряти достовірність навчального, наукового матеріалів з різних вебсайтів, що, у свою чергу, дозволить навчитися відрізняти достовірну інформацію від фейків, маніпуляції, дезінформації [38, с. 33]. Розуміючи роль медіа в освітньому процесі й ураховуючи всі їх переваги, учитель має побудувати власну професійну діяльність, виходячи з потреб сьогоденних учнів початкової школи. Але окреслене завдання може реалізуватися лише тоді, коли вчитель вільно володіє медіазасобами та медіатехнологіями, може активно вести інформаційний діалог, застосовувати набуті знання на практиці, тобто педагог має володіти медіакомпетентністю.

Сучасні діти нової формації – це діти покоління Z, які користуються перевагами пошукових систем, швидко засвоюють інформацію, здобувають знання через сучасні медіазасоби. Діти «цифрової ери» [213] без перешкод та ускладнень можуть використовувати весь контент мережі Інтернет; вони залежні від сучасних технологій та занадто мобільні. Дітям такого покоління

притаманна розсіяна увага, вони здатні зосереджувати її на кількох об'єктах одразу, але поверхово, намагаються сприймати об'єкт цілісно та одразу [213, 240]. Тому постає необхідність формувати медіакомпетентність майбутніх учителів для врахування таких сучасних особливостей молодшого школяра в освітньому процесі з метою досягнення його ефективності. Навчаючи таких дітей, учителю початкової школи варто знати про позитивний дидактичний потенціал медіа, завдяки якому можна урізноманітнити освітній процес, зацікавити сучасних учнів у тому, щоб опанувати дисципліни в контексті медіатизації освіти, навчити молодших школярів ефективно та грамотно використовувати медіазасоби не лише в якості розваг, а й для пошуку потрібної літератури, прочитання книги онлайн; переглянути, обміркувати, обговорити та проаналізувати структуру й зміст відеоматеріалів; вивчати іноземні мови за допомогою онлайн-репетиторів та авторських медіапродуктів. Цікавою є думка Н. Треніна, який наголошує на тому, що рівень і якість інформатизації освіти залежить від рівня інформаційної підготовки користувачів, зокрема майбутніх фахівців [236, с. 125].

Тому вже сьогодні варто модернізувати професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи з метою оволодіння знаннями щодо дидактичних, методичних можливостей медіа, переваг програмного забезпечення; формування вмій і навичок для вдалого поєднання начального матеріалу з медіазасобами. Завдяки означеним якостям майбутній фахівець зможе навчити молодь протистояти маніпулюванню медіа; обґрунтувати необхідність розподілу часу при роботі з медіазасобами; зацікавить учнів підвищувати власний рівень знань засобами сучасних технологій.

Отже, з огляду на бурхливий розвиток медіа та впровадження їх у заклади середньої освіти, головним завданням закладів вищої освіти є формування медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи, який може грамотно, ефективно використовувати медіазасоби, усвідомлює їх перспективу для навчання молодших школярів; досягає позитивних результатів у розвитку особистості учня шляхом застосування медіазасобів;

систематично збагачує досвід роботи з молодшими школярами через включення до змісту освіти творчих, авторських медіапродуктів.

Варто підкреслити, що медіакомпетентність учителя є складовою професійної компетентності, адже вчитель має володіти не лише загальними знаннями, вміннями й навичками, а й способами реалізації освітніх завдань у межах сучасних новацій, які сьогодні виступають як провідні засоби навчання й виховання. М. Федоренко звертає увагу на переорієнтацію майбутніх фахівців під час фахової підготовки на сучасні інноваційні підходи до навчання молодших школярів; професійна підготовка в закладах вищої освіти має сприяти формуванню компетентного фахівця-професіонала, здатного реалізовувати педагогічну діяльність на засадах ціннісного ставлення до потреб та інтересів учнів покоління Z [240].

Отже, метою підрозділу є дослідження проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів у науковій літературі.

Проблемою становлення професійної позиції майбутніх фахівців засобами медіа в закладах вищої освіти займалися М. Бубнова [28], Н. Волкова [35], А. Георгіаді [44]; В. Дивак [63], І. Костикова [113] й інші науковці [54; 59; 72; 74; 79; 92; 98; 101; 103; 104; 106; 105; 112; 114; 118; 120; 124; 128; 135; 137; 140; 142; 251].

Різним аспектам проблеми формування медіакомпетентності особистості присвячені розвідки зарубіжних (С. Берен (S. Baran), Л. Іванова, Л. Мастерман (L. Masterman), Т. М'яснікова, Дж. Поттер (J. Potter), О. Федоров та ін.) й українських (А. Єрмоленко, В. Іванов, Г. Онкович, Л. Найдьонова й ін.) науковців.

Загальнотеоретичну базу дослідження проблеми формування медіакомпетентності майбутніх фахівців висвітлено в розвідках С. Міндєєвої [150]; Р. Мулдашева [156]; Х. Ойматової [175]; Т. Павлової [182]; Н. Рижих [207]; С. Тархова [223]; О. Федорова [241; 242; 243]; О. Фролової [248]; Н. Хлизової [254]; І. Челишевої [260]; Т. Лозицької [136]; І. Мінтій [152];

Р. Моцика [153]; Г. Онкович [179]; Л. Петухової [192]; Г. Федорук [246]; К. Шворак [268].

На необхідність створення медіаосвітнього простору для формування медіакомпетентності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти звертають увагу науковці О. Білоус [19], О. Волошенюк [36], В. Гура [55]; Л. Давлеткіреєва [57]; О. Дьоміна [60], О. Ігнатова [89]; Ю. Казаков [91]; Н. Кириленко [93]; О. Коновець [108]; О. Подзигун [198]; Д. Ткаченко [224]; О. Царенко [256]; Н. Чеботарьова [259]; А. Яновський [287]; В. Ясвін [288].

У дослідженнях В. Осадчого [180]; Н. Побережної [196]; О. Суховірського [221]; Н. Чинкіної [262] висвітлено педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів. Особливості психолого-педагогічного впливу медіа на становлення майбутніх фахівців та формування в них медіа компетентності розкрито в розвідках Н. Головчак [45]; Л. Грущенко [51]; В. Іванова [88]; В. Кречотневої [121]; І. Курліщук [125]; О. Кущенко [129]; Г. Максимової [139]; Г. Мартинюк [145]; А. Меджидової [147] й інших науковців [157; 176; 177; 178; 194; 220; 235; 258; 267; 289; 290].

Логіка наукового дослідження передбачає наваперед аналіз категорії «медіакомпетентність», що в сучасній довідковій літературі розглядається як:

- інтегративна якість особистості, що виявляється через готовність до вибору, використання, критичного аналізу, оцінювання, створення та передачі медіатекстів різних видів, форм і жанрів, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі [211, с. 70 – 75];

- уміння інтерпретувати мову, символи медіа; розуміння значимості медіа в сучасному світі; здатність сприймати, передавати актуальну інформацію засобами медіа, створювати медіапродукти, ефективно їх застосовувати в різних сферах діяльності; готовність вести медійний діалог між споживачами медіаконтенту; готовність до культурного, наукового, освітнього розвитку [296].

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні медіакомпетентність тлумачиться як рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного й політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію [109, 110].

Грунтовне вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє стверджувати, що дефініція «медіакомпетентність майбутнього фахівця» розуміється сьогодні в межах трьох підходів: психологічного, педагогічного та технологічного.

У межах першого – *психологічного* – (Т. Анісімова, К. Бакулева, П. Вінтерхофф-Шпурк, М. Жижина, І. Побережник, Т. Фурсикова, Л. Хоружа та ін.) медіакомпетентність трактується з точки зору психологічних якостей та властивостей особистості, її мотиваційної готовності до взаємодії з сучасними медіазасобами, що дозволяє більш ефективно формувати медіакомпетентність, вирішувати професійні завдання.

Так, П. Вінтерхофф-Шпурк контекст поняття «медіакомпетентність» співвідносить особистісними процесами: афект (емоційне оволодіння інформацією, що сприяє формуванню мотивів, інтересів до медіа); когнітив (знання мови, символів медіа, грамотне інтерпретування понять, аналіз інформації з точки зору науковості, доступності); операційність (швидке реагування на появу нових медіазасобів, уміння застосувати медіа як комунікації, обробки інформації за допомогою спеціальних програм, помічника в навчанні, моделюванні дій за допомогою графіків, текстових редакторів [33]).

Т. Анісімова зазначає, що медіакомпетентність – здатність особистості працювати з медіазасобами, знаходити через них потрібну інформацію, аналізувати її, застосовувати для відповідних цілей (освітніх, професійних, побутових). Індивідуальні психічні процеси (пам'ять, характер, темперамент,

інтелект) і психологічні якості особистості (зацікавленість, позитивне ставлення до навколишнього середовища, розуміння, настанови) впливають на процес роботи з медіа, успіх оволодіння всіма видами програмного забезпечення. Виокремлення потрібних фактів з надзвичайно великого потоку медіаінформації [4].

М. Жижина акцентує увагу на тому, що медіакомпетентність – це індивідуальна якість особистості, яка включає сформовану уяву про медіасвіт; захист авторських прав, індивідуалізації, проявів толерантності та імунітету до негативних впливів медіа [70, с. 63].

За визначенням К. Бакулевої, медіакомпетентність особистості – грамотний, виважений підхід до сприйняття об'єктів, явищ, процесів дійсності, що в подальшому якісно та ефективно віддзеркалиться на професійній діяльності. Тобто, медіакомпетентна особистість має більш чіткі, конструктивні перспективи, погляди щодо подій сучасності; володіє широким спектром інформації в будь-якій галузі [10, с. 126].

Українські дослідники І. Побережник, Л. Хоружа розглядають медіакомпетентну особистість майбутнього фахівця як умотивовану, обізнану особистість у галузі медіа. На думку дослідників, мотив виступає ключовим аспектом для досягнення високого рівня медіакомпетентності [197, с. 423].

Схожу думку висловлено в розвідках І. Наумук, яка також підкреслює, що лише вмотивований, інноваційний, медіакомпетентний учитель зможе якісно та ефективно реалізувати завдання сучасної системи освіти, з успіхом залучити учасників освітнього процесу до оволодіння знаннями, уміннями й навичками з будь-якої теми. Натомість медіакомпетентного вчителя називає таким, що здатний сприймати, аналізувати, інтерпретувати медіаінформацію [163, с. 349]. Така позиція збігається з нашою, адже майбутній учитель початкових класів має, з одного боку, володіти низкою знань щодо роботи з медіа та вміти реалізовувати їх на практиці, з іншого – бути вмотивованим на постійне підвищення рівня власних знань, умінь та навичок.

Зауважимо, що Т. Фурсикова пов'язує медіакомпетентність майбутніх учителів з творчою складовою та наявністю певних бажань, зокрема бажанням та здатністю творчо застосовувати медіазасоби, усі види медіа в майбутній професійній діяльності; упроваджувати інноваційні, креативні підходи під час розв'язання педагогічних завдань із використанням медіазасобів [249, с. 252]. Однак, для досягнення таких бажань з боку майбутніх фахівців необхідним є конструювання освітнього процесу в закладах вищої освіти таким чином, щоб у подальшому вони вміло та ефективно застосували всі дидактичні, освітні, виховні функції медіа.

У межах другого – *педагогічного* – підходу (А. Гук, І. Доніна, Л. Мастерман (L. Masterman), А. Немерич, Дж. Поттер (J. Potter), Г. Тулодзецкий (G. Tulodziecki), О. Федоров) медіакомпетентність розглядають як планомірний процес, спрямований на опанування теоретичних знань та формування практичних навичок щодо роботи з медіа. Більшість учених погоджується, що медіакомпетентність формується протягом усього життя, як у процесі спеціального навчання, так і під час самостійної роботи з медіа.

Так, Дж. Поттер (J. Potter) визнає, що медіакомпетентність не є чимось сталим, її можна формувати, підвищувати рівень сформованості протягом усього життя. Медіакомпетентність, за визначенням науковця, – це комплекс дій, які спрямовані на розуміння, порівняння та аналіз змісту медіатекстів; узагальнення інформації, отриманої з медіа, керуючись такими методами, як індукція та дедукція; синтез медіатекстів у нову структуру; оцінювання інформаційної якості медіатекстів. Дж. Поттер (J. Potter) також зазначає, що медіакомпетентність – багатовимірний аспект діяльності особистості, що ґрунтується на вагомих знаннях кожного індивіда. Отже, без знань медіа неможливе формування медіа компетентності [297, pp. 28, 53]. На думку дослідника, особистість, яка володіє досить високим рівнем сформованості медіакомпетентності, зможе більш детально аналізувати, сприймати,

інтерпретувати медійну інформацію, що так само призведе до високих результатів у професійній педагогічній діяльності [298, с. 11].

Г. Тулодзєцький (G. Tulodziecki) характеризує медіакомпетентність школярів/студентів як усвідомлені, соціально відповідальні, креативні дії відносно медіа [300].

Так само Л. Мастерман (L. Masterman) звертає увагу на те, що майбутній фахівець має усвідомлювати роль медіа в соціумі, активно вести конструктивний діалог з учнями/студентами щодо з'ясування методичних функцій сучасних технологій. Це сприятиме усвідомленню молоддю того, що медіа являє собою соціально-гуманістичну функцію в навколишньому світі [295, с. 19]. Спираючись на дослідження зарубіжних науковців, зокрема Дж. Поттера (J. Potter), Г. Тулодзєцького (G. Tulodziecki), А. Немерич зазнає, що формування медіакомпетентності – процес довготривалий, натомість важко погодитись з думкою про те, що він завершується під час навчання в закладі вищої освіти, адже сучасні медіатехнології вдосконалюються щодня, що зумовлює необхідність самовдосконалення щодо роботи з медіа [166, с. 25].

А. Гук продовжує думку вищезазначених науковців та вважає, що формування медіакомпетентності майбутніх фахівців відбувається протягом всього періоду навчання в закладах вищої освіти. Крім цього, медіакомпетентність формується і в системі початкової та середньої професійної освіти, а також у процесі занять аматорською творчістю. Отже, головний фундамент у формуванні медіакомпетентності закладається в ході професійної підготовки [52, с. 31].

І. Доніна підкреслює, що медіакомпетентність майбутнього педагога – це комплекс дій, спрямованих на інформаційно-педагогічну діяльність, яка вміщує мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти [66].

Найбільш ґрунтовні дослідження в галузі медіаосвіти та формування медіакомпетентності майбутніх педагогів знаходимо в розвідках російського педагога О. Федорова, який розглядає медіакомпетентність майбутнього

вчителя як комплекс умінь (мотиваційних, інформаційних, методичних, практико-операційних, креативних), за допомогою яких уможлиблюється медіаосвітній процес в різновіковій аудиторії [245, с. 26]. У своїх дослідженнях О. Федоров висвітлює методи формування медіакомпетентності майбутніх учителів на заняттях медіаосвітнього циклу. Серед них систематичне впровадження *словесних методів*, зокрема лекцій, бесід, дебатів, дискусій щодо з'ясування ролі медіа в сучасному освітньому просторі; *наочні* – застосування медіапродуктів на заняттях (мультимедійні презентації, відеоматеріали, аудіозаписи, електронні ментальні карти, електронні зображення, фотоколажі та ін.); залучення майбутніх фахівців до реалізації *практичних, самостійних робіт* засобами медіа та використання програм різного рівня складності; *пояснювально-ілюстративні методи* характеризуються сприйняттям інформації у формі фронтальних чи індивідуальних робіт та одночасним застосуванням електронних матеріалів; *проблемні методи* – аналіз життєвих ситуацій, розв'язання освітніх завдань засобами медіа; *дослідницькі методи*, пов'язані з дослідженням медіа різного рівня складності. Крім цього, автор окреслених методів пропонує проводити заняття на розвиток критичного мислення, організовувати дослідницькі проекти, розігрувати проблемні ситуації за допомогою рольових ігор.

На нашу думку, така інтеграція методів різного спрямування спонукатиме майбутніх учителів до застосування медіа в ході педагогічної діяльності й удосконалить уміння, навички роботи з програмним забезпеченням. Крім цього, О. Федоров пропонує впроваджувати в навчальні плани предмети, спрямовані на розвиток медіакомпетентності, медіаграмотності особистості; вивчення категорії медіа, технології медіа, мови й символів медіа [244, с. 104]. Ми підтримуємо думку науковця, адже медіакомпетентність необхідно формувати не тільки в постійній інтеграції медіазасобів з навчальними дисциплінами, але й на спеціалізованих заняттях, де б вивчались основні терміни, ключові концепції розвитку медіа, моделі сучасної медіаосвіти; удосконалювались навички щодо роботи

з медіазасобами; формувались інформаційні, науково-дослідні, конструктивні, комунікаційні компетенції, що виступають головною умовою компетентності фахівця нової фармації. Також необхідно торкатися теми становлення медіаосвіти в Україні; проблеми формування медіакомпетентності, медіаграмотності учнів початкової школи; проблеми розвитку медіа в освітній галузі й соціумі взагалі; визначення практичної значущості медіазасобів для майбутніх учителів початкової школи [244, с. 104 – 105]. Вважаємо, що для формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи необхідно під час навчальних занять організувати самостійну роботу з використанням медіазасобів, що дозволить визначити закономірності функціонування гаджетів у межах навчального предмета, навчить здобувачів освіти самостійно досліджувати питання як теоретичного, так і практичного характеру; самостійна робота з медіазасобами спрямовує студентів не обмежуватися друкованою літературою під час опрацювання навчального матеріалу, а дозволяє сформувати автономію щодо оперування термінами, поняттями, тезисами й логічно, структуровано, змістовно згенерувати ідеї в єдиний електронний банк відповідей [155, с. 11].

На нашу думку, у контексті організації самостійної роботи майбутніх фахівців доречно розглянути ідею Є. Осьмініна, який наголошує на тому, що, організовуючи самостійну роботу на заняттях з професійно-орієнтованих дисциплін, викладач має націлювати здобувачів освіти працювати не лише з вебсайтами, онлайн-сервісами, а й долучати до роботи з авторськими медіапродуктами викладача. Така робота сприятиме формуванню позитивної мотивації студентів щодо створення власних медіапродуктів для подальшої професійної діяльності, оволодіння прийомами й шляхами упровадження їх у процес навчання молодших школярів [181].

Відзначимо, що С. Переяславська звертає увагу на те, що ефективність професійної підготовки залежатиме від виду навчального матеріалу: електронний текст, фотоматеріали, зображення досліджуваних предметів,

явищ; таблиці, схеми, графіки, діаграми; відеоматеріали, буктрейлери, аудіоматеріали; мультимедіа презентації, ментальні карти. Такий контекст навчального матеріалу, по-перше, сприятиме усебічному оволодінню дисциплінами професійно-орієнтованого циклу; по-друге, сформує навички роботи з медіазасобами; по-третє, зацікавить, умотивує майбутніх учителів реалізовувати освітній процес навчання молодших школярів через авторські медіапродукти; по-четверте, сформує вміння опрацьовувати навчальний матеріал, самостійно фіксувати результати освітньої діяльності; по-п'яте, розвиватиме критичне мислення, здатність практично підходити до розв'язання поставлених завдань [188].

Цікавими для нашого дослідження є розвідки А. Волошиної, яка досліджує феномен «медіакомпетентність майбутнього викладача» та аналізує знання й уміння щодо роботи з медіа, зокрема знання електронних сервісів, програм, що дають можливість швидко виконувати освітні та виховні завдання; уміння створювати власні тексти, медіатексти; уміння шукати, добирати, оцінювати, аналізувати інформацію, здійснювати відправлення листів електронною поштою [37]. На нашу думку, такі знання й навички є важливими для будь-якого педагога, який працює з медіа, зокрема майбутнього вчителя початкової школи.

Українська дослідниця Л. Найдьонова характеризує індивідуальну медіакомпетентність учителя через такі вміння: здатність особи аналізувати та передавати інформацію учням; індивідуальний підхід до розв'язання освітніх задач у сфері медіа. Характеризуючи індивідуальну компетентність, Л. Найдьонова виділяє такі її компоненти: технічний компонент – пов'язаний з використанням медіа; когнітивний компонент (критичне розуміння) – відносини між індивідом і змістом інформації; комунікативний – здатність спілкування за допомогою медіа (пов'язаний як з технічним, так і з когнітивними компонентами) [161]. Вважаємо, що запорукою успішного формування медіакомпетентності майбутнього фахівця є наявність знань, умінь, навичок, комунікативних якостей особистості, зокрема, об'єктивність

оцінювання медіаінформації, зацікавленість до використання медіа в освітньому процесі, самовдосконалення в галузі медіа, вимогливість до себе як до грамотного користувача медіа.

На важливості набуття низки вмінь та навичок щодо роботи з медіа як показника медіакомпетентності майбутніх фахівців наголошує Н. Шубенко, яка зазначає, що лише практична діяльність, створення відповідних медійних проєктів підвищать рівень медіакомпетентності [285, с. 4, 8]. Отже, дослідник розглядає медіакомпетентність майбутніх фахівців як синтез теоретичних знань та практичних умінь, що дозволить продемонструвати власну майстерність для реалізації завдань освіти засобами медіа [285, с. 7].

Виходячи з цього, Г. Онкович визначає медіакомпетентність майбутніх фахівців як характеристику особистості, яка складається з окремих компетентностей (знання, уміння, навички в галузі медіа) та є ознакою медіакультури [39, с. 278]. Як бачимо, автор не лише подає визначення медіакомпетентності, а й висуває припущення, що вона є складовою та показником більш широкого поняття – медіакультура.

В аспекті нашого дослідження цікавою є робота В. Шарко, яка зазначає, що головним фактором і показником готовності до професійної діяльності є сформована медіакомпетентність майбутнього фахівця. В. Шарко зазначає, що характеристикою медіаграмотності визнано медіакомпетентність, укотре наголошуючи на тому, що ці поняття перебувають у взаємодії. Проаналізувавши роботу дослідниці, слід визначити, що умовами формування медіакомпетентності вчителя є: 1) фундаментальна підготовка з інформатики; 2) знання психолого-педагогічних наук; 3) відбір змісту і форм навчання відповідно до видів інформаційної діяльності; 4) орієнтація навчально-пізнавальної діяльності на розвиток професійної освіти [266].

Очевидно, що медіакомпетентність важливо тлумачити саме в межах компетентнісного підходу та з точки зору тих умінь і навичок, які вміщують в собі означений тип компетентності. Натомість це не суперечить першому –

психологічному – підходу, оскільки будь-яка компетентність передбачає не лише комплекс знань, умінь та навичок, а й сформованість необхідних якостей, мотивів, професіоналізму, обдарованості, майстерності, обізнаності тощо. У цьому контексті слушними є міркування О. Кутькіної, яка під медіакомпетентністю майбутніх фахівців розуміє «складне особистісне утворення, що включає в себе сукупність знань про медіа, умінь і навичок практичного їх застосування, досвід використання медіа в різних сферах діяльності, включаючи досвід роботи з комп'ютером як основним медіаінструментом, якості особистості, що характеризують людину, такі як пізнавальна активність, критичне мислення, творче мислення, комунікативність, рефлексія, а також позитивна мотивація й ціннісно-сміслові уявлення (відносини) про діяльність щодо використання медіа» [126].

І, нарешті, в контексті останнього – *технологічного* – підходу (Р. Баканов, В. Векслер, Б. Ісаков, Ю. Ключев, А. Левицька, Р. Мулдашев, С. Мулдашева, С. Сімакова, О. Федоров) формування медіакомпетентності пов'язане з наявністю в особистості низки вмінь та навичок роботи з медіазасобами. Наприклад, О. Федоров, А. Левицька характеризують медіакомпетентність як здатність аналізувати та оцінювати роль медіа в соціумі, створювати власну медіапродукцію та вміти використовувати медійну апаратуру [131].

Цікавим для нашого дослідження є аналіз наукових розвідок Б. Ісакова, який услід за О. Федоровим характеризує медіакомпетентність майбутніх учителів як здатність успішно здійснювати педагогічну діяльність, продуктивно використовуючи засоби медіа-ресурсів; орієнтування вчителя в професійній самореалізації, що дозволить чітко зрозуміти сутність застосування медіатехнологій в освітньому процесі [84, с. 38]. На думку Б. Ісакова, розвиток медіакомпетентності вчителя є можливим в умовах ресурсного центру, під яким розуміють спеціальне медійне середовище з відповідним комплексом медіазасобів, які є підґрунтям для успішного

формування медіакомпетентності та виступають базою для створення нових медіапродуктів.

Автор також теоретично обґрунтовує низку педагогічних умов для оптимізації процесу формування медіакомпетентності майбутніх учителів: систематичне застосування медіа під час професійної підготовки (у ході освітнього процесу та за межами закладів вищої освіти, спілкуючись та консультуючись з викладачами через електронну пошту, Skype та мобільні додатки, зокрема Viber, WhatsApp та ін.), запровадження спецкурсів «Розвиток медіакомпетентності вчителів», активна взаємодія учасників освітнього процесу з медіазасобами, неперервність навчання, поєднання групових, фронтальних форм навчання із застосуванням медіа. Визначені умови дослідник пропонує впроваджувати під керівництвом викладачів, методистів, тьюторів. Отже, зазначимо, що медіазасоби мають пронизувати всі ланки життя сучасної молоді для того, щоб надати можливість удосконалювати вміння й навички роботи з різними видами медіа.

Р. Баканов трактує медіакомпетентність як володіння технічними прийомами та засобами масової інформації; здатність самостійно та критично переосмислювати контекст медіатекстів; мати власну точку зору та конструктивно її застосовувати; уміння створювати власні медіапродукти [9, с. 195, 196]. Так само Ю. Ключев зазначає, що від сформованої медіакомпетентності залежить правильний вибір інформації, створення медіапродукції та вимогливе ставлення до редактури медіатекстів [97, с. 157]. Схожої думки також дотримується О. Подліняєв, який підкреслює, що формування медіакомпетентності передбачає накопичення досвіду роботи з медіазасобами, що стане підґрунтям для грамотного створення, застосування медіапродуктів у подальшій педагогічній діяльності [199, с. 9].

С. Сімакова підкреслює, що медіакомпетентність майбутніх учителів формується виключно через систематичне застосування медіа в ході практичної діяльності: аналіз медіатекстів, передача інформації; обговорення актуальних подій засобами медіа; створення медіапродуктів, що підвищує

досвід роботи з різними видами й засобами медіа [215, с. 162]. Зазначимо, що такий підхід є дещо вузьким, адже сучасні студенти постійно залучені до медіасвіту, натомість формування медіакомпетентності передбачає мотиваційну та психологічну готовність, на чому наголошувалось вище. Також дослідниця говорить про те, що формування медіакомпетентності вчителя залежить від рівня підготовки в закладах вищої освіти; сучасний випускник закладу вищої освіти повинен мати сформовані знання в галузі медіа, володіти відповідними термінами, семіотикою медіа та практичними навичками під час роботи з медіазасобами. Наявність професійних компетенцій дозволить майбутнім фахівцям брати участь в методологічному дослідженні, аналізі знань в контексті глобальних інформаційних технологій. Отже, С. Сімакова підкреслює, що саме заклади вищої освіти мають організувати педагогічний процес таким чином, щоб сформувати медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи. Дослідниця акцентує увагу на тому, що організація спеціального медійного середовища в інтеграції з відповідними медіакурсами, з навчальними предметами, які викладаються в закладах вищої освіти, стануть підґрунтям для вдалого формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. Саме тому необхідно внести до варіативної складової навчальних планів спецкурси й систематично інтегрувати медіазасоби з навчальними дисциплінами [215]. Безумовно, така позиція є виправданою, оскільки під час підготовки майбутніх учителів початкових класів варто додати до варіативної складової навчального плану спецкурс, що дозволить оптимізувати процес формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів.

Дослідники В. Векслер, Р. Мулдашев, С. Мулдашева вважають, що медіакомпетентність майбутніх учителів/педагогів – це активна, цілеспрямована діяльність щодо використання медіа як засобу накопичення знань, умінь, навичок у галузі інформаційних технологій, примноження досвіду для творчого розвитку, самовдосконалення, формування педагогічної

медіакультури та медіакомпетентності; здатність особистості результативно взаємодіяти з медіазасобами з метою передачі, отримання інформації, створення власних медіапродуктів [31, с. 2]. Науковці зазначають, що формування медіакомпетентності майбутнього вчителя залежить від особистісних якостей, зокрема темпераменту, здібностей, характеру, мотивів, потреб щодо застосування медіа в педагогічній діяльності. Саме такі якості, на думку вчених, є запорукою успішного формування медіакомпетентності, сприяють оволодінню всіма видами й засобами медіа, визначають готовність майбутніх фахівців упроваджувати в практику інноваційні засоби з метою формування в учнів грамотного ставлення до медіа; виховання майбутніх новаторів ХХІ століття. Орієнтація на інтереси, індивідуально-диференційований, партисипативний підходи з боку організації освітнього процесу; рефлексивна орієнтація на виявлення рівня знань щодо оволодіння медіа – головні важелі, наявність яких уможливить успішне формування медіакомпетентності майбутніх учителів. Вважаємо думку науковців змістовною й обґрунтованою, оскільки особистісні якості дозволять підвищити якість освіти та сприятимуть формуванню компетенцій, необхідних сучасному фахівцю-професіоналу.

Дослідниця С. Авдєєва під медіакомпетентністю майбутніх учителів розуміє сукупність практичних дій, зокрема проведення дослідної роботи з використанням медіазасобів; розміщення матеріалів на сторінках соціальних мереж, наукових сайтах; системний аналіз медіатекстів, критичне осмислення фактів, даних, що розміщені в мережі Інтернет; підготовка через комп'ютерні програми статей, тез, інших навчальних матеріалів та вміння передавати їх електронною поштою науковим рецензентам; підготовка матеріалів до навчальних занять [1, с. 19 – 21]. Отже, слід наголосити на тому, що практична спрямованість дозволить учителю початкової школи інтегрувати медіазасоби з навчальними дисциплінами, створювати авторські медіапродукти, долучати молодших школярів не лише

до теоретичного аналізу даних, а й опанування на практичному рівні структурними компонентами електронних видань та вебсайтів.

Ураховуючи наукові підходи щодо трактування медіакомпетентності, ми виокремлюємо багатогранність та насичений контент означеної дефініції. Звичайно, якість та ефективність оволодіння будь-яким процесом або діяльністю залежить від індивідуальних особливостей, характеру, темпераменту, інтелекту, зацікавленості, вмотивованості індивіда щодо виконання певних дій. Крім цього, уможлиблюють виконання завдань різної складності технологічні науки (забезпечують формування вмінь і навичок) та педагогіка (удосконалюються знання, практичні дії; освітній процес вимагає урізноманітнення, креативного підходу з боку вчителів, що впливає на самоосвіту та самовдосконалення).

Проаналізувавши позиції різних учених стосовно сутності поняття «медіакомпетентність», маємо можливість констатувати, що вона являє собою, з одного боку, сукупність знань про медіа, медіазасоби, шляхи та ризики їх використання, навички щодо роботи з медіазасобами; з іншого, є важливим психологічним утворенням особистості, результатом медіаосвіти. У нашому дослідженні принципової важливості набуває міждисциплінарний підхід до трактування категорії «медіакомпетентність», що дає змогу в повному обсязі зрозуміти її сутність та зміст.

Принципово важливою тезою є розуміння медіакомпетентності як динамічного процесу, тобто такого, що відбувається протягом всього періоду професійної підготовки та багато в чому залежить від мотивації на самовдосконалення майбутнього фахівця.

Так, Н. Коновалова, досліджуючи у своїх роботах процес формування медіакультури студентів закладів вищої освіти, тобто майбутніх педагогів, зазначає, що медіакомпетентність виступає складовою медіакультури особистості. Під медіакомпетентністю майбутніх учителів автор розуміє «діалоговий спосіб взаємодії з інформаційним суспільством, що включає ціннісний, технологічний і особистісно-творчий компоненти й призводить

до розвитку суб'єктів взаємодії» [107, с. 8]. Так само дослідниця визначає наступні педагогічні умови формування медіакультури майбутніх фахівців: особистіно орієнтований, діяльнісний підходи до професійної підготовки. Формування медіа культури, на думку Н. Коновалової, реалізується в декілька етапів: від загальних понять до професійного застосування медіа [107, с. 11 – 15]. Отже, організація освітнього процесу спрямована на суб'єктивне ставлення майбутнього фахівця до змін в освітній сфері, які вимагають знань, умінь, навичок у галузі медіа. Так само підкреслюємо, що особистісні якості відіграють значну роль у ході оволодіння будь-яким процесом. Для того, щоб сформувати медіакомпетентність майбутній фахівець має бути зацікавленим, умотивованим до накопичення медійних знань і практичного їх застосування в педагогічній діяльності, а педагогічні умови повинні сприяти успішному становленню інноваційної особистості.

Як підкреслюють багато дослідників (І. Казаков, М. Мазниченко, А. Мамадалієв, Ю. Тюнников та ін.), найбільш ефективним аспектом при підготовці в закладах вищої освіти молодих спеціалістів є самопроектування та саморозвиток, які виступають запорукою формування медіакомпетентності майбутніх фахівців. Факторами самопроектування виступають: активність студента, зацікавленість у тому, щоб бути сучасним фахівцем-новатором; цілеспрямованість у досягненні мети, зокрема стати медіакомпетентним, обізнаним учителем сучасності; самоаналіз власної діяльності щодо медіа, за результатами якого вибудовуються перспективні плани для подальшої професійної діяльності. У структурі медіакомпетентності дослідники виокремили компоненти професійного самовизначення, пов'язані зі змінами, які відбуваються в галузі освіти взагалі й зокрема в медіа. Адже майбутній фахівець має завжди пам'ятати про інтеграцію освітнього процесу з засобами медіа – це є вимогою сучасності. Під інваріантним компонентом науковці розуміють основні знання (мова, символи, графіка медіа, знання комп'ютерних програм), дії (створення медіапродуктів, редагування текстів, пошук, аналіз медіаінформації,

передача й отримання листів, документів, можливість вести переговори через Skype-зв'язок та інші онлайн-забезпечення, спілкуватися через електронну пошту, чати, форуми та інші соціальні мережі), які є основоположними для виконання завдань освіти в умовах інформатизації. Такі компоненти інваріантних дій дозволять майбутнім фахівцям побудувати траєкторію на подальший дієвий крок, спрямований на формування медіакомпетентності [238, с. 34]. Отже, науковий підхід щодо визначення поняття «медіакомпетентність майбутнього вчителя» будується на знаннях і відповідних діях, спрямованих на успішне оволодіння медіа, а також визначення варіативних складових під час застосування засобів і видів медіа. Як зазначають дослідники, лише медіакомпетентний учитель забезпечить ефективне прийняття змін, які відбуваються у сфері медіа. Тому медіакомпетентність, на думку дослідників, виступає головним осередком взаємодії вчителя з медіа. Відповідно можна зробити висновок: медіакомпетентність – це вимога сучасності, формування такої компетентності відбувається шляхом неперервного освітнього процесу та дозволяє знаходити відповіді на більш глобальні та серйозні питання в контексті своєї професійної діяльності [238, с. 30, 60]. Отже, дослідники орієнтуються на знання, уміння, які допоможуть вдало реалізувати завдання сучасної освіти засобами медіа.

Науковець С. Басков у своїх дослідженнях звертається до терміну «інформаційно-пізнавальна діяльність майбутніх фахівців», що означає отримання теоретичних знань з різних вебджерел з подальшим аналізом, критичним усвідомленням даних, візуалізацією та інтерпретацією фактів через різні комп'ютерні програми та онлайн-сервіси. Інформаційно-пізнавальна діяльність майбутніх учителів початкової школи дозволить ознайомитися з особливостями функціонування мережі Інтернет; визначити пріоритетні завдання щодо опанування медіазасобами; проводити навчальні експериментальні дослідження з подальшою інтерпретацією та пошуком необхідної інформації з визначенням її автентичності, що притаманне лише

для роботи з медіазасобами). С. Басков виокремлює етапи реалізації інформаційно-пізнавальної діяльності: *мотиваційний* (передбачає готовність отримувати нові знання через медіазасоби); *формуючий* (отримання первинних знань, умінь та навичок; здатність до самоаналізу; планування подальших дій); наступний етап – застосування теоретичних знань на практиці з активізацією рефлексорної діяльності, розвитком логічного мислення [11].

Вважаємо, що інформаційно-пізнавальна діяльність є підґрунтям для формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, оскільки відбувається процес опанування медіазасобами на теоретичному та практичному рівнях; удосконалення роботи з інформаційними джерелами, пошуковими системами; актуалізація знань щодо особливостей функціонування онлайн-сервісів, комп'ютерних програм, мобільних додатків.

Дослідниця Л. Бочарова підтримує позиції С. Баскова щодо інформаційно-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, але вважає, що термін «інформаційно-комунікативна компетентність майбутнього вчителя» є дещо ширшим поняттям, адже вміщує комплекс основоположних знань, умінь, навичок, що дозволяють ефективно та конструктивно запроваджувати осучаснені підходи, форми для реалізації будь-якої діяльності, зокрема педагогічної. Без наявності інформаційно-комунікативної компетентності унеможлиблюється фахова діяльність в умовах медіатизації освіти. Відповідно до цього Л. Бочарова характеризує означений термін як цілісну характеристику знань, умінь, навичок, індивідуальних рис майбутнього фахівця, відповідних установок, принципів, правил, парадигм, цінностей, мотивів, завдяки чому відбувається комунікація зі здобувачами освіти, колегами через медіазасоби, здійснюється адаптація до фахової діяльності в умовах медіатизації суспільства [26, с. 7].

Отже, у розглянутих вище студіях визначено, що формування медіакомпетентності неможливе без наявної бази теоретичних знань та

практичних умінь; сформованої мотивації, що спонукає до дії – оволодіти навичками роботи з медіазасобами; упровадження технологій електронного навчання в закладах вищої освіти; формування професійних якостей майбутніх учителів з огляду на активний розвиток медіа, прагнення до професійної самореалізації та новаторської педагогічної діяльності. Такий комплекс обґрунтованих траєкторій, на думку авторів, є головним рушієм для успішного формування медіакомпетентності майбутніх фахівців. Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що медіакомпетентність надає можливість зрозуміти та проаналізувати роль медіа в сучасному соціумі; більш чітко визначає суть наявних у майбутніх фахівців умінь застосовувати, критично аналізувати, оцінювати й передавати медіатексти, працювати з різними засобами й видами медіа, що сприяє створенню власних медіапродуктів. Слід зазначити, що наявний комплекс окреслених аспектів діяльності особистості визначається відповідно до складності та багатогранності досліджуваного поняття.

Проблема формування медіакомпетентності майбутніх педагогів в українському науковому полі перебуває на стадії активної розробки, їй присвячено низку дисертаційних робіт науковців Н. Бахмат [12], Т. Бешок [14], Н. Бойко [23], О. Бондаренко [24], А. Клименка [96], О. Кравчишиної [117], Л. Панченко [186], Л. Петухової [193], Я. Топольник [234], Н. Шубенко [285] та ін.

Так, проблемі формуванні готовності майбутніх вихователів до використання медіа засобів присвячені дослідження О. Кравчишиної; специфіку впровадження медіаосвіти в дошкільні заклади освіти висвітлила К. Крутій; готовність майбутніх фахівців застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності визначила В. Андрієвська; особливості педагогічних умов застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів окреслено в дослідженнях Т. Бешок; специфіку підготовки майбутніх фахівців до аналізу медіа, особливості педагогічного супроводу розвитку навчально-дослідницької

діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі університету розкрито в розвідках Л. Панченко; комплекс новітніх медійних підходів навчання, систему інформаційно-комунікаційної підтримки наукових досліджень майбутніх магістрів і докторів філософії в галузі освіти визначила у своїх дослідженнях Я. Топольник.

Українські вчені досліджують також проблеми, споріднені з феноменом медіакомпетентності, отже їх нароби мають принципову значущість для нашої розвідки.

Так, у науковому дослідженні Л. Петухової детермінується поняття «інформатична компетентність майбутніх учителів». Вчена наголошує, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час професійної підготовки, упровадження дистанційних курсів у закладах вищої освіти дозволяє майбутнім фахівцям поринути в світ медіа; дистанційно долучитися до активної співпраці з науковцями різних галузей; розширює можливості ведення комунікативного діалогу з медіа, формує комп'ютерну культуру, забезпечує можливість отримувати знання через мережу Інтернет; зацікавлює молодь розв'язувати професійні завдання в інформаційному суспільстві; створювати власні медіапродукти [193, с. 18]. Дослідниця звертає увагу на те, що накопичувати знання, уміння, навички необхідно в спеціально організованому інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі, яке ґрунтується на низці підходів. Так, компенсаторний підхід характеризується застосуванням медіазасобів для акумулювання великого обсягу освітньої, наукової інформації та зменшення кількості часу для оволодіння й засвоєння нового матеріалу. Дистанційний підхід передбачає отримання знань засобами різноманітних електронних платформ (Learning Space, Web Tycho Мерилендського університету США, платформа «Прометей», «Аванта», Joomla) [193, с. 17].

Інформатичні компетентності вчителів початкової школи трактуються вченою як сукупність теоретичних, практичних, предметно-орієнтованих знань, особистісних якостей, які дозволяють здійснювати педагогічну

діяльність у сучасному інформаційному світі [193, с. 20]. Компонентами інформативної компетентності вчителів, на думку Л Петухової, є вмотивованість, зацікавленість щодо оволодіння медіазасобами; готовність до самовдосконалення, рефлексії, удосконалення умінь і навичок в галузі медіа.

На нашу думку, поняття «інформатична компетентність» та «медіакомпетентність» є дещо схожими, адже в контекст цих дефініцій покладено комплекс сформованих знань, умінь, навичок у галузі медіа; йдеться про вмотивованість, зацікавленість, цілеспрямованість майбутніх фахівців до реалізації педагогічної діяльності засобами медіа; здатність до самовдосконалення, самоаналізу, рефлексії з метою успішного оволодіння всіма видами й засобами медіа.

Дослідниця Н. Бахмат підтримує думку Л. Петухової й стверджує, що інформаційно-освітнє середовище (комплекс медіазасобів, компоненти, що до них докладаються, зокрема бездротовий Інтернет, комп'ютерне програмне забезпечення), яке формується в ході освітнього процесу в ЗВО відіграє вирішальну роль під час підготовки сучасних конкурентоспроможних фахівців. Інформаційно-орієнтоване педагогічне освітнє середовище сприяє виокремленню мотивів щодо визначення ролі медіа й необхідності застосовувати всі їхні можливості в галузі освіти [12, с. 207]. На думку Н. Бахмат, зацікавленість у подальшій професійній діяльності апробувати медіазасоби, сформовані вміння й навички застосувати їх у сучасному освітньому просторі є головним показником готовності майбутнього фахівця до фахової діяльності [12, с. 210]. Відтак, застосування медіа мотивує майбутніх фахівців до прийняття нестандартних рішень, розвиває критичне мислення, спонукає до самовдосконалення, самоаналізу, самокритики. Означені процеси вибудовують нову парадигму педагогічної діяльності крізь призму сучасних нововведень в галузі медіа. Отже, дослідниця передусім звертається до організаційного інформаційно-освітнього середовища, що є запорукою розв'язання глобальних методичних, освітніх задач в умовах

сьогодення, а також сприяє формуванню значущих компетенцій для фахівця-професіонала. На нашу думку, інформаційне середовище є підґрунтям успішного становлення вмотивованого, цілеспрямованого, зацікавленого, креативного, конкурентоспроможного та компетентного фахівця-новатора. Лише оснащені медійними пристроями навчальні аудиторії дозволять майбутнім фахівцям удосконалити знання, уміння, навички в галузі медіа, знаходити нові підходи для урізноманітнення освітнього процесу в ході педагогічної діяльності; змінювати стереотипи для навчання й виховання сучасного покоління в умовах медіатизації освіти. Отже, зазначимо, що інформаційно-освітнє середовище сприяє формуванню компетентностей (уміння, навички, сукупність мотивів, критичне мислення, самовдосконалення, самоаналіз, креативність, наполегливість), які співвідносяться з формуванням медіакомпетентності.

О. Бондаренко у своїх розвідках звертає увагу на сучасне освітнє середовище, організація й наявність якого дозволить учителям створювати якісні медіапродукти, використовуючи їх для підтримки змісту навчальних дисциплін. Дослідниця наголошує на тому, що сучасний учитель має володіти медіаосвітньою компетентністю задля реалізації завдань освіти через комплекс новітніх і актуальних медіазасобів. У зв'язку з цим майбутні вчителі початкової школи мають володіти теоретичними знаннями й практичними навичками щодо впровадження медіазасобів у процес навчання молодших школярів [24]. Ми погоджуємося з думкою О. Бондаренко й зазначаємо, що лише професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти дозволить сформувати медіакомпетентність для побудови конструктивного діалогу з учнями покоління Z.

Узагальнюючи викладені вище погляди щодо значущості медіакомпетентності майбутніх фахівців, слід зазначити, що всі автори наголошують на тому, що лише медіакомпетентний учитель зможе сприймати, аналізувати та оцінювати медіатексти; створювати власні медіапродукти; оволодіти технічними прийомами та засобами масової

інформації; розвивати здібності щодо розуміння соціального, культурного контексту функціонування медіа в сучасному світі.

Отже, розкриваючи мету цього підрозділу, нами було досліджено проблему формування медіакомпетентності майбутнього вчителя в науковому полі крізь призму трьох узаємопов'язаних підходів, які не протирічать, а доповнюють один одного: психологічний, педагогічний і технологічний.

1.2. Сутність і структура медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи

Уже з перших років навчання в школі дитина є активним споживачем медіаконтенту у вербальній, аудіовізуальній та друкованій формах (аудіо, анімація, інтерактивність, відео, зображення, послуги мережі Інтернет), що впливають на її свідомість, формують світогляд дитини, життєві та культурні цінності. Безперечно, запровадження та використання медіазасобів в освітньому процесі допомагає дитині вже з початкової школи бути обізнаними в інформаційні галузі. З іншого боку, використання медіаресурсів не завжди полегшує навчання, оскільки з великого обсягу інформації, яка надходить з медіа, необхідно обрати саме ту, яка буде корисна для навчання. Тому в роботі з медіа важливо сформувати в молодших школярів певні ключові компетенції задля розвитку інтелектуальних здібностей, критичного, аналітичного мислення, уміння працювати з різними видами медіатекстів, самостійно шукати потрібну інформацію, організувати власне самостійне навчання засобами сучасних технологій, отримувати дидактичний результат під час роботи з медіазасобами.

Саме тому сучасні вчителі мають бути готовими допомогти учням правильно сприймати, критично аналізувати та відтворювати інформацію, отриману з медіаресурсів та за допомогою медіазасобів. Очевидним стає те, що підготовка майбутніх учителів початкових класів на етапі навчання в закладі вищої освіти має орієнтуватися на систематичне отримання ними

знань у галузі медіа, формування вмінь та навичок обробки медіатекстів, роботи з медіазасобами. Лише медіакомпетентний учитель здатний до ефективного формування інформаційно-цифрової компетентності учнів, що є однією з ключових згідно з Концепцією НУШ [169].

Отже, метою параграфу є характеристика сутності й структури медіакомпетентності майбутнього вчителя початкових класів для кращого розуміння проблеми та подальшого проєктування відповідних педагогічних умов.

Слід звернути увагу на те, що медіакомпетентність учителя є складовою професійної компетентності, адже вчитель має володіти не тільки спеціальними знаннями, але й засобами, методами, формами й прийомами для успішної та ефективною реалізації педагогічної діяльності та становлення власної особистості як педагога-професіонала; здатності гармонійно співпрацювати з медіатехнологіями, удосконалювати вміння й навички в галузі використання медіазасобів. Проблема формування професійної компетентності та медіакомпетентності стала предметом дослідження багатьох науковців. Так, вивченням проблеми формування професійної компетентності педагога займалися вчені: В. Адольф, Н. Бібік, Б. Ельконін, І. Зимня, І. Зязюн, Л. Карпова, Л. Коваль, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Скворцова, В. Сластьонін, Г. Тарасенко, А. Хуторський, М. Чошанов. До вивчення питання медіакомпетентності вчителя долучилися як зарубіжні (Д. Алверман (D. Alverman), С. Берен (S. Baran), М. Жижина, Б. Іскаков, А. Левицька, Дж. Мун (J. Moon), Дж. Поттер (J. Potter), О. Федоров), так і українські дослідники (Н. Змановська, А. Єрмоленко, Т. Іванова, Л. Найдьонова, А. Сулім).

Передусім звернемося до дефініції «компетентність», щоб зрозуміти її сутність та складові.

Так, «компетентний» (від лат. *competens* (*competentis*) – досвідчений, обізнаний; поінформована у певному питанні особа, яка має достатні знання

в певній галузі [222]. «Компетенція» – коло повноважень якої-небудь особи; коло питань, у яких ця особа має певні повноваження, досвід [Там само].

У тлумачному словнику С. Ожегова «компетентний» виступає як ознака значення «компетенція» – знаючий, поінформований, авторитетний у будь-якій галузі; що володіє компетенцією [174].

Стає очевидним, що категорія «компетентний» є значно ширшою, вона включає в себе сформованість спектру ключових компетенцій.

Безпосередньо «компетентність» визначається здатністю особи успішно реалізовувати поставлені цілі, здійснювати професійну, навчальну, життєву діяльність і є результатом наполегливого навчання протягом усього життя. Тому слід наголосити на тому, що фахова компетентність формується не тільки на етапі отримання професійної та вищої освіти, а на всіх її рівнях: у початковій та середній школі – як закладання основ для успішної професійної діяльності, у старшій – як безпосередня підготовка до оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками.

В. Сластьонін наголошує на тому, що компетентність – це єдність теорії й практики [218]. Схожої думки дотримується Дж. Равен (J. Raven), розуміючи під компетентністю здатність застосовувати знання та дії в певній специфічній галузі [203].

Дослідник М. Мінський також дотримується зазначеного підходу й пропонує таке визначення компетентності: «...поглиблене знання предмета або засвоєне вміння» [151, с. 32].

М. Чошанов характеризує компетентність у більш вузькому значенні: як свідоме виконання певного завдання [263].

А. Дорофєєв наголошує, що компетентність – це головна основа для оволодіння професійними навичками та майбутньою професією; різноманітними підходами для вирішення проблемних питань; розвитку стійких професійних особистісних якостей [67].

Н. Приходькіна зазначає, що термін «компетентність» охоплює низку знань, умінь, навичок, що сприяють відбору, передачі інформації в різних

формах та представленнях, критичному аналізу даних, дослідженню функціонування медіазасобів серед молоді [201, с. 87].

Зазначимо, що більшість авторів наголошують на комплексності дефініції «компетентність» та в її структурі вбачають низку компетенцій. Так, І. Зимня трактує «компетентність» як ставлення до самого себе як до особистості (саморозвиток, самовдосконалення, ціннісні орієнтації у світі, особистісні й предметні рефлексії); до соціальної взаємодії людини й соціальної сфери (повага до інших, толерантність); до діяльності людини в цілому (навчальна, трудова, дослідницька). Означені компетентності, на думку дослідниці, формуються лише в соціумі [78, с. 13].

На думку Т. Кремневої, компетентність формується ще під час навчання у закладі вищої освіти й уміщує в себе: компетентність навчання (здатність особистості до саморозвитку); комунікативну компетентність; інформаційну компетентність; організаційну компетентність [122, с. 37]. Як бачимо, автор виокремлює інформаційну складову в структурі професійної компетентності, що є важливим для нашого подальшого дослідження.

Слушною є також думка Ю. Фролова та Д. Махотіна, які пов'язують компетентність з майбутньою професійною діяльністю. Учені пропонують виділити три базових рівні сформованості компетентності майбутніх фахівців педагогічної галузі: 1) загальнокультурні 2) загальнопедагогічні 3) предметно-орієнтовані. Для кожного рівня є характерні вміння та навички, сформовані під час професійної підготовки [247].

Отже, компетентність виступає як взаємопов'язана модель особистісних якостей з наявною базою професійних знань, умінь, навичок. На підтвердження нашого висновку наводимо нормативне визначення компетентності в Законі України «Про освіту» та «Про вищу освіту»: «компетентність» – це «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [76]; «динамічна комбінація знань, умінь і

практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [75].

Інтегративною ланкою особистості вчителя є професійна компетентність, яка дозволяє йому реалізуватися в професійній діяльності, знайти ефективні підходи, винайти нові педагогічні методи, форми з урахуванням сьогоденних змін в освіті; упровадження власного потенціалу в педагогічну діяльність. Професійна компетентність є підґрунтям для формування інформаційно-комп'ютерної культури молодших школярів, що в умовах медіатизації освіти є позитивною й необхідною рисою випускника закладу загальної середньої освіти. Володіючи зазначеною компетентністю, сучасна молодь зможе швидко адаптуватися до професійної діяльності, осучаснювати власні підходи до її реалізації, запроваджувати новітні, нестандартні підходи щодо врегулювання відносин між суб'єктами трудової діяльності [239]. Для педагога як суб'єкта педагогічної діяльності професійна компетентність виступає основоположною ланкою пізнання педагогічного фаху, а медіакомпетентність є засобом показати себе, удосконалити знання та практичні навички задля того, щоб стати сучасним педагогом-майстром.

Професіоналізм педагога – здатність виконувати педагогічну діяльність на високому рівні; це індивідуальна характеристика педагога, яка передбачає оволодіння всіма видами педагогічної діяльності, наявність психолого-педагогічних, професійних якостей, що дозволяє розв'язувати задачі освіти засобами фахових методик та підходів, знаходити нестандартні рішення для навчання та виховання дітей та підростаючого покоління [205, с. 15].

У контексті професіоналізму педагога вчені виокремлюють наступні критерії: *об'єктивність* (результативність професійної діяльності: навчальної, розвивальної, виховної, самоосвітньої, консультативної, діагностичної); *суб'єктивність* (спрямована на аналіз власне педагогічної діяльності: задоволеність роботою, позитивне ставлення до себе як

до педагога, критичне осмислення власних дій по відношенню до об'єкта виховання); *процесуальність* (виокремлення найбільш результативних та вагомих методик для навчання та виховання в професійній діяльності, технологія та техніка діяльності); *результативність* (досягнення успіху в роботі, досягнення результатів з огляду на потреби суспільства) [62, с. 56].

На думку вчених (В. Адольф, Н. Бібік, І. Зязюн, А. Маркова, О. Савченко, С. Скворцова, В. Сластьонін, А. Щербаков), професіоналізм педагога ґрунтується на професійній компетентності. Так, В. Сластьонін під професійною компетентністю розуміє комплекс теоретичних та практичних знань, спрямованих на успішну реалізацію професійного фаху; наявність власного професіоналізму, що уможливорює виконання на високому рівні всіх освітніх та виховних завдань; виконання професійної діяльності на користь всього соціуму, виявляючи тим самим наявність або відсутність професійних якостей, знань, умінь і навичок, якими повинен володіти справжній фахівець [218, с. 125].

На думку А. Маркової, професійна компетентність – індивідуальна особистість педагога; це психічний стан, яким керуються фахівці в певній ситуації; здатність педагога відповідально, компетентно, самостійно виконувати обов'язки, яких потребує професійний фах. А. Маркова у своїй праці «Психологія професіоналізму» виокремила наступні види професійної компетентності: *спеціальна компетентність* (володіння на високому рівні педагогічним фахом, здатність вибудовувати стратегічний напрямок професійного фаху); *соціальна компетентність* характеризується мистецтвом спілкування з колективом чи соціумом, здатність співпрацювати з різновіковою групою людей, уміння відповідати за власні вчинки перед колективом; *особистісна компетентність* (будь-який фах вимагає від особистості наполегливості, саморозвитку, самоаналізу, уміння бути тактовним, компетентним у певній ситуації); *індивідуальна компетентність* виражається в здатності педагога бути взірцем для підростаючого покоління, уміння протистояти негативним чинникам, які зумовлюють зниження

особистісних компетенцій, ефективно володіти всіма прийомами самозбереження та саморегуляції, прагнення до кар'єрного зростання та вдосконалення професійних якостей) [144, с. 34]. Володіння такими видами професійної компетентності, на думку А. Маркової, призведе до становлення фахівця-професіонала педагогічного профілю.

Науковець В. Адольф стверджує, що професійна компетентність педагога складається з комплексу відповідних знань, якостей та властивостей педагога, які забезпечують ефективну та результативну педагогічну діяльність [2, с. 118].

Фундаментальні праці щодо визначення поняття «професійна компетентність» належать С. Скворцовій. Так, дослідниця виокремлює наступні аспекти, які більш детально характеризують окреслене поняття: індивідуальна особистість педагога; властивості, які характеризують професійну компетентність (можливості, нахили, цілеспрямованість, здатність до самоосвіти, спроможність виконувати педагогічні обов'язки); уміння бути готовими до професійної діяльності, зокрема розв'язання освітніх завдань різного рівня; ефективно вирішення педагогічних ситуацій; компетентний підхід до виконання професійно-педагогічних завдань; єдність теоретичних знань та практичних умінь і навичок [216, с. 79 – 82].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що професійна компетентність учителя – це гармонійна взаємодія всіх соціальних властивостей майбутнього фахівця, індивідуальних якостей, особистісних характеристик, за допомогою яких можлива ефективна та результативна педагогічна діяльність; комплекс теоретичних знань та практичної готовності майбутнього вчителя реалізовувати педагогічну діяльність; спроможність компетентно діяти, творчо та самостійно виконувати обов'язки, уміло та грамотно розв'язувати педагогічні ситуації, нестандартно мислити, знаходити найбільш оптимальні методи, форми для навчання та виховання підростаючого покоління, оригінально підходити до реалізації завдань сучасної освіти. Отже, ми вважаємо, що сформована професійна

компетентність є запорукою успішного становлення майбутнього фахівця в сучасних освітніх умовах.

Проаналізувавши сутність поняття «компетентність», можна зазначити, що вона виступає як суб'єктивна сторона особистості, тобто пов'язана з власними інтересами, знаннями й поглядами суб'єкта на об'єктивну реальність. Але, ураховуючи те, що ХХІ століття вимагає від сучасного вчителя нових підходів до навчання та виховання молодого покоління, які вже органічно адаптовані до змін сучасних реалій, слід звернути особливу увагу на вдосконалення, оновлення методів, засобів навчання з урахуванням бурхливого розвитку медіатехнологій. З іншого боку, чимало дослідників (О. Аніщенко, І. Захарова, О. Зубов, А. Єрмоленко, І. Колеснікова, Н. Рижих, І. Роберт, О. Соколова, О. Філатова, В. Шарко та ін.) наголошують на тому, що сучасне розуміння сутності професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів дещо видозмінюється та вміщує в себе медіакомпетентність.

Дослідженням сутності та структури медіакомпетентності майбутніх учителів займалися такі вчені, як А. Мукашева [154], О. Нікулочкіна [168], О. Овчаров [172], О. Огієнко [173], О. Перець [187], С. Петрова [191], І. Пиголенко [195], Л. Разоріна [204], Н. Рижих [208], О. Снігур [219], Л. Чернікова [261], М. Шаблін [264], О. Шиман [283], М. Юсупова [286], Т. Ящун [291].

Аналіз досліджень показав, що зарубіжні педагоги К. Ворсноп (Ch. Worsnop), Р. К'юбі (R. Kubey), Дж. Браун (J. Brown), Дж. Пандженте (J. Pungente), Дж. Поттер (J. Potter), О. Федоров більше звертаються до поняття «медіаграмотність», а такі вчені, як О. Білоус, О. Гриценчук, Л. Мастерман (L. Masterman), Сесілія фон Файлітзен (C. von Failitzen), К. Тайнер (K. Tyner), К. Безелгет (C. Bazalgette), Е. Харт (A. Hart) дотримуються поняття медіаосвіта, зазначаючи, що медіакомпетентність є їхньою складовою.

Як було зазначено раніше, медіакомпетентність являє собою сукупність знань, умінь і навичок, спрямованих на оволодіння кваліфікованою, самостійною, творчою й соціально відповідальною дією щодо медіа; здатність передавати, оцінювати, аналізувати, синтезувати повідомлення в різних формах; досвід, застосований у сфері медіа, який спонукає особистість до самоосвіти, саморозвитку; здатність гармонійної співвідносності медіа й особистості з метою компетентного розуміння змісту медіатекстів [158].

Серед знань, умінь та навичок, без яких неможливо сформувати медіакомпетентність, американський медіапедагог С. Берен (S. Baran) окреслює такі:

- особистість повинна зосередитись під час роботи з медіа, повинна зрозуміти зміст медіатекстів, проаналізувати інформацію, яка надходить з медіа;

- розуміння сили впливу медіатекстів;

- здатність розрізняти емоційну та аргументовану реакцію під час сприйняття медіа;

- здійснювати компетентнісний підхід щодо розуміння змісту медіатекстів;

- знання умовностей жанрів і здатність визначати їх синтез;

- здатність розмірковувати про медіатексти, незалежно від того, наскільки впливові їх джерела;

- знання специфіки мови медіатекстів [292].

Професор С. Блюмеке (S. Blömeke) розробив модель медіакомпетентності сучасного вчителя/педагога, що складається з таких блоків:

- уміння використовувати медіа в освітньому процесі (вибір, аналіз, оцінка, дидактика і технологія медіаосвіти);

- ясність медіаосвітніх цілей, їх відповідність провідним педагогічним ідеям та актуальній медійній техніці;

– відповідність вимог професійної підготовки (особистих та інституційних) освітньої системи та власної медіакомпетентності [293].

Німецький педагог В. Вебер, характеризуючи поняття «медіакомпетентність педагога», побудував її структуру, яка, на його думку, складається з п'яти блоків:

- відбір і використання того, що пропонує медіа;
- розробка власного медіапродукту;
- знання, пов'язані з креативними можливостями, на яких засновані різні види медіа;
- передумови для використання медіа;
- економічні, соціальні, політичні, технічні умови, які впливають на розвиток медіа.

Слід зазначити, що медіакомпетентність майбутнього вчителя, за В. Вебером, – це здатність аналізувати інформацію, яка надходить з медіа, розробляти власні медіапродукти та створювати передумови для успішного оволодіння медіакомпетентністю [30].

Аналогічну позицію займає Дж. Поттер (J. Potter), який вважає, що для формування медіакомпетентності майбутнього вчителя необхідно охарактеризувати рівні її сформованості. Так, до структури високого рівня сформованості означеної якості належить: розуміти, порівнювати та аналізувати зміст медіатекстів; узагальнювати інформацію, отриману з медіа, керуючись такими методами, як індукція та дедукція; синтезувати медіатексти в нову структуру; оцінювати інформаційну якість медіатекстів. Низький рівень розвитку медіакомпетентності характеризується наступними компонентами: слабка здатність особистості до запам'ятовування окремих фактів та явищ; нерозуміння того, що є головним у повідомленнях; потреба в енциклопедичних довідниках, словниках; невпевненість у власних знаннях, що стосуються медіа; негативне ставлення до нових медіатекстів; високий емоційний сплеск до тих ситуацій, які виникають досить швидко; постійна

здатність особистості перетворювати медіатексти в найбільш легку категорію [297, с. 28, 53].

З урахуванням підходу до визначення основних понять медіакомпетентності, виділених зарубіжними педагогами Дж. Береном (J. Baran), В. Вебером (V. Veber), Р. К'юбі (R. Kubey), Дж. Поттером (J. Potter), російський учений О. Федоров, характеризуючи поняття «медіакомпетентність педагога», окреслює такі рівні її сформованості: *високий рівень* (знання більшості базових термінів, теорій, основних фактів розвитку медіакультури, їх основоположників, чітке розуміння змісту й ролі медіа; вибір різноманітного жанрового й тематичного спектру медіатекстів при обов'язковому включенні нерозважальних жанрів; прагнення отримати нову інформацію; прагнення до рекреації компенсації розваги (у помірних дозах); прагнення до підтвердження власної компетентності в різних сферах життя й медіакультури; прагнення до пошуку матеріалів для навчальних, наукових, дослідних цілей); *середній рівень* (знання окремих базових термінів, деяких фактів розвитку медіакультури та, відповідно, деяких основоположників медіа; прагнення до рекреації; прагнення отримати нову інформацію; прагнення до художніх вражень; слабка вираженість або відсутність інтелектуальних, креативних мотивів контактів з медіатекстами); *низький рівень* (відсутність знань або мінімальні знання в цій області; вибір тільки розважального жанрового й тематичного спектру медіатекстів; відсутність естетичних, інтелектуальних, креативних мотивів контактів з медіатекстами) медіакомпетентності особистості [244, с. 21, 28].

Звичайно, такі рівні є умовними, але вони деталізують індивідуальні підходи особистості до розвитку медіакомпетентності. Беззаперечно, без розвитку медіасприйняття, оцінці та аналізу медіатекстів, неможливо казати про високий рівень медіакомпетентності особистості. Поряд з цим, О. Федоровим на основі рівнів медіакомпетентності була складена класифікація показників сформованості медіакомпетентності особистості:

- мотиваційний, зазначає мотиви роботи з медіа;

- контактний, аналізує частоту спілкування з медіа;
- інформаційний, характеризує знання термінології медіа, процес масової комунікації;
- перцептивний – здатність до сприйняття медіа текстів;
- оціночний, показує здатність особистості аналізувати медіатексти, прагнення до розвитку медіасприйняття та критичного мислення;
- практико-операційний, спрямований на практичну діяльність з медіа;
- креативний, передбачає наявність творчої діяльності в різних аспектах діяльності [244, с. 23].

У структурі медіакомпетентності поряд з рівнями та показниками сформованості медіакомпетентності О. Федоров виділяє також компоненти: перший компонент – досвід, другий компонент – навички, застосовані у сфері медіа, третій компонент – готовність до самоосвіти [244, с. 22].

Так, медіакомпетентність за О. Федоровим, – це наявність у індивіда певних якостей, знань, умінь, які дозволяють в повній мірі охарактеризувати, оцінити медіатексти, проаналізувати сутність медіа в соціумі.

Корисним для нашого дослідження є міркування Б. Іскакова, який пропонує більш широкий перелік компонентів, що характеризують медіакомпетентність учителя, та їх показників: 1) мотиваційно-ціннісний – характеризується активністю застосування медіа в професійній діяльності; зацікавленістю до пошуку нових медіаджерел; прагнення до самооцінки власної діяльності щодо застосування медіатехнологій; 2) змістовний – окреслює способи застосування медіатехнологій у навчальному процесі та їх безпосередню доцільність; відображення сутності медіатехнологій та їх значення, роль для суспільства в цілому; знання окремих понять, термінів, що характеризують медіа; означення методів навчання з використанням медіа; перспективу використання медіа не тільки в навчальних, але й у виховних цілях; 3) процесуальний – наявність у вчителів певних знань, умінь та навичок, які дозволять здійснювати навчальні та виховні цілі

з використанням медіа; володіння різноманітними способами реалізації медіа на практиці; уміння навчити учнів здобувати корисну для них інформацію з запропонованих медіаджерел; уміння створювати власні медіапродукти, перетворювати тексти на навчальні медіапродукти; адекватно та грамотно використовувати потоки медіаінформації [85, с. 11, 12].

Вважаємо доречною думку німецького педагога П. Вінтерхофф-Шпурка (P. Winterhoff-Shpourk), який у структурі медіакомпетентності педагога виділяє наступні компоненти: 1) інформаційна компетентність (знання програм медіа, навички роботи, здатність до програмування); 2) інформаційна Я-компетентність (здатність активно та результативно використовувати медіа); 3) інформаційна соціальна компетентність (застосування медіа для соціальної взаємодії); 4) медіакомпетентність в її технічному аспекті (технічна здатність використовувати та обслуговувати техніку); 5) медіакомпетентність в Я-аспекті (здатність до правильного сприйняття засобів масової інформації); 6) медіакомпетентність у соціальному аспекті (розуміння того, як засоби масової інформації впливають на соціум) [33].

Цікавою, на наш погляд, є позиція Ю. Тюннікова, який виокремлює три головні функції медіакомпетентного фахівця: 1) аналіз, оцінка медіатекстів; 2) створення і використання медіатекстів для вирішення педагогічних завдань; 3) формування в майбутніх фахівців здатності критично оцінювати, використовувати й створювати медіатексти [238, с. 32 – 33].

У структурі медіакомпетентності Ю. Тюнніков виділяє також самопроектування медіакомпетентності, що означає створення власної моделі особистості як носія елементів медіакомпетентності. В основу самопроектування покладено такі характеристики медіакомпетентності: 1) джерело самопроектування – потреба особистості майбутніх фахівців у саморозвитку; 2) стимулюючі фактори – цілеспрямована робота з саморозвитку; 3) рушійні сили – творча активність студента, проектування власної особистості як носія медіакультури; 4) механізми – самооцінка

медіакомпетентності, здатність реалізуватися в інформаційному суспільстві; 5) результат – якісні та кількісні зміни майбутнього фахівця у сфері медіаінформаційної діяльності [238, с. 33].

Науковцями Ю. Тюнниковим, Т. Афанасьєвою, І. Казаковим, М. Мазніченко було складено структуру готовності вчителя до адекватного реагування на зміни в освітньому та інформаційному середовищі. Так, дослідники пропонують інваріанти медіакомпетентності вчителя з її характеристиками: 1) розпізнавання – полягає в тому, що вчитель може своєчасно передбачити зміни, які відбуваються в інформаційному середовищі; прогнозування змін на основі аналізу сучасного стану освітньої та інформаційної сфери; 2) оцінювання – сукупність знань, умінь, навичок, які дозволять оцінити зміни в інформаційній та освітній сферах; 3) перетворення – передбачає здатність учителя перетворювати зміни, які відбулись в інформаційній та освітній сферах в конкретні педагогічні цілі; 4) корекція передбачає здатність долати труднощі, пов'язані з інформаційною діяльністю; вчасно реагувати на інформаційні помилки та корегувати особистісні якості [237, с. 65].

Отже, майбутній фахівець повинен розуміти сутність, стратегію та бути готовим до змін, які відбуваються в освітній сфері; переосмислювати зміни з точки зору суб'єктивного відношення до медіа; спонукати учнів до переосмислення значення медіа в сучасному інформаційному просторі.

Доречною є думка Н. Хлизової, яка стверджує, що формування медіакомпетентності майбутніх фахівців засноване на низці компонентів: досвід при роботі з медіа; застосування вмінь у сфері медіа; здатність до саморозвитку [252; 253].

Проблемою вивчення структури медіакомпетентності майбутнього вчителя займалися також українські науковці, зокрема дослідниця Л. Найдьонова вважає, що медіакомпетентність є індивідуальною рисою кожного вчителя, і характеризує її за такими компонентами: 1) технічний компонент – пов'язаний з використанням медіа; 2) когнітивний компонент

(критичне розуміння) – відносини між індивідом і змістом інформації; 3) комунікативний – здатність спілкування за допомогою медіа (пов'язаний як з технічним, так і з когнітивними компонентами) та аспектами: 1) здатність особи аналізувати та передавати інформацію учням; 2) кожен викладач має індивідуально підходити до розв'язання освітніх завдань у сфері медіа. При характеристиці індивідуальної компетентності Л. Найдьонова виділяє 3 компоненти: технічний, комунікативний, критичний [160].

У межах свого дослідження О. Кутькіна виділяє критерії для характеристики медіакомпетентності майбутнього фахівця: 1) наявна мотивація та смислове уявлення про медіа та створення медіапродуктів; 2) наявність знань, умінь та індивідуальних якостей особистості для створення медіапродуктів; 3) результатом використання медіа є досвід [127, с. 10].

Викладене вище дає підстави трактувати поняття «медіакомпетентність майбутнього вчителя» як сукупність знань, умінь, здібностей, що сприяють умілому використанню медіаресурсів; це індивідуальна якість особистості, що являє собою певні медійні орієнтири, які дозволяють кожному користувачу медіа результативно та грамотно вибудовувати дії щодо медіа (самореалізація, саморозвиток, самоосвіта); комплекс способів узаємодії з медіаресурсами, які включають в себе вербальну, конструктивну та перцептивну функції, що дозволять користувачу медіа вміло структурувати інформацію, яка надходить з медіа, перетворювати медіатексти в нову, більш узагальнену форму. Слід звернути увагу на те, що медіакомпетентність особистості та медіакомпетентність вчителя дещо відрізняються, оскільки медіакомпетентність особистості є початковим етапом формування медіакомпетентності вчителя.

Основоположними функціями медіакомпетентного вчителя початкової школи є: по-перше, навчити молодших школярів виокремлювати освітні конструктивні переваги медіазасобів; по-друге, підвищувати інтелектуальний

рівень знань здобувачів освіти (читання книг онлайн, упровадження в освітній процес навчання молодших школярів віртуальних подорожей різними країнами світу, формування гнучкості щодо пошуку інформації через пошукові системи, а також віртуальні бібліотеки); по-третє, залучати учнів до грамотного структурування та презентації навчальних матеріалів, використовуючи комп'ютерні програми, онлайн-платформи, хмарні сервіси; по-четверте, формувати критичне мислення, необхідне для вирішення завдань різної складності; по-п'яте, уміння оцінювати власні навчальні, наукові здобутки через освітні онлайн-тренажери.

Отже, ми вважаємо, що медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи – це інтегральна якість особистості, що характеризується взаємопов'язаним комплексом теоретичних знань (знання мови, символів, понять медіа; знання можливостей медіа) та практичних навичок (спрямовані на практичну реалізацію знань, уміння ефективно та результативно використовувати медіазасоби та комп'ютерні технології, створювати власні медіапродукти), необхідна майбутнім фахівцям початкової школи для успішного оволодіння низкою ключових питань, які допоможуть реалізувати освітні завдання засобами медіаресурсів; наявність індивідуальних якостей особистості (компетентність, організованість, цілеспрямованість); грамотне ставлення до медіа дозволять майбутнім фахівцям застосовувати інформаційні технології для розв'язання педагогічних задач та проблемних ситуацій різної складності; сформованість власної точки зору, що допоможе висловити судження щодо ролі медіа в освітньому процесі початкової школи; рівень майстерності щодо реалізації можливостей медіа в педагогічному процесі.

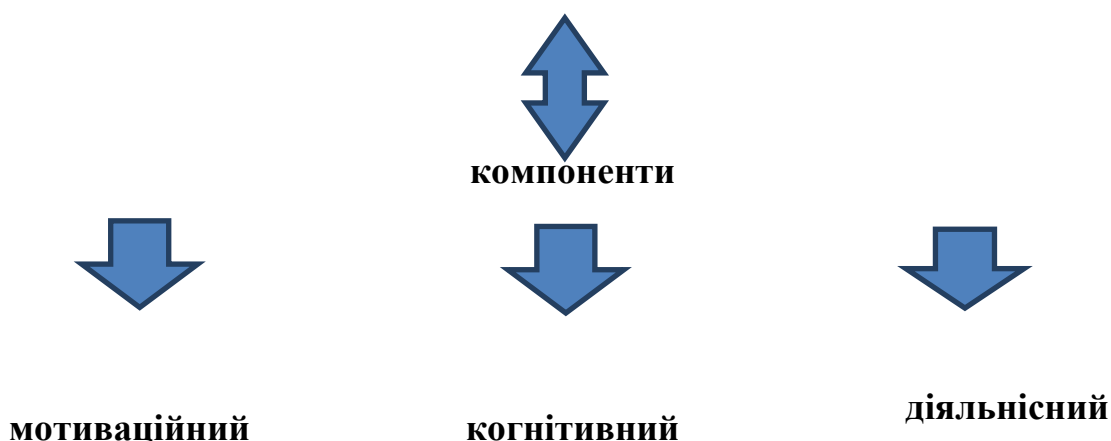
На нашу думку, головними компонентами медіакомпетентності виступають:

- мотиваційний – спрямовується на формування позитивної мотивації майбутніх фахівців під час роботи з медіазасобами, сприяє самовдосконаленню;

- когнітивний, пов'язаний з тими знаннями, що необхідні для роботи з медіазасобами;
- діяльнісний – передбачає грамотний відбір та аналіз того, що пропонує медіа, вміння критично осмислювати різні медіатексти; застосування технічних навичок при роботі з медіазасобами; креативність при створенні медіапродуктів.

Науковий аналіз проблеми формування медіакомпетентності майбутнього вчителя початкових класів та характеристики сутності й змісту цього феномену дає нам підстави визначити структуру медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи (рис. 1.1).

Структура медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи

<p>характеризується наявністю стійкої мотивації до роботи з медіазасобами, зацікавленість здобувачів освіти щодо упішної реалізації професійної діяльності через медіазасоби; до оволодіння навичками роботи з медіазасобами та подальше самовдосконалення; побудова індивідуальної освітньої траєкторії</p>	<p>відповідає певному обсягу теоретичних знань для ефективного застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи у подальшій професійній діяльності; обізнаність щодо використання медіазасобів у формальній або неформальній освіті</p>	<p>характеризується сформованістю умінь щодо використання медіазасобів та створення самостійного медіапродукту; уміле застосування пошукових систем, хмарних сервісів, соціальних мереж, поштових сервісів, месенджерів, онлайн-сервісів задля реалізації особистого потенціалу здобувача освіти</p>
--	--	--

здобувачами освіти з використанням медіазасобів		
---	--	--

Рис. 1.1. Структура медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи

Аналіз змісту категорії «медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи» дає нам змогу сформулювати власне визначення досліджуваного поняття: **це інтегрована характеристика компетенцій, а також індивідуальних рис особистості майбутнього вчителя початкової школи, що дозволяють уміло використовувати медіазасоби, адекватні для початкової ланки освіти та створювати медіапродукти для подальшої професійної діяльності.**

Структуру медіакомпетентності майбутнього вчителя початкових класів представлено нами єдністю трьох компонентів: мотиваційного (стійка позитивна мотивація до роботи з медіазасобами; до оволодіння навичками роботи з медіазасобами та подальше самовдосконалення), когнітивного (обсяг теоретичних знань для ефективного застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи та в подальшій професійній діяльності), діяльнісного (сформованість умінь у галузі використання медіазасобів та створення авторського медіапродукту).

Як бачимо, структура медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи виступає як інтегрована характеристика, що включає наявність знань, умінь та мотивів щодо використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи в майбутньому. Для вирішення означеного завдання необхідним є теоретичне обґрунтування та реалізація низки педагогічних умов в освітньому процесі закладів вищої освіти, про що йтиметься далі.

1.3. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки

Теоретичний аналіз проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи дозволяє нам говорити про те, що, з одного боку, проблема є вкрай актуальною, з іншого – констатувати відсутність в сучасних закладах вищої освіти спеціальної теоретико-практичної підготовки здобувачів освіти в означеному напрямку. На жаль, освітній процес у ЗВО сьогодні не спрямований на систематичне оволодіння навичками роботи з медіазасобами, тим більше, майбутні вчителі початкової школи не мають ґрунтовних знань та відповідних умінь щодо роботи з медіазасобами в освітньому процесі початкової школи.

З огляду на це, актуалізується необхідність визначення та обґрунтування низки педагогічних умов, що стане запорукою успішного формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. Отже, метою підрозділу є виокремлення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов, що сприятимуть підвищенню рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Переш ніж визначити відповідні умови, варто визначити сутність концепту «педагогічні умови». Так, у сучасній довідковій літературі поняття «умова» тлумачиться як:

- вимога, пропозиція, чинник, що сприяє досягненню мети; процес або дійсність, яка реалізується при наявності сприятливих обставин; правила, які гарантують ефективну роботу якогось процесу; комплекс даних, положень, які виступають основою певного явища, задачі або справи [18, с. 441];
- обов'язки когось або обставину, яка уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують

нормальну життєдіяльність або роботу чого-небудь; сукупність даних, положення, які являються підґрунтям чого-небудь [32, с. 1506];

– щось таке, без чого не можуть існувати певні речі, фактори; сукупність об'єктів (компоненти, речі, їх взаємозв'язок), які складають рівень існування конкретного явища [82, с. 707].

Як бачимо, умова є правилом, застосування якого призведе до вмілого оволодіння будь-яким процесом або явищем. Її наявність дозволяє бачити мету та ефективно досягати її. У свою чергу, педагогічна умова є запорукою успішності певного процесу, пов'язаного з навчанням, вихованням та розвитком особистості.

Є. Хриков підкреслює, що педагогічні умови характеризуються наявністю обставин, які визначають напрям розвитку певного процесу, зокрема й освітнього. На думку науковця, педагогічні умови в закладах освіти організовуються виключно педагогом та є продуктом їх діяльності. Є. Хриков також стверджує, що педагогічні умови створюються з метою зорієнтування педагогів на досягнення поставленої мети та передбачають упровадження різних засобів навчання [255, с. 3, 10].

Н. Іпполітова вважає, що педагогічні умови – це окремий компонент освітнього процесу, що вміщує в собі сукупність методів, прийомів і форм, що використовуються в освітньому середовищі; це наявний комплекс матеріальних цінностей, які допоможуть як студенту, так і фахівцю реалізувати задачі навчального процесу; спеціальні обставини, які складаються з засобів, форм, методів навчання і, які, в свою чергу, гальмують чи прискорюють процес оволодіння навчальним контентом [83, с. 13].

Дослідниця О. Бражнич подає таке тлумачення терміну «педагогічні умови»: сукупність форм, методів, прийомів, форм навчання та матеріальних можливостей для успішного їх здійснення й виконання [27, с. 62].

С. Літвінчук подає, на наш погляд, змістовну характеристику поняття «педагогічні умови» – обставини, які обумовлюють підготовку майбутніх фахівців, їх розвиток; вдале розв'язання завдань щодо підготовки та

перепідготовки майбутніх спеціалістів; отримання максимально-важливих результатів в структурі учіння-формування компетентного фахівця [134, с. 11]. С. Літвінчук акцентує увагу на тому, що успішною запорукою досягнення освітніх задач є створення у ЗВО педагогічних умов, зокрема вдосконалення та впровадження сучасних медіатехнологій із застосуванням методів, прийомів та форм навчання. Це зацікавлює майбутніх фахівців і призводить до виокремлення мотивів, що позитивно впливають на подальше засвоєння знань та вдосконалення умінь і навичок з метою реалізації педагогічної діяльності [134, с. 14].

На думку Н. Максименко, педагогічні умови є тим інструментарієм, що сприяють професійному розвитку майбутніх фахівців у педагогічній галузі загалом, уможливають ефективну медіаосвіту, зокрема [138, с. 69].

Дослідниця І. Наумук визначає, що педагогічні умови сприяють більш ефективному оволодінню медіакомпетентністю та вказує на те, що завдяки педагогічним умовам розвивається критичне мислення; формуються уміння аналізувати інформацію, яка надходить з медіаджерел та вміло протистояти маніпулюванню медіа [164].

Поняття «педагогічні умови» сформульовано й у працях А. Багдуєвої, яка характеризує його так: певні обставини освітнього процесу, які є результатом накопичення, пошуку, відбору інформації, а також методів, форм, прийомів навчання для досягнення поставлених завдань [8, с. 12].

Дослідник С. Буртовий пропонує наступне визначення поняттю «педагогічні умови»: обставини, що сприяють підготовці учителів до провадження педагогічної діяльності з урахуванням потреб, інтересів молодших школярів [29, с. 136].

У своєму дослідженні ми дотримуємось такого розуміння сутності поняття «педагогічні умови» – це сформована модель навчального процесу, що вміщує в собі необхідний перелік вихідних положень, які є важливою основою для досягнення поставленої мети; особливості організації освітнього

процесу у ЗВО, що зумовлюють результати освіти та розвитку особистості здобувача освіти, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення.

На підставі такого розуміння сутності педагогічних умов нами було визначено низку педагогічних умов для успішного формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. До них ми віднесли:

- *формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності;*
- *моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи;*
- *систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін.*

Зупинимось на характеристиці кожної з виокремлених нами педагогічних умов більш детально.

Так, необхідність першої педагогічної умови – **формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності** – зумовлене тим, що, по-перше, мотивація окреслює чіткі орієнтири для подальших дій у галузі медіаосвіти; по-друге, підвищує інтерес до роботи з медіазасобами; по-третє, сприяє формуванню знань, умінь і навичок, що стане запорукою успішного оволодіння навичками роботи з медіазасобами. Крім того, сформована мотивація сприяє усвідомленню ролі та функції медіа в сучасному освітньому середовищі, спонукає до активного використання медіазасобів в освітньому процесі та створенню власного медіапродукту для подальшої професійної діяльності.

Зауважимо, що проблему формування мотивації до навчальної діяльності розкрито у розвідках психологів-класиків. Так, О. Леонт'єв розкриває низку положень, які характеризують поняття «мотив»:

- мотив визначає потреби особистості, що зумовлює цілеспрямовану її діяльність [133, с. 432; 130];
- потреби, що спонукають особистість на дію [133, с. 418];
- під мотивом розуміються реалізовані потреби [Там само];
- мотив – це те, що призведе до отримання конкретного продукту для задоволення власних потреб.

Слід зауважити, що О. Леонт'єв виокремлює мотиви зовнішні (оточуюче середовище; обставини, від яких залежить процес діяльності; природні фактори) й внутрішні (інтереси; особистісні якості; емоційно-вольовий стан) [132]. Формування мотивів залежить від потреби, інтересів і прагнень особистості щодо досягнення конкретних результатів у будь-якій діяльності. Отже, мотиви – це зовнішня рухома оболонка будь-якої діяльності. Мотиви й потреби є взаємопов'язаними сторонами у професійному становленні особистості.

Л. Божович наголошує на тому, що вся система потреб та інтересів особистості інтегрується в структуру мотиваційної сфери людини, тобто відповідних мотиви, які залежать від намірів та мети діяльності. Мотиви за своєю функцією та структурою можуть бути різнопланові (суспільні, професійні, освітні, другорядні) та відрізнятися один від одного (перевага другорядних мотивів над важливими та навпаки). Саме мотив спрямовує особистість на дію, в ході якої вона вибудовує перспективні плани на майбутнє [22, с. 410 – 419].

Цікавою для нашого дослідження є думки С. Рубінштейна щодо інтеграції мотиву й інтересів особистості. Учений указує на те, що інтерес є складовою мотиваційної сфери та формується в ході процесуальної сторони навчальної діяльності, а згодом визначаються змістовні сторони відповідної навчальної діяльності [206, с. 621 – 630]. У свою чергу, мотивація, за визначенням С. Рубінштейна, – опосередковане відображення поведінки особистості, що детермінується оточуючим середовищем [206, с. 623]. Така теза ще раз підтверджує необхідність моделювання медіасередовища у ЗВО,

що сприятиме не лише засвоєнню відповідних ЗУН, а й позитивній мотивації на роботу з медіазасобами у майбутніх учителів початкової школи.

У дослідженнях Т. Гончарової зазначено, що забезпечення позитивної мотивації має бути спрямовано на подолання негативних стереотипів, які значно унеможливають процес оволодіння сучасними медіазасобами; бажання формувати внутрішню мотивацію, що призводить до набуття знань, умінь й навичок пізнавального інтересу як домінантної особливості професійної підготовки. Позитивна мотивація виступає підґрунтям щодо оволодіння сучасними медіазасобами.

Т. Гончарова вважає, що інтерес – це головний стрижень мотиву, без якого неможливе оволодіння будь-якими медіазасобами, онлайн-сервісами, комп'ютерними програмами та додатками для упровадження їх у контекст педагогічної діяльності. Дослідниця підкреслює, що інтерес формується при наявності відповідного медійного середовища, де майбутній фахівець зможе презентувати власні здібності, уміння, навички стосовно роботи з медіазасобами [47; 48].

Погоджуючись з думкою Т. Гончарової, вважаємо, що для формування позитивної мотивації необхідно впроваджувати медіазасоби у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи, систематична робота з якими дозволить майбутнім фахівцям опанувати й сформувати на належному рівні навички роботи з медіатекстами; створювати й презентувати авторські медіапродукти та застосовувати їх в подальшій професійній діяльності. Упровадження такої системи заходів дозволить закладам вищої освіти сформувати медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи.

У контексті нашого дослідження ми наголошуємо на важливості формування саме позитивної мотивації у майбутніх учителів початкової школи щодо роботи з медіазасобами. Нам імponує думка Р. Долженка, який визначає позитивну мотивацію як сформовану систему поглядів, позицій на майбутню професійну діяльність; ціннісно-орієнтоване ставлення

майбутніх фахівців до освітніх стандартів, правил, положень, які є важливим вектором для подальшої наукової, освітньої, виховної діяльності. Лише позитивна мотивація зумовлює особистість оволодівати знаннями, уміннями й навичками для детального аналізу суті обраної професії [65, с. 128].

Виходячи з цього, вважаємо, що освітню діяльність ЗВО важливо спрямовувати на формування позитивної мотивації майбутніх фахівців початкової галузі щодо роботи з медіазасобами, адже це вимога сучасності. Відзначимо, що позитивна мотивація є запорукою саморозвитку та самовдосконалення майбутнього фахівця, успішності у подальшій професійній діяльності, на чому наголошує Т. Садикова. Учена підкреслює, що позитивна мотивація впливає на кінцевий результат всієї професійної підготовки здобувача освіти [210, с. 81].

На думку І. Забеліної формування позитивної мотивації у суб'єктів освітнього процесу залежить від того, який науковий контекст покладено в систему професійної підготовки майбутнього фахівця, що ще раз підводить нас до необхідності проектування відповідного середовища ЗВО [73, с. 32].

Очевидно, що формування позитивної мотивації у майбутніх учителів початкової школи щодо використання медіазасобів – складний та багатогранний процес. Незважаючи на той факт, що медіазасоби постійно присутні у навчальній діяльності студентів, не всі вважають за доцільне використовувати їх з освітньою метою. Саме тому важливо з першого року навчання вмотивувати майбутніх учителів до їх використання. Очевидно, для цього необхідно зацікавити майбутніх учителів використовувати медіазасоби під час навчання.

Вважаємо, що для формування позитивної мотивації майбутніх учителів початкової школи щодо оволодіння медіазасобами доцільно розширити їх використання у межах дисциплін професійного циклу. Проаналізувавши навчальні плани спеціальності 013 Початкова освіта, ми визначили такі освітні компоненти, які володіють усіма можливостями для максимального упровадження медіапідтримки у процес їх викладання.

Для кращої наочності ми подаємо перелік таких дисциплін та відповідні засоби медіапідтримки, що матимуть мотиваційний характер з одного боку, та сприятимуть більш ефективному засвоєнню інформації – з іншого (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

**Перелік освітніх компонентів та відповідних засобів
медіапідтримки для формування позитивної мотивації
майбутніх учителів початкової школи**

Освітні компоненти	Засоби медіапідтримки для мотивації майбутніх фахівців
Вступ до фаху	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – MyOwnConference (програма для проведення вебінарів, відеоконференцій); – Emaze (сервіс для створення анімованих презентацій з 3D ефектом).
Історія педагогіки	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Learn Around The World (платформа для створення віртуальних екскурсій); – Emaze (сервіс для створення анімованих презентацій з 3D ефектом).
Теорія і методика виховання	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Learningapps (сервіс для створення інтерактивних вправ, що виховують)
Дидактика початкової освіти	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Padlet (сервіс для створення, збереження цифрових матеріалів за темою уроку); – Thinglink (сервіс для створення інтерактивного мультимедійного плаката) – Mobincube (віртуальний навчальний контент) для використання на смартфонах, планшетах, комп'ютерах;
Основи науково-педагогічних досліджень	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Piktochart, Draw.io, PowerPoint (презентації, інфографіка, редагування інфографіки)
Менеджмент у системі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер.

Освітні компоненти	Засоби медіапідтримки для мотивації майбутніх фахівців
початкової освіти	2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – TimeLogger (аналіз розпорядку дня вчителя); – Flipd, Motivateo (удосконалення себе)
Сучасні технології підготовки і проведення уроку в початковій школі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Kahoot (сервіс для проведення вікторин і тестів); – Plickers (альтернатива тестам для загальних опитувань); – ZipGrade (перевірка тестів за одну секунду для індивідуальної оцінки); – Quizlet (запам'ятовування нових слів); – Class Dojo (журнал з розширеними можливостями); – Quizizz (сервіс для створення опитувань і вікторин); – Pear Deck (презентації, взаємодія з класом, питання та завдання в реальному часі до презентації)
Теорія і методика розв'язання професійно-педагогічних задач	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: Survio (проведення міні-дослідів або інтерв'ю в класі)
Основи педагогічної майстерності	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Blooms (платформа для зв'язку з учителями) – відео на YouTube
Інтегроване навчання в початковій школі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Duolingo (ігрове навчання іноземної мови); – Puzzlets (ігра для кодування, вивчення математики та інших предметів в ігровій формі)
Методика викладання математичної освітньої галузі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: Smath Studio (віртуальний зошит); Намбі (програмне забезпечення для початкової школи); Matific (ресурс для вивчення математики); Brix Learning (платформа для реалізації математичного потенціалу)
Методика викладання природничої освітньої галузі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Genomics Digital Lab (мікроскоп-симулятор HD) – Leafsnap, BioMio (розпізнавання об'єктів живої природи); – TrashOut (інтерактивна карта для виявлення місць з найбільшим рівнем забрудненості навколишнього середовища)

Освітні компоненти	Засоби медіапідтримки для мотивації майбутніх фахівців
Методика викладання фізкультурно-освітньої галузі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Програмне забезпечення «Тренування» Psoft; – Go Noodle (гейміфікація фізичних вправ); – Yazio (індивідуальний щоденник харчування)
Методика викладання мистецької освітньої галузі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Actionbound (платформа для ознайомлення з мистецтвом в ігровій формі)
Методика викладання мовно-літературної освітньої галузі	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – Storyboarder (платформа для створення сторіборда)
Технології з методикою викладання	1. Ноутбук, планшет, Smart-board, принтер, сканер. 2. Мережа Інтернет. 3. Онлайн-сервіси: – TinyTap (платформа для інтерактивних освітніх ігор); – LifeLike (платформа з інтерактивними 3D моделями)

Крім того, для формування позитивної мотивації вважаємо за доцільне використання медіазасобів не лише у процесі аудиторної роботи, а і поза її межами (під час підготовки здобувачів освіти до практичних занять, самостійна, науково-дослідна робота, робота в гуртках тощо). Для цього важливим є:

- використовувати електронні підручники, наукові та методичні статті, монографії у вільному доступі;
- проходити навчання онлайн (спеціальні онлайн-курси, організовані з метою підвищення рівня фахових знань);
- виконувати проектно-творчі завдання, вебквести (сучасне програмне забезпечення комп'ютерів дає змогу виконувати творчі завдання засобами програмних інформаційних технологій, зокрема, графічного, текстового редакторів, звукового, 3D);
- вести власні вебблоги, електронні платформи які допоможуть накопичувати навчальні матеріали, проводити онлайн-заняття, спілкуватися

в режимі діалогу одночасно з усіма учасними освітнього процесу, оцінювати виконані справи та вести онлайн-журнал. Користувачі вебблогів, платформ також можуть залишати коментарі (відгуки до публікації своїх колег, здобувачів освіти), враження щодо цікавої статті, ділитися корисними посиланнями;

– організувати роботу з використанням інтерактивної дошки (можливість урізноманітнити освітній процес, проводити індивідуальні та нестандартні заняття);

– упроваджувати в заклади вищої освіти спеціальних медіаосвітніх курсів або факультативів, які дозволять зацікавити майбутніх учителів реалізовувати педагогічну діяльність через альтернативні онлайн-платформи та комплекс актуальних медіазасобів. Такі курси (факультативи) удосконалюють знання, уміння, навички в галузі медіа, уміння працювати з інформацією, розвивають медійну грамотність, культуру.

Цікавим для студентів буде проходження у позаурочний час освітніх онлайн-курсів, вебінарів, вебдискусій, зокрема, на платформах, «Prometheus», «На урок», «Всеосвіта», «EdEra» для підвищення власної кваліфікації з тем «Медіаграмотність для освітян», «Медіаграмотність: практичні навички», «Впровадження інновацій в школах», «Візуалізація даних» тощо. Відеолекції провідних спеціалістів, університетів, з одного боку, знайомлять майбутніх учителів з інноваціями в освіті (починаючи з історії виникнення медіа, шляхи їх розвитку й впровадження в професійній устрій освітян, завершуючи проходженням інтерактивних тестових завдань, творчих вправ), з іншого боку, мотивують оволодіти навичками цифрової грамотності як невід'ємного компонента сучасної людини та дають відповідь на питання щодо ефективного використання медіа в професійному житті.

Вважаємо, для того, щоб сформувати позитивну мотивацію у майбутніх учителів початкової школи до використання медіазасобів в освітньому процесі ЗВО та в подальшій професійній діяльності необхідно

систематично їх використовувати у межах професійно-орієнтованих дисциплін та під час позааудиторної роботи.

Отже, формування позитивної мотивації є запорукою успішності у подальшій професійній діяльності, завдяки якій майбутні фахівці стануть обізнаними щодо важливих та актуальних подій, які відбуваються в сучасному віртуальному просторі; активно та грамотно обиратимуть потрібну медіаінформацію, керуючись власними інтересами й потребами; систематично долучатимуться до дискусій стосовно актуальних новин в інформаційній сфері; постійно перебуватимуть в активному пошуку корисної, цікавої та необхідної інформації; регулярно вестимуть продуктивні діалоги з однодумцями через електронні пошти, соціальні мережі; створюватимуть групи, блоги за інтересами; періодично переглядатимуть різні відео-тексти, телепередачі з метою виявлення ролі та функції медіа для сьогоденного інформаційного світу. Тому наявна позитивна мотивація націлює майбутніх фахівців стати сучасним та обізнаним професіоналом в галузі медіаосвіти.

Виокремлення другої педагогічної умови – **моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи** – зумовлено необхідністю постійного залучення майбутніх учителів початкової школи до роботи з медіазасобами, формування у них відповідної мотивації, про що мова йшла вище, комплексу знань, умінь та навичок щодо роботи з медіазасобами для подальшої професійної діяльності; розвитку креативності, творчого потенціалу для продуктивної діяльності з медіа; налаштування майбутніх фахівців на саморозвиток, уміння поетапно проводити рефлексію набутих знань у галузі медіа. Підтвердження такої тези знаходимо в роботах Н. Бахмат [12], А. Білинського [17], А. Білощицького [20], А. Бистрюкової [15] А. Габідулліної [40], Д. Голубіна [46], І. Григор'євої [49], Р. Гуревича [56], Л. Давлеткіреєвої [58], Н. Духаніної [68], Л. Іванової [81], В. Імбер [90], О. Кисельової [95], З. Колмакової [109], С. Наток [162],

О. Нелунової [165], Л. Панченко [184], які зазначають, що для оволодіння медіакомпетентністю майбутні фахівці мають постійно використовувати медіазасоби, медіатехнології в освітньому процесі та навіть під час дозвілля.

Логіка наукового дослідження вимагає аналізу сутності категорії «медіасередовище», дослідженню якого присвячені розвідки таких науковців, як А. Абросімов, Д. Гагаріна, І. Жилавська, І. Захарова, Є. Нім, Т. Носкова, О. Скородумова, О. Федоров, які по-різному трактують його, але ми визначаємо певні суголосні думки науковців щодо змісту такого феномену.

Так, О. Федоров окреслює у власних дослідженнях термін «медіаосвітнє середовище» – існуюча медійна реальність, яка містить у собі сукупність психолого-педагогічних умов; сучасні медіазасоби; відповідні комп'ютерні технології [245, с. 39].

Зауважимо, що О. Федоров подає схожий термін – медійне середовище, характеризуючи його як сукупність технічного та програмного забезпечення, що дозволяє зберігати медіатексти, відновлювати, корегувати та передавати їх; реальний час, що дозволяє користувачу знаходитись в тісному контакті з медіа [245].

Як бачимо, медіасередовище характеризується наявністю медіазасобів та комп'ютерного забезпечення, що допоможе користувачам зануритись у світ кіберпростору.

За визначенням Т. Носкової, медіасередовище відіграє важливу роль у становленні майбутнього фахівця в системі професійної освіти. Перевагою медіасередовища є можливість втручатись в глобальні мережеві системи; бачити, розуміти та оцінювати актуальні новини, слідкувати за ходом розвитку подій у різних куточках світу; детермінувати інформацію, необхідну для наукового дослідження; вивчати закономірності причинно-наслідкових зв'язків в системі культурних, соціальних, політичних, демографічних цінностей окремого соціуму чи всієї нації [171, с. 134]. Цікаву ідею Т. Носкова розвиває також щодо виховання особистості засобами медіа.

Знаходячись у тісному контакті з медіаресурсами є можливість обговорювати найбільш актуальні питання, висловлювати власну точку зору, збирати однодумців, поширювати цікаву інформацію, долучатись до спільного партнерства, зокрема, це може бути волонтерство, благодійні акції. Під час навчання та виховання молодших школярів важливо за допомогою медіазасобів демонструвати досягнення видатних особистостей. Це ймовірно, в подальшому, стане підґрунтям для власного пошуку, реалізації ідей, нових відкриттів.

Тому медіасередовище надає всі можливості як навчальні, так і виховні для того, щоб зацікавити особистість бути ініціативними та творчими в майбутній професійній діяльності. Але, як зазначає дослідниця, сучасне медіасередовище апріорі не адаптоване до умов ЗВО, загальноосвітніх закладів і тому в повній мірі не дозволяє особистості використовувати можливості медіа: «Ми вважаємо, що сучасні виші мають вийти за рамки стандартизації освітнього процесу та побудувати план-стратегію для формування медіакомпетентного фахівця» [170, с. 94].

Сутність медіасередовища розкриває у своїх розвідках Є. Нім, яка тлумачить означений термін у межах різних підходів:

– *текстоцентричний підхід* розкриває сутність медіасередовища як сукупності усіх видів медіа, зокрема й медіатекстів;

– *структурний підхід* визначає його як систему засобів масових комунікацій;

– *територіальний підхід*, у межах якого медійне середовище розглядається як предмет користування окремими населеними регіонами;

– *технологічний підхід* можливий завдяки матеріальному утриманню медіасередовища;

– *екологічний підхід* розуміє медіасередовище як простір, що пронизує всі ланки життя суспільства [167, с. 31].

О. Скородумова стверджує, що за допомогою медіасередовища реалізуються ідеї, плани, докорінно змінюються погляди особистості

на існуючу реальність; відбувається вплив на професійну сферу життя, освітню, побутову; формуються міжособистісні відносини між членами суспільства. Сукупність засобів медіа, видів медіа створює відповідне медійне середовище, завдяки якому і реалізуються ідеї, будуються стратегічні плани, установки на подальше життя; формуються норми, ідеали, правила, принципи життя [217].

Для нашого дослідження принципової значущості набуває розуміння медіасередовища закладу вищої освіти, характеристика його сутності та структурних компонентів.

Так, А. Габідулліна під медійним середовищем ЗВО убачає винятково організоване навчальне середовище, де створені всі умови для кращого оволодіння інформаційними ресурсами, воно виступає посередником між особистістю та оточуючим середовищем [40].

І. Григор'єва у своїх дослідження розглядає організацію медіапростору в ЗВО, визначаючи його дієвим засобом формування медіакомпетентності майбутнього фахівця. За словами І. Григор'євої, медійний простір – це складова освітнього процесу, в якому інтегрується медіа з відповідними педагогічними принципами та правилами; це структурований навчальний процес, який передбачає розвиток у майбутніх фахівців умінь та навичок в сфері медіа; здатність кожної особистості до комунікації і кооперації з медіа для досягнення високого рівня інформаційної компетентності; дієвий фактор, спрямований на формування медіакомпетентності [50, с. 102 – 103]. Але, як зазначає І. Григор'єва, перевагами медіа, на сьогодні, не користуються сучасні фахівці початкової школи з огляду на те, що несформована медіакомпетентність під час навчання у ЗВО; не вистачає знань, щоб в повній мірі застосувати ті нововведення, які пропонує сучасний освітній простір. Отже, медійний простір зумовлює створення відповідних умов, засобів для успішного оволодіння навичками роботи з медіазасобами. Як бачимо, інтеграція навчальних предметів з використанням медіазасобів виступає

значним важелем для формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

О. Беліцька характеризує поняття медійний простір як складова освітнього простору, поле активної взаємодії суб'єктів із наявними медіазасобами з метою досягнення результатів відповідно до завдань професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах медіатизації [13, с. 13].

Науковці Т. Бороненко, А. Кайсина, В. Федотова характеризують поняття «медійне середовище» як спеціально утворений візуально-емоційний простір, що дозволяє проектувати власну професійну підготовку, а також педагогічну діяльність в цілому, ураховуючи засади медіатизації освіти; створювати нову інформацію за допомогою медіазасобів; обирати доцільні засади фронтального, індивідуального навчання молодших школярів із постійним використанням тих гаджетів, які є поширеними й популярними серед молоді покоління Z [25].

І. Цатурова зазначає, що сьогодні вкрай важливо підвищувати рівень медіакомпетентності майбутніх фахівців. З цією метою одним з найефективніших шляхів є створення у закладах вищої освіти відповідного медійного середовища, де ключову роль будуть виконувати медіазасоби [257].

У дослідженні Н. Апшай зазначено, що організоване інформаційне середовище в закладах вищої освіти має певні переваги: конвертація паперових матеріалів, утворення електронних баз даних, що дозволяє швидко знайти відповідну навчальну літературу; урізноманітнення представлення й візуалізації інформації; розширення межі комунікації з різними закладами освіти, науковими бібліотеками світу; структурування інформації відповідно за спеціалізаціями та навчальними дисциплінами [5, с. 2]. Як бачимо, медіазасоби та спеціально утворене інформаційне середовище відкривають можливості для оволодіння навчальними матеріалами в зручний для здобувача освіти час, швидкого доступу до інформації; розвиває уміння створювати електронну бібліотеку для самонавчання, саморозвитку,

самоудосконалення у певній галузі або упорядкування й відбір літератури за власними інтересами й професійними пріоритетами.

Схожої думки дотримується й науковець С. Атанасян, виокремлюючи поняття «інформаційне освітнє середовище», яке детермінується як область науково-дослідної діяльності фахівця, що включає в себе пошук, обробку накопичення, передачу інформації у більш узагальненій та доступній для сприймання формі. На думку дослідника, належних знань, умінь, навичок у сфері медіатизації освіти неможливо накопичити й сформувати без відповідного медійного середовища [7, с. 15]. Тому вважаємо позицію С. Атанасяна стратегічно правильною, оскільки без медійного середовища унеможлиблюється систематична роботи з медіазасобами, неефективним стане процес формування позитивної мотивації майбутніх учителів щодо застосування медіазасобів у подальшій професійній діяльності.

Цікавою для нашого дослідження є думка О. Богучарової, яка звертається до терміну «освітнє інформаційне середовище», яке дозволяє майбутнім фахівцям організувати освітню діяльність за допомогою медіазасобів, отримувати професійні знання, накопичувати досвід роботи з молодшими школярами, учителями-практиками в галузі медіа, проводити інформаційні дослідження й експерименти, систематично знаходитися в науковому, освітньому, медійному пошуку, долучатися до створення наукових проєктів, популяризувати їх на власних сторінках у соціальних мережах, онлайн-платформах, блогах, сайтах [21, с. 7]. Підтримуємо думку О. Богучарової та вважаємо, що змодельоване інформаційне середовище є основою формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, адже відбувається оволодіння компетенціями, а саме: вивчення функціональних можливостей медіазасобів, пошук оптимальних онлайн-сервісів, програм, які стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності, конструювання освітньої траєкторії з урахуванням медіатизації освіти початкової школи, співпраця з коучами, модераторами, фасилітаторами, новаторами, які займають активну позицію щодо упровадження медіазасобів

у заклади загальної середньої освіти, розробка авторських сайтів, блогів, створення єдиної електронної платформи для роботи з молодшими школярами, їх батьками, адаптація до вимог Нової української школи, яка виокремлює вимоги до знань, умінь і відповідних компетентностей учнів.

Варто звернути увагу й на думку А. Айдагулової, яка виокремлює й досліджує поняття «медіасередовище закладу освіти» й характеризує наступні компоненти: соціально-виховний, креативно-діяльнісний, інформаційно-комунікативний [3, с. 10]. Дослідниця звертає увагу також на те, що медіазасоби володіють широким виховним спектром впливу на формування особистості майбутнього фахівця, а також розвиток емоційно-ціннісного потенціалу [3, с. 12]. Ми погоджуємося з думкою науковиці, адже спеціально змодельоване медіасередовище з комплексом актуальних медіазасобів дозволить позитивно вплинути на емоційну, волюву, інтелектуальну, творчу, діяльнісну, професійну позицію майбутнього фахівця початкової школи.

Отже, стає очевидним, що для формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи необхідно змодельовати відповідне медіасередовище у закладах вищої освіти, що має уміщувати певні компоненти.

Для виокремлення та характеристики таких компонентів варто звернутися до наукових доробок учених у галузі медіаосвіти. Так, провідними компонентами інформаційного середовища, створеного в ЗВО. О. Федоров виокремлює: технічні й програмно-методичні засоби навчання; інформаційні ресурси; психолого-педагогічні умови (налаштування аудиторії до роботи з медіа) [245].

У своєму дослідженні Л. Панченко визначає такі компоненти інформаційно-освітнього середовища ЗВО:

- просторово-семантичний (організація простору і дизайн інтер'єрів, типологія корпоративної мережі університету, символічний простір);
- технологічний (змістовний, методичний, організаційний);

- інформаційний (інформаційні компетенції суб'єктів середовища);
- комунікативний (стиль спілкування і викладання, цінності, установки);
- імовірнісний (ніші і стихії середовища) [184].

І. Захарова в структурі інформаційного освітнього середовища ЗВО виділяє:

- контролюючі системи (для оцінки якості навчання);
- навчальні та тренувальні системи (створення навчальних комп'ютерних програм);
- системи для пошуку інформації;
- моделюючі системи;
- мікросвіти [77].

До структури інформаційно-освітнього середовища ЗВО Н. Кошелєва додає такі елементи:

- навчальні матеріали з усіх дисциплінах, що підготовлені викладачами та кращі роботи здобувачів освіти;
- блок управління освітнім процесом (бази даних співробітників ЗВО, документація щодо управління навчальним процесом тощо);
- комунікативний (інформація про ЗВО, кафедри, студентів та випускників, новини, зворотній зв'язок тощо) [115].

Ключовими елементами інформаційного середовища, за словами Т. Афанасьєвої, І. Казакова, Ю. Тюннікова, є наукова інформація, програмне забезпечення, яке дозволяє переробляти інформацію, візуалізуючи її в різних формах, Smart-технології для створення нових інформаційних моделей, медійні-ресурси, які виступають засобом досягнення педагогічних цілей [237, с. 62, 67].

Виходячи з аналізу вищенаведених розвідок, маємо можливість визначити медіасередовище ЗВО як сукупність умов (матеріально-технічних, дидактичних та організаційно-педагогічних), що дозволяють сформувати позитивну мотивацію у майбутніх учителів щодо роботи з медіазасобами,

сприяють формуванню умінь щодо роботи з різними медіазасобами, електронними платформами, сервісами, мобільними додатками, комп'ютерними програмами, формують навички створення авторських медіапродуктів.

До компонентів медіасередовища закладів вищої освіти, метою якого є формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, ми відносимо:

- організаційний – структурні підрозділи ЗВО, що задіяні в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; аудиторну та позааудиторну роботу з майбутніми фахівцями, педагогічні практики, відповідне документальне забезпечення освітнього процесу);

- інформаційний – обмін інформацією між суб'єктами освітнього процесу, її критичне осмислення;

- матеріально-технічний – усі види медіазасобів, що наявні для обслуговування спеціальності 013 «Початкова освіта»;

- технологічний – форми, методи, засоби, етапи формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.

Визначення **організаційного компоненту** зумовлено тим, що під час професійної підготовки майбутнього фахівця початкової освіти необхідним є інтеграція зусиль усіх підрозділів: від директорату до кафедр. Слушною в цьому сенсі є думка І. Жилавської, яка визначає як інформаційний простір ЗВО всю територію закладу, а медіасередовище вже характеризується конкретною лабораторією, кабінетом, медіацентром, в яких особистість виконує відповідні дії (проведення навчальних занять, робота з медіазасобами). Тобто, особистість присвоює певну ділянку простору, роблячи її своєю або частково своєю [71, с. 163].

Науковці Ю. Афанасьєва, Н. Левкіна, А. Петрова звертають увагу на те, що у зв'язку із поширенням нових видів смартфонів, нетбуків, комп'ютерів, планшетів заклади освіти мають організувати навчання з використанням мобільного зв'язку та освітніх можливостей медіазасобів [190].

Інформаційний компонент віддзеркалює суб'єкт-суб'єктні стосунки в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи між усіма учасниками освітнього процесу. Під час такої взаємодії відбувається обмін інформацією, яка подається не як сукупність готових знань, а як поле для розмірковування, формування власної позиції здобувача освіти. Зауважуємо, що під час співробітництва між суб'єктами освітнього процесу у медіасередовищі відбувається становлення таких якостей особистості як: організованість, дисципліна, уміння планувати свою діяльність; сприяє самостійності та самоосвіті [119; 123; 141; 148; 149].

Як зазначає дослідниця Г. Кравченко, завдяки інформаційному компоненту медіасередовища відбувається освоєння майбутніми учителями комунікативних переваг медіазасобів: швидкість, оперативність отримання інформації, можливість співпрацювати (вербально, візуально) через серію різних програмових налаштувань, систематичність використання яких дозволить підвищити рівень практичної підготовки до роботи з телефонами, планшетами у майбутній професійній діяльності [116].

Науковець Н. Кіріллова підкреслює, що медіасередовище – це сфера, яка дозволяє організувати стосунки між людиною і людиною, людиною і науковими інститутами, людиною та навколишнім світом; інформує, попереджає, розповсюджує матеріали; формує світогляд, цінності, критичне мислення, уміння розрізняти фейки, дезінформацію, маніпуляцію від правдивих даних [94, с. 63 – 67].

Дослідники Т. Носкова, О. Яковлева виокремлюють прийоми, притаманні медіасередовищу, зокрема, суб'єкт-суб'єктні відносини, коли викладач виступає в якості координатора, налаштовує студентів на рефлексивність власних дій, пошук інформації, самостійну постановку завдань та знаходження шляхів для їх вирішення. За словами дослідників, викладач в епоху інформатизації освіти має передавати досвід роботи з медіа майбутнім фахівцям, сприяти оволодінню студентами знань через електронні ресурси [170, с. 92]. Також, науковці зазначають, що медіасередовище має

великий потенціал щодо створення студентами авторських медіапродуктів, репрезентуючи їх на заняттях, в соціальних мережах або авторських вебблоггах/сайтах [170, с. 93].

Доречною є думка О. Гуменної, Л. Кононової, які зазначають, що першочергове завдання інформаційного простору навчального закладу – це заповнення його відповідним змістом та налагодження зв'язків між усіма учасниками освітнього процесу (викладач, студент, батьки) через інформаційні ресурси [53].

Тому ми вважаємо за необхідне створення медіасередовища у ЗВО задля формування у майбутніх учителів умінь конструктивно організовувати віртуальне спілкування задля розв'язання нагальних професійних завдань.

Зауважимо, що таке спілкування ми розглядаємо не як пред'явлення готових знань здобувачам освіти, а як сумісне вирішення завдань на засадах партнерства та діалогу.

Матеріально-технічний компонент акумулює наявні в медіасередовищі медіазасоби. Так, С. Наток відносить до медійного середовища ЗВО такі медіазасоби як: Інтернет, аудіо-, відео- техніку, соціальні мережі, мобільні телефони. Такий комплекс стає невід'ємним атрибутом сучасного молодого покоління Z. Оскільки окреслені засоби достатньо швидко впроваджуються в заклади освіти, то постає необхідність навчити нинішнє покоління грамотно застосовувати медіазасоби. Доповнюючи думку С. Наток, ми вважаємо, що навчити майбутніх учителів можна лише за допомогою організованого й змодельованого освітнього медіасередовища з використанням актуальних медіазасобів або інтеграції їх з навчальними дисциплінами [162].

На думку Р. Штультса, медійне середовище – це електронний простір, у якому особистість може шукати, аналізувати інформацію; працювати з електронними джерелами, комунікувати, візуалізувати дані в абсолютно новому представленні (графіки, таблиці, презентації, ментальні карти, діаграми, фотоколажі, буклети тощо); брати участь у різних масштабних

онлайн-заходах, підвищуючи тим самим власну професійну кваліфікацію, удосконалюючи знання з певної дисципліни або окремої науки; створювати авторські медіапродукти, працюючи як зі стаціонарними програмами, так і з онлайн-сервісами [284]. На нашу думку, медійне середовище має налаштовувати здобувачів освіти на постійну й безперервну роботу з медіазасобами, організацію різних інтерактивних форм роботи з одногрупниками, викладачами, учителями початкової школи щодо аналізу й розв'язання проблемних питань стосовно шляхів упровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи.

Сьогодні сучасна молодь є активним користувачем медіазасобів: комп'ютери, планшети, смартфони, які дають можливість та, не зважаючи на це, вимагають від власників одночасно перебувати в світі віртуальних та реальних подій та новин; водночас знаходитись на заняттях та активно вести діалог з друзями, колегами через соціальні мережі, додатки, які встановлюються на iPhone, iPad та інші девайси. Тому постає питання щодо впровадження бездротової мережі Wi-Fi на території всього ЗВО з метою вільного доступу до електронних бібліотек, медіацентрів, персональних сайтів, блогів викладачів. Мережа Wi-Fi сприятиме підвищенню самостійної активності студентів стосовно миттєвого пошуку, аналізу й застосуванню необхідної інформації; дозволить майбутнім учителям щохвилини користуватися соціальними мережами, знайомитись з навчальним контентом дисциплін на відповідних вебсайтах та, безумовно, мати постійний зв'язок з викладачами, одногрупниками через програми сучасних електронних гаджетів з налаштованими додатками Skype, Vibe, WhatsApp. Означені додатки дозволяють швидко обмінюватися певними відомостями, корисними та цікавими посиланнями, здійснювати відеодзвінки. Перебуваючи в різних куточках навчального закладу, майбутні фахівці матимуть змогу оволодіти системою дистанційного навчання: виконувати модульні, тестові завдання онлайн; переглядати лекції офлайн; знайомитись завчасно зі структурою навчального, практичного, лабораторного заняття, що очікуються незабаром;

вести діалог з викладачем з метою отримання консультації щодо переглянутих відео-лекцій.

Науковець М. Гвоздєв підкреслює, що за допомогою мережі Інтернет, онлайн-сервісам (поштові, хмарні, соціальні мережі, пошукові сервіси), мобільним додаткам, комп'ютерним програмам, електронним платформам можливо повністю змінити формат викладання в закладах вищої освіти, осучаснити підходи, форми, методи, прийоми навчання майбутніх учителів початкової школи з урахуванням тих компетенцій, якими мають володіти фахівці нової генерації [43, с. 26].

Звичайно, для того, щоб отримати відповідь на питання, що цікавить, спростувати тезис або погодитись з гіпотезою, підкріпити знання в певній галузі, перевірити вірогідність почутих новин, фактів сучасна молодь, безсумнівно, звертається до мережі Інтернет. Тому налаштована у всіх куточках ЗВО мережа Wi-Fi сприятиме успішному процесу навчання та підвищить інтерес майбутніх фахівців до оволодіння знаннями, які потребує сучасна система освіти. Звичайно, налаштований високошвидкісний бездротовий Інтернет у ЗВО, застосування сучасних девайсів у повсякденному житті та в ході професійної підготовки – усе це органічно створює медіасередовище, що призводить до ефективної індивідуально-консультативної роботи з викладачами та провідними спеціалістами в галузі освіти.

Вважаємо, що створене медіасередовище відіграє ключову роль у формуванні медіакомпетентності майбутніх учителів. По-перше, медіасередовище передбачає систематичну роботу з гаджетами як в аудиторний, так і позааудиторний час; по-друге, відбувається інтеграція навчальних предметів з медіазасобами; по-третє, працюючи з медіазасобами на занятті у майбутніх учителів формується вміння, навички створювати авторські медіапродукти.

І, нарешті, **технологічний компонент** передбачає добір та реалізацію відповідних форм, методів, засобів формування медіакомпетентності

майбутніх учителів початкової школи як в аудиторній роботі, так і під час позааудиторної діяльності. До таких відносимо:

- перегляд навчальних відеоматеріалів з подальшим аналізом за технологією брейнрайтингу, модерації;
- візуалізацію й представлення інформації через серію електронних сервісів;
- онлайн-зв'язки з провідними фахівцями;
- діалог між всіма учасниками освітнього процесу;
- технологію розвитку критичного мислення;
- інтерактивну технологію;
- проходження онлайн-курсів, спрямованих на підвищення кваліфікації в аспекті діджиталізації освітньої діяльності.

Отже, організація медіасередовища у закладах вищої освіти сприятиме формуванню в майбутніх учителів знань про медіазасоби, які є найбільш популярними в закладах загальної середньої освіти; формуванню відповідної мотивації для використання медіазасобів в освітньому процесі; оволодіння практичними навичками (створення власних медіапродуктів, усвідомлення їх значущості для молодших школярів та організації освітнього процесу в початковій школі взагалі). Медіасередовище дозволить майбутнім учителям адаптуватися до тих змін, ініціаторами яких є сучасні медіа; критично аналізувати медійні продукти; обирати такі інформаційні джерела, які пропагують близькі та комфортні для майбутнього фахівця цінності або погляди. Відповідно, будь-які знання в сфері медіа мають важливе значення для майбутніх учителів початкової школи, а особливо, якщо вони набуті під час практичної діяльності.

Останньою визначеною нами педагогічною умовою є **систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін**. Актуалізація такої умови зумовлена тим, що лише діяльність є узагальненою формою

оволодіння будь-якими знаннями, які стають критеріальною ланкою для усвідомлення значущості власного професійного фаху.

Навчаючись у ЗВО майбутні вчителі повинні чітко усвідомлювати те, що цілеспрямована діяльність навчить їх сприймати по новому ті положення та правила, які висуває сучасний освітній простір. З огляду на те, що медіазасоби заповнили освітній простір, майбутній фахівець початкової школи має бути готовим до їх практичного використання в умовах нової української школи. Підготовка у ЗВО повинна бути націлена на те, щоб навчити майбутніх учителів створювати власні медіапродукти в ході професійної підготовки. У свою чергу, медіапродукт трактується як результат праці або діяльності особистості; наслідок якоїсь дії або витвір [99].

Медіапродукт створюється в результаті індивідуальної чи групової роботи з медіазасобами та відповідним програмовим забезпеченням. Отже, медіапродукт – це продукт, який є результатом роботи з медіазасобами [100].

Н. Маняйкіна висловлює схожу точку зору – результатом діяльності з інформаційно-комунікаційними технологіями є медіапродукт, репрезентація якого відбувається у вигляді нарративу з елементами інтерактивності [143, с. 61].

У відповідності зі спеціально організованим медійним середовищем, залученням майбутніх учителів початкової школи до практичної діяльності з використанням медіа, що стимулює їх активність та прагнення досягти високого рівня сформованості медіакомпетентності. Освітній процес у ЗВО має стати визначною ланкою, який спрямований на практичне оволодіння майбутніми фахівцями медіатехнологіями. Т. Машарова у своїх дослідження визначає, що медіадіяльність покликана формувати у молодого покоління необхідний комплекс особистісних якостей (медійна культура, медійна творчість), які дозволять практично реалізувати набуті здібності в області медіа. Медіадіяльність сприяє створенню різних продуктів медіа (електронні книги, мультимедійні тексти, інфографіка, інтерактивні плакати та ін.),

поширює можливості удосконалювати навички в області Інтернет-технологій, аудіовізуального екранного простору; вивчення закономірностей розповсюдження та розвитку масових комунікацій [146].

На думку дослідниці О. Араптанової результатом дослідницької роботи в ході застосування медіазасобів є медіапродукт. Лише медіапродукт дає змогу користувачам зіставляти попередні факти з уже існуючими; критично обмірковувати результати власної роботи; систематизувати отримані результати в одну цілісну систему; оцінювати результати власної роботи; будувати перспективні плани на подальшу роботу щодо створення нових продуктів медіа. Тобто, медіапродукт є об'єктом наукового дослідження, що потребує ґрунтовного, змістовного його аналізу [6, с. 97].

Л. Шестьоркіна також висловлює думку, що отримуючи теоретичні знання на заняттях, майбутні фахівці обов'язково мають закріпити їх на практиці та втілити у конкретний медіапродукт. Це стане показником певного рівня оволодіння медіазасобами [282, с. 266]. Ми погоджуємось із думкою науковця і зазначаємо, що медіапродукт є результатом практичної діяльності майбутніх фахівців з медіазасобами.

У дослідженні І. Петрицина зазначені переваги медійних продуктів: одночасне опрацювання декількох медіапродуктів дозволить інтегрувати інформацію, що стане запорукою формування професійної позиції та оволодіння практичними навичками роботи з різними матеріалами; можливість організувати й проводити наукові, професійні дослідження, експерименти; візуалізація даних за рахунок динамічного представлення інформації, фактів, власних тезисів, висновків щодо опрацьованого матеріалу; можливість долучити майбутніх фахівців до візуалізації інформації різними способами (текст, відео, аудіо, графічні результати). Медіапродукти, за словами науковця, мають специфічні особливості під час навчання майбутніх фахівців: адаптивність до медіатизації освіти; інтерактивність; візуалізація матеріалу у сучасній, нестандартній формі; розвиток критичного мислення студента, креативності, нестандартного

підходу розв'язання професійних завдань; формування наукового світогляду, інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців, виокремлення актуальних підходів для самонавчання, самоудосконалення, саморозвитку; безперервність навчання (циклічність); цілісне, структуроване сприймання матеріалу [189, с. 105]. Вважаємо доцільною думкою науковця щодо особливостей професійної підготовки з використанням медійних продуктів та зауважуємо, що медіапродукти сприяють виробленню освітньої траєкторії майбутніх учителів початкової школи, здобувачі освіти можуть самостійно визначати власний темп навчання й опрацювання поданого матеріалу.

У працях В. Шаравіна основну увагу приділено авторським онлайн-комплексам завдяки яким процес професійної підготовки стане більш інтерактивним та цікавим, наближеним до освітніх трендів XXI століття. Завдяки онлайн-комплексам студентам надається перспектива вивчати дисципліну дистанційно, генеруючи різні підходи й форми оволодіння матеріалом. Як зазначається дослідником, структурованість, змістовність, послідовність матеріалу онлайн-комплексів дозволить підвищити якість професійної підготовки майбутніх фахівців, відбувається урізноманітнення та модернізація загальнодидактичних принципів у навчанні відповідно до змісту та вимог медіатизації освіти. Також науковець виокремлює переваги медіазасобів під час освітнього процесу, по-перше, медіазасоби дозволяють уникнути нелінійного викладу матеріалу за рахунок використання наукової інформації, розміщеної на вебсторінках, онлайн-сервісах; забезпечення професійної підготовки абсолютно новими підходами викладання; створення єдиної інформаційної бази закладу освіти для безперервної онлайн-освіти [265].

У процесі професійної підготовки важливим є навчити майбутніх учителів створювати такі медіапродукти, які є найбільш розповсюдженими серед учнів початкової школи та мають потужний дидактичний потенціал. Відповідно, до таких ми віднесли:

– мультимедіа презентації, анімовані презентації, Smart-презентації, 3D зображення;

– вебблоги, вебсайти;

– таблиці, графіки, діаграми;

– відеоуроки, аудіоматеріали, інтерактивні фільми;

– текстові документи, журнали, книги;

– вправи, вікторини, тести;

– анкети, опитування на Google платформі;

– віртуальні екскурсії;

– буктрейлери, постери (плакати), фотоколажі, комікси, інтерактивні буклети, інфографіка.

Таблиця 1.2

**Класифікація медіапродуктів,
пропонованих для створення майбутніми вчителями початкової школи
в процесі професійної підготовки**

Класифікатор	Освітній медіапродукт
Креолізовані тексти	- Буктрейлери; - Постери (плакати); - Фотоколажі; - Комікси; - Інтерактивні буклети; - Інфографіка
Текстові наповнювачі	- Текстові документи; - Журнали; - Книги
Графічні медіапродукти	- Таблиці; - Графіки; - Діаграми
Кінематичні тексти	- Відеоуроки; - Аудіоматеріали; - Інтерактивні фільми
Електронні мотиватори	- Мультимедіа презентації; - Анімовані презентації; - Smart-презентації;

	- 3D зображення
Інтернет-журнали	- Вебблоги; - Вебсайти
Інтерактивні медіапродукти	- Віртуальні екскурсії; - Анкети, опитування на Google платформі
Освітні тренажери	- Вправи; - Вікторини; - Тести

Створюючи означені медіапродукти, майбутні вчителі удосконалюють уміння працювати з комп'ютерними програмами, онлайн-платформами та оволодівають компетенціями в галузі медіа, необхідними сучасному фахівцю для роботи з молодшими школярами.

Отже, залучення майбутніх учителів початкової школи до активної та творчої медійної діяльності стане ефективним підґрунтям для формування медіакомпетентності та успішного створення власних медіапродуктів. Лише практичні навички допоможуть майбутнім фахівцям визначитись з подальшими перспективами стосовно майбутньої професійної діяльності. Розвиток медіа потребує від ЗВО переосмислення змісту навчальних занять та характеру підготовки майбутніх учителів початкових класів з огляду на те, що інформаційні технології стають головним рушієм сучасного світу.

Отже, нами було визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності; моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи; систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін.

Експериментальній перевірці поданих умови буде присвячено наступний розділ дисертаційного дослідження.

Висновки до розділу 1.

Актуальність обраної теми пов'язано з наявною сьогодні суперечністю між активним упровадженням медіазасобів у заклади загальної середньої освіти та неготовністю більшості вчителів, у тому числі, учителів початкової школи до їх активного використання з освітньою метою. Отже, важливим є формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової ланки освіти на етапі професійної підготовки у ЗВО.

Відповідно до першого завдання дослідження нами проаналізовано проблему формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи у науковій літературі, що засвідчило відсутність у науковому полі сталого визначення категорії «медіакомпетентність особистості», яка сьогодні тлумачиться крізь призму трьох підходів, а саме: психологічного, педагогічного й технологічного.

У межах першого вона розуміється як психологічна якість особистості, мотиваційна готовність працювати з медіа, використовувати їх у професійній сфері. У руслі педагогічного підходу тлумачиться через поєднання знань, умінь, навичок для роботи з медіазасобами, здійснення когнітивних та практичних дій з метою розв'язання освітніх завдань, ведення конструктивного діалогу зі здобувачами освіти через медіазасоби. І, нарешті, технологічний підхід визначає медіакомпетентність особистості як якісне та ефективне володіння технічними прийомами роботи з медіазасобами, результатом чого є створення власного медіапродукту.

Вивчення феномену «медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи» засвідчує його складність та багатогранність, та дозволяє трактувати його як інтегровану характеристику компетенцій, а також індивідуальних рис особистості майбутнього вчителя початкової школи, що дозволяють уміло використовувати медіазасоби, адекватні для початкової ланки освіти та створювати медіапродукти для подальшої професійної діяльності.

До структурних компонентів медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи відносимо: мотиваційний (наявність стійкої мотивації до роботи з медіазасобами; зацікавленість щодо оволодіння прийомами з різними видами медіа та подальше самовдосконалення), когнітивний (відповідний комплекс теоретичних знань для ефективного застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи у подальшій професійній діяльності), діяльнісний (уміння, навички, сформовані в результаті систематичної роботи з медіа; реалізація потенціалу медіа для створення авторських медіапродуктів).

Відповідно до завдань дисертаційної роботи нами було визначено й теоретично обґрунтовано такі педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки: формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності; моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи; систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін.

Перша педагогічна умова передбачає підвищення рівня умотивованості майбутніх педагогів щодо використання медіазасобів з освітньою метою та у подальшій професійній діяльності.

Друга спрямована на організацію в закладах вищої освіти відповідного медіасередовища задля формування медіакомпетентності майбутніх учителів, що розуміється нами як сукупність умов (матеріально-технічних, дидактичних та організаційно-педагогічних), що дозволяють сформувати позитивну мотивацію у майбутніх учителів щодо роботи з медіазасобами, сприяють формуванню умінь щодо роботи з різними медіазасобами, електронними платформами, сервісами, мобільними додатками, комп'ютерними програмами, формують навички створення авторських

медіапродуктів. До компонентів медіасередовища ми віднесли: організаційний (створення в ЗВО відповідного інформаційного середовища для успішного навчання майбутніх учителів на всіх етапах професійної підготовки: педагогічна практика, аудиторна та позааудиторна робота, підготовка документаційного забезпечення), інформаційний (встановлення взаємозв'язку між суб'єктами освітнього процесу, урахування тенденції кіберпростору), матеріально-технічний (увесь комплекс медіазасобів для якісної реалізації завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи), технологічний (форми, методи, прийоми навчання майбутніх фахівців, інноваційні інструменти педагогічної діяльності).

Третя педагогічна умова спрямована на продуктивну діяльність з медіазасобами – створення авторських медіапродуктів, які мають освітню, виховну спрямованість щодо ефективної реалізації завдань освіти в початковій школі, а також дозволяють модернізувати знання молодших школярів, економити час для оцінювання набутої теоретичної бази здобувачів освіти, залучати до самостійного навчання. Медіапродукт трактується нами як інформаційний продукт, здатний передавати навчальну інформацію аудиторії через комп'ютерні програми, мобільні додатки, електронні платформи. Підкреслено, що медіапродукт є результатом практичної діяльності з медіа. Реалізація даної педагогічної умови передбачає формування умінь, удосконалення практичних навичок студентів працювати з медіазасобами (комп'ютер, ноутбук, планшет, графічний редактор, принтер, сканер, смарт-дошка, мультимедійний проектор тощо); опанування прийомами роботи з програмами редагування, підготовки різних інформаційних матеріалів (текст, відео, зображення, аудіо) для використання їх на різних етапах навчання молодших школярів; здійснення продуктивної діяльності з онлайн-сервісами та створення авторських медіапродуктів, навчальних кейсів для впровадження їх в освітній процес початкової школи.

Основний зміст першого розділу дисертації висвітлено в наукових публікаціях автора [227; 232; 233; 269; 270; 271; 273; 275; 276; 277; 279; 280].

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1. Діагностика рівнів сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи

Теоретичний аналіз проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи дає нам підстави для дослідження сучасного стану проблеми. Саме тому метою підрозділу є виокремлення та характеристика критеріїв, показників та рівнів сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, визначення вхідного рівня сформованості такої компетентності.

Перш ніж обґрунтувати критерії та показники сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів, звернемося до трактування понять «критерій» та «показник» у довідковій літературі.

Так, «критерій» тлумачиться як:

- ступінь оцінки, суджень про досліджуваний предмет [174, с. 536];
- ознака для виявлення істини [225, с. 432];
- ознака, за допомогою якої відбувається оцінка, визначення або класифікація предмету [202, с. 336];

У свою чергу, поняття «показник» тлумачиться у різних джерелах як:

- свідчення, доказ, ознака чого-небудь [32, с. 1695];
- висновок, результат про певний предмет чи дію, наявний комплекс істотних ознак між предметами або явищами [200];
- модель досліджуваного явища [209, с. 4].

Як бачимо, категорії «критерій» та «показник», з одного боку, є тотожними, адже вони виступають як спільний елемент для характеристики явища або предмета. З іншого боку, показник виступає окремою ознакою та властивістю пізнавального об'єкта та являє собою засіб накопичення кількісних і якісних даних для критеріального узагальнення [41, с. 147].

Резюмуючи, стверджуємо, що дефініція «критерій» значно ширше, ніж «показник», оскільки останній є підставою для якісного, змістовного й повного аналізу досліджуваних понять. Тобто, критерії вміщують певну сукупність показників, які його характеризують. Отже, критерій виступає базовим стрижнем для характеристики певного процесу або явища, а показники підсилюють їхню дію. Виходячи з цього, відповідні критерії та показники стануть основою для визначення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження свідчить, що вчені подають різні критерії для вимірювання рівня медіакомпетентності майбутніх педагогів. Так, О. Федоров у своїх дослідженнях пропонує такі критерії сформованості медіакомпетентності студентів ЗВО:

– *мотиваційний* – означає наявність стійкої мотивації при роботі з медіа та різними видами інформаційних ресурсів;

– *контактний*, що передбачає частоту спілкування особистості з медіа: медіатекстами, медіаресурсами;

– *інформаційний* – вміщує знання та розуміння мови медіа та її термінології; визначення функцій та ролі медіа; знання історії розвитку медіа;

– *перцептивний* – здатність сприймати інформацію, яка надходить з медіа;

– *інтерпретаційний* – сформованість умінь аналізувати роль медіа для суспільства; аналіз медіатекстів з урахуванням критичного мислення та рівнем розвитку сформованості медіасприйняття;

– *практико-операційний* – сформованість умінь щодо створення та поширення власних медіатекстів; під час практичної діяльності обирати найбільш виважену медіаінформацію; здатність до самовдосконалення в галузі роботи з медіа;

– *креативний* – здатність творчо підходити до різних аспектів медіа (ігровий, художній, науковий та ін., що пов'язані з медіа) [244, с. 23, 24].

Дослідник М. Жижина подає такі критерії сформованості медіакомпетентності фахівців:

- наявність критичного мислення при роботі з медіа;
- здатність створювати та поширювати власні медіапродукти;
- прагнення особистості до розвитку критичного духу.

Крім того, М. Жижина наголошує на тому, що навчання всіх учасників освітнього процесу (незалежно від віку) з використанням медіа повинно відбуватись за допомогою інтерактивних форм, що, на думку дослідниці, призведе до найвищих результатів для оволодіння інформаційними технологіями [70].

У студіях В. Волкової запропонована система протидії негативному впливу медіа на особистість, а медіакомпетентність розглядається як здатність орієнтуватися в потоці медіаконтенту. Автор пропонує діагностувати рівень сформованості медіакомпетентності студентів за такими критеріями: когнітивний (теоретична підготовка студентів задля протидії негативному впливу медіа); практичний (формування необхідних умінь й навичок для роботи з медіа з одного боку, протидії негативного впливу медіа шляхом розвитку критичного мислення – з іншого); мотиваційний (отримання корисної інформації з медіа, розширення кругозору, а також наявність навчального мотиву використання медіа на противагу розважальному); емоційний (сформованість стійкої емоційної сфери особистості, що є фундаментом протидії негативному впливу медіатекстів різного змісту) [34].

Дотичним до нашого дослідження є розвідки О. Кутькіної, яка виокремлює такі критерії сформованості медіакомпетентності освітян:

- наявність мотивації при роботі з медіа для створення власної медіапродукції;
- наявність комплексу знань, умінь, навичок стосовно роботи з медіа;
- наявність досвіду в процесі застосування медіазасобів [126].

Як бачимо, більшість науковців сходяться на думці, що процес формування медіакомпетентності відбувається у трьох взаємопов'язаних векторах: по-перше – через формування знань щодо різновидів медіа, медіазасобів, медіатекстів, форм та методів їх використання в освітньому процесі початкової школи тощо; по-друге – через мотивацію, що сприяє формуванню стійкого інтересу до використання та упровадження медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи; по-третє – шляхом формування практичних умінь (конструктивно вести діалог через соціальні мережі, електронну пошту, презентувати освітню інформацію засобами медіа, грамотно сприймати та аналізувати відомості, отримані з медіа) та навичок (оволодіння всіма видами медіа, створювати власні медіапродукти, знаходження шляхів для реалізації медіазасобів у ході педагогічної діяльності, реалізація методів, форм, приймів навчання, використовуючи медіа), які допоможуть кожній особистості найбільш ефективно застосовувати медіа для розв'язання професійних питань.

Отже, ґрунтовний аналіз наукової літератури з проблеми, що досліджується, а також визначення структури медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в п. 1.2., дозволяють нам визначити такі критерії сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: **мотиваційний, когнітивний, операціонально-творчий**. Зупинимось на кожному з них більш детально.

Виокремлення мотиваційного критерію зумовлено тим, що мотив є потужним важелем будь-якої діяльності, зокрема й у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. Сукупність, формування мотивів, модель поведінки визначається як мотивація; спонукання особистості до дії у зв'язку з потребами [16, с. 186]. Очевидно, що мотив і мета є взаємопов'язаними сторонами професійної діяльності. І дуже важливо, щоб в процесі професійної підготовки у майбутнього фахівця сформувалась позитивна мотивація для того, щоб самореалізовуватись, самовдосконалюватись у сфері використання інноваційних технологій; інтелектуальному, особистісному та

професійному зростанні з метою досягнення успіху; стати фахівцем-новатором педагогічного профілю; поширювати педагогічні інновації. Позитивна мотивація є запорукою успішного оволодіння знаннями та набуття необхідних умінь та навичок.

Показниками мотиваційного критерію стали:

– *сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами.* Такий показник означає зацікавленість майбутніх учителів у вдосконаленні власного рівня медіакомпетентності; розуміння майбутніми фахівцями необхідності втілення медіазасобів у професійну діяльність; прагнення до самовдосконалення, що відбувається через медіаресурси та бажання оволодіти найвищим результатом у галузі медіа. Наявність позитивної мотивації у майбутніх фахівців початкової школи допоможе їм усвідомити той факт, що бути медіакомпетентним у сучасному інформаційному світі є актуальною тенденцією і важливим процесом, який потребує ґрунтовного його аналізу та вивчення;

– *наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності,* що свідчить про зацікавленість майбутніх учителів активізувати пізнавальну діяльність учнів засобами медіа; інтерес до оволодіння професійно важливою інформацією засобами медіа; опанування на найвищому рівні найбільш актуальними та затребуваними засобами медіа, які дозволять удосконалити освітній процес; зацікавленість в інформаційному збагаченні власних знань засобами медіа; орієнтація майбутніх фахівців на активне застосування медіа; прагнення в професійній діяльності відповідати вимогам медіасуспільства. Зацікавленість в спілкуванні з різними суб'єктами освіти засобами медіа передбачає отримання знань від провідних спеціалістів освіти – дистанційно, маючи змогу зв'язатися з ними через медіазасоби. Це дозволить майбутнім фахівцям удосконалитись в плані наукових, освітніх, методичних надбань. Отже, ми вважаємо, що при відсутності інтересу будь-який процес стає неможливим, а, отже, позитивний результат буде відсутнім;

– *орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів* зумовлений необхідністю застосовувати медіазасоби в ході педагогічної діяльності. Така діяльність сприятиме, по-перше, вдосконаленню практичних навичок і вмінь учителя, по-друге, формуванню потреби в рефлексії власної педагогічної діяльності щодо застосування медіа, по-третє, урізноманітненню освітнього процесу, розширенню можливості щодо отримання цікавої, корисної інформації.

Когнітивний критерій відповідає певному обсягу теоретичних знань та уявлень, відомостей щодо ефективного застосування медіа в освітньому процесі. Необхідно додати, що когнітивний критерій передбачає наявність знань, уявлень, тобто певний ступінь поінформованості з питань медіа.

Показниками когнітивного критерію є:

– *наявність знань про види та засоби медіа.* На нашу думку, майбутній фахівець початкової школи повинен володіти знаннями про сучасні засоби (комп'ютери, телефони, планшети, нетбуки) та види (телебачення, преса, радіо, кіно, комп'ютерні мережі) медіа; знаннями про головні терміни, поняття, символи, графіку медіа. У свою чергу, застосування засобів та видів медіа в процесі професійної діяльності вимагає від користувачів певних знань: знання комп'ютерних та мережевих технологій; мови; семіотики медіа. Дуже важливо, щоб майбутні фахівці усвідомлювали необхідність аналізувати, інтерпретувати, класифікувати та читати різні типи медіатекстів; осмислювали головний факт, що досягнення найвищого результату можливе лише при наявності активних відносин між індивідом і змістом інформації, яка надходить з медіа;

– *наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи.* Такий показник передбачає знання стосовно ролі та сутності медіа в сучасній початковій школі; знання щодо основних форм, методів і прийомів навчання засобами медіа. З широкого вибору медіа майбутній фахівець зможе обрати найоптимальніші технології для удосконалення освітнього процесу

в початковій школі. Це – організація занять з використанням електронних підручників, контролюючих програм, тренажерів; можливість доступу до корисних вебсайтів, відкритих онлайн-курсів та освітніх програм; застосування проектних та інтерактивних технологій навчання. Відповідно, якщо сучасний фахівець постійно буде використовувати медіа під час початкових занять, то, звичайно, освітній процес у школі стане більш цікавим та змістовним, що так важливо для сучасних учнів початкової школи. Отже, знання мають бути зорієнтовані на правильний вибір медіазасобів, які допоможуть здійснити завдання освіти на високому рівні;

– *сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра.* Систематичне застосування медіа в професійній діяльності призводить до становлення та розвитку молодших школярів як особистості інформаційного покоління; сприяє формуванню світогляду; передбачає розвиток особистісних компетентностей. Дуже важливо, щоб сучасні фахівці змогли навчити молодших школярів грамотно користуватися медіаджерелами; правильно аналізувати медіатексти; вміло інтерпретувати інформацію, отриману з медіа. Майбутні фахівці мають усвідомлювати, що медіазасоби є чинниками як позитивного впливу на особистість учня початкової школи, так і мають негативні наслідки використання. Тому варто зауважити на необхідності грамотного й компетентного ставлення до медіатизації освіти; диференціювати способи викладання матеріалу через впровадження нестандартних технологій навчання в освітній процес початкової школи.

Виокремлення **операціонально-творчого критерію** зумовлено тим, що практичні вміння, креативність учителя стосовно роботи з медіазасобами є фундаментом медіакомпетентності вчителя, з одного боку, та запорукою ефективності освітнього процесу в початковій ланці – з іншого.

Показниками операціонально-творчого критерію стали такі:

– *сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів.* Ступінь сформованості

медіакомпетентності майбутніх фахівців залежить від грамотного сприйняття медіаінформації; усвідомлення важливості коректної передачі відомостей, фактів, актуальних подій, які відбуваються в світі; уміння правильно подати інформацію за допомогою медіазасобів. Будучи компетентним у виборі медіаінформації та її передачі, майбутні вчителі, у свою чергу, зможуть навчити молодших школярів обирати цікаву та корисну інформацію з медіаджерел для навчання;

– *сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби.* Орієнтуючись у програмовому забезпеченні, майбутні вчителі зможуть представляти, доносити освітню інформацію до різновікової аудиторії, зокрема, учнів початкової школи. Робота з медіазасобами дозволить урізноманітнити освітній процес, організувати цікаві види роботи, зорієнтує на виявлення у молодших школярів знань з відповідної теми через застосування програмного забезпечення. Крім цього, медіазасоби дозволять керувати потоками інформації, удосконалять уміння й навички створювати власні медіапродукти для використання їх на різному етапі освітнього процесу. Уміле застосування медіазасобів підвищить рівень знань учнів з навчальних дисциплін, сприятиме розширенню кругозору підростаючого покоління шляхом правильного й грамотного застосування медіа;

– *сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти.* Вважаємо, що результатом медіадіяльності є медіапродукти, які є головним показником обізнаності майбутніх фахівців стосовно комп'ютерного програмного забезпечення. Реалізація умінь і навичок учителя початкової школи в галузі медіа передбачає проведення змістовних медіауроків; виокремлення інформації з Інтернет-джерел й представлення її у формі мультимедіа презентації, відеоматеріалу, електронної книжки, контролюючих програм та ін.; організація інтерактивного навчання засобами медіа; проведення відбору методів і форм роботи, ґрунтуючись на застосуванні медіа. Варто підкреслити, що медіазасоби й створені завдяки їм електронні продукти уможливають ефективність освітнього процесу й

зацікавлюють молодших школярів самостійно перевіряти рівень знань з теми; використовувати медіапродукти для розширення власного кругозору; удосконалювати навички роботи з сучасними гаджетами.

Отже, виокремлення та характеристика критеріїв й показників дає можливість схарактеризувати рівні сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, а саме: **високий, середній, низький**.

Вважаємо, що **високий рівень** сформованості медіакомпетентності досягається тоді, коли майбутні фахівці мають позитивну мотивацію щодо роботи з медіазасобами, із зацікавленістю та інтересом використовують новітні інформаційні технології; усвідомлюють важливість та вагомість оволодіння сучасними медіатехнологіями; широко обізнані в сучасних видах та засобах медіа; мають певні знання стосовно впливу медіа на становлення особистості молодшого школяра. Майбутні вчителі початкової школи компетентно класифікують та інтерпретують інформацію, отриману з медіаресурсів; критично осмислюють зміст медіаконтенту, що, у свою чергу, підтверджується власним аналізом та дослідженням. У процесі виконання завдань створюють власні медіапродукти, поповнюють медіаконтент навчальною інформацією. Відповідно, простежуються якісні знання з технічних аспектів. Здатність і можливість майбутніми фахівцями вирішувати важливі освітні завдання засобами медіа проявляється у креативному їх розв'язанні. Фахівці цього рівня демонструють комп'ютерні уміння й навички, що характеризуються наявністю технічних умінь та створенням власних медіапродуктів.

Середній рівень сформованості медіакомпетентності визначається наявністю у майбутніх учителів певного обсягу теоретичних знань у галузі медіа, присутній інтерес, позитивне ставлення до підвищення, оновлення наукової бази знань у зазначеній галузі. Майбутні фахівці охоче використовують медіа для спілкування з однокурсниками, інколи з викладачами через соціальні мережі, додатки Viber, WhatsApp. Такі дії відносно медіа констатують про зацікавленість майбутніх учителів

застосовувати медіа в дозвілєвій сфері та під час професійної підготовки. З одного боку, присутній стійкий інтерес до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності, з іншого боку, майбутні фахівці недостатньо чітко усвідомлюють роль та значущість медіа в закладах освіти, не визначено мету для оволодіння медіакомпетентністю. При цьому майбутні вчителі мають знання щодо видів та засобів медіа, які можна застосувати в освітньому процесі початкової школи, але не розуміють їх освітнього, виховного потенціалу. Працюючи з медіазасобами, студенти усвідомлюють їх переваги й констатують недоліки (вплив на здоров'я), це свідчить про компетентний підхід до використання медіа. В ході освітньої підготовки у майбутніх фахівців виникають труднощі під час роботи з комп'ютерним забезпеченням, аналізу, передачі медіатекстів; не завжди відбувається об'єктивність оцінювання власних здібностей; бракує необхідних технічних навичок. Однак, майбутній фахівець знає, як отримати інформацію, якої він потребує. Слід зазначити те, що на практиці, під час виконання завдань, майбутні вчителі не в повній мірі керуються термінологією та семіотикою медіа. Процес підвищення рівня самоосвіти та самовиховання здебільшого відсутній. Під час рефлексії своєї діяльності відчуються певні труднощі, але просліджується зацікавленість майбутніх учителів розв'язувати завдання засобами медіа, виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів, створювати власні медіапродукти та застосовувати їх у майбутній професійній діяльності.

Для **низького рівня** сформованості медіакомпетентності притаманні такі прояви з боку майбутніх учителів початкової школи: несистематичний інтерес до функцій та ролі медіа в сучасному освітньому просторі; відсутні мотиви, інтереси, які б сприяли оволодінню медіакомпетентністю. Проте, майбутні фахівці цікавляться новинами в галузі медіа, переглядають тематичні відео на інформаційних джерелах; використовують гаджети для розваг, спілкування та інколи для виконання домашніх завдань. Варто підкреслити те, що майбутні фахівці мають елементарні знання про види та

засоби медіа, але не обізнані щодо їх практичної ролі в освітньому процесі початкової школи. Слід наголосити на тому, що нерегулярне використання медіазасобів призводить до унеможливлення практичної реалізації комп'ютерного забезпечення, впливає на якість репрезентації освітньої інформації за допомогою медіазасобів. Для розв'язання освітніх завдань майбутні фахівці долучаються, але процес відбувався під постійним наглядом і, взагалі, майбутні учителі намагаються не потрапляти в центр уваги. Така позиція студентів констатує про неготовність застосовувати медіа в майбутній професійній діяльності. Крім того, простежується небажання долучатись до створення медіапродуктів і підвищувати практичні навички роботи з медіа. Здатність критично мислити, адекватно сприймати та досліджувати отриману інформацію з медіа також досить обмежена.

Проведений теоретичний аналіз проблеми, визначення критеріїв, показників й рівнів сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи дає підстави для діагностики початкового рівня сформованості такої компетентності.

Так, експериментальне дослідження (констатувальний зріз) проводилось на базі ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (м. Суми), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (м. Харків) протягом 2016 – 2017 рр.

У констатувальному експерименті взяли участь 317 майбутніх учителів початкових класів, яких умовно було поділено на контрольну (КГ) та експериментальну групи (ЕГ). До КГ увійшли 158 майбутніх фахівців, до ЕГ – 159 осіб відповідно.

Для визначення вихідного рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи нами було використано серію діагностичних методик (див. таблицю 2.1). Зауважимо, що деякі показники визначалися за допомогою кількох методик, тому їхнє загальне кількісне

значення визначалося шляхом знаходження суми відповідних балів. Тож розглянемо детально кожен із зазначених методик, які здебільшого є авторськими, чи адаптованими, що зумовлено відсутністю стандартизованих діагностичних методик для виявлення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.

При розробці шкал оцінювання показників норма обчислювалася на основі середнього арифметичного та середнього квадратичного відхилення.

Таблиця 2.1

**Шкала оцінювання критеріїв та показників
сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів
початкової школи**

Критерій	Показники	Діагностична методика	Шкала оцінювання методики	Шкала оцінювання показника	Шкала оцінювання критерію
Мотиваційний	Сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами	Діагностична карта сформованості медіакомпетентності	В. ≥ 90 б. С. 89-74 б. Н. ≤ 73 б.	В. ≥ 90 б. С. 89-74 б. Н. ≤ 73 б.	Високий рівень визначався, якщо студент набрав 90 і більше балів; середній рівень присвоювався студенту, який отримав 89 – 74 бали; низький рівень – 73 бали й менше
	Наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності				
	Орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів				

Когнітивний	Наявність знань про види та засоби медіа	Анкета-питальник «Медіазасоби та їх види»	В. ≥ 21 б. С. 20-18 б. Н. ≤ 17 б.	В. ≥ 48 б. С. 47-44 б. Н. ≤ 43 б.	Високий рівень – 48 – 50 балів; середній рівень – 47 – 44 балів; низький рівень – 43 балів і менше.
	Наявність знань щодо можливостей використання медіасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи	Анкета «Значення медіазасобів для сучасної освіти»	В. ≥ 18 б. С. 17-15 б. Н. ≤ 14 б.		
	Сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра	Тест – продовжить речення «Формування особистості в умовах кіберпростору»	В. = 8 б. С. 7-6 б. Н. ≤ 5 б.		
Операціонально-творчий	Сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів	Творче завдання «План-стратегія»	В. ≥ 5 б. С. 4-3 б. Н. ≤ 2 б.	В. ≥ 44 б. С. 43-40 б. Н. ≤ 39 б.	Високий рівень – 46 – 44 бали; середній рівень – 43 – 40 балів; низький рівень – 39 балів і менше.
	Сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби	Спостереження за роботою з медіазасобами	В. ≥ 8 б. С. 7-6 б. Н. ≤ 5 б.		
	Сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти	Спостереження за роботою студентів з медіа	В. ≥ 28 б. С. 27-25 б. Н. ≤ 24 б.		

Як видно з таблиці 2.1, з метою діагностики мотиваційного критерію нами була розроблена та упроваджена діагностична карта (Додаток А), яка графічно відображає положення щодо визначення суб'єктивного ставлення до реалізації освітньої діяльності засобами медіа, зацікавленості роботи з комп'ютерним забезпеченням та практичного їх упровадження в заклади загальної середньої освіти; уміння аналізувати медійну інформацію,

створювати власні медіапродукти; виявлення сформованості професійної позиції з точки зору розвитку медіа. Діагностична кратка вміщує 20 тез, кожен варіант оцінювався за п'ятибальною шкалою, що демонструє рівень сформованості медіакомпетентності.

Проведена діагностика дає підстави для визначення вмотивованості студентів використовувати медіа в майбутній професійній діяльності, зацікавленості оволодіння всіма видами медіа, прагнення розв'язувати освітні завдання засобами медіа.

Після первинного діагностування майбутніх учителів початкової школи за мотиваційним критерієм нами було отримано такі узагальнювальні цифрові дані (див. таблицю 2.2).

Таблиця 2.2

**Результати констатувального етапу експерименту
(за мотиваційним критерієм) (у %)**

Рівні / Показники	Сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами		Наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності		Орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів		Загальна оцінка мотиваційного критерію	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
В.	26,6	27,7	24,7	19,5	31,0	23,3	27,4	23,5
С.	29,7	32,7	29,1	24,5	32,9	32,7	30,6	30,0
Н.	43,7	39,6	46,2	56,0	36,1	44,0	42,0	46,5

Проведений констатувальний зріз засвідчив переважно низький рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх фахівців за мотиваційним критерієм. Як бачимо, лише у 26,6% респондентів КГ та 27,7% осіб ЕГ спостерігається висока зацікавленість щодо упровадження медіа в професійну діяльність; проявляється власна професійна позиція з точки зору розвитку медіа в закладах загальної середньої освіти. Результати

дослідження показали, що 29,7% студентів КГ та 32,7% ЕГ здебільшого цікавляться пошуком шляхів для реалізації дидактичних можливостей медіазасобів, намагаються використовувати медіа з метою пошуку інформації й виявлення її достовірності. Це свідчить про середній рівень сформованості медіакомпетентності. В ході аналізу результатів діагностичної карти було встановлено, що 43,7% студентів КГ та 39,6% ЕГ використовують медіа здебільшого в якості зв'язку з колегами, однодумцями, забуваючи про дидактичні можливості медіа, які успішно можна застосовувати для реалізації власного професійного фаху. Загалом, мотиваційні комплекси обох груп за діагностичною картою сягають критичної межі, наближеної до низького рівня. Це свідчить про необхідність систематичної роботи з питань формування позитивної мотивації щодо оволодіння медіа студентами у процесі професійної підготовки.

Аналіз результатів діагностичної карти також показав низьку позицію щодо зацікавленості до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності. Такі тези як *«Отримання корисної інформації з питань навчання, виховання учнів через соціальні мережі»*, *«Необхідність крокувати «в ногу з часом», розуміння медіаінтересів учнів початкової школи»* 46,2% респондентів КГ оцінили у три бали, тоді як 56,0% респондентів ЕГ поставили оцінку два. Це засвідчує переважно низький рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів за мотиваційним критерієм. Вважаємо за необхідним звернути увагу на чинники, які спричиняють такі результати: по-перше, медіа використовуються переважно для особистісних потреб (розваги, засіб налагодження контакту, реєстрація в соціальних мережах); по-друге, зростає тенденція «скачувати» вже готові матеріали з Інтернет-сервісу, не аналізуючи матеріали; по-третє, відсутній інтерес щодо пошуку корисних інформаційних джерел для всебічного вивчення питання навчання й виховання молодших школярів в умовах кіберпростору.

Як видно, лише 22,1% осіб продемонстрували прагнення бути цікавим, інноваційним, креативним професіоналом сучасності; розуміли необхідність налагодження контактів з провідними учителями-практиками. Поряд з цим, 29,1% студентів КГ та 24,5% ЕГ здебільшого цікавляться новинками в галузі медіа, намагаються бути в тренді всіх подій, які стосуються освітньої та інноваційної діяльності.

36,1% студентів КГ та 44,0% ЕГ мають низькі результати за показником «орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів», оскільки на запропоновані тези *«Зацікавленість працювати з різними видами медіа»*, *«Зацікавленість проводити уроки, використовуючи розмаїття медіазасобів»*, *«Зацікавленість щодо створення власних медіапродуктів з подальшим застосуванням їх у професійній діяльності»* поставили бал від 0 до 2. Це говорить про низьку зацікавленість впроваджувати медіазасоби в майбутню професійну діяльність та створювати власні медіапродукти для подальшого їх використання. Більшість студентів вважають, що медіа виконують лише функцію зв'язку та піару себе в соціальних мережах, забуваючи про дидактичні їх можливості (пошук цікавої та корисної інформації до теми заняття, навчання учнів орієнтуватися на місцевості, використовуючи вбудований компас у телефон або планшет тощо). Зважаючи на це, майбутні фахівці не об'єктивно оцінюють функції й переваги медіа, унеможлиблюється їх використання в освітньому процесі початкової школи. Тільки 31,0% респондентів КГ та 23,3% ЕГ зацікавлені й вмотивовані працювати з різними видами медіа, впроваджувати медіазасоби в освітній процес початкової школи. Такі дані констатують реальний рівень сформованості досліджуваного критерію.

Порівнявши результати контрольної та експериментальних груп, ми відзначили, що розподіл студентів за мотиваційним критерієм у двох групах майже однаковий – у 44,3% респондентів зазначався низький рівень, що вказує на низьку вмотивованість оволодіти інформаційними технологіями й

комп'ютерним забезпеченням відповідно, прагнення реалізувати освітню діяльність засобами медіа, цікавитись останніми дослідженнями через мережу Інтернет з питань навчання молодших школярів в умовах сьогодення. Лише у 25,5% респондентів обох груп спостерігалась сформована мотивація до розв'язання завдань освіти засобами медіа; наявна професійна позиція з точки зору сьогоdnішніх реалій; студенти зацікавлені до пошуку різних підходів з метою реалізації дидактичних можливостей медіазасобів. Проведений аналіз засвідчив переважно низький рівень сформованості медіакомпетентності за мотиваційним критерієм, що, у свою чергу, зумовлює необхідність подальшої роботи з майбутніми вчителями.

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм відбувалась за допомогою анкетування та тестування. Кількісні результати подано у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Результати констатувального етапу експерименту
(за когнітивним критерієм) (у %)**

Рівні / Показники	Наявність знань про види та засоби медіа		Наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи		Сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра		Загальна оцінка когнітивного критерію	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
В.	30,4	36,5	24,1	15,1	13,3	17,0	22,6	22,9
С.	34,2	28,9	27,2	28,9	17,7	22,0	26,4	26,6
Н.	35,4	34,6	48,7	56,0	69,0	61,0	51,0	50,5

Отже, діагностика когнітивного критерію відбувалась за допомогою розроблених нами анкет «Медіазасоби та їх види» (додаток Б), анкета для студентів «Значення медіазасобів для сучасної освіти» (додаток В), тесту «Формування особистості в умовах кіберпростору» (додаток Г), які

були спрямовані на виявлення знань про види й засоби медіа; особливості використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи; визначення сформованості уявлень майбутніх учителів про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра.

За результатами анкети «Медіазасоби та їх види» було виявлено, що студенти не змогли чітко надати відповідь на питання, зокрема, що таке медіазасоби. 35,4% респондентів КГ та 34,6% ЕГ визначають медіазасоби як інструменти для обробки відео та аудіоматеріалів; спосіб, завдяки якому можна налагоджувати контакти онлайн з друзями, колегами тощо. Бачимо, що знання студентів щодо означеного терміну є дещо неточними, виокремлюючи лише окрему сторону медіазасобів й забуваючи про широкі дидактичні їх можливості. 30,4% студентів КГ та 36,5% студентів ЕГ характеризують медіазасоби як інструменти для зберігання, обробки, передачі інформації, створення нових медіапродуктів. З питань «Що таке текстовий редактор», «Як називається процес виправлення орфографічних, стилістичних та синтаксичних помилок?», «Який вид інформації можна розмістити в таблиці?» встановлено, що 34,2% студентів КГ мають середній рівень знань щодо видів і засобів медіа, зокрема, назви текстового редактора, програм для створення й редагування відео; знають найпоширеніші види прикладних програм, визначають переваги медіа під час передачі й обробки інформації, називають електронні пристрої, призначені для опрацювання даних різного типу. Поряд з цим, 28,9% студентів ЕГ плутаються в тлумаченні понять «графічне зображення», «текстовий редактор», «SMART Board».

Для виявлення знань за показником «наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи» було використано анкету «Значення медіазасобів для сучасної освіти» констатуємо за результатами якого встановлено що 24,1% респондентів КГ та 15,1% ЕГ визначають найпоширеніші види та засоби медіа, які можна використовувати в початковій школі; усвідомлюють

роль медіа для сучасної освіти; виокремлюють знання, необхідні для учителя початкової школи під час застосування медіа. Питання *«Які види й засоби медіа можна використовувати в початковій ланці?»*, *«На якому етапі уроку їх доречно застосовувати?»*, *«Якими знаннями має володіти вчитель нової генерації під час застосування медіазасобів в ході освітнього процесу?»* сприяють виявленню елементарних знань студентів щодо особливостей побудови освітнього процесу початкової школи з медіазасобами; дають підстави стверджувати про обізнаність студентів стосовно ролі медіазасобів для учнів початкової школи; характеризують позитивне відношення майбутніх учителів до реалізації професійного фаху засобами медіа. 48,7% студентів КГ та 56,0% ЕГ мають низькі показники знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи. На запитання *«Визначте найпоширеніші види та засоби медіа, які можна використовувати в початковій школі»*, *«Окресліть дидактичне значення медіазасобів на певному етапі уроку»* студенти не змогли чітко окреслити види й засоби медіа, які можна застосовувати в початковій ланці, вагались щодо їх освітнього та виховного потенціалу під час вивчення нового матеріалу, закріплення та узагальнення знань, умінь навичок. Такий рівень знань з даного показника варто вважати низьким, що потребує подальшої роботи з майбутніми учителями щодо визначення можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи.

Показник *«сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра»* показав незадовільні результати обох груп – 69,0% студентів КГ і 61,0% ЕГ, що говорить про загальну обізнаність студентів з означеного питання; неготовність майбутніх учителів вивчати й досліджувати вплив медіа на здоров'я учнів; визначати оптимальні умови роботи молодших школярів з медіа й шляхи удосконалення освітнього процесу під час використання медіазасобів, не завдаючи шкоди здоров'ю. З іншого боку, лише 17,0% респондентів ЕГ мають уявленні про те, які

наслідки для здоров'я можна отримати в результаті неграмотного, безвідповідального використання медіазасобів; замислюються про шляхи безпечного й ефективного навчання молодших школярів в умовах кіберпростору; визначають план-стратегію на майбутню педагогічну діяльність з урахуванням бурхливого розвитку медіа в закладах загальної середньої освіти, про що свідчать їхні відповіді на питання (зокрема, *«Які якості та особистісні сторони учня формуються під час використання медіапродукту в ході навчальних занять?»*, *«Комп'ютер впливає на дітей шкільного віку таким чином...»*, *«Я зможу зробити комп'ютер помічником, а не шкідником для здоров'я учнів початкової школи, використовуючи...»*).

Загальна оцінка рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів за когнітивним критерієм відображає низький результат за цим критерієм у студентів контрольної та експериментальних груп, оскільки більше половини респондентів – 51,0% контрольної групи показали незадовільні результати, що свідчить про низький рівень підготовленості майбутніх учителів до професійної діяльності з використанням медіазасобів (знання різних видів медіа, дидактичних можливостей їх під час освітнього процесу, здатність реалізовувати медіа для різних цілей, в тому числі, освітніх, вихованих, наукових, методичних; виокремлення позитивних сторін і недоліків медіа для сучасних здобувачів освіти початкової школи). Вважаємо, такий показник є результатом несистематичного використання медіа та комп'ютерного забезпечення, що впливає на рівень сформованості знань про дидактичні можливості медіазасобів в освітньому процесі початкової школи; студенти, здебільшого, цікавляться появою нових смартфонів, планшетів, не розуміючи їх впливу на особистість, зокрема учнів початкової школи.

Для визначення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за операціонально-творчим критерієм нами було використано практичні методи, метод спостереження, оскільки лише в ході реального процесу можна дослідити сформованість умінь та навичок,

необхідних для оволодіння медіакомпетентністю. Узагальнювальні результати за критерієм подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

**Результати констатувального етапу експерименту
(за операціонально-творчим критерієм) (у %)**

Рівні / Показники	Сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів		Сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби		Сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти		Загальна оцінка операціонально-творчого критерію	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
В.	19,6	35,8	25,3	37,7	19,6	24,5	21,5	32,7
С.	24,7	12,6	34,2	22,0	24,7	25,2	27,9	19,9
Н.	55,7	51,6	40,5	40,3	55,7	50,3	50,6	47,4

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за операціонально-творчим критерієм відбувалась за допомогою різнорівневих завдань, спрямованих на розвиток логічного мислення, творчості. Студентам було запропоновано практичні завдання, зокрема, створення власного блогу (*Додаток Д*), сайту (*Додаток Е*), інформаційних буклетів, презентацій, афіш, колажів, малюнків; робота з графіками, діаграмами (*додаток Ж, З*).

Як бачимо з таблиці 2.4, за операціонально-творчим критерієм ми отримали найбільш низькі результати. Якщо студенти були дещо вмотивовані на отримання знань та володіли певною (хоча і здебільшого фрагментарною) інформацією стосовно медіа та її можливостей, то діагностування засвідчило низький рівень умінь створювати медіапродукти, працювати в різних програмах, критично осмислювати інформацію та презентувати її.

Результати дослідження за показником «сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою

медіазасобів» свідчить про недостатній рівень володіння Інтернет-платформами. 55,7% студентів контрольної та 51,6% експериментальної груп на завдання створити власний блог виникли труднощі щодо розміщення інформації, завантаження фото, відео; налаштування спільної теки на хмарі. На питання *«Які труднощі виникають у ході роботи з медіа»* студенти відповідали, що недосконало сформовані навички роботи з інструментарієм блогосфери, наповнення сторінки освітньою інформацією. Це, у свою чергу, призводить до неефективної та непродуктивної роботи з акаунтом, що зумовило майбутніх фахівців замислитись стосовно систематичного застосування Інтернет-платформ задля підготовки до роботи в умовах розвитку кіберпростору та бажання оволодіти знаннями щодо якісної й ефективної презентації матеріалів через авторський блог. Проте, 24,7% респондентів КГ та 12,6% ЕГ вже мають навички роботи з блогом, знайомі з особливостями наповнення, збереження, корегування інформації. Лише 19,6% респондентів КГ та 35,8% ЕГ продемонстрували високий рівень знань роботи з блогосферою, змогли за допомогою віртуальної хмари ділитися подіями сьогодення, обговорювати актуальні новини стосовно медіа й освіти; студенти усвідомлюють функції авторських блогів, визначають їх позитивні сторони для ефективної реалізації майбутньої професійної діяльності. У 27,7% майбутніх фахівців спостерігалася логіка представлення інформації на блозі, контент якого дозволяє простежувати зміни, які відбуваються в галузі освіти й кіберпросторі.

Наступний етап спостереження був дещо складнішим і спрямовувався на виявлення уміння застосовувати в професійній діяльності вебсайти. Для цього студентам було запропоновано створити власний сайт й представити його одногрупникам, викладачам, учителям закладів загальної середньої освіти. Виявлено, що 40,5% студентів КГ та 40,3% студентів ЕГ показали низькі результати щодо вмінь впроваджувати Інтернет-сервіси для роботи з учнями початкової школи. Порівняно з кількістю студентів, які мають високі результати (25,3% осіб КГ, 37,7% ЕГ) ця кількість є великою,

причиною цьому є низький рівень зацікавленості майбутніх учителів урізноманітнювати освітній процес, удосконалювати власні навички роботи з медіа; небажання витратити час на створення різнопланових медіапродуктів, зокрема сайти, блоги. Крім того, студентам важко зрозуміти принципи функціонування й можливості Інтернет-послуг в умовах сучасного кіберпростору. Долучаючи студентів до роботи з медіа, було встановлено, що майбутні вчителі не володіють навичками роботи з найбільш поширеними Інтернет-сервісами; на низькому рівні аналізують інформацію, отриману з медіа для подальшого використання її в освітньому процесі.

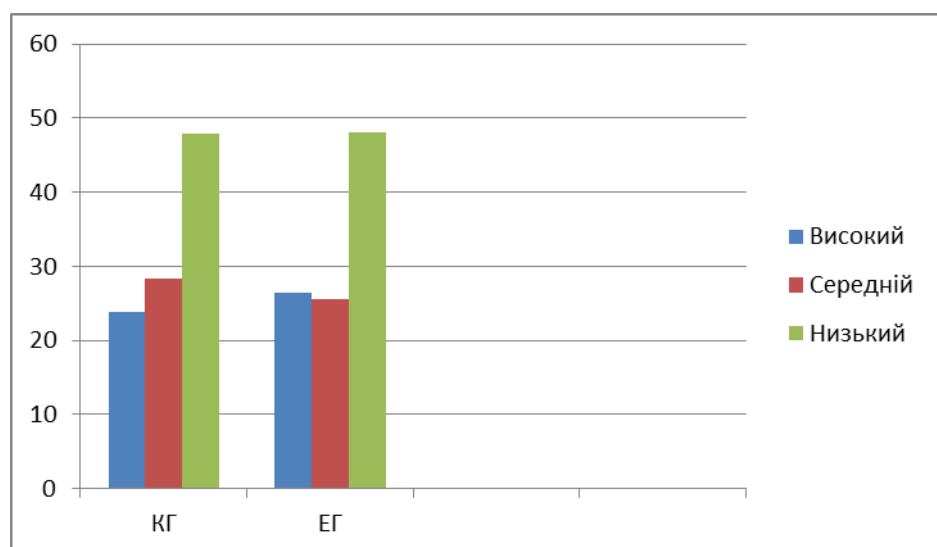
Сьогодні багато користувачів мережі Інтернет можуть без утруднень «скачувати» з Інтернету готові уроки, мультимедіа презентації, вважаючи, що це є набагато простіше, аніж самому створювати необхідні медіапродукти. Таке самоусвідомлення й установка на реалізацію педагогічного фаху призводить до того, що майбутні фахівці звертаються до мережі Інтернет з метою знаходження вже готового медіапродукту.

Про це свідчать результати за показником «сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти». У ході реалізації практичного завдання студенти мали опрацювати тему «XXI століття – епоха сучасних освітніх технологій» в мережі Інтернет з подальшим представленням її у відповідних програмах. Так, у ході дослідження було встановлено, що 19,6% респондентів КГ та 24,5% ЕГ мають елементарні уміння й навички роботи з програмами, зокрема, PowerPoint, Microsoft Word, ProShow Producer, Microsoft Publisher. 24,7% студентів КГ та 25,2% ЕГ здебільшого мають уявлення про те, які програми використовуються для створення презентацій, текстових документів; теоретично знають, яка програма використовується для редагування відео, але практичні навички вимагають удосконалення. Такі дані вказують на середній рівень сформованості операційно-творчого критерію. Проте, більшість студентів – 55,7% осіб КГ та 50,3% ЕГ не володіють назвами програм і не мають чіткого уявлення щодо їх дидактичних можливостей. Наприклад, студенти мали назвати програму

для створення буклетів, брошур, візиток, редагування зображень; корегування, монтаж відео. Такі результати за показником «сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів» є проміжними, що становлять критичний рівень оптимальних меж, наближений до негативних результатів. Про це свідчить низка умінь і навичок (активність щодо практичного застосування медіа, вміння проводити найпростіші операції з комп'ютером, гаджетами; знаходження відповідних програм для розв'язання освітніх завдань; готовність до самовдосконалення, рефлексивність), продемонстровані студентами обох груп у ході практичного виконання завдання.

Загальна оцінка сформованості медіакомпетентності за операціонально-творчим критерієм (50,6% осіб КГ, 47,4% – ЕГ показали низький рівень) розкриває можливі причини низького рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи – відсутність умінь грамотно використовувати медіазасоби; небажання удосконалювати вміння й навички з метою ефективного й результативного використання медіазасобів, які пропонує нам кіберпростір.

Узагальнюючи цифрові дані констатувального зрізу, для кращої наочності подаємо їх у вигляді діаграми (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи (констатувальний зріз)

За результатами констатувального експерименту, встановлено, що високий рівень сформованості медіакомпетентності спостерігається в експериментальній групі – 26,4%, контрольній групі – 23,8%. Але, слід відзначити і низький рівень сформованості такої компетентності (47,9% респондентів КГ та 48,1% ЕГ), який є доволі значним. Отримані результати дають підстави стверджувати, що студенти контрольної та експериментальної груп на констатувальному етапі дослідження показали низький рівень зацікавленості й вмотивованості щодо удосконалення в галузі медіа. Це вказує на неготовність майбутніх учителів використовувати різні засоби медіа під час професійної діяльності; студенти пасивні щодо ознайомлення з інноваційними технологіями навчання; незацікавлені в оволодінні сучасними освітніми трендами для навчання молодших школярів.

Підсумовуючи результати констатувального експерименту, ми дійшли висновку, що в кожному із досліджуваних нами критеріїв переважають, у більшій мірі, низький та середній рівні їх сформованості з переважною тенденцією до низького. Це, у свою чергу, свідчить про необхідність ґрунтовної систематичної подальшої роботи з майбутніми вчителями початкової школи у процесі фахової підготовки, упровадження відповідних педагогічних умов. Реалізації визначених та схарактеризованих нами педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів-початківців буде присвячено наступний підрозділ дисертаційного дослідження.

2.2. Упровадження педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи

Теоретичне дослідження проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, проведення констатувального зрізу та визначення переважно низького рівня сформованості означеної компетентності у майбутніх учителів початкової школи дає можливість

перейти до характеристики практичної частини роботи, а саме реалізації визначених та схарактеризованих нами педагогічних умов.

Отже, метою параграфу є опис формуючого експерименту щодо формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки з урахуванням окреслених нами педагогічних умов (параграф 1.3).

Ще на етапі теоретичного дослідження нами було визначено такі педагогічні умови:

- *формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності;*
- *моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи;*
- *систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін.*

З метою формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи та реалізації педагогічних умов нами було розроблено спецкурс «Основи медіатизації освіти в початковій школі», актуальність якого зумовлена відсутністю в закладах вищої освіти спеціальних теоретико-практичних дисциплін, зорієнтованих на формування медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи, оволодіння необхідною базою знань, умінь та навичок щодо формування інформаційно-цифрової компетентності у молодших школярів (див. додаток II).

Так, метою спецкурсу є формування у студентів уявлення про образ учителя XXI століття; знайомство з сучасними підходами реалізації методів і форм роботи в контексті навчальних дисциплін початкової школи, з генезею феномену медіакомпетентний учитель в умовах сьогодення; розвиток аксіологічних можливостей майбутніх учителів початкової школи та розвиток відповідального ставлення до професійної діяльності,

зацікавленості щодо розв'язання завдань освіти засобами медіа; удосконалення практичних умінь і навичок роботи з медіа; виховання толерантного відношення до викладачів закладів вищої освіти, вчителів як таких, які є джерелом знань, наставниками майбутнього педагогічного фаху.

Для реалізації спецкурсу було використано різні форми роботи, які розширили уявлення студентів про дидактичні можливості медіазасобів, необхідність застосування їх у майбутній педагогічній діяльності; сформували професійну позицію студентів відносно сьогоденних реалій; сприяли розвитку критичного мислення; мотивували до оволодіння різними засобами медіа для успішної реалізації педагогічного фаху.

Комплекс теоретичних заходів (лекція-брифінг, бінарна лекція, офлайн- матеріали), які застосовувались у межах спецкурсу, спрямовувались на ознайомлення студентів з широким змістом комп'ютерних програм, їх дидактичними можливостями; формування уявлень про особливості підготовки медіауроку й місце вчителя в ньому.

Також, важливим аспектом спецкурсу була практична діяльність студентів, у ході якої майбутні вчителі аналізували власний рівень сформованості медіакомпетентності, працювали над удосконаленням умінь і навичок під час використання медіазасобів та створення медіапродукту. У ході практичної роботи студенти усвідомили необхідність розширювати спектр знань у галузі медіа, систематично долучатися до використання інноваційних технологій під час педагогічної практики. Активна практична діяльність майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки дозволила зрозуміти їм, що сучасне покоління молоді потребує від учителів інформаційно-технічного прогресу, впевнених кроків на шляху до змін в освіті.

Під час впровадження спецкурсу нами було використано низку принципів, зокрема, *принцип системності*, що характеризувався встановленням пріоритетів на подальше безперервне використання медіазасобів у процесі професійної підготовки; залучення студентів

до виконання низки фахових завдань (у ході освітнього процесу, виконання додаткових та домашніх завдань), результативність яких залежала від знань студентів програмного забезпечення; *зв'язок навчання з життям* – майбутні вчителі апробували різні медіазасоби в межах проходження педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти; увага студентів акцентувалась на необхідності грамотного, професійного використання медіазасобів для візуалізації навчальної інформації, власних думок, які вимагають креативності мислення, нестандартного підходу для вирішення поставлених завдань; *свідомості* – визначався позитивним, відповідальним ставленням майбутніх учителів до реалізації завдань освіти, оволодіваючи сучасними технологіями навчання; виокремлення шляхів для успішного становлення себе як фахівця нової генерації в умовах медіатизації освіти; *активності* – визначався у прагненні майбутніх учителів самовдосконалюватись у галузі медіа, залученням студентів до організації наукових відеоконференцій, проходження онлайн-навчання, вебінарів з питань вивчення теоретичних і практичних аспектів навчання молодших школярів в умовах кіберпростору; знаходження оптимальних шляхів для підвищення якості знань учнів засобами медіа; *партнерства* – активна співпраця студентів з учителями-практиками, які є новаторами, модераторами, фасилітаторами освітнього процесу в початковій школі.

Вважаємо, що окреслені принципи навчання дієво відобразились на знаннях, уміннях, навичках майбутніх учителів з питань застосування медіа в майбутній педагогічній діяльності. Розроблений нами спецкурс було також упроваджено як додатковий для реалізації поадних вище педагогічних умов.

Так, реалізація першої педагогічної умови – **формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності** відбувалась за допомогою реалізації низки форм та методів роботи з майбутніми фахівцями, що мали інтерактивну спрямованість

з одного боку, та залучали студентів до постійного контакту з медіазасобами – з іншого.

Зазначимо, що Д. Добриніна характеризує інтерактивне навчання як невід’ємну складову професійної підготовки майбутніх фахівців, адже лише в закладах вищої освіти студенти вчаться комунікувати з іншими, знаходити компроміси, вирішувати проблемні питання, ураховуючи актуальні події сьогодення; вчаться креативно підходити до розв’язання завдань різного спрямування та критично мислити, приймати виважені рішення; визначати пріоритети на подальший професійний фах. Саме для цього дослідниця пропонує впроваджувати в процес професійної підготовки інтерактивні методи навчання (метод критичного мислення, дослідницька робота, формулювання власних думок (метод Insert), рольові, ділові ігри), які дозволять моделювати ситуації; брати участь у дискусіях для вираження думок і відстоювання власної точки зору; долучатись до колективної, групової роботи, результативність якої залежить від знань, творчих зусиль кожного учасника інтерактивного навчання [64].

Схожої думки дотримується Т. Паніна, наголошуючи, що інтерактивне навчання в умовах сьогоденних реалій є найбільш ефективним, адже студент може самостійно керувати процесом навчання, співпрацювати з кожним учасником освітнього процесу, вступати в інтерактивний діалог з групою осіб, знаходячись в аудиторії, а також керуючись можливостями медіазасобів. Інтерактивне навчання сприяє працездатності; формується вміння працювати з колективом та медіатехнологіями, розвивається впевненість у собі [183].

Дослідниця Ю. Гавронська характеризує інтерактивний підхід в освіті не лише з точки зору взаємодії суб’єктів навчання, але й компонентами (методи, форми навчання, інноваційний підхід до викладання, характер контролю, засоби навчання, зміст навчальної програми, стиль викладання) освітнього середовища, які націлені на формування практичних умінь; здатність працювати з інноваційними технологіями, розвиток цілісно-

вольових якостей; готовність до експериментальної діяльності, вміння аналізувати отримані результати, конструктивно підходити до реалізації освітніх завдань для отримання високих результатів [42, с. 103]. Отже, інтерактивне навчання розвиває мотивацію до оволодіння теоретико-практичними основами майбутньої професійної діяльності.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що завдання інтерактивної спрямованості націлені на формування всебічно-розвиненої особистості, фахівця нової генерації, який зможе критично мислити, грамотно висловлювати власну точку зору перед аудиторією, працювати в колективі, аналізувати інформацію, самостійно знаходити оптимальні шляхи для вирішення поставлених завдань. Крім того, інтерактивні заняття дозволяють урахувати інтереси майбутніх учителів, які можуть долучатися до моделювання освітнього процесу, впроваджувати новітні форми, технології навчання. Інтерактивні заняття спрямовані на реалізацію антропних технологій навчання, в центрі яких є майбутній фахівець з новими нестандартними, інноваційними підходами та ідеями. Безпосередньо, такі заняття згуртовують колектив, формують професійну позицію майбутнього фахівця, спонукають до обґрунтованих дій.

Отже, для реалізації першої педагогічної умови нами було використано завдання спецкурсу й додаткові форми та методи роботи. У межах спецкурсу було застосовано методи (метод ціннісних орієнтацій та вибору осмислених цінностей), прийоми (модеративні семінари, прийом «Mind-Map», знайомство з популярним відеохостингом «Ютуб», перегляд тематичних відеоматеріалів, прийом брейнрайтингу), форми роботи (круглий стіл), спрямовані на формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.

Проведення *модеративних семінарів* за темами: «Медіазасоби в початковій школі: переваги й недоліки»; «Входження закладів загальної середньої освіти до світового медіапростору: перспективні напрями діяльності», дало можливість майбутнім учителям висловлювати точку зору

стосовно сучасних реалій у галузі освіти та впровадження медіа в освітній процес початкової школи. У процесі семінару студенти мали можливість залучитися до різних видів інтерактивних вправ. Наприклад, *вправа «Букет квітів»*, мета якої – усвідомити унікальність інформаційного простору в ХХІ столітті. Така вправа була спрямована на згуртування колективу та надавала можливість зрозуміти важливість думки один одного стосовно сучасних інновацій у галузі медіа. Кожному учаснику пропонувалось шість пелюсток для написання тези про:

- роль медіазасобів у моєму житті;
- медіазасоби як інструмент навчання в початковій школі;
- уміння аналізувати Інтернет-інформацію;
- власне бачення щодо застосування медіа в освітньому процесі початкової школи.

Далі учасникам пропонувалось скласти пелюстки у формі квітки. Сидячи у колі, майбутнім фахівцям пропонувалось висловити думку з приводу упровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи. Подібні вправи сприяли: більш глибокому розумінню глобальних світових проблем сучасності; розвитку критичного мислення; формуванню здатності працювати в команді; зацікавленню майбутніх учителів щодо використання медіазасобів в подальшій педагогічній діяльності.

Під час проведення модеративних семінарів ми керувались працями Г. Хаусмана [294], що передбачали реалізацію низки принципів, зокрема зв'язок навчання з життям, діалогічність, активність, свідомість, партнерство. Обов'язковим у цьому методі є залучення всіх учасників до обговорення проблемного питання. Теоретико-семінарські заняття передбачали обов'язкове занотовування відповідей студентів з подальшим їх аналізом; виокремлення найдоцільніших варіантів відповідей. Семінари виявились ефективними для майбутніх учителів з урахуванням наступних вимог: координатор (викладач) контролював процес відповідей студентів, слідкував за регламентом роботи (виступав в ролі фасилітатора); викладач слідкував

за дисципліною в аудиторії (не допускав виникнення непорозумінь між студентами), ініціював студентів до виступів перед аудиторією; проводив рефлексію наприкінці семінарів. Майбутні вчителі усвідомлювали важливість думок кожного доповідача й результати проблемних питань.

У межах модеративних занять з тем «Таксономія медіазасобів, роль та місце медіа в освітньому процесі», «Медіазасоби в сучасному світі», «Освітні можливості медіазасобів у початковій школі» нами було використано *методи ціннісних орієнтацій та вибору осмислених цінностей*, завдяки яким студенти обговорювали позитивні й негативні сторони медіа, їх роль для учнів початкової школи, виокремлювали дидактичні можливості медіа, сутність їх запровадження; визначали свої цінності й професійні мотиви з урахуванням нових вимог освіти й виховання сучасного покоління, аналізували ставлення учителів, педагогів щодо використання медіа в освітньому процесі початкової школи.

Подальша робота проводилась з метою формування у майбутніх учителів мотивації до застосування медіазасобів у контексті подальшої професійної діяльності. Для цього, нами було дібрано низку медіатекстів, зокрема *відеоматеріалів*, що за змістом відображали дидактичні можливості медіазасобів.

Студентам було запропоновано відео на різні теми, зокрема «Можливості інтерактивних дошок в освітньому процесі», «Нестандартні підходи навчання із застосуванням медіазасобів», «Як ефективно провести заняття, будучи відсутнім на ньому? Позитивні сторони медіа», «Захоплюючий урок. Який він?» та ін. Відеоматеріали були спрямовані на ознайомлення майбутніх учителів з широким спектром освітнього, виховного, дидактичного потенціалу сучасних медіазасобів (*див. додаток К*). Крім цього, відео сприяли формуванню мотивації щодо застосування медіа в майбутній педагогічній діяльності; мотивували проводити уроки з використанням сучасних медіазасобів, апробувати на заняттях програмове забезпечення комп'ютерів, нетбуків, телефонів, планшетів.

Під час перегляду відеоматеріалів у майбутніх фахівців формувалось бажання отримувати знання за допомогою медіа, що, у свою чергу, зацікавлювало їх практикувати використання медіазасобів в майбутній педагогічній діяльності; презентувати вже існуючий досвід роботи із застосуванням програмного забезпечення; удосконалювати мережеве спілкування, що формується за допомогою медіазасобів; розвивати вміння створювати власні медіапродукти та упроваджувати їх в освітній процес початкової школи. Позитивним під час перегляду відеоматеріалів було те, що завдяки звуку й дії можна було виділити саме той момент, який був більш цікавий та насичений у плані удосконалення прийомів роботи з медіа. Так, у ході перегляду відео, завдяки функції «стоп-кадр», можна обговорити, проаналізувати, почути думки один одного щодо застосованих медіатехнологій та комп'ютерного забезпечення. У свою чергу, наявний комплекс відеоматеріалів став стартовою сходинкою для ще більшого зацікавлення майбутніх фахівців використовувати медіа в початків ланці; допоміг зіставити погляди майбутніх учителів стосовно альтернативного впровадження медіазасобів на певному етапі уроку; знайти правильні, виважені, актуальні шляхи для розв'язання завдань освіти засобами медіа. На нашу думку, застосування такої наочності сприяло більш кращому розумінню того, як креативно, цікаво та нестандартно застосовувати медіатехнології в освітньому процесі початкової школи; як зацікавити сьогоденне покоління дітей отримувати знання, а потім вміти застосовувати їх на практиці.

Результативним етапом роботи для формування у майбутніх учителів позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи виявився *прийом «Mind-Map»*, який використовувався з метою розгортання думки стосовно дидактичних можливостей медіа; систематизації й узагальнення знань студентів щодо переваг медіазасобів під час викладання навчального матеріалу. Структурування й реалізація прийому відбувалось за методом індукції (на основі часткових знань

робились висновки про загальне). Важливою умовою цього прийому було те, що студенти мали графічно відображати думки, лаконічно й чітко структурувати ідеї відносно переваг застосування медіа в початковій ланці. Під час проведення семінару «Виклики сьогодення: роль медіа в освіті», студентам пропонувалось висвітлювати свої позиції й позиції однокурсників у вигляді ментальних карт, що надало можливість розкрити окреслену тему. Працюючи над проблемою, майбутні вчителі накопичували («нарощували») ідеї з питання «Як я ставлюсь до використання медіа під час навчання молодших школярів» змогли висвітлити свою професійну позицію з точки зору викликів сьогодення. За результатами прийому «Mind-Map», студенти розкривали можливі труднощі, які можуть виникати під час використання медіа, характеризували недоліки медіа в рамках освітнього процесу. Завдяки колективній роботі, майбутні фахівці доповнювали ідеї через метод індукції, що сприяло розвитку логічного мислення, навичок вільного висловлювання, розуміння актуальності теми, що вимагала детального аналізу; зацікавленості до саморозвитку й мотивації стати висококваліфікованим учителем сучасності.

Крім перегляду відеофрагментів навчальних занять, майбутні фахівці мали змогу ознайомитися з популярним *відеохостингом* «Ютуб», матеріали якого дали змогу розширити уявлення про те, як урізноманітнити освітній процес у закладах загальної середньої освіти й зацікавити сучасну молодь до оволодіння знаннями з певних навчальних дисциплін через медіазасоби й впроваджувати досвід роботи з новітніми технологіями в процесі навчання молодших школярів. Також, майбутнім учителям запропоновано створити власну сторінку на ютуб та підписатися на канал, який розкриває тему модеративного семінару «Медіазасоби в освітньому середовищі». Така інформаційна сторінка в мережі Інтернет дозволить переглядати найбільш популярні відеоматеріали; аналізувати їх, зіставляти інформацію з різних інформаційних джерел; знайомитися з коментарями до відео та залишати власні зауваження, примітки до змісту відповідного медіапродукту; додавати

відео та знайомитися зі статистикою перегляду. Крім того, переглядаючи відео, студенти із зацікавленістю ставились до пошуку корисної інформації, яка націлювала їх самостійно досліджувати тему, формувати власну професійно-педагогічну позицію.

Виявилось, що створення власної сторінці на ютуб є дієвим інструментом формування позитивної мотивації у майбутніх учителів щодо застосування медіа в майбутній педагогічній діяльності. Широкий вибір інформаційних, наукових, освітніх відео, різноманітний їх контекст дозволяє знайти й презентувати на уроці той матеріал, який би наочно підсилив монолог учителя.

Звичайно, траплялось так, що переглядаючи матеріали на каналі «Ютуб», майбутні вчителі повертались до того або іншого каналу неодноразово. Тому з цією метою було виявлено ініціативу провести дослідження в мережі Інтернет і створити власний список вебсайтів, обравши найпростіший спосіб:

1. Відкрийте текстовий документ в програмі Microsoft Word.
2. Виділіть гіперпосилання (адреса ресурсу в мережі).
3. Скопіюйте гіперпосилання шляхом одночасного натискання кнопок CTRL і C.
4. Вставте гіперпосилання в документ, одночасно натискаючи кнопки CTRL і V.
5. Збережіть свій документ під «вебсайт_тематикою», наприклад, «вебсайт_відео». В наслідок такої роботи вдосконалюються вміння працювати в текстовому редакторі, розміщувати інформацію в довільній формі або за шаблоном, створювати таблиці, використовувати фігури в якості зручної навігації під час онлайн-, офлайн-презентації матеріалів.

Проведена робота сприяла формуванню у студентів мотивації щодо досконалого оволодіння прийомами роботи з інформаційними ресурсами та значним комплексом комп'ютерного забезпечення, що, в подальшому, стане в нагоді для ефективно й продуктивно реалізації завдань освіти.

У процесі виконання цього завдання майбутні вчителі продемонстрували практичні навички роботи з медіа й окремими комп'ютерними програмами. Власно кажучи, таке завдання не тільки зацікавлює й вмотивує студентів до пошуку корисної інформації, використання її в педагогічній діяльності, але й націлене на створення власного медіапродукту з подальшим використанням його на практиці. Формування позитивної мотивації реалізується в тісній взаємодії з практичними навичками. На нашу думку це є закономірним процесом, адже здійснення будь-якої діяльності чи формування особистісних якостей неможливе без докладання практичних зусиль. Тому простежується тісний зв'язок між всіма педагогічними умовами, що було виокремлено нами.

Застосування *прийому брейнрайтингу* надало змогу майбутнім учителям візуалізувати й створювати нові асоціації. Так, під час проведення брейнрайтингу «Я – фахівець майбутнього» студенти в повній тиші фіксували свої ідеї та думки на аркуші паперу й передавали іншим учасниками брейнрайтингу. На основі попередніх асоціацій, майбутні вчителі подумки візуалізували тему «Готовність учителя до реалізації медіаосвіти» й викладали авторські ідеї, тим самим розширюючи тему. Означена процедура проводилась по колу. Для отримання чіткої картини з відповідної теми, до участі залучались студенти перших-четвертих курсів, які по-різному бачили фахівця майбутнього. Цікавими виявились асоціації першокурсників, які характеризували вчителів як освічених, грамотних, здатних нестандартно мислити, заохочувати учнів до роботи через медіазасоби; мають бути компетентними з питань застосування медіа та мати відповідні знання, уміння, навички; професійна позиція майбутнього вчителя спрямована на зацікавленість успішно реалізовувати педагогічну діяльність, займатись саморозвитком і самовдосконаленням. Означені результати роботи дають змогу констатувати, що прийом брейнрайтингу в процесі формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи сприяє усвідомленню майбутніми

фахівцями необхідності оволодівати знаннями, уміннями, навичками з питань медіа; розуміти результати навчання, які в подальшому вплинуть на ефективність педагогічної діяльності; стимулює розвиток мотивації, зокрема, мотив на оволодіння всіма засобами медіа, застосування їх у майбутній педагогічній діяльності; утвердження себе як кваліфікованого фахівця нової генерації, мотив на досягнення високих результатів під час роботи з учнями, мотиви успіху, мотиви на професійне зростання; мотиви на всебічний розвиток молодших школярів через застосування інноваційних технологій.

Важливою й ефективною формою роботи в межах спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі» виявилась організація *круглого столу* з теми «Моє медіальне меню дня», проведення якого спрямовано на виявлення зацікавленості студентів використовувати медіа в повсякденному житті. Для цього, майбутні фахівці мали проаналізувати власний день з урахуванням того, наскільки часто, де й як вони використовують медіа. Отримані результати фіксуються в таблицю з подальшим їх представленням перед аудиторією (*див. додаток Л*). Стало очевидним, що майбутні вчителі щоденно застосовують медіазасоби, починаючи ранок з будильника, завершуючи день переглядом новин на телефоні або планшеті. В ході окресленого завдання студенти усвідомили інтенсивність впровадження медіа в основні соціальні процеси, в тому числі, й професійну підготовку в закладах вищої освіти (зв'язок з однокласниками, відправлення повідомлень через електронну пошту або соціальні мережі; пошук додаткової інформації для представлення доповіді; перегляд навчальних блогів або сайту викладачів; читання електронних книг, віртуальна подорож популярними бібліотеками світу; проведення онлайн-вебінарів, конференцій для підвищення кваліфікації). Також у ході обговорення, майбутні вчителі торкнулися питання стосовно навчання молодших школярів засобами медіа. В ході бесіди було з'ясовано, що інноваційні технології полегшують роботу вчителя, по-друге, медіазасоби

урізноманітнюють процес навчання, по-третє, учні початкової школи – це діти інформаційного покоління, які краще сприймають інформацію з медіаджерел. Отже, майбутні вчителі вже сьогодні, будучи студентами закладу вищої освіти, розуміють необхідність використовувати медіа в майбутній професійній діяльності; зацікавлені в оволодіннях різними медіазасобами. Важливим у даному завданні було висвітлення думок стосовно ролі медіа в освітньому процесі, яке відбулось через самоаналіз власної професійної позиції, що сприяло формуванню у майбутніх учителів адекватних цінностей для їх подальшої педагогічної діяльності.

Підкреслюємо, що комплекс вищезазначених методів і форм навчання, застосованих в межах спецкурсу, позитивно вплинуло на реалізацію першої педагогічної умови – формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіа в освітньому процесі початкової школи допомогли майбутнім учителям визначити особливості педагогічної діяльності з урахуванням активного входження закладів загальної середньої освіти до світового медіапростору; сформувати у студентів бажання удосконалюватися, підвищувати професійно-педагогічний рівень викладання, прагнення оволодіти компетентностями під час використання медіа; розкрити ключові риси, якими має володіти вчитель початкової школи; розвинути необхідні професійно-педагогічні цінності й мотиви; проаналізувати власні позиції з урахуванням тих освітніх вимог, які удосконалюються, впроваджуються нові підходи навчання й виховання молодших школярів; ставити незалежні оцінки до педагогічної точки зору одногрупників, вчителів, викладачів. застосовані

Підсумовуючи вищесказане, слід додати, що застосування модеративних семінарів, прийому брейнрайтингу, прийому «Mind-Map» у межах формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи дозволило студентам з іншого ракурсу ознайомитися з професійно-важливими мотивами, необхідні для вчителів нової генерації; визначити та з'ясувати

роль медіа в освітньому процесі початкової школи; формувати професійну позицію вчителя сучасності з урахуванням змін, які відбуваються в галузі освіти, відповідати за результати своєї роботи; формувати вміння працювати в команді та бути новатором ідей, поглядів щодо змін в галузі освіти.

Упровадження другої педагогічної умови – **моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи** здійснювалось на підставі систематичного ознайомлення з медіазасобами та аналіз особливостей їх застосування у процесі професійної підготовки (пошук навчальної інформації, виконання домашніх завдань, зв'язок з однокласниками, викладачами для розв'язання освітніх задач, знаходження оптимальних варіантів для презентації докладів, рефератів) та передбачало наступні напрями роботи: включення у зміст професійно-орієнтованих дисциплін інформаційних модулів про розвиток медіазасобів як невід'ємну складову освітнього процесу в умовах сьогодення; використання майбутніми вчителями на лекціях, практичних, лабораторних заняттях, семінарах, в межах педагогічної практики медіазасобів; сучасних сервісів мережі Інтернет, спрямованих на оволодіння знаннями, вміннями, навичками роботи з їх інтерфейсом.

Беззаперечно, освітнє медіасередовище передбачало наявність матеріально-технічного забезпечення, зокрема, Wi-Fi модулі для вільного входу в мережу Інтернет, комп'ютери, ноутбуки, інтернет-планшети, інтерактивні Smart-дошки. Комплекс цифрових технологій дозволив передавати, обробляти інформацію; моделювати різні навчальні, виховні ситуації засобами онлайн-сервісів; розуміти мову медіа; працювати з текстовими, растровими, векторними матеріалами; занурюватися у віртуальний світ соціальних мереж, створюючи власний профіль, сторінку або групу; обмінюватися текстовими або мультимедійними повідомленнями через месенджери; вчитися отримувати інформацію на навчальних блогах, сайтах; освоїти принципи роботи пошукових систем.

Якість та результативність освітнього медіасередовища унеможлиблюється без матеріально-технічної бази, яка дає можливість теоретично вивчати відомості про медіа та удосконалювати навички роботи з комп'ютерним забезпеченням.

Зокрема, для студентів першого курсу під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін («Вступ до фаху») здійснено роботу щодо впровадження медіа в освітній процес. Ключовий аспект роботи ставився на вивчення дисципліни через медіазасоби. Для цього, в навчальні модулі програми включено теми: «XXI століття – епоха інноваційних технологій», «Викладання в початковій школі: в минулому й зараз»; «Входження закладів загальної середньої освіти в світовий медіапростір: переваги й недоліки», «Роль медіазасобів в навчанні й вихованні сучасних школярів», «Перспективні напрямки розвитку сучасної освіти», «Змінюємо школу разом: новий освітній простір та сучасні технології», «Особливості реалізації освітніх завдань в умовах медіапростору».

На другому, третьому, четвертому курсах у межах дисциплін спеціального циклу «Педагогіка початкової школи: інтегрований курс», «Основи педагогічної майстерності», «Історія педагогіки», «Загальна педагогіка», «Дидактика початкової освіти», «Методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі» уведено низку навчальних тем: «Медіазасоби як важливий елемент навчання в початковій школі», «Дидактичні можливості медіа – запорука успішного навчання молодших школярів», «Значення медіазасобів в професійній діяльності вчителя», «Формування партнерського соціуму в умовах медіапростору», «Секрети мотивації учнів: погляд сьогодення», «Організація домашньої роботи молодших школярів через медіазасоби», «Структура сучасного уроку в початковій школі», «Освітні Інтернет-ресурси як ефективні інструменти в роботі вчителя», «Особливості упровадження медіазасобів в освітній процес початкової ланки» та ін., реалізація яких ґрунтувалась на найбільш повному використанню комп'ютерних програм, міні-додатків на смартфонах,

iPadaх, інтернет-планшетах. Медіазасоби, у свою чергу, виступали в ролі продуктивної роботи з Інтернет-джерелами, вебсайтами: налагодження комунікації з однокласниками через сервіси e-mail розсилок (mail.google, ukr.net); сервіси для організації командної роботи (Slack, Basecamp, Worksection); таск-менеджери та інструменти контролю (Pomodoro, Bossnote, TimeMaster, Any Do, Wunderlist, Google календар, Trello); сервіси для онлайн-зустрічей (Skype, Google Hangouts, GotoMeeting); сервіси для вебінарів (Facebookstream); сервіси для збереження інформації (Dropbox, GoogleDrive). Під час використання медіазасобів, у майбутніх учителів розвивалась пізнавальна мотивація, накопичувались знання щодо функціонування комп'ютерного забезпечення; удосконалювались уміння й навички роботи з онлайн-сервісами, офісними програмами; розширювались знання про дидактичні можливості медіа. Крім того, у студентів формувалось уявлення про роль медіа в умовах сучасності. Цьому сприяла робота щодо організації початку занять з перевірки своєї електронної пошти, відправлення відповідей, перегляду новин у мережі Інтернет з подальшим їх обговоренням з однокласниками й викладачем. Такий початок занять є стимулом для того, щоб стати сучасним, інноваційним, мобільним користувачем медіа, швидко обмінюватись інформацією, вміло використовувати пошукові системи, грамотно аналізувати новини, факти, отримані з мережі Інтернет. Майбутні вчителі також вчилися грамотно комунікувати не лише через сервіси e-mail розсилок, й через соціальні мережі Twitter, Facebook, Instagram, ознайомилися із історією виникнення таких мереж, особливостями їх функціонування та призначення. Так, студенти у Facebook вчилися створювати власний профіль, сторінку вчителя початкової школи та групу за інтересами. Зрозуміли відмінність таких профілей. Окрім цього, майбутні вчителі змогли виокремити переваги цифрової комунікації: в ній залишається історія повідомлень до якої згодом можна повернутися; разом із процесом комунікації є можливість використовувати інші інструменти (записна книжка, календарі, перекладачі тощо); комунікація є асинхронною й

не заважає виконувати основну діяльність; така комунікація дозволяє використовувати мультимедійні можливості.

Не залишилися осторонь й месенджери (Viber, Skype, Messenger, Telegram, WhatsApp), які майбутні вчителі використовували як на навчальних заняттях, так і в позаурочний час для швидкого обміну інформацією. Для зручності обміну текстовими та мультимедійними повідомленнями в месенджерах студенти створювали групові чати, включаючи однокласників і викладачів. Використовуючи таке програмне забезпечення, майбутні вчителі мали змогу постійно бути на зв'язку, розв'язувати освітні завдання, консультуючись з викладачами, швидко обмінюватися думками й досягати бажаних результатів у навчанні.

З метою реалізації другої педагогічної умови нами було використано *метод коучингу*, застосований в межах дисциплін професійного циклу, для ефективного здійснення поставлених завдань, оволодіння знаннями, які допоможуть досягти високого професійного рівня; прийняття власної незалежної позиції з питань розвитку медіа в освітньому процесі початкової школи; створення відповідних комфортних медіаосвітніх умов навчання, які сприяють виявленню індивідуальних особливостей студентів, розвиток зацікавленості стосовно актуальних проблем освіти й визначення того, як організувати професійний старт в умовах активного впровадження медіа в початкові ланки освіти. Саме через технологію коучингу студенти мали змогу зазирнути в майбутні реалії педагогічного фаху, накопичити досвід під час роботи з колегами, учнями; визначитись зі стилями спілкування. Командна робота сприяла формуванню відповідальності за кожного члена команди, активності у вирішенні питань; розвитку ораторського мистецтва; усвідомленню значимості власної думки незалежно до інших учасників коучингу. В ході експериментально-дослідної роботи коучами виступали викладачі, провідні фахівці в галузі освіти, вчителі початкових класів, студенти четвертого курсу спеціальності «Початкова освіта». Учасниками коучингу пропонувались завдання (розробити модель сучасного вчителя;

визначити, за яких умов освітній процес у школі буде найбільш ефективним в умовах сьогоднішніх реалій; розробка рутин класу для злагодженої та ефективної роботи з медіазасобами), під час яких учасники самостійно, за умови злагодженої роботи команд, доходили певних висновків з урахуванням тих змін, які відбуваються сьогодні в закладах загальної середньої освіти; змогли докорінно вивчити образ сучасного вчителя; змоделювали педагогічні умови, беручи до уваги той факт, що медіа має бути незамінним атрибутом навчання молодших школярів; тезами висвітлили рутини класу, наявність яких підвищить рівень знань учнів з основ програмного забезпечення. Крім того, учасники коучингу дійшли висновку, що учитель сьогодення – це наставник, новатор, дослідник і фасилітатор, який лише спрямовує учнів на самостійну діяльність, дає чіткі вказівки, координує діяльність колективу, ініціює найбільш ефективні технології навчання. Під час проведення коучингу нами було реалізовано такі принципи навчання: зв'язок навчання з життям, свідомості, активності. Для результативної роботи ми дотримувались етапів проведення коучингу:

- 1) налагодження зв'язків з усіма учасниками;
- 2) повідомлення теми, мети заняття, визначення спільного з актуальними подіями в освіті;
- 3) вирішення проблемних питань, наприклад, «Під час підготовки до навчальних занять, якій літературі ви віддаєте перевагу – електронній чи паперовій? Чи варто повністю відмовитись від паперової літератури? Відповідь обґрунтуйте; «Визначте, за якими критеріями Ви обираєте правдиву інформацію в мережі Інтернет» та ін.;
- 4) формулювання висновків;
- 5) підведення підсумків заняття, оцінювання командної роботи.

У ході проведення коучингу в майбутніх учителів формуються професійні якості, збільшується база теоретичних знань з різних питань медіа, удосконалюються практичні уміння, навички, що так необхідно для

формування позитивної мотивації студентів використовувати в майбутній педагогічній діяльності медіа-засоби.

У межах вивчення фахових дисциплін, зокрема «Історія педагогіки», «Педагогіка» студенти долучались до *перегляду змістовних відеороликів* з метою отримання додаткової інформації з теми занять: «Нова епоха цифрових технологій», «Розвиток українських медіа»; «Використання ІКТ в освітньому процесі» та ін. (перелік посилань на відеофрагменти означені в *додатку М*). Така форма роботи організовувала аудиторію до навчання, змушує замислитись щодо важливості бути в тренді подій, які відбуваються в сучасному кіберпросторі, вивчати стратегію розвитку медіа в освітній галузі. Крім того, подорожуючи соціальними мережами, майбутні фахівці мали змогу презентувати й свої цікаві відеоматеріали щодо розвитку медіа в XXI столітті. В ході такої роботи студенти були зацікавленими для самостійного пошуку корисних матеріалів, які стосуються сьогоденних реалій в галузі медіа; накопичувались знання щодо впровадження медіа в заклади загальної середньої освіти; розвивалось уміння грамотно вести діалог з колегами, демонструючи компетентність з актуальних подій сьогодення; формувались уявлення про сучасні технології навчання й зацікавленість щодо їх використання в майбутній педагогічній діяльності.

Ефективною формою роботи в межах вивчення дисциплін професійного циклу «Педагогіка», «Загальна педагогіка» є *проходження студентами онлайн-курсів Educational Era*, мета якого ознайомити вчителів з сучасною українською освітою. Оскільки заклади загальної середньої освіти з 2018 року переходять на новий рівень навчання, майбутні вчителі мають бути обізнаними щодо нових підходів навчання й виховання молодших школярів, ознайомитися з методиками компетентнісного підходу в процесі освітньої підготовки, підвищити власну кваліфікацію. З курсу зрозуміло, що нова українська школа передбачає реформатування освітнього процесу, налаштує здобувачів освіти в якісно новому ракурсі підходити до здобуття знань, налагодження контактів з однолітками, уміння працювати в команді,

чути й розуміти позицію учасників процесу. Цьому сприяють ранкові кола, зміна місту підручників, що будуються на міждисциплінарному підході навчання сучасного покоління; активне застосування вчителем медіапродуктів (мультимедіапрезентації, відеоматеріали, аудіозаписи); організація в класних кімнатах зон відпочинку, навчальних осередків, змінених тематичних осередків (стенди з фліпчартами, стенди для висвітлення творчої, освітньої діяльності учнів; дошки, Smart-дошки), дитячої бібліотеки, куточку живої природи; осередку вчителя, що, безсумнівно, має включати медіазасоби (комп'ютер, нетбук, планшет). Як бачимо нова українська школа не залишає без уваги інноваційні технології, без яких сучасні учні не уявляють своє життя. Ознайомлення з різними куточками світу, демонстрація подій, явищ, які неможливо безпосередньо спостерігати в момент навчання, тому інтерактивна дошка, комп'ютери, індивідуальні планшети допоможуть учням віртуально здійснювати подорожі, вчитися застосовувати медіа в якості джерела корисної інформації. Нова українська школа вимагає, щоб учитель початкової школи був сучасним, інноваційним щодо впровадження в процес навчання медіазасобів, відкритим для спілкування, активним з питань експериментальної діяльності.

Як бачимо, сьогодні кіберпростір пропонує безліч можливостей, щоб дізнатися про зміни, які відбуваються в закладах освіти різних типів, налаштовує вчителів розв'язувати професійні завдання засобами медіа. Онлайн-курс сприяв формуванню критичного мислення, вміння сприймати інформацію, перекодовуючи її у єдину вербальну знакову модель; здатність оцінювати якість інформації та впроваджувати набуті знання в практичну діяльність.

Для реалізації другої педагогічної умови у межах дисциплін професійного циклу «Педагогіка початкової школи: інтегрований курс», «Основи педагогічної майстерності» студентам запропоновано долучитися до *вебдискусій*, зміст якої полягав в обговоренні питань: «Особливості формування учнівського колективу через медіазасоби», «Освітні Інтернет-

ресурси в роботі вчителя початкової школи», «Структура сучасних уроків в початковій школі», «Перевернуте» навчання: переваги й недоліки». Крім цього, майбутні фахівці проходили *онлайн-вебінари* для вчителів «На урок» з тем: «Безпечний Інтернет: як уникнути неприємностей у мережі», «Основні принципи медіаграмотності – важливої компетентності сучасного вчителя», «Візуалізація в освітньому процесі: скрайбінг, скетчноутінг, інтелект-карти та інші інструменти», «Онлайн-простір як ключовий осередок реалізації вчительського партнерства (дискусія)», «Медіаграмотність: соціальні мережі у розвитку і саморозвитку вчителя», «Інформаційно-комп'ютерні системи у процесі управління НУШ: можливості мережі», «Інтерактивні технології в освіті: залучаємо учнів у процес навчання за допомогою Інтернет-сервісів» та ін. У ході вебінарів прослідковувалась зацікавленість студентів до обговорення питань стосовно впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи, постановці запитань до учасників вебінару та їх координаторам. Крім того, майбутні вчителі уважно слухали думки учасників і долучались до їх коментарів. Поряд з цим, у студентів накопичувалась теоретична база з питань дидактичних особливостей медіа, освітніх можливостей Інтернет-сервісів; знайомство з інтерактивними технологіями навчання, реалізація яких відбувається виключно через застосування медіазасоби; яким має бути сучасний учитель для успішної реалізації педагогічного фаху.

Отже, розроблена тематика модулів дисциплін професійно-орієнтованого циклу, перегляд змістовних відеороликів, проходження студентами онлайн-курсів Educational Era та вебінарів сприяла формуванню знань щодо ролі медіазасобів на сучасному етапі розвитку освіти, який є фундаментальним підґрунтям формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.

Для реалізації завдань професійно-орієнтованих дисциплін продуктивним є застосування *хмарного офісного пакету від компанії Google*, інтерфейс якого дозволяє вести власну електронну пошту, створювати

текстові документи, орієнтуватися на місцевості за допомогою мапи, читати актуальні новини, розміщувати фотоматеріали, створювати відео, спілкуватися, організовувати чати в GoogleHangouts, робити нотатки в GoogleKeep. Крім цього, Google дозволяє вести власний блог чи сайт, що стало результатом накопичення педагогічних ідей, узагальнення професійного досвіду майбутніх учителів. Виконання домашніх завдань налаштовувало студентів на використання сайту або блогу викладача, де розміщується лекційний матеріал, завдання для практичних, самостійних, лабораторних робіт. Зокрема, на хмарному середовищі студенти використовували велику кількість готових сервісів Google (Google перекладач, Google диск, ютуб, Google таблиці, Google клас, Google академія та інші). Все це розширює можливості бути в тренді сучасних подій, швидко обмінюватися інформацією та впроваджувати в практику інноваційні ідеї, висвітлювати їх у мережі Інтернет. У результаті такого навчання створюється відповідне медіасередовище, яке налаштовує студентів до нестандартної взаємодії з одногрупниками й викладачами.

Працюючи на платформі Google, майбутні вчителі опанували принцип користування пошуковою системою. Зокрема, студенти оволоділи семіотикою медіа, зокрема, коли необхідно ставити лапки, знак мінус, англomовне позначення & (амперсант), здійснити пошук синонімів, використовуючи знак «тільда». Крім того, майбутні фахівці дізналися як шукати необхідні типи документів (наприклад, filetype: pdf), знайти конкретний матеріал або статтю на сайті (наприклад, site: <http://www.nbuu.gov.ua/> компетентність), платформу Google використовувати в якості словника (наприклад, define: компетентність), здійснювати пошук зображення, відео. Такі навички користування пошуковою системою дозволили студентам швидко орієнтуватися на електронних платформах та знаходити матеріал, звуживши шляхи пошуку.

Отже, результатами використання платформи Google та хмарного офісного пакету стало: створення медіасередовища для навчання студентів;

ознайомлення з потужним комплексом хмарних технологій; побудова особистісного темпу навчання; контроль якості оволодіння засвоєною темою. Одночасно, майбутні вчителі можуть варіювати методами й прийомами засвоєння знань, умінь, навичок, конструювати власну мету для досягнення поставлених цілей з урахуванням тих можливостей і знань, які вже наявні в науковій базі майбутнього спеціаліста. Впровадження в заклади вищої освіти хмарних технологій, онлайн-платформ призводить до урізноманітнення процесу навчання. Це є запорукою модифікації мислення майбутніх учителів, змінюється роль викладача, який готовий до впровадження нових методів, прийомів, принципів навчання під час професійної підготовки з урахуванням тих вимог, які постають перед закладами середньої освіти.

На цьому етапі в межах роботи з хмарним середовищем Google приділено увагу щодо розв'язання освітніх завдань, використовуючи потужний комплекс теоретичних знань і практичних умінь. Для цього, студентам пропонувалось створити анкети на Google формах для своїх одногрупників, надіславши їх на електронну пошту користувача. Студентам було запропоновано аргументувати або спростувати тези, наприклад, «Майбутній учитель початкової школи стає високоінтелектуальним, високоосвіченим професіоналом завдяки удосконаленню власних здібностей у галузі медіа» (*орієнтовний перелік тез у додатку Н*). Використання Google форм стало ключовим етапом у ході реалізації завдання. Отже, можна визначити позитивні сторони онлайн-опитування: можливість опитати осіб, які знаходяться поза межами навчального закладу; відвертість відповідачів, не прагнучи догодити інтерв'юєру; зручність (особа сама вирішує коли заповнити анкету); швидкість заповнення (для заповнення анкети особа обирає свій темп й встановлює власну послідовність питань, наприклад, від найлегших до тих питань, які потребує детального аналізу проблеми). Також, можна окреслити й негативні сторони онлайн-анкети: обмежена кількість осіб (доступ до анкети мають ті користувачі, які мають доступ

до мережі Інтернет); відсутність візуального контакту з респондентом; неодноразове заповнення анкети одним учасником.

Застосування хмарного середовища корпорації Google в процесі професійної підготовки майбутніх учителів сприятиме зацікавленості студентів до навчання, оволодіння теоретичними знаннями з питань різних форм і практичним їх застосуванням; розвиток активності й залучення студентів до освітньої діяльності.

Цікавим для майбутніх учителів виявилася робота з електронним сервісом G Suite. Працюючи з означеною платформою майбутні вчителі створювали власні навчальні курси на вебсервісі Classroom за дисциплінами початкової школи, розміщували матеріали, які будуть цікавими для молодших школярів: інформаційні меседжі, фотоколажі, буктрейлери, відеоматеріали, онлайн-презентації тощо. Крім того, цікавим виявилось те, що здобувачі освіти могли долучатися до онлайн-конференцій, онлайн-зустрічей, бути активним учасником онлайн-занять, використовуючи функції й освітні переваги сервісу «Meet»; проходити онлайн-тренінги на чолі з провідними спеціалістами, тренерами в галузі медіа з питань особливостей використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи. Використовуючи під час фахової підготовки електронну платформу G Suite, здобувачі освіти удосконалювали свої уміння й навички щодо користування електронною поштою, накопичували навчальні матеріали на Google диску.

Важливого значення під час реалізації другої педагогічної умови надано *методу критичного розвитку мислення студентів*, реалізація якої відбувалась через організацію *конференції у форматі Skype-зв'язок* з питання «Медіазалежність – міф чи реальність». До дистанційної онлайн-конференції були запрошені вчителі початкової школи. Конференція проходила у два етапи: теоретична й практична частини. Так, в ході теоретичної частини конференції розглядалися наступні питання:

1. Відповідальність за психологічне здоров'я користувачів Інтернету належить виробникам Інтернет-контенту чи самим користувачам;

2. Етичні принципи користування Інтернетом;

3. У чому чітка самоорганізація і саморегуляція Інтернет-діяльності обмежує творче самовираження користувача Інтернету? Що натомість отримує людина?

У практичній частині учасникам конференції необхідно було порівняти комунікацію (віртуальну та реальну) та проаналізувати ситуації, пов'язані із застосуванням медіазасобів в освітньому процесі початкової школи (див. додаток П).

В ході практичної частини було обговорено порівняльні характеристики Інтернет-комунікації та реального спілкування, узгоджені в одну загальну таблицю; охарактеризовано переваги та недоліки Інтернет-спілкування та визначено, тим самим, яким чином можна зменшити представлені недоліки й оптимізувати процес комунікації в Інтернеті; розроблено етичні норми й правила користування Інтернетом. По завершенню конференції, майбутнім фахівцям потрібно розробити «Етичний кодекс користувача Інтернету» та підготувати презентацію своєї розробки, розмістивши її на сторінці в будь-якій соціальній мережі.

Отже, проведення таких онлайн-конференцій спрямовувались на формування уявлень студентів про переваги й недоліки застосування Інтернет-джерел в освітньому процесі початкової школи; шляхи досягнення результатів навчання через медіазасоби; розвиток критичного мислення, становлення професійної позиції щодо активного впровадження медіа в заклади загальної середньої освіти; самостійний пошук матеріалів, спрямований на ознайомлення з закономірностями роботи під час використання інформаційних джерел.

Важливе місце в експериментальній роботі та педагогічній практиці студентів було налагодження зв'язків із закладами загальної середньої освіти, зокрема, перегляд онлайн-уроків фахівців (Лисичанська загальноосвітня школа I – III ступенів № 4; КЗ «Лисичанська загальноосвітня школа I – III ст. № 13»; Лисичанська загальноосвітня школа I – III ступенів

№ 12; Старобільська спеціалізована загальноосвітня школа I – III ступенів № 3; Старобільська загальноосвітня школа I – II ступенів № 1), які використовували у своїй практиці медіазасоби. Для цієї роботи майбутні вчителі використовували на власних пристроях програму для спілкування Skype. Ознайомлення з інтерфейсом програми, вивчення переваг (дзвінки, відеодзвінки між користувачами Skype, організація телефонних конференцій, чату та обмін миттєвими повідомленнями, передача файлів) ще більше зацікавило майбутніх учителів використовувати медіа для швидкого обміну інформацією, вивчення досвіду учителів-професіоналів, які знаходяться в будь-якому куточку світу, проводити відеоконференції, наради шляхом миттєвого з'єднання з необхідною організацією, установою, людиною або групою зацікавлених діячів. Завдяки демонстрації екрану, що дозволив передати поточне зображення з екрану вчителя, майбутні фахівці упорядкували власні знання з питань застосування різних видів і засобів медіа в ході освітнього процесу; розширили уявлення про форми, методи роботи, які можна реалізувати завдяки сучасними технологіям; зіставили знання, які вже існують в науковій скарбниці майбутнього вчителя з тими знаннями, яких ще не вистачає, або вони, навпаки, відсутні. Продемонстровані уроки через Skype-зв'язок надали можливість майбутнім учителям скоординувати дії відносно особистої професійної діяльності; визначити пріоритети щодо застосування медіазасобів під час розв'язання завдань сучасної освіти; розширити уявлення майбутніх учителів про широкі можливості освітнього, виховного, дидактичного, наукового потенціалу медіа.

Аналіз «відвідуваних» уроків проходив у три етапи: *інструктаж* (під час уроку Ви ведете спостереження й фіксуєте лише факти в «Анкеті спостереження уроку» (див. додаток P), не інтерпретуючи, не оцінюючи побачене; після уроку Ви аналізуєте урок, відповідаючи на запитання у «Аналіз уроку. Освітній процес через медіа»); *спостереження за уроком*; *модеративні заняття*, де майбутні фахівці визначають ключові поняття

уроку, з якими вчитель працював та аналізує урок через призму основних підходів «Про. Через. Для» (див. додаток С).

Підводячи підсумок відвіданих онлайн-уроків, майбутнім фахівцям було запропоновано виконати *вправу у форматі «Світового кафе»*, що сприяє комунікації один з одним, розгляду тем за інтересами; підбиття підсумків відвідуваних уроків. Зміст вправи включав в себе обговорення в групах можливостей мультимедійних ресурсів, які можуть підвищити ефективність навчання молодших школярів та оцінити ці ресурси за частотою використання майбутніми фахівцями в процесі професійної підготовки. Учасникам кафе пропонувалось висвітлити ранги (1 – на першому місці, найчастіше використовуєш медіазасоби, 2 – на другому і так далі: стільки рангів, скільки ти назвав ресурсів). Такий формат вправи дозволив майбутнім учителям побудувати структурну таблицю, починаючи від найбільш популярних медіазасобів до менш використовуваних та визначити, які медіазасоби більш сприяють ефективності й продуктивності освітнього процесу. Учасники мали змогу поділитися своїми знаннями про можливості різних видів медіа з іншими учасниками та, відповідно, отримати нові знання, аби поповнити власну наукову валізу знань.

Отже, заочне відвідування закладів загальної середньої світи зумовило майбутніх учителів накопичити досвід роботи провідних учителів з сучасним поколінням молодших школярів, застосовуючи медіазасоби, для успішної реалізації майбутнього педагогічного фаху; проаналізувати дії вчителів стосовно методики проведення уроку із застосуванням медіа й зробити відповідні висновки. Переглядаючи онлайн-уроки студенти звертали увагу на ключові дидактичні аспекти: мета, методи, прийоми, форми роботи, місце медіазасобів на відповідному етапі заняття, роль учителя в ході освітнього процесу. Після переглянутих уроків важливим етапом було обговорення побаченого, де методисти звертали увагу на переваги та недоліки уроків.

На основі переглянутих онлайн-уроків та з метою виявлення еталонного зразка педагогічного фаху студентам запропоновано взяти участь

у педагогічному форумі «Бенчмаркінг медіакомпетентного фахівця сучасності». Ключовими принципами реалізації форуму стали принципи індивідуалізації та рефлексивності.

Форум передбачав обговорення еталонних зразків фахівців педагогічного профілю, які надають перевагу медіазасобам для реалізації освітніх завдань; збагачення знань студентів про дидактичні можливості медіа, їх роль в початковій ланці навчання; формування мети, яка передбачає рівняння на еталонного вчителя початкової школи; розвиток індивідуальних якостей таких як прагнення до самореалізації, самовдосконалення, упевненість у власних зусиллях, незалежність мислення, удосконалення педагогічних здібностей, високий рівень рефлексивності, критичності, гнучкості. Педагогічний форум реалізовувався завдяки методу спостереження опосередковано (онлайн-зв'язки через скайп) та безпосередньо (в закладах загальної середньої освіти) за вчителями-практиками, педагогічна діяльність яких спрямована на навчання й виховання сучасного покоління через медіазасоби. Метод спостереження використовувався з метою порівняння медіауроків учителів-практиків та виявлення еталонного зразка вчителя початкової школи. Тож ключовою направленістю форуму стало ознайомлення студентів з найкращими еталонними вчителями-професіоналами, які успішно практикують медіазасоби в ході освітнього процесу початкової школи; інтерактивними методами навчання в комплексі з інноваційними технологіями. Педагогічний форум надав змогу студентам виокремити переваги й недоліки медіауроків, проаналізувати досвід роботи вчителів, порівняти їх професійно-педагогічні позиції стосовно ролі медіазасобів з власними позиціями.

Логіка означеної форми роботи передбачала не лише ознайомлення студентів зі структурою медіауроків, ключовими якостями, якими має володіти сучасний вчитель, освітніми можливостями медіа, інтерактивними методами навчання, а й реалізація практичних умінь роботи з медіа та

комп'ютерним забезпеченням, наприклад, налаштування програми Skype для перегляду онлайн-уроку.

Упровадження третьої педагогічної умови – **систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін** пов'язане з необхідністю формування практичних умінь і навичок роботи з медіазасобами в сучасній українській школі. Як зазначає науковиця С. Сахарієва лише творча діяльність дозволить сформувати практичне підґрунтя для роботи з комп'ютерними програмами, онлайн-сервісами, мобільними додатками; сприятиме опануванню елементами роботи з медіатекстами, відеоматеріалами [212, с. 60]. Низка різноманітних видів роботи реалізовувалась у межах професійно-орієнтованих дисциплін (створення авторського блогу, електронної методичної скарбнички; майстер-клас в режимі вебінарів) та спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі» (педагогічний челендж «Медіазасоби – вектори сучасності»).

Сьогодні, коли всі школярі початкової школи мають значну кількість аккаунтів у соціальних мережах, орієнтуються в їх інструментарії, долучаються до віртуального спілкування, а ви, їх учитель, ще не маєте персонального освітнього середовища в Інтернеті. В межах дисциплін професійно-орієнтованого циклу майбутнім учителям пропонувалось *створити авторський блог на платформі Google з навчальної дисципліни початкової школи* (предмет обирається самостійно з переліку програм для 1 – 4 класів на сайті Міністерства освіти і науки України) [159].

Відповідно до обраної дисципліни майбутні вчителі мали розробити навчальний контент до тем предмета й розмістити на блозі матеріали різних типів: розробки уроків у програмі Microsoft Word; тести, опитування на платформі Google; анімовані презентації, Smart-презентації; відеоуроки; аудіоматеріали; таблиці, графіки, діаграми, інфографіку, інтерактивні фільми. Для виконання окресленого завдання майбутні вчителі застосовували нетбуки, комп'ютери та інші гаджети з вільним доступом до мережі Інтернет.

Робота з офісним пакетом від компанії Google дозволила майбутнім учителям створювати авторські медіапродукти, використовуючи для освітньої діяльності молодших школярів необхідні Google форми. Все це зумовило сформувати у майбутніх учителів уміння створювати власні медіапродукти й поширювати їх в мережі Інтернет, відкривати доступ іншим зареєстрованим користувачам Google, додавати коментарі. Крім того, студенти використовували онлайн-сервіси, об'єднуючи їх у межах одного сайту. Практичний аспект професійної підготовки з електронними платформами дав змогу студентам упевнитися в тому, що хмарні сервіси, сервіси онлайн мають свої зручності у використанні, зокрема, збереження та створення файлів різних видів, швидкий доступ до інформації у будь-якому місці та в будь-який час, легкість та зручність використання, оперативність поширення даних серед користувачів, один із способів створити та донести будь-який медіапродукт до аудиторії через медіа.

Окрім роботи з блогосферою, не менш важливим було навчити майбутніх учителів створювати й *власні вебсайти*. У ході такої діяльності студенти вчилися проектувати інформаційний продукт, розробляти концепцію та дизайн сайту, працювати над макетом та версткою сторінок сайту, розміщувати авторські матеріали та власне інформаційний продукт в мережі Інтернет з подальшим його обслуговуванням. Також, майбутні вчителі ознайомилися з поняттями «Хостинг», «Доменне ім'я», «CMS», «HTML», «Теги», «CSS» та структура CSS. Під час роботи з сайтом майбутні вчителі ознайомилися з мовою медіа, формували навички роботи в мережі Інтернет, розвивали критичне мислення, креативність та уміння наповнювати різноманітним контентом власний ресурс.

Для майбутніх учителів пропонувалось пройти *майстер-клас (в режимі вебінарів) Дистанційної Академії*, який відбувся в серпні 2018 року, з подальшим створенням медіапродуктів у межах вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. З переліку майстер-класів майбутніми фахівцями було обрано та апробовано наступні теми: «Створення сайту в Google Sites»;

«Створення і ведення персонального блогу вчителя. Особливості роботи з учнями і батьками за допомогою блогу»; «Форми Google в навчанні: створення вікторин, анкет, опитувальників і тестів»; «Google-клас»; «Мистецтво створення інтерактивних презентацій. Огляд сучасних сервісів»; «Що приховує PowerPoint»; «Створення презентацій Sway та їх застосування в освітньому процесі»; «Суперсервіси для експрес-опитування класу»; «Створення мультфільмів дидактичного змісту»; «Відеопрезентації Moovly»; «Сервіси для створення сторітеллінгу»; «Сучасні інтерактивні презентації. Prezi»; «Сервіси для створення ментальних карт» та інші. Зміст означених майстер-класів вміщував прослуховування курсу (лекційний матеріал) про хмарні сервіси, їх особливості застосування в початковій ланці; виконання практичної роботи та висвітлення її на соціальній сторінці в мережі Інтернет. Наразі, такі майстер-класи є популярними й широко використовуються в ході професійної підготовки майбутніх учителів. Вони сприяють висвітленню інформації про сучасні медіатехнології, які допоможуть учителю модернізувати методи викладання; парсипативний стиль навчання із застосуванням медіа дозволить учню початкової школи проявити зацікавленість до вивчених термінів, понять, явищ; ознайомлять з сервісами, які покликані полегшити процес перевірки знань, умінь, навичок молодших школярів, перетворити вербальний виклад матеріалу в анімаційний; інфографіка, ментальні карти дозволять спростити великий обсяг інформації, візуалізувати складні терміни, які важко піддаються для запам'ятовування учням початкової школи, допоможуть чітко й лаконічно висвітлювати думки й робити альтернативні записи. Зауважимо, що навчання з використанням медіа полегшує процес підготовки майбутніх учителів до фахової діяльності з учнями сучасного покоління. Таке навчання розвиває критичне мислення, мотивує до розширення знань про сучасні інтерактивні технології навчання, реалізація яких відбувається виключно засобами медіа, зацікавлює до використання освітніх онлайн-сервісів на уроках у початковій ланці, націлює на всебічний розвиток майбутнього

фахівця педагогічного профілю. Сьогоднішня підготовка майбутніх учителів неможлива без медіазасобів тому, що покоління сучасних дітей вимагатиме від учителя нестандартних уроків та цікавих, креативних ідей для їх реалізації. Комплексне впровадження хмарних технологій у процес професійної підготовки майбутніх учителів забезпечує якісне практичне оволодіння матеріалом; зумовлює майбутніх учителів самостійно навчатися, популяризувати набутий досвід у галузі освіти в мережі Інтернет; доцільно використовувати час, відведений на відпочинок або навчання.

Головним джерелом інформації серед учнів початкової школи залишається книга. Але слід пам'ятати, що увага молодших школярів прикута до екранів комп'ютерів, нетбуків та інших смартфонів, тому доречним на уроках є використання саме електронних посібників, що дозволяють зацікавити здобувачів освіти відкривати нові знання саме через медіазасоби. З цією метою, майбутні вчителі долучилися до створення інтерактивних книг, журналів, плакатів через онлайн-сервіси, зокрема, Prezi, Powtoon, Book Creator. Означені сервіси мають легкий інструментарій, а тому студенти без утруднень змогли створити електронні книги. Навчальні предмети й теми дисциплін студенти обирали на власний розсуд, тим самим маючи можливість проаналізувати навчальні програми початкової школи. За допомогою онлайн-сервісів майбутні фахівці об'єднували фото, відеоматеріали, аудіо, текст для створення цікавих інтерактивних історій, цифрових портфоліо, наукових енциклопедій, а також, згодом, доповнювали інформацію, редагували її та виділяли за необхідності. Працюючи з онлайн-сервісами студенти упевнилися, що такі медіапродукти можуть зацікавити учнів вивчати матеріал, створювати власні історії, читати й переглядати відео до певного сюжету.

Для майбутніх фахівців цікавою виявилася також робота з сервісами Quizizz, TinyTap, Kahoot для створення інтерактивних вправ, вікторин, тестів. Завдяки такому навчальному контенту майбутні вчителі створювали цікаві кейси для молодших школярів, під час педагогічної практики проводили

онлайн-ігри в класі та давали завдання додому. Інтерактивні вправи дозволяли контролювати навчальний процес. Учні, в свою чергу, грали разом, але кожен в своєму темпі. За результатами роботи вчитель отримував загальний звіт за виконану роботу класу.

З метою урізноманітнення навчальної діяльності молодших школярів, майбутні вчителі долучалися до планування організації екскурсій на платформі Learn Around The World. Така форма роботи дозволила студентам усвідомити важливість реалізації не тільки навчальної діяльності, а й позаурочної роботи. Зручний інтерфейс сервісу надав можливість студентам визначитися з тим, як креативно організувати подорож, які завдання варто давати учням, щоби поїздка в будь-яку країну або місто була не тільки суто екскурсійною, а й навчальною.

У межах третьої педагогічної умови доцільним є репрезентація своїх умінь у галузі медіа. Тому по завершенню четвертого курсу зі студентами проведено *педагогічний челендж «Медіазасоби – вектори сучасності»*, на якому майбутні вчителі продемонстрували можливості медіа в контексті освітнього простору. Підсумковою роботою педагогічного челенджу стала *презентація уроку з впровадженням онлайн-сервісів, хмарних технологій*. Така робота дозволяє майбутнім фахівцям самостійно визначити методи, форми, прийоми роботи з учнями початкової школи; впроваджувати в освітній процес медіазасоби, які більш детально розкриють поставлені задачі уроку. У ході планування уроку майбутні вчителі набували умінь застосовувати хмарні сервіси для збереження та створення медіапродуктів, обирати онлайн-сервіс та створювати інтерактивні завдання, книги, освітні ігри, анімовані презентації, віртуальні екскурсії, вивчали інтерфейс таких сервісів; через онлайн-програми налагоджували спільну роботу з іншими фахівцями-професіоналами педагогічного профілю для того, аби перейняти їх досвід роботи. Така самостійна діяльність налаштовує на серйозний, виважений підхід до прийняття певних рішень в межах планування освітнього процесу, а емоційне налаштування на урок є запорукою успішної

реалізації. Для створення цілісної картини уроку важливим виявився зворотній зв'язок з учнями початкової школи. Зацікавленість до навчання, прагнення відстояти власну точку зору, прокоментувати думки інших учасників освітнього процесу, можливість зіставити набуті знання з уже існуючими. Усе це продемонстрували учні початкової школи в ході проведення уроку. Медіазасоби змінили роль учителя від особистості, яка пропонує учням готову інформацію, до новатора, який заохочує молодших школярів самостійно отримувати цікаві відомості з теми, конкретизувати факти; ініціює різноманітні альтернативи вже існуючим формам роботи. Використання медіазасобів вмотивовує молодший школярів до неперервного навчання. Вони виступають засобом отримання, передачі інформації; розвивають мислення, формують позитивне відношення до освітнього процесу та зумовлює учнів бути мобільними, сучасними, відкритими як для реального, так і віртуального спілкування. Вважаємо, що ефективність освітнього процесу з використанням медіа підвищується, значно прослідковується активна діяльність учнів, їх зацікавленість до роботи з комп'ютерами, нетбуками, планшетами. Вільний доступ до Інтернету ще більше вмотивовує учнів знаходити корисну інформацію, своєчасно виконувати поставлені завдання, знайомитися з незвіданими куточками планети та дискутувати з приводу проблемного запитання, що, у свою чергу, розвиває вміння чітко структурувати думку й доносити їх до різновікової аудиторії.

За результатами практичної діяльності майбутнім фахівцям пропонувалося створити авторську *електронну методичну скарбничку* з дисциплін «Основи педагогічної майстерності», «Педагогіка» вчителя початкових класів з відповідними е-матеріалами (анімовані презентації, Smart-презентації, 3D зображення, інтерактивні посібники, буклети, інформаційні журнали; растрові та векторні зображення, аудіоматеріали, відеоматеріали; виховні заходи, розробки уроків; підбір інтерактивних методів навчання, офлайн-уроки), які виступають підґрунтям

для вдосконалення педагогічної практики, а також стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності. При підготовці електронної скарбнички студенти намагались витримати кольорову гамму е-матеріалів; шрифт тексту; відповідність наукової інформації до вікових особливостей молодших школярів; логічність, послідовність побудови інформації, відповідність її до теми й мети уроку. Укладаючи скарбничку, студенти дотримувались наступних принципів: науковості, доступності, наочності.

Отже, у ході роботи з медіазасобами у майбутніх учителів формуються навички роботи з комп'ютерними програмами, мобільними додатками та месенджерами, створювати базовий електронний навчальний комплекс через онлайн-сервіси та програми. Крім того, через практичну діяльність студенти вчаться аналізувати інформаційні джерела, виокремлювати інформацію й презентувати її через медіазасоби; формуються уміння створювати власні медіапродукти, які є показником креативного підходу щодо використання медіа. Варто підкреслити те, що створюючи медіапродукти студенти апробують мову, символи медіа, відбувається пропедевтичний процес оволодіння новими технологіями роботи з медіа, удосконалюються навички використання програмного забезпечення, уміння перетворювати вербальну інформацію в медіапродукт.

Працюючи з електронною методичною скарбничкою, розробляючи медіаурок, використовуючи на практиці хмарні сервіси Google, онлайн-сервіси, долучаючись до онлайн-вебінарів, студенти всесторонньо оволодівали інноваційними методиками викладання, спрямовуючи власні зусилля на освоєння професійними навичками, уміння викладати навчальний матеріал, використовуючи медіапродукти або Інтернет-ресурси; проявляють зацікавленість до професійної діяльності, збагачуючи досвід роботи з медіа. Студенти, які систематично використовували медіа, створювали змістовні медіапродукти усвідомлювали значення медіа в освітньому процесу початкової школи, визначились з інтересами та пріоритетами на подальший професійний фах, що сприяло розвитку мотивації використовувати медіа

в майбутній діяльності. Створення медіапродуктів сприяло розвитку особистісних якостей, зокрема, активність дій по відношенню до медіа, самостійність, відповідальність, вироблення системності дій, уміння вести дослідницьку роботу, визначати проєктивний підхід у професійній діяльності; формування критичного мислення, нестандартність у розв'язанні завдань різного спрямування.

Отже, розроблені й впроваджені нами методи, прийоми, форми роботи в процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи вплинули на професійне становлення фахівця нової генерації; збагатили уявлення про роль медіазасобів в сучасних умовах навчання й виховання молодших школярів; сформували знання, уміння, навички для роботи з інноваційними технологіями.

Слід підкреслити, що теоретично й практично апробовані педагогічні умови стали в нагоді для формування професійно-педагогічної мотивації, сприяли накопиченню теоретичних знань з питань різних видів і засобів медіа, удосконалили практичні уміння роботи з ними. Вважаємо, що теоретико-практичні знання, набуті в ході професійної підготовки, стануть у нагоді під час реалізації професійної діяльності.

Перевірці ефективності запропонованих нами педагогічних умов буде присвячено наступний підрозділ дослідження.

2.3. Аналіз результатів дослідження

У цьому підрозділі дисертаційного дослідження висвітлено результати формувального експерименту, який спрямовувався на підвищення рівня медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи; збагачення уявлень студентів про засоби медіа, їх роль у педагогічній діяльності; формування професійної позиції; удосконалення умінь і навичок щодо розв'язання завдань освіти засобами медіа; розширення кругозору й визначення пріоритетів для саморозвитку й самовдосконалення в галузі медіа.

Після завершення формувального експерименту дисертаційного дослідження було проведено повторну діагностику у контрольній та експериментальній групах, у ході якої нами було використано методики, проведені під час констатувального етапу.

Так, метою контрольного етапу стала перевірка ефективності й результативності педагогічних умов, реалізованих на формувальному етапі дослідження. Для виявлення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів нами було окреслено наступні завдання: апробувати діагностичні методики, розроблені на констатувальному етапі експерименту; визначити та порівняти рівень сформованості медіакомпетентності в експериментальній та контрольній групах до та після експерименту; провести математичну обробку отриманих результатів експерименту.

Для виявлення рівня змін сформованості медіакомпетентності майбутніх фахівців в експериментальній та контрольній групах після завершення формувального етапу дисертаційного дослідження та порівняння цих результатів ми протягом двох років здійснювали систематичну перевірку досліджуваного феномену через спостереження, анкети, бесіди, опитування тощо.

Визначення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів у контрольній та експериментальній групах на завершальному етапі експерименту полягало в аналізі критеріїв (мотиваційний, когнітивний, операціонально-творчий) і відповідних їх показників.

Результативність і ефективність педагогічних умов формування медіакомпетентності майбутніх фахівців було встановлено завдяки контрольній діагностиці, яка проводилась відповідно до критеріїв у контрольній та експериментальній групах студентів ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (м. Харків).

Отже, контрольним зрізом було охоплено 317 майбутніх учителів початкової школи, серед яких 158 респондентів КГ та 159 респондентів ЕГ.

Контрольне діагностування проводилось у двох групах – контрольній та експериментальній. Отримані дані засвідчили суттєві позитивні зміни щодо рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в експериментальних групах, проте у майбутніх учителів початкової школи контрольної групи ми не спостерігали значної позитивної динаміки. Шляхом порівняння результатів, отриманих у КГ до та після реалізації педагогічних умов, ми дійшли висновку, що суттєвих змін не відбулося, відхилення в показниках не перевищували 6.3%. Тому для здійснення аналізу ефективності запропонованих нами педагогічних умов маємо можливість зіставляти результати КГ та ЕГ після контрольного етапу експериментального дослідження.

Для кращого розуміння динаміки позитивних змін спробуємо відобразити дані по кожному критерію сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи у вигляді таблиць. Динаміку досягнень відзначали двома знаками: «+» показував підвищення кількості респондентів, які показали зазначений рівень; «-» – зменшення кількості респондентів (%). Результати контрольного обстеження майбутніх учителів початкової школи за мотиваційним критерієм в обох групах засвідчили суттєві досягнення формувального експерименту. Динаміку змін за мотиваційним критерієм наведено в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Динаміка рівнів медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за мотиваційним критерієм (у %)

Рівні/ Показники	КГ			ЕГ		
	Констат. дослідж.	Контрол. дослідж.	Динаміка	Констат. дослідж.	Контрол. дослідж.	Динаміка

Високий	27,4	30,2	+2,8	23,5	35,4	+11,9
Середній	30,6	31,4	+0,8	30,0	42,0	+12,0
Низький	42,0	38,4	-3,6	46,5	22,6	-23,9

Детально проаналізуємо результати контрольної діагностики за кожним критерієм у КГ та ЕГ окремо (див. табл. 2.6, 2.7).

Досліджено рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів за мотиваційним критерієм, що має такі показники: наявність позитивної мотивації щодо оволодіння медіа, наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності, орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіа.

Таблиця 2.6

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за мотиваційним критерієм КГ (у %)

Рівні / Показники	Сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами			Наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності			Орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	26,6	29,1	+2,5	24,7	27,2	+2,5	31,0	34,2	+3,2
С.	29,7	30,4	+0,7	29,1	30,4	+1,3	32,9	33,5	+0,6
Н.	43,7	40,5	-3,2	46,2	42,4	-3,8	36,1	32,3	-3,8

Отримані дані КГ мало відрізняються від констатувального етапу експериментального дослідження, про що свідчить незначне покращення результатів. Високий рівень збільшився в середньому на 2,7%. Це свідчить про відсутність відповідних педагогічних умов, які б сприяли систематичному використанню медіа студентами під час професійної

підготовки. Середній рівень КГ за мотиваційним критерієм підвищився на 0,9%, а низький рівень мав тенденцію до зниження показників до -3,6%.

Нижче у вигляді таблиці представлено динаміку рівня сформованості медіакомпетентності за мотиваційним критерієм експериментальної групи.

Таблиця 2.7

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за мотиваційним критерієм ЕГ (у %)

Рівні / Показники	Сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами			Наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності			Орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	27,7	40,3	+12,6	19,5	32,7	+13,2	23,3	33,3	+10,0
С.	32,7	42,1	+9,4	24,5	38,4	+13,9	32,7	45,3	+12,6
Н.	39,6	17,6	-22,0	56,0	28,9	-27,1	44,0	21,4	-22,6

Рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів в експериментальній групі мають значні відмінності. Про що свідчить динаміка підвищення результатів у порівнянні з контрольною групою. Так, високий рівень ЕГ за показником «сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами» підвищився на 12,6%. 40,3% студентів (високий рівень) були зацікавлені в систематичному використанні медіа під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, визначали пріоритети на подальший педагогічний фах з урахуванням розвитку кіберпростору в цілому й активного впровадження медіа в заклади загальної середньої освіти; майбутні фахівці цікавилися актуальними освітніми трендами, розуміли роль медіа для успішної реалізації педагогічного фаху. З іншого боку, 42,1% респондентів розглядали інтереси молодших школярів у новому

ракурсі, розуміли основні завдання освіти й виокремлювали вимоги, які стоять перед учителем початкової школи. Про це свідчать результати повторного тестування майбутніх учителів за діагностичною картою, у ході опитування студенти набрали від 74 до 89 балів (середній рівень). За цим показником виявлено наступну динаміку: середній рівень підвищився – на 9,4%, а низький відповідно знизився на 22,0%.

За показником *«наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності»* високий рівень вдалось підвищити на 13,2%. У процесі дослідження встановлено, що майбутні вчителі (32,7%) пріоритетною ланкою в професійній діяльності вважають сучасні медіазасоби, грамотне, професійне використання яких допоможе якісно реалізувати освітній процес у початковій школі, набути необхідних навичок із застосування цікавих методик, технологій навчання, водночас розвиваючи власну майстерність, професіоналізм, приймати виважені рішення стосовно впровадження медіа на відповідних етапах навчання молодших школярів. Проте, у ході дослідження, майбутні вчителі – 61 респондент (38,4%) на твердження діагностичної карти *«Наявна мотивація до розв'язання завдань освіти засобами медіа»*, *«Сформованість професійної позиції з точки зору розвитку медіа»*, *«Прагнення бути цікавим інноваційним, креативним професіоналом сучасності»* поставили 4 бали. Це засвідчує середній рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів за мотиваційним критерієм. Підкреслюємо, що середній рівень зріс на 19,9%, а низький рівень відповідно зменшився на 27,1%.

Суттєві зміни відбулись за показником *«орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів»*, адже 33,3% респондентів (високий рівень) виявили інтерес до організації освітнього процесу в початковій школі засобами медіа, зацікавлені працювати з різними комп'ютерними програмами для урізноманітнення, модернізації освітнього процесу, прагнули дізнатися, як ефективно взаємодіяти з однокласниками, вчителями початкової школи через медіа,

зацікавлені до формування професійного потенціалу в умовах активного розвитку кіберпростору, вмотивовані вивчати кооперативні форми спілкування з дітьми й молоддю, використовуючи потенціал медіазасобів. Це засвідчує те, що майбутні вчителі готові впроваджувати медіазасоби в процес навчання молодших школярів, об'єктивно оцінюють дидактичні, виховні можливості медіа, зацікавлені бути ефективними лідерами при роботі з медіа та надавати кваліфіковану допомогу іншим колегам. У цілому динаміка результатів за означеним показником має позитивні зміни: високий рівень підвищився на 10,0%, середній – на 12,6%, а низький знизився відповідно на 22,6%.

Підкреслюємо, що після формувального експерименту майбутні вчителі спрямовували себе на поширення власного саморозвитку в галузі медіа, зацікавлювали інших респондентів збільшувати можливості, знаходити шляхи для здобуття певного досвіду роботи з медіа; відбулась реалізація участі майбутніх учителів у формуванні власної професійної позиції з урахуванням тих змін, які відбуваються в початковій школі. Більшість респондентів зосереджувались на розвиткові компетентностей, необхідні для співпраці з молодшими школярами в умовах медіатизації освіти.

Нижче представлено динаміку сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм, що має такі показники: наявність знань про види та засоби медіа, наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи, сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра.

Результати контрольного обстеження майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм в обох групах засвідчили суттєві досягнення формувального експерименту. Динаміку змін за когнітивним критерієм наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка рівнів медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм (у %)

Рівні/ Показники	КГ			ЕГ		
	Констат. дослідж.	Контрол. дослідж.	Динаміка	Констат. дослідж.	Контрол. дослідж.	Динаміка
Високий	22,6	24,9	+2,3	22,9	32,9	+10,0
Середній	26,4	28,7	+2,3	26,6	31,2	+4,6
Низький	51,0	46,4	-4,6	50,5	35,9	-14,6

Таблиця 2.9

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм КГ (у %)

Рівні / Показники	Наявність знань про види та засоби медіа			Наявність знань щодо можливостей використання медіасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи			Сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	30,4	32,9	+2,5	24,1	27,2	+3,1	13,3	14,6	+1,3
С.	34,2	36,1	+1,9	27,2	30,4	+3,2	17,7	19,6	+1,9
Н.	35,4	31,0	-4,4	48,7	42,4	-6,3	69,0	65,8	-3,2

Як бачимо з таблиці, позитивна динаміка зрушень за когнітивним критерієм у контрольній групі виявилась не суттєвою: високий рівень підвищився на 2,3%, середній на 2,3%, низький знизився на 4,6%. Водночас в експериментальній групі ми спостерігаємо значні зміни (див. табл. 2.10)

Таблиця 2.10

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм ЕГ (у %)

Рівні / Показники	Наявність знань про види та засоби медіа			Наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи			Сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	36,5	44,0	+7,5	15,1	26,4	+11,3	17,0	28,3	+11,3
С.	28,9	35,2	+6,3	28,9	32,1	+3,2	22,0	26,4	+4,4
Н.	34,6	20,8	-13,8	56,0	41,5	-14,5	61,0	45,3	-15,7

Як свідчить аналіз результатів діагностики рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів за когнітивним критерієм, в експериментальній групі простежуємо підвищення результатів з високим рівнем і тенденцію до зниження з низьким рівнем.

У процесі контрольного експерименту було встановлено, що 44% студентів (високий рівень) могли чітко дати відповіді на питання анкети-питальника «Медіазасоби та їх види», зокрема, *текстовий редактор – це програмний продукт, завдяки якому можна створювати, корегувати, зберігати документи; медіазасоби – це інструменти для зберігання, передачі інформації, створення нових медіапродукті; рисунок, фотографія, схеми, діаграми відносяться до графічних зображень*. У ході опитування було встановлено, що у студентів розширилось уявлення про медіазасоби та комп'ютерні програми, їх функціональні можливості. У свою чергу, динаміка рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів за показником «наявність знань про види та засоби медіа» зросла на 7,5%. Слід констатувати той факт, що 35,2% студентів не завжди орієнтувалися в медіазасобах, які доречно використати в професійній діяльності

для активного включення молодших школярів у навчання та соціальне життя класу й школи; студентам складно було обрати комп'ютерну програму зі зручним інтерфейсом для зручного представлення матеріалів за відповідними навчальними темами. Це засвідчило те, що майбутні вчителі не в повному обсязі оволоділи новими ефективними технологіями навчання й виховання учнів початкової школи. У цілому, середній рівень підвищився на 6,3%, а низький знизився на 13,8%.

Зазначимо, що рівень сформованості медіакомпетентності за показником *«наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи»* після проведення експериментального дослідження також підвищився. Якщо до формувального експерименту високий рівень сягав 15,1%, то після експериментального дослідження цей показник підвищився на 11,3%. Про це свідчить те, що майбутні вчителі (26,4%) чітко виокремлюють дидактичні переваги комп'ютерних мереж, усвідомлюють ключові знання, необхідні вчителю для професійного, компетентного впровадження медіа в освітній процес початкової школи. Також майбутні вчителі характеризують ключові компетентності, необхідні фахівцю для ефективної реалізації професійних завдань, зокрема, знання програмного забезпечення, знання мови, символів медіа, правила пошуку інформації в мережі Інтернет, грамотний аналіз інформації, сприйняття фактів, отримані з медіа; легко адаптуються до вимог освіти, розуміють, що запровадження сучасних підходів до викладання із застосуванням медіазасобів сприятиме вирішенню конкретних освітніх, професійних завдань. Про це свідчать результати повторних анкет *«Значення медіазасобів для сучасної освіти»*, тестів *«Формування особистості в умовах кіберпростору»*, розроблених для майбутніх учителів. Однак, 32,1% респондентів не мають чіткого уявлення про те, чи готові учні ХХІ століття здобувати знання на уроках, застосовуючи медіазасоби, було складно дати відповіді на питання стосовно методики проведення медіауроків, зокрема *«в професійній діяльності мені потрібен комп'ютер, для того щоб*

презентувати відеофрагменти та проводити музичні фізкультхвилинки». Теоретично, студентам складно було охарактеризувати всі дидактичні можливості медіа. В цілому, результати за означеним показником значно покращились: відбулось збільшення високого рівня на 11,3%, середнього – на 3,2%, низького – на 14,5%.

Суттєві зміни відбулись за показником *«сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра»* має позитивну динаміку. 28,3% (високий рівень) респондентів мали чітке уявлення про те, навіщо їм комп'ютер у роботі з молодшими школярами (*шукати цікаву інформацію, презентувати її, створювати презентації та інші медіапродукти, спілкуватися з колегами, учнями через соціальні мережі, електронну пошту; цікаво та нестандартно проводити навчальні заняття*); виокремлюють переваги й недоліки при роботі з медіазасобами. Лише 26,4% студентів (у порівнянні з результатами до проведення експерименту показник сягав 22,0%) характеризують, як медіазасоби впливають на дітей шкільного віку (*порушується зір, навантаження на руки, вплив на психічний розвиток дитини*) та які якості молодших школярів формуються під час використання медіапродуктів, називаючи, соціальні, моральні, естетичні цінності; медіапродукти впливають на свідомість дитини, світоглядні позиції. Крім того, студенти на власному досвіді могли відчутти недоліки при роботі з медіазасобами. За показником *«сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра»* маємо позитивну динаміку: високий рівень підвищився на 11,3%, середній – на 4,4%, а низький відповідно знизився на 15,7%.

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності за операціонально-творчим критерієм відбувався за наступними показниками: сформованість умінь виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів, уміння застосовувати в професійній діяльності медіазасоби, сформованість умінь створювати власні медіапродукти.

Таблиця 2.11

Динаміка рівнів медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за операціонально-творчим критерієм (у %)

Рівні/ Показники	КГ			ЕГ		
	Констат. дослідж.	Контрол. дослідж.	Динаміка	Констат. дослідж.	Контрол. дослідж.	Динаміка
Високий	21,5	23,0	+1,5	32,7	41,9	+9,2
Середній	27,9	29,7	+1,8	19,9	27,5	+7,6
Низький	50,6	47,3	-3,3	47,4	30,6	-16,8

Таблиця 2.12

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за операціонально-творчим критерієм КГ (у %)

Рівні / Показники	Сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів			Сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби			Сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	19,6	22,8	+3,2	25,3	25,3	0	19,6	20,9	+1,3
С.	24,7	27,8	+3,1	34,2	34,8	+0,6	24,7	26,6	+1,9
Н.	55,7	49,4	-6,3	40,5	39,9	-0,6	55,7	52,5	-3,2

Як бачимо, результати у КГ показали незначну динаміку підвищення рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. В середньому, високий рівень підвищився на 1,5%, середній – на 1,9%, а низький мав тенденцію до зниження лише на 3,4%. Детально проаналізуємо результати повторної діагностики в ЕГ на контрольному етапі експериментального дослідження. Динаміку змін можемо спостерігати в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

**Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх
учителів початкової школи за операціонально-творчим критерієм ЕГ
(у %)**

Рівні / Показники	Сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів			Сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби			Сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	35,8	44,0	+8,2	37,7	47,8	+10,1	24,5	34,0	+9,5
С.	12,6	18,9	+6,3	22,0	28,9	+6,9	25,2	34,6	+9,4
Н.	51,6	37,1	-14,5	40,3	23,3	-17,0	50,3	31,4	-18,9

Вторинна діагностика за операціонально-творчим критерієм дала змогу визначити, що високий рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за показником *«сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів»* підвищився на 8,2%, середній на 6,3%, а низький знизився на 14,5%. Майбутні вчителі, за підсумками практичних робіт, змогли створити власний вебсайт, блог і наповнити їх навчальним контентом, прагнули підтримувати онлайн-зв'язок з іншими користувачами акаунтів. Зазначимо, що нам вдалось суттєво зменшити низький рівень, проте, 18,9% студентів (середній рівень) відчували труднощі при роботі з вебресурсами, зокрема, не могли створити сторінку на сайті й блозі з текстовим документом, відеоматеріалами, наповнити блог інформаційним контентом взагалі, робити посилання на інші ресурси. З іншого боку, майбутні вчителі змогли виокремити ті труднощі, які виникали при роботі з власним акаунтом та мали на меті окреслити план-стратегію для покращення результатів практичної роботи з медіазасобами.

Діагностика рівня сформованості медіакомпетентності майбутніх фахівців за показником *«сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби»* засвідчила суттєві досягнення формувального експерименту. У процесі дослідження з'ясовано, що студенти (47,8%, високий рівень) стали більш самостійними, це проявлялось у прагненні бути обізнаними щодо уміння репрезентувати освітню інформацію засобами медіа, отримувати необхідні дані з мережі Інтернет, аналізувати їх, розглядали всі можливі варіанти для висвітлення змісту навчального матеріалу, використовуючи інтерфейс комп'ютерних програм; у процесі професійної підготовки навчалися знаходити правильні рішення, компроміси, які потребували використання медіазасобів; у мережі Інтернет намагались знаходити рекомендації щодо управління освітнім процесом у початковій школі в умовах розвитку кіберпростору. Певні прояви щодо уміння застосовувати медіазасоби було зафіксовано й у 28,9% студентів (середній рівень), які розуміли потужну роль медіа для дітей початкової школи; здійснювали управління власними освітніми потребами через медіазасоби. Динаміка змін за показником *«уміння застосовувати в професійній діяльності медіазасоби»* має такі результати: високий зріс на 10,1%, середній – на 6,9%, низький мав тенденцію до зниження на 17,0%.

Значних успіхів майбутні вчителі продемонстрували в *умінні створювати самостійні медіапродукти*. Студенти (34,0% високий рівень) демонстрували наполегливість до перспективного застосування медіа в педагогічній діяльності, що систематично проявлялось у ході педагогічної практики, підготовки до виконання домашніх завдань, семінарів з теми *«XXI століття – епоха сучасних освітніх технологій»*; компетентно ставились до вибору комп'ютерного забезпечення для коректного розкриття навчальних тем; були більш активними на навчальних заняттях стосовно використання комп'ютерів, нетбуками; цікавились освітніми трендами з питань навчання молодших школярів, керуючись вже набутими знаннями в галузі медіа (систематичний вихід до мережі Інтернет, доступ

до соціальних мереж, зокрема, Facebook. Варто відмітити й те, що 34,6% студентів (середній рівень) долучались до створення інформаційних буклетів, вчилися презентувати навчальні матеріали за допомогою мультимедіа презентацій, працювали з документами doc., pdf., тим самим збагачували словниковий запас. Студенти продемонстрували уміння працювати з різними видами інформації (текст, аудіоматеріали, відеоматеріали). З іншого боку, під час практичного використання медіа не завжди демонстрували активність, наявну професійну позицію, діалогічність по відношенню до медіазасобів. Аналіз контрольного етапу експериментального дослідження дає підстави казати, що нам вдалось знизити низький рівень на 18,9%. (у порівнянні з констатувальним етапом дослідження цей показник є значним), високий рівень підвищити на 9,5%, середній – на 9,4%.

Отже, після повторного проведення експерименту на контрольному етапі дослідження підкреслюємо ефективність і результативність проведеної роботи. Якщо на початку експерименту в ЕГ ми спостерігали результати, наближені до низького рівня, то вже після формувального етапу фіксуємо тенденцію до підвищення результатів переважно на високому й середньому рівнях. Тому, аналізуючи отримані дані в експериментальній та контрольній групах визначаємо покращення результатів у експериментальній групі, чого не простежується в контрольній. Результати контрольного етапу експериментального дослідження наведено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Динаміка рівнів сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за результатами контрольного етапу експериментального дослідження

Рівень	Кількість студентів (у %)	
	КГ	ЕГ
Високий	26,0	36,7
Середній	30,0	33,6
Низький	44,0	29,7

Для порівняння розподілів контрольних та експериментальних груп майбутніх учителів початкової школи за рівнями сформованості медіакомпетентності ми використовували статистичні методи, зокрема статистичний критерій Пірсона χ^2 [185; 214]. Цей критерій дозволяє співставити два емпіричні розподіли та вирішити питання, випадкове чи ні розходження між ними. В нашій роботі в якості таких емпіричних розподілів виступають розподіли контрольної та експериментальної групи на початку та в кінці експерименту.

Критерій Пірсона χ^2 обчислюють за формулою:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^l \frac{(N_{ij} - N_{ij}^0)^2}{N_{ij}^0},$$

де N_{ij} – емпірична частота,

N_{ij}^0 – теоретична частота, яку обчислюють як $N_{ij}^0 = \frac{1}{N} N(x_i)N(y_j)$,

$N(x_i)$ – маргінали (підсумки) по X , $N(y_j)$ — по Y ,

N – загальна кількість об'єктів,

k – число рядків таблиці,

l – число стовбців.

Величина $f = (k - 1)(l - 1)$ називається числом ступенів свободи кореляційної таблиці.

Критичне значення критерію Пірсона χ_0^2 ($f=2, p \leq 0,05$) дорівнює 5,992.
Критичне значення критерію Пірсона χ_0^2 ($f=2, p \leq 0,01$) дорівнює 9,211.
Критичне значення критерію Пірсона χ_0^2 ($f=2, p \leq 0,001$) дорівнює 13,817.

Ми представили дані з таблиць 2.5, 2.8, 2.11 у вигляді, потрібному для розрахунків за критерієм Пірсона χ^2 в таблиці 2.15. Зведені результати

розрахунків подано в таблиці 2.16. Розрахунки виконувалися засобами електронних таблиць Microsoft Excel.

Таблиця 2.15.

Порівняння розподілів контрольних та експериментальних груп майбутніх учителів початкової школи до та після експерименту за рівнями сформованості критеріїв медіакомпетентності

Критерії				
<i>Мотиваційний</i>				
Рівні	до	після	до	після
	КГ		ЕГ	
В	43	48	37	56
С	48	50	48	67
Н	67	60	74	36
Разом	158	158	159	159
<i>Когнітивний</i>				
В	36	39	36	52
С	42	45	42	50
Н	80	74	81	57
Разом	158	158	159	159
<i>Операційно-творчий</i>				
В	34	36	52	66
С	44	47	32	44
Н	80	75	75	49
Разом	158	158	159	159
<i>Узагальнений</i>				
В	38	41	42	58
С	45	47	41	54
Н	75	70	76	47
Разом	158	158	159	159

Таблиця 2.16.

**Порівняння розподілів контрольних та експериментальних груп
за критерієм Пірсона χ^2**

Критерії	Емпіричне значення критерію Пірсона χ^2			
	Порівняння КГ на початку та в кінці експерименту	Порівняння ЕГ на початку та в кінці експерименту	Порівняння КГ і ЕГ на початку експерименту	Порівняння КГ і ЕГ на кінець експерименту
Мотиваційний	0,701	20,148***	0,794	9,082*
Когнітивний	0,457	7,779*	0,003	4,323
Операційно-творчий	0,317	9,007*	5,820	14,371***
Узагальнений	0,466	11,407**	0,393	7,576*

Примітка. Символ * показує, що відмінності між розподілами достовірні на рівні 0,05; ** – на рівні 0,01; *** – на рівні 0,001.

Аналіз результатів розрахунків (табл. 2.16.) свідчить про статистично незначуще розходження на рівні 0,05 між контрольною та експериментальною групою на етапі констатуючого експерименту за усіма критеріями (емпіричне значення критерію Пірсона 0,794; 0,003; 5,820; 0,393; що не перевищує критичне значення 5,99 для двох ступенів свободи та рівня значущості 0,05).

На формувальному етапі, навпаки, можна спостерігати статистично значущу розбіжність у порівнянні контрольної та експериментальної груп за усіма критеріями, крім когнітивного. Так, на рівні 0,001 спостерігаються відмінності між розподілами контрольної та експериментальної групи за операційно-творчим критерієм; на рівні 0,05 – між розподілами контрольної та експериментальної групи за мотиваційним та узагальненим критерієм.

При порівнянні контрольної групи до та після експерименту ми не спостерігали суттєвих відмінностей на рівні 0,05. Що стосується

експериментальної групи до та після експерименту, спостерігаємо значущі відмінності на рівні 0,001 за мотиваційним критерієм, на рівні 0,005 за когнітивним та операційно-творчим, на рівні 0,01 – за узагальненим.

На рис. 2.2. – 2.5. графічно представлено порівняння розподілів контрольної та експериментальної групи на початку та в кінці експерименту за рівнями сформованості критеріїв едіа компетентності.

Отже, за узагальненим критерієм ми не отримали відмінності між розподілами контрольних та експериментальних груп майбутніх учителів початкової школи на початку експерименту (емпіричне значення критерію $\chi^2_{\text{емп}} = 0,393$), та спостерігаємо суттєві відмінності між розподілами на рівні $p < 0,05$ (емпіричне значення критерію $\chi^2_{\text{емп}} = 7,576$) після експерименту. Отже, ми підтвердили ефективність проведеного дослідження.

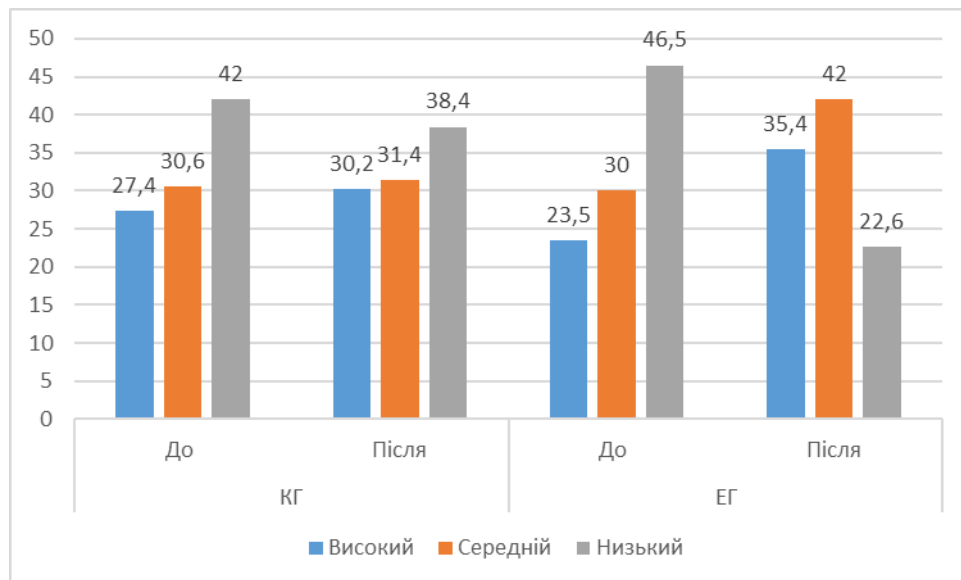

Рис. 2.2. Порівняння розподілів контрольної та експериментальної групи на початку та в кінці експерименту за рівнями сформованості мотиваційного критерію (у %)

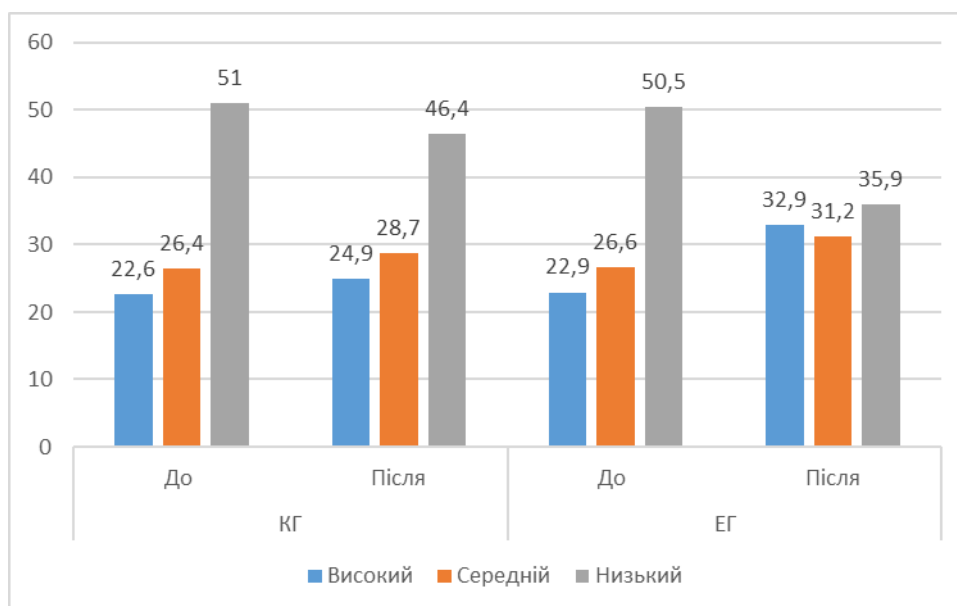

Рис. 2.3. Порівняння розподілів контрольної та експериментальної групи на початку та в кінці експерименту за рівнями сформованості когнітивного критерію (у %)

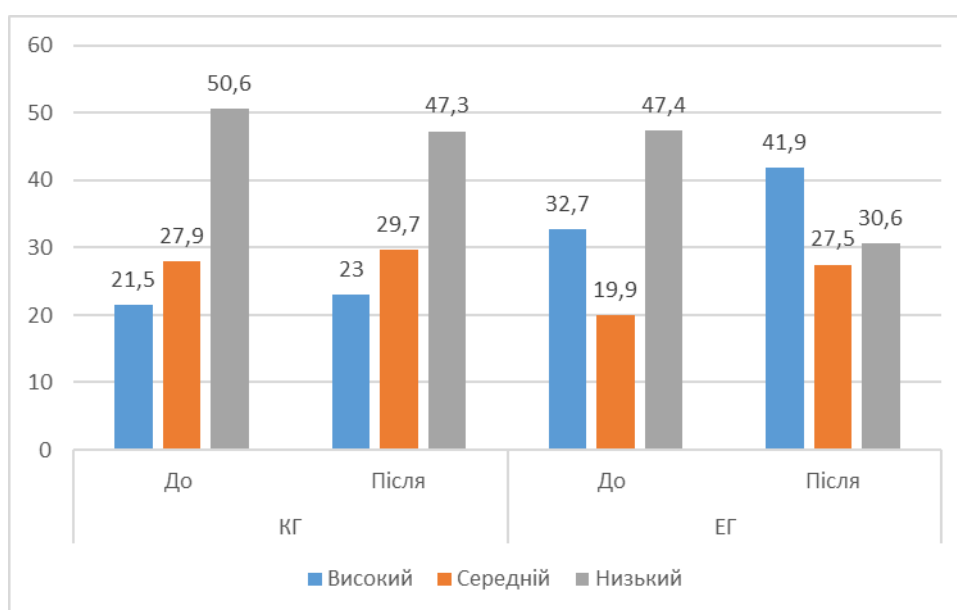

Рис. 2.4. Порівняння розподілів контрольної та експериментальної групи на початку та в кінці експерименту за рівнями сформованості операціонально-творчого критерію (у %)

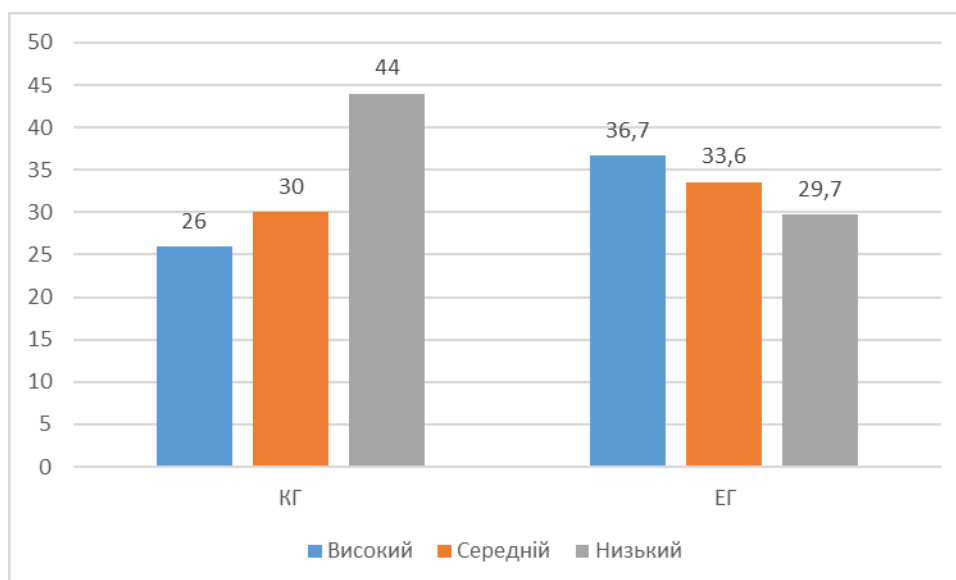

Рис. 2.5. Порівняння розподілів контрольної та експериментальної групи майбутніх вчителів початкової школи в кінці експерименту за рівнями сформованості медіакомпетентності (у %).

Висновки до розділу 2.

Відповідно до завдань дисертаційного дослідження нами було апробовано педагогічні умови формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Перша педагогічна умова спрямована на виявлення позитивної мотивації майбутніх учителів щодо застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи та реалізовувалась завдяки аксіологічним та гуманістичним підходам; відбулось цілеспрямоване залучення майбутніх фахівців до командної роботи, що ґрунтувалося на засадах модеративних, суб'єкт-суб'єктних підходах; зацікавлення студентів до цілеспрямованої теоретичної та практичної діяльності щодо вивчення закономірностей впровадження медіа в заклади загальної середньої освіти, характеристика їх діяльнісної складової під час навчання молодших школярів; через систему ціннісних орієнтацій було укладено змістовний бік професійної підготовки та виявлено спрямованість майбутніх учителів коректно та ефективно реалізовувати всі дидактичні можливості медіазасобів. Під час реалізації

першої педагогічної умови була надана можливість розкрити освітні можливості медіа, що виступають провідним компонентом навчання молоді.

Друга педагогічна умова спрямована на організацію медіасередовища в закладах вищої освіти. В рамках реалізації цієї педагогічної умови ми керувались матеріально-технічним забезпеченням (Wi-fi роутери, інтерактивні дошки, комп'ютери, нетубки, телефони, Інтернет-планшети тощо) під час професійної підготовки майбутніх учителів. Системна робота з медіазасобами сприяла саморозвитку студентів, їх самовдосконалення в галузі медіа, набуттю досвіду роботи з медіазасобами, комп'ютерними програмами, онлай-сервісами, месенджерами, хмарними сервісами; враховувались інтереси майбутніх учителів як суб'єктів педагогічної діяльності; застосовувались новітні прийоми навчання, пов'язані з постійним використанням медіа. Це, у свою чергу, стало підґрунтям для формування партисипативного стилю навчання майбутніх учителів початкової школи; цікаві, нестандартні підходи під час організації освітнього процесу спрямовувались на розвиток ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, утвердження професійної позиції, активності та накопичення своїх знань у галузі медіа.

У межах третьої педагогічної умови, що передбачала систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін, відбувалось формування критичного мислення здобувачів освіти, уміння застосовувати в педагогічній діяльності медіазасоби та розвиток рефлексивно-діяльнісного компонента формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. Заняття будувались через серію майстер-класів, реалізовано педагогічний челендж «Медіазасоби – вектори сучасності», майбутні вчителі постійно долучалися до безпосередньої практичної діяльності, зокрема створення авторського блогу, сайту в мережі Інтернет з подальшим наповненням навчальним контентом; розробка й презентація медіауроку; робота з хмарним офісним пакетом в кампанії Google, онлайн-сервісами;

укладання електронної методичної скарбнички з професійно-орієнтованих дисциплін.

З метою впровадження означених педагогічних умов нами було розроблено спецкурс «Основи медіатизації освіти в початковій школі» та проведено педагогічний форум «Бенчмаркінг медіакомпетентного фахівця сучасності», що сприяло сформованості знань студентів про генезу поняття «медіакомпетентність учителя»; визначенню особливостей використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи; виокремленню класифікації різних медіазасобів для сприймання, передачі, аналізу інформації; ознайомленню з еталонними зразками педагогічної діяльності; розвитку власного професійного образу та формування активної професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи.

Під час реалізації педагогічних умов ми враховували індивідуальні, психологічні особливості студентів, їх інтереси, нахили. У межах професійної підготовки майбутніх учителів нами було використано низку методів, форм, прийомів навчання, які сприяли розкриттю актуальних подій і нововведень у галузі освіти, особливостей використання медіа в педагогічній діяльності; характеристиці переваг медіа під час навчання молодших школярів; розвитку особистісних здібностей і якостей майбутніх учителів для розв'язання поставлених професійних завдань засобами медіа.

Апробовані вище педагогічні умови дають підстави казати про те що, результати в експериментальній та контрольній групах значно відрізняються. Так, в експериментальній групі показники з низького й середнього рівнів перейшли на високий рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх фахівців (кількість студентів з високим рівнем підвищилась з 26,4% до 36,7%; середній – з 25,5% до 33,6%, низький – з 48,1% до 29,7%.

Отже, експериментальне дослідження підтвердило ефективність і результативність розроблених нами педагогічних умов, прийомів, методів, форм навчання задля формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи.

Тому необхідним є формування медіакомпетентності майбутніх фахівців початкової школи як невід'ємної складової конкурентоспроможного фахівця нової генерації в сучасних умовах розвитку освіти.

Основний зміст другого розділу дисертації висвітлено в наукових публікаціях автора [226; 228; 229; 230; 231; 272; 274; 278; 281; 299].

ВИСНОВКИ

Грунтовний аналіз проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки дає підстави зробити висновки узагальнюючого характеру.

1. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє констатувати актуальність проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, що зумовлено: по-перше, вимогою Концепції НУШ щодо необхідності формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів, а, отже, відповідною підготовкою майбутніх учителів; по-друге, недостатнім рівнем сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів; по-третє, відсутністю методичних розробок для оптимізації процесу формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи під час професійної підготовки.

2. Дослідження проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів у науковій літературі дозволяє констатувати відсутність сталого визначення дефініції «медіакомпетентність», натомість маємо можливість резюмувати, що подане поняття тлумачиться в межах трьох підходів: психологічного (мотиваційна готовність працювати з медіазасобами, зацікавленість особистості продуктивно використовувати медіазасоби в професійній діяльності), педагогічного (здійснення когнітивних та практичних операцій, націлені на розв'язання освітніх завдань засобами медіа) та технологічного (інтеграція умінь, навичок, досвіду для ефективної взаємодії з медіазасобами, створення інформаційних медіапродуктів).

3. Структура медіакомпетентності майбутнього вчителя початкової школи представлена в нашому дослідженні єдністю трьох компонентів: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, що передбачають наявність стійкої мотивації відносно планування майбутньої професійної діяльності з упровадженням медіазасобів, теоретичної підготовленості майбутніх учителів у галузі медіа для навчання молодших школярів, креативного

підходу щодо реалізації дидактичних переваг медіазасобів, створення авторських медіапродуктів. У свою чергу, медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи визначається нами як інтегрована характеристика компетенцій, а також індивідуальних рис особистості майбутнього вчителя початкової школи, що дозволяють уміло використовувати медіазасоби, адекватні для початкової ланки освіти та створювати медіапродукти для подальшої професійної діяльності.

4. У межах проведеного дисертаційного дослідження нами було виокремлено критерії формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи та відповідні показники: мотиваційний (сформованість позитивної мотивації щодо оволодіння медіазасобами, наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності, орієнтація майбутніх фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіазасобів); когнітивний (наявність знань про види та засоби медіа, наявність знань щодо можливостей використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи, сформованість уявлень про вплив медіа на розвиток особистості молодшого школяра), операціонально-творчий (сформованість компетенцій виокремлювати й репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів, сформованість компетенцій застосовувати в професійній діяльності медіазасоби, сформованість компетенцій створювати самостійні медіапродукти); окреслено рівні сформованості медіакомпетентності – високий, середній та низький.

5. Констатувальний етап експериментального дослідження засвідчив переважно низький рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. Вважаємо, що це зумовлено комплексом суб'єктивних і об'єктивних чинників: відсутність зацікавленості майбутніх учителів активно використовувати медіазасоби під час професійної підготовки; недостатня методична база знань студентів щодо актуальності й перспективних можливостей медіазасобів у закладах загальної

середньої освіти; мінімальна затрата часу на студентів як суб'єктів педагогічної діяльності; відсутність спеціальних педагогічних умов навчання з використанням медіазасобів, що унеможлиблює формування медіакомпетентності, а також низький рівень уявлень студентів про дидактичні можливості медіазасобів.

6. На підставі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та результатів констатувального етапу експерименту визначено необхідність теоретичного обґрунтування й реалізації педагогічних умов для успішного формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: формування у майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації щодо застосування медіазасобів у процесі фахової підготовки та подальшій професійній діяльності; моделювання й реалізація освітнього медіасередовища ЗВО, спрямованого на формування професійних знань, умінь та навичок у майбутніх учителів початкової школи; систематичне створення майбутніми вчителями початкової школи самостійних медіапродуктів під час вивчення фахових дисциплін.

7. Реалізація першої педагогічної умови сприяла: по-перше, визначенню чітких орієнтирів майбутніх учителів у галузі медіа; по-друге, створювало можливості для підвищення інтересу до професійної діяльності, інтегруючи дидактичні особливості медіазасобів; по-третє, дало змогу зацікавити здобувачів освіти процесом оволодіння знань, умінь й навичок для роботи з комп'ютерними програмами, мобільними додатками, онлайн-сервісами. Для цього, нами було апробовано низку методів (ціннісних орієнтацій та вибору осмислених цінностей), прийомів (модеративні семінари, прийом «Mind-Map», знайомство з популярним відеохостингом «Ютуб», перегляд тематичних відеоматеріалів, прийом брейнрайтингу), форм роботи (круглий стіл) та створено авторський спецкурс «Основи медіатизації освіти в початковій школі», актуальність якого зумовлена відсутністю в закладах вищої освіти спеціальних теоретико-практичних дисциплін, зорієнтованих на формування медіакомпетентності майбутнього

вчителя початкової школи, оволодіння необхідною базою знань, умінь та навичок щодо формування інформаційно-цифрової компетентності у молодших школярів.

Упровадження другої педагогічної умови пов'язано з організацією в закладах вищої освіти спеціального медіасередовища, яке ми визначаємо як сукупність умов (матеріально-технічних, дидактичних та організаційно-педагогічних), що дозволяють сформувати позитивну мотивацію у майбутніх учителів щодо роботи з медіазасобами, сприяють формуванню умінь щодо роботи з різними медіазасобами, електронними платформами, сервісами, мобільними додатками, комп'ютерними програмами, формують навички створення авторських медіапродуктів.

До компонентів медіасередовища належать: організаційний (створення в ЗВО відповідного інформаційного середовища для успішного навчання майбутніх учителів на всіх етапах професійної підготовки: педагогічна практика, аудиторна та позааудиторна діяльність, робота з документаційним забезпеченням); інформаційний (встановлення взаємозв'язку між суб'єктами освітнього процесу через медіазасоби); матеріально-технічний (увесь комплекс медіазасобів, націлений на якісну реалізацію завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи); технологічний (інноваційні підходи навчання майбутніх учителів початкової школи, спрямовані на формування медіакомпетентності).

Організація медіасередовища в ЗВО дозволила занурити майбутніх фахівців у світ медіазасобів для формування відповідних знань, умінь та навичок студентів.

Упровадження третьої педагогічної умови передбачало створення авторських медіапродуктів майбутніми вчителями під час опанування дисциплінами професійно орієнтованого циклу, а також під час опанування розробленого нами спецкурсу. Медіапродукт визначається нами як продукт обміну навчальною інформацією між учасниками освітнього процесу та є

результатом практичної діяльності з комп'ютерними програми, мобільними додатками, електронними платформи.

8. Аналіз результатів експериментальної роботи дозволив констатувати підвищення рівня медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, про що свідчать цифрові дані контрольного етапу експерименту. Це підтверджує ефективність запропонованих нами педагогічних умов та гіпотезу дослідження загалом.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів роботи, подальших розвідок потребує проблема підготовки майбутніх учителів до формування інформаційно-цифрової компетентності учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева С. М., Ильченко О. А., Никуличева Н. В., Хапаева С. С. Сравнительный анализ ИТТ-компетентности и медиакомпетентности педагога: подходы к их формированию и оценке. *Медиаобразование. Науки об образовании*. 2017. № 4. С. 14–26.
2. Адольф В. А. Профессиональная компетентность современного учителя : монография. Красноярск : Красноярский государственный университет, 1998. 310 с.
3. Айдагулова А. Р. Формирование воспитательной медиасреды педагогического вуза : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.08. Уфа, 2012. 26 с.
4. Анисимова Т. В., Кузнецова И. В., Самуйлова И. А. Психологическое моделирование репрезентации российской политической коммуникации в современных СМИ. *В мире научных открытий*. 2012. № 11. С. 48–60.
5. Апшай Н. І. Інформаційне середовище ВНЗ як результат інформатизації. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2011. № 32. С. 125–133.
6. Араптанова О. Формирование медиакомпетентности учащихся в процессе исследовательской деятельности (на примере исследовательской работы по русскому языку). *Российский журнал истории теории и практики медиапедагогике*. 2011. № 2. С. 92–99.
7. Атанасян С. Л. Формирование информационной образовательной среды педагогического вуза : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.02. Москва, 2009. 49 с.
8. Багдужева А. В. Педагогические условия формирования профессиональной готовности будущих специалистов с использованием информационных технологий (на примере специальностей кадастрового профиля) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Улан-Удэ, 2006. 23 с.

9. Баканов Р. П., Егорова Л. Г., Туманов Д. В. Конгруэнтность медиаобразования современным медиапроцессам. *Журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2017. № 1. С. 176–197.
10. Бакулева К. К. Психологические аспекты изучения политической медиакомпетентности. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Социология*. Санкт-Петербург, 2014. № 12 (3). С. 121–127.
11. Басков С. Структура и сущность информационно-познавательной деятельности учащихся. *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Образование. Педагогические науки*. Южноуральск, 2014. № 6 (1). С. 53–61.
12. Бахмат Н. В. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 487 с.
13. Белицкая О. В. Развитие педагогически ориентированного медиапространства профессиональной образовательной организации : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.08. Саратов, 2015. 24 с.
14. Бешок Т. В. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України. Київ, 2014. 276 с.
15. Бистрюкова А. Н. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів засобами проективної технології : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Республ. вищий навч. заклад «Кримський гуманітарний університет». Ялта, 2009. 248 с.
16. Біленький Є. А., Дебой В. М., Козловець М. А., Котвицький А. А., Саух І. В., Федоренко В. О., Цибульський В. О., Жаловага В. О. Соціологія : словник термінів і понять. Київ : Кондор, 2006. 371 с.

17. Білинський А. М. Творче освітньо-інформаційне середовище як чинник розвитку особистості вчителя. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка*. 2012. № 2. С. 15–21.
18. Білодід І. К. Словник української мови. В 11 т. Т. 10. / АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
19. Білоус О. В., Гриценчук О. О., Іванюк І. В. та ін. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : посібник. Київ : Атіка, 2014. 212 с.
20. Білощицький А. О. Методи та моделі комплексного інформаційно-освітнього середовища в умовах розвитку вищого навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : 05.13.06. Київ, 2007. 20 с.
21. Богучарова О. І., Кузнецов П. О., Чекер В. М. Проектування освітнього інформаційно збагаченого середовища та його психолого-педагогічне забезпечення. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2010. № 16 (203), Ч. II. С. 6–15.
22. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. (Психологическое исследование.). Москва : Просвещение, 1969. 399 с.
23. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 255 с.
24. Бондаренко О. М. Дидактичні умови застосування мультимедійних технологій у процесі навчання педагогічних дисциплін студентів педагогічних університетів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. Черкаси, 2010. 233 с.

25. Бороненко Т. А., Кайсина А. В., Федотова В. С. Оценка медиакультуры учителя как компонента его квалификационного портрета. *Образование и наука*. 2018. № 4 (20). С. 34–63.
26. Бочарова Л. В. Формирование информационно-коммуникативной компетентности будущего учителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.08. Курск, 2006. 24 с.
27. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
28. Бубнова М. Ю. Методична підготовка майбутніх учителів математики з використанням інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кримський гуманітарний університет. Ялта, 2011. 226 с.
29. Буртовий С. В. Організаційно-педагогічні умови формування готовності вчителів до використання електронних засобів навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти». Київ, 2013. 200 с.
30. Вебер В. Портфолио медиаграмотности. *Информатика и образование*. 2002. № 1. С. 46–52.
31. Векслер В., Мулдашев Р., Мулдашева С. Особенности личностного компонента медиакомпетентности студентов педагогических специальностей. *Электронный научно-методический журнал Омского ГАУ*. 2017. № 2 (9). С. 1–5.
32. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т Бусел. Київ, 2005. 1728 с.
33. Винтерхофф-Шпурк П. Медиапсихология. Основные принципы / пер. с нем. Харьков: Гуманитарный Центр, 2007. 288 с.
34. Волкова В. В., Чеботарева Н. И. Развитие медиакомпетентности студентов: от теории к практике. *Медиа. Информация. Коммуникация*. 2012. № 1. С. 10–12.

35. Волкова Н. В. Формування інформативної культури студентів індустріально-педагогічних факультетів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Ялта, 2009. 20 с.
36. Волошенюк О. В., Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник. Київ : Центр вільної преси, 2012. 354 с.
37. Волошина А. К. Формування медіакомпетентності викладача засобами аудіовізуальних технологій. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство*: міжвуз. зб. наук. ст. 2010. Вип. XXIII, ч. 1. С. 510–517.
38. Волярська О. С., Понедько Т. Б. Теоретико-методологічні засади впровадження інформаційних технологій в навчальний процес вищої школи. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Запоріжжя, 2010. № 2. С. 31–36.
39. Воронкова Б. А., Дебич М. А., Дем'яненко Н. М., Дівінська Н. О., Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції : монографія (рукопис) / за заг. ред. Г. В. Онкович. Київ : Інститут вищої освіти НАПН, 2014. 326 с.
40. Габидуллина А. Р. Воспитательная медиасреда как условие формирования ценностных ориентаций студентов. *Среднее профессиональное образование*. 2010. № 10. С. 25–29.
41. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 579 с.
42. Гавронская Ю. «Интерактивность» и «Интерактивное обучение». *Высшее образование в России*. 2008. № 7. С. 101–104.
43. Гвоздєв В. М. Інтернет як ключовий чинник нового інформаційного простору і трансформацій медіааудиторії. *Ученые записки*

Крымского федерального университета имени В. И. Вернадского. Филологические науки. 2011. Т. 24 (63). № 2 (ч. 2). С. 262–267.

44. Георгиади А. А. Подготовка будущих учителей филологических специальностей к профессиональной деятельности с применением медиаобразовательных технологий : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.08. Ялта, 2014. 23 с.

45. Головчак Н. І. Система інформаційного забезпечення вчителя. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* Луганськ, 2010. № 1. С. 42 – 47.

46. Голубин Д. В. Формирование информационной компетентности педагога в системе повышения квалификации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / ГОУ ВПО «Российский государственный университет им. И. Канта». Калининград, 2005. 196 с.

47. Гончарова Т. М. Педагогические условия успешной реализации практико-ориентированной модели формирования медиакомпетентности студентов вузов. *Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета.* Южноуральск, 2012. № 7. С. 38–44.

48. Гончарова Т. М. Формирование медиакомпетентности у будущих менеджеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / ФГБОУ ВПО «Челябинский государственный педагогический университет». Челябинск, 2014. 208 с.

49. Григорьева И. В. Информационно-образовательное пространство вуза как фактор формирования медиакомпетентности будущего педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Иркутский государственный лингвистический университет». Иркутск, 2013. 239 с.

50. Григорьева И. В. Характеристика медиаобразовательного пространства вуза с точки зрения социальной потребности государства

в медиакомпетентном педагоге. *Научно-педагогический журнал «Magister Dixit»*. 2011. С. 99–108.

51. Грущенко Л., Федоренко Н. Проблемы впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах. *Вісник Львівського університету*. 2009. № 25. Ч. 2. С. 133–141.

52. Гук А. А. Медиаобразование как система результативных уровней медийной культуры личности. *Информационные ресурсы образования*. 2013. № 5. С. 29–33.

53. Гуменна О. В., Кононова Л. В. Інформаційне середовище як засіб проектування розвитку навчального закладу. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2012. № 3. С. 25–29.

54. Гунько С. О. Формування системи знань про інформаційні технології у майбутніх вчителів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 1999. 158 с.

55. Гура В. В. Новые виды интеллектуальной деятельности в медиасреде как основа развития медиакомпетентности. *Медиаобразование*. 2007. № 2. С. 87–98.

56. Гуревич Р. С. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ : монографія. Вінниця : Вид-во Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, 2011. 347 с.

57. Давлеткиреева Л. З. Информационно-предметная среда в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов в университете : монография. Магнитогорск, 2006. URL: <http://window.edu.ru/resource/016/71016> (дата звернення: 27.06.2020).

58. Давлеткиреева Л. З. Информационно-предметная среда как средство профессиональной подготовки будущих специалистов в университете : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Магнитогорский государственный университет. Магнитогорск, 2008. 181 с.

59. Дельгас И. А. Формирование профессиональной мотивации у студентов педагогического колледжа в контексте компетентностного подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Пермский государственный педагогический университет. Пермь, 2007. 179 с.

60. Демина Е. В. Информационная интерактивная среда школы как средство обеспечения качества образовательных услуг : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Томский государственный педагогический университет. Томск, 2017. 221 с.

61. Державний стандарт початкової освіти (від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf> (дата звернення: 27.06.2020).

62. Деркач А. А., Москаленко О. В. Акмеологические основы профессионального самосознания личности : учеб. пособие. Астрахань : АГПУ, 2000. 328 с.

63. Дивак В. В. Підготовка майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи : засоби медіаосвітніх технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2012. № 6 (32). С. 1–9.

64. Добрынина Д. Инновационные методы обучения студентов вузов как средство реализации интерактивной модели обучения. *Вестник Бурятского государственного университета. Образование. Личность. Общество*. Бурятия, 2010. № 5. С. 172–176.

65. Долженко Р. А. Управление эмоциями студентов как основа формирования позитивной мотивации к обучению. *Вестник Томского государственного университета. Экономика*. Томск, 2011. № 13. С. 127–131.

66. Дони́на И. А. Формирование готовности будущего педагога к развитию информационной культуры младших школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Новгородский государственный университет имени Ярослава Мудрого. Великий Новгород, 1999. 226 с.

67. Дорофеев А. А. Профессиональная компетентность как показатель качества образования. *Высшее образование в России*. 2005. № 4. С. 30–33.

68. Духані́на Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2011. 204 с.

69. Єрмоленко А. О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Чернігів, 2016. № 137. С. 330–333.

70. Жижина М. В. Медиаграмотность как стратегическая цель медиаобразования: о критериях оценки медиакомпетентности. *Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2016. № 4. С. 47–65.

71. Жилавская И. В. *Медиаобразование молодежи* : монография. Москва : РИЦ МГГУ им. М. А. Шолохова, 2013. 242 с.

72. Жилавская И. В. Оптимизация взаимодействия СМИ и молодежной аудитории на основе медиаобразовательных стратегий и технологий : дис. ... канд. филол. наук. : 10.01.10 / Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова. Москва, 2008. 232 с.

73. Забелина И. Н., Трубина И. О. Формирование позитивной мотивации персонала вузов в процессе образования и развития научных школ. *Креативная экономика*. 2011. № 1. С. 30–35.

74. Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий : дис. ...

канд. пед. наук : 13.00.08 / Армавирский государственный педагогический институт. Армавир, 2002. 168 с.

75. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 27.06.2020).

76. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення 27.06.2020).

77. Захарова Л. Г. Управление информационно-развивающей средой инновационной школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ростовский областной институт повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования. Ростов-на-Дону, 2012. 198 с.

78. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Москва : ИЦ ПКПС, 2004. 42 с.

79. Змановская Н. В. Формирование медиа-образованности будущих учителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Иркутский государственный лингвистический университет. Иркутск, 2004. 152 с.

80. Иванова Л. А. Проблема формирования медиакомпетентности будущего учителя назрела и требует обсуждения. *Magister Dixit. Науки об образовании*. 2011. № 1. С. 57–71.

81. Иванова Л. А., Петухова И. С. Медиаобразовательное пространство как средство обеспечения индивидуальных учебных траекторий студентов технического вуза. *Magister Dixit. Науки об образовании*. 2011. № 1. С. 151–165.

82. Ильичев Л. Ф., Федосеев П. Н., Ковалев С. М., Панов В. Г. Философский энциклопедический словарь. Москва : Сов. энцикл, 1983. 840 с.

83. Ипполитова Н., Стрехова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация. *General and Professional Education*. 2012. № 1. С. 8–14.

84. Искаков Б. А. Развитие медиакомпетентности учителей в условиях ресурсного центра : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Восточно-Казахстанский государственный университет им. С. Аманжолова. Барнаул, 2013. 179 с.

85. Искаков Б. А. Развитие медиакомпетентности учителей в условиях ресурсного центра : автореф. дис.на здобуття наук. ступення канд. пед. наук: 13.00.08. Барнаул, 2013. 24 с.

86. Іванов В. Ф. Медіакомпетентність та медіаграмотність як основні компетентності сучасного педагога. *Інформаційне суспільство*. 2014. № 20. С. 96–99.

87. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник. Київ : Центр вільної преси, 2012. 354 с.

88. Іванов В., Волошенюк О. Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи // Збірник статей П'ятої Міжнар. наук.-метод. конф. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. С. 27–37.

89. Ігнатова О. М. Педагогічні умови застосування засобів інформаційних технологій у професійній підготовці вчителя. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2007. № 18/19. С. 158–166.

90. Імбер В. І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. Вінниця, 2008. 283 с.

91. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 228 с.

92. Карпов Д. А. К вопросу о информационно-компьютерной компетентности будущих учителей. *Наука і освіта*. 2006. № 3/4. С. 99–101.

93. Кириленко Н. М. Педагогічні умови застосування комп'ютерних дидактичних ігор у фаховій підготовці майбутніх учителів математики й інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. Вінниця, 2010. 253 с.

94. Кириллова Н. Б. Медиасреда российской модернизации. Москва : Академический проект, 2005. 400 с.

95. Кисельова О. Б. Формування компетентності самоосвіти у майбутніх педагогів в умовах інформаційно-навчального середовища : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2011. 272 с.

96. Клименко А. О. Формування інформаційної культури майбутніх педагогів у навчальній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2010. 229 с.

97. Ключев Ю. В., Познин В. Ф. Использование технологий медиаобразования при подготовке будущих радиожурналистов. *Журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2017. № 1. С. 149–162.

98. Коваль Л. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2010. 539 с.

99. Коврига Л. П., Ковальова Т. В., Пономаренко В. Д. Тлумачний словник сучасної української мови / за ред. д-ра філол. наук, проф. В. С. Калашника. Харків : Белкар-книга, 2005. 800 с.

100. Колесниченко В. Л. К вопросу о методическом использовании новых информационных технологий (на примере Интернет-ресурсов) на занятиях по английскому языку. *Медиаобразование*. 2009. № 4. С. 32–36.

101. Колеснікова І. В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 /

Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2018. 292 с.

102. Колмакова З. А. Принципы и модель формирования информационной компетентности специалиста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Институт развития профессионального образования Федерального агентства по образованию. Москва, 2005. 291 с.

103. Коломієць А. М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / АПН України. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ, 2008. 526 с.

104. Коломієць Т. Д. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності із застосуванням інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ, 2013. 210 с.

105. Кондрашкина А. А. Педагогический потенциал медиаобразования как фактора становления гражданского общества : дис. .... канд. пед. наук : 13.00.01 / ФГБОУ ВПО «Нижегородский государственный архитектурно-строительный университет». Нижний Новгород, 2012. 222 с.

106. Коневщинська О. Е. Формування медіа-культури майбутніх учителів музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ, 2009. 226 с.

107. Коновалова Н. А. Развитие медиа-культуры студентов педагогического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вологодский государственный педагогический университет. Вологда, 2004. 205 с.

108. Коновець О. Ф. Медіаосвіта та формування інноваційного середовища в навчальних закладах. *Актуальні питання масової комунікації*. 2007. № 8. С. 31–33.

109. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) від 21 квітня 2016 р. URL:

http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprovsvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (дата звернення: 20.03.2020).

110. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні від 20 травня 2010 р. URL: <http://mediaosvita.org.ua/2013/11/18/kontseptsiia-vprovadzhennia-mediaosvity-v-ukraini/> (дата звернення: 24.04.2020).

111. Концепція розвитку педагогічної освіти від 03.01.2018 р. URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=6396> (дата звернення: 21.03.2020).

112. Коробкова К. В. Формирование информационно-компьютерной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Магнитогорский государственный университет. Магнитогорск, 2006. 190 с.

113. Костикова І. І. Підготовка вчителя: методика навчання засобами мультимедійних технологій. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. праць. 2010. № 28. С. 265–271.

114. Коткова В. В. Формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів у квазіпрофесійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Херсонський державний університет. Херсон, 2012. 272 с.

115. Кошелева Н. И. Медиаобразовательная среда как важная составляющая современного ВУЗа. *Молодой ученый*. 2011. № 4 (1). С. 91–93.

116. Кравченко Г. Ю. Освоєння вчителями початкової школи педагогічних інновацій в умовах внутрішньошкільної науково-методичної роботи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2003. 176 с.

117. Кравчишина О. О. Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2018. 299 с.

118. Кравчук О. В. Підготовка майбутніх учителів до застосування інформаційних технологій у процесі вивчення суспільствознавчо-природознавчих дисциплін у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 22 с.

119. Крамер Е. А. Воспитание ответственного поведения младших школьников в условиях информатизации образовательного процесса : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Новосибирский институт повышения квалификации и переподготовки работников образования. Томск, 2018. 168 с.

120. Крапівіна О. В. Підготовка студентів педагогічних спеціальностей до розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційних комп'ютерних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Ч. I. Вип. 2. Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. С. 220–226.

121. Кречетнева В. О. Медиаобразовательные технологии в пространстве современного урока. *Медиасреда*. 2019. № 1. С. 141–145.

122. Кремнева Т. Л. Компетентностный подход как базовый принцип европейской системы образования. *Вестник Московского государственного областного университета. Психологические науки*. Москва, 2009. № 2 (3). С. 33–38.

123. Кузьмин А. М. Категория «медиасреда» и ее содержание на современном этапе развития общества. *Электронный научный журнал «Медиаскоп»*. 2011. № 1. URL: <http://mediascope.ru/node/765> (дата звернення: 28.06.2020).

124. Кузьмина М. В. Формирование медиакультуры учащихся в процессе создания ими образовательных видеоматериалов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Федеральное государственное научное учреждение «Институт психолого-педагогических проблем детства». Москва, 2014. 295 с.

125. Курліщук І. І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. Луганськ, 2013. № 3. С. 113–120.

126. Кутькина О. П. Педагогические условия формирования медиакомпетентности будущих библиотечно-информационных специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Барнаульский государственный педагогический университет». Барнаул, 2006. 225 с.

127. Кутькина О. П. Педагогические условия формирования медиакомпетентности будущих библиотечно-информационных специалистов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.08. Барнаул, 2006. 23 с.

128. Куценко О. С. Формування культури Інтернет-комунікації майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2008. 249 с.

129. Куценко О. С. Формування культури Інтернет-комунікації майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 20 с.

130. Левин К. Библиотека учебной и научной литературы. URL: <http://sbiblio.com/biblio/persons.aspx?id=779> (дата звернення: 28.06.2020).

131. Левицкая А. А., Федоров А. В. Синтез медиаграмотности и медиакритики в современном мире: результаты международного экспертного опроса. *Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2015. № 3. С. 9–31.

132. Леонтьев А. Н. Теория деятельности. URL: <https://medic.studio/psihologiya-lichnosti/leontev-teoriya-deyatelnosti-46009.html> (дата звернення: 28.06.2020).

133. Леонтьев А. Н., Соколова Е. Е. Лекции по общей психологии. учеб. пос. для вузов по спец. «Психология». Москва : Смысл, 2000. 509 с.
134. Літвінчук С. Б. Педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки у вищій школі. *Наукова праця. Педагогіка*. 2010. № 279 (291). С. 10–15.
135. Літовка О. П. Формування професійної позиції майбутнього вчителя в процесі фахової підготовки у педагогічному коледжі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2016. 244 с.
136. Лозицька Т. Ю. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів-філологів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. № 31. С. 393–397.
137. Макаренко Л. Л. Комп'ютерна грамотність як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 294 с.
138. Максименко Н. В. Педагогические условия формирования медиа-образованности студентов высших учебных заведений. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*. Челябинск, 2011. № 1. С. 69–75.
139. Максимова Г. П. Модернизация воспитания в высшей школе на основе интеграции педагогики и искусства в медиасреде: дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.08 / Педагогический институт Южного федерального университета. Ростов-на-Дону, 2007. 422 с.
140. Маматов Б. А. Компьютерный компонент педагогической технологии в системе формирования профессиональной компетентности специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Московский педагогический государственный университет. Москва, 2002. 130 с.

141. Мамонтова Н. И. Информационная среда как объект и предмет педагогического исследования. *Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова. Педагогика. Психология. Социокинетика*. Кострома, 2012. № 18 (4). С. 18–22.
142. Манаева Н. Н. Формирование информационной мобильности студентов университета : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Оренбургский государственный университет. Оренбург, 2017. 203 с.
143. Маняйкина Н. В., Надточева Е. С. Цифровое повествование: от теории к практике. *Педагогическое образование в России*. 2015. № 10. С. 60–64.
144. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 312 с.
145. Мартинюк Г. Ф. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до застосування комп'ютерно-орієнтованих завдань у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Республіканський ВНЗ «Кримський гуманітарний університет». Ялта, 2011. 232 с.
146. Машарова Т., Кузьмина М. Особенности медиадеятельности участников образовательного сообщества в студиях детского и юношеского медиатворчества. *Ярославский педагогический вестник*. Ярославль, 2017. № 4. С. 156–163.
147. Меджидова А. А. Информатизация в образовании. *Вестник Российского университета дружбы народов. Информатизация образования*. Москва, 2016. № 4. С. 113–118.
148. Медіапростір : зб. наук. статей із соціальних комунікацій. / Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль : Вільне життя плюс. 2019. № 11. 72 с.
149. Менг Т. В. Средовой подход к организации образовательного процесса в современном вузе. *Известия государственного педагогического университета имени А. И. Герцена. Психолого-педагогические науки*. Санкт-Петербург, 2008. № 10. С. 70–83.

150. Миндеева С. В. К вопросу об уточнении понятий «Компетенция», «Компетентность», «Медиакомпетентность». *Magister Dixit. Науки об образовании*. 2011. № 1. С. 133–141.

151. Минский М. Фреймы для представления знаний. Москва : Энергия, 1979. 159 с.

152. Мінтій І. С. Формування у студентів педагогічних університетів компетентностей з програмування на основі функціонального підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2013. 254 с.

153. Моцик Р. В. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів використовувати персональний комп'ютер як засіб навчальної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут вищої освіти академії педагогічних наук України. Київ, 2009. 246 с.

154. Мукашева А. А. Формирование компьютерно-информационной компетентности студентов вуза в процессе профессиональной подготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / ГОУ ВПО «Челябинский государственный университет». Челябинск, 2009. 175 с.

155. Муковіз О. П. Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних факультетів засобами інформаційних технологій : монографія. Київ: Видавництво Уманський державний педагогічний університет, 2010. 180 с.

156. Мулдашев Р. М. Особенности личностного компонента медиакомпетентности студентов педагогических специальностей. *Электронный научно-методический журнал Омского ГАУ. Науки об образованиях*. Омск, 2017. № 2 (9). С. 1–5.

157. Мурюкина Е. В., Чельшева И. В. Развитие критического мышления студентов педагогического вуза в рамках специализации «Медиаобразование». Таганрог : «Кучма», 2007. 162 с.

158. Мясникова Т. И. Развитие медиакомпетентности студентов университета : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Федеральное

государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Оренбургский государственный университет». Оренбург, 2011. 200 с.

159. Навчальні програми для 1-4 класів. Програми Нової української школи URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 28.06.2020).

160. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 244 с.

161. Найдьонова Л. А., Барішполець О. Т. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч.-метод. посіб. Київ : Міленіум, 2010. 440 с.

162. Наток С. Х. Национально-культурные особенности формирования новой медийной среды (на примере малой республики). *Вестник Кубанского социально-экономического института*. Кубань, 2013. № 3. С. 109–114.

163. Наумук І. Педагогічні умови розвитку медіакомпетентності майбутніх учителів інформатики в процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Мелітополь, 2015. № 1 (14). С. 348–352.

164. Наумук І. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів інформатики в педагогічних університетах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. Мелітополь, 2016. 185 с.

165. Нелунова Е. Д. Педагогические основы саморазвития студентов в мультимедийной образовательной среде : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.01. Якутск, 2010. 43 с.

166. Немерич А. А. Медиаобразование в России: на пути к медиаменталитету. *Проблемное поле медиаобразования. Научный журнал*. 2011. № 2 (8). С. 21–27.

167. Ним Е. Г. Медиапространство: основные направления исследований. *Бизнес. Общество. Власть*. 2013. № 14. С. 31–41.

168. Нікулочкіна О. В. Розвиток інформаційної компетентності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2009. 20 с.

169. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи від 27.10.2016 URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.06.2020).

170. Носкова Т. Н., Яковлева О. В. Воспитательные влияния медиасреды: в поисках равновесия. *Вестник Герценовского университета*. Санкт-Петербург, 2013. № 3. С. 91–94.

171. Носкова Т. Н., Яковлева О. В. Современный студент в медиасреде: вопросы профессионального развития. *Педагогическое образование в России*. 2013. № 2. С. 134–138.

172. Овчаров А. В. Формирование профессиональной информационно-коммуникационной компетентности учителя в системе непрерывного педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Барнаульский государственный педагогический университет. Санкт-Петербург, 2007. 489 с.

173. Огієнко О. І. Підготовка сучасного вчителя: інформаційно-технологічне забезпечення : монографія. Київ: Видавництво НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, 2013. 224 с.

174. Ожегов С. И. Словарь русского языка : около 57 000 слов, 16-е изд., испр. Москва, 1984. 847 с.

175. Ойматова Х. Х. Теоретико-методическая подготовка будущих учителей физики к использованию средств информационных компьютерных технологий при обучении : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Курган-Тюбинский государственный университет имени Носира Хусрава. Курган-Тюбе, 2009. 232 с.

176. Олейникова Е. Ю. Система высшего образования в условиях развития новой медиаинфраструктуры: социологический анализ : дис. ...канд. соц. наук : 22.00.04 / Дальневосточный государственный университет путей сообщения. Хабаровск, 2015. 165 с.

177. Олійник Ю. І. Формування творчої особистості майбутніх учителів мистецьких спеціальностей засобами комп'ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». Київ, 2010. 237 с.

178. Онкович А. В. Медиаобразование: «Журналистика для всех», «предметное» или «профессионально-ориентированное»? *Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2015. № 1. С. 18–29.

179. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України*. 2014. № 2. С. 80–87.

180. Осадчий В. В. Система інформаційно-технологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів в умовах педагогічного університету : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. Вінниця, 559 с.

181. Осьминин Е. П. Использование метода проектов для подготовки будущих учителей к работе в условиях информатизации образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Калужский государственный педагогический университет имени К. Э. Циолковского. Калуга, 2005. 189 с.

182. Павлова Т. Б., Яковлева, О. В., Устюгова Т. А. Развитие медиакомпетентности будущих педагогов: роль и место интеллектуальных технологий. *Современные информационные технологии и ИТ-образование*. 2019. № 2 (15). С. 488–498.

183. Панина Т., Вавилова Л. Интерактивное обучение. *Образование и наука*. 2007. № 6 (48). С. 32–41.

184. Панченко Л. Ф. Інформаційно-освітнє середовище сучасного університету : монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 280 с.

185. Панченко Л. Ф. Практикум по анализу данных : учеб. пособ. для студентов высших учебных заведений. Луганск : Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2013. 269 с.

186. Панченко Л. Ф. Теоретико-методологічні засади розвитку інформаційно-освітнього середовища університету : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10 / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2011. 508 с.

187. Перець О. Б. Підготовка майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування засобами інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2010. 300 с.

188. Переяславська С. О. Особливості подання дидактичного матеріалу в мультимедійних засобах дистанційного навчання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Луганськ, 2012. № 15. С. 51–60.

189. Петрицин І. Дидактичні функції мультимедійних лекцій у процесі підготовки майбутнього вчителя. *Молодь і ринок*. 2013. № 3. С. 103–108.

190. Петрова А. С., Афанасьєва Ю. В., Левкина Н. Н. Информатизация образования: проблемы и перспективы. *Интерактивная наука*. 2017. № 11 (21). С. 39–41.

191. Петрова С. В. Формирование медиакомпетентности педагогов гуманитарно-художественных дисциплин в системе дополнительного профессионального образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Ростовский государственный экономический университет». Ростов-на-Дону, 2018. 219 с.

192. Петухова Л. Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (В моделі трисуб'єктивної дидактики) : навч.-метод. посіб. / Херсон : Айлант, 2010. 443 с.

193. Петухова Л. Є. Теоретико-методичні засади формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2009. 49 с.

194. Пехота О. М., Тихонова Т. В., Веліховська А. Б., Халілова Ф. С., Зубенко Т. В. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч. посіб. Миколаїв : Іліон, 2013. 252 с.

195. Пиголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ «КПІ») : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 172 с.

196. Побережна Н. О. Дидактичні умови впровадження інформаційних технологій у навчальний процес вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2010. 187 с.

197. Побережник І., Хоружа Л. Медіа-компетентність майбутніх викладачів вищого навчального закладу: аналіз змісту професійної підготовки. *Молодий вчений. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (44). С. 421–424.

198. Подзигун О. А. Педагогічні умови застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. Вінниця, 2009. 209 с.

199. Подлиняев О. Л., Миндеева С. В. Интегрированное медиаобразование как условие становления медиакомпетентности на примере дисциплины «Математика». *Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2016. № 3. С. 7–15.

200. Пономарева Е. А. Критерии и показатели оценки педагогической деятельности. *Инновационные проекты и программы в образовании*. 2009. № 5. С. 44–47.
201. Приходькіна Н. О. Компетенція, компетентність, медіакомпетентність: аналіз термінології. *Вісник післядипломної освіти. Педагогічні науки*. Київ, 2017. № 5. С. 80–88.
202. Прохоров А. М. Большая Советская Энциклопедия. В 30 т. Т. 13. Москва : Советская Энциклопедия. Конда – Кун, 1973. 608 с.
203. Равен Дж. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы / пер. с англ. 2-е изд. испр. Москва : Когито-Центр, 2001. 336 с.
204. Разорина Л. М. Соотношение мотивации и представлений у студентов университета о будущей профессиональной деятельности (На примере деятельности учителя) : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 / Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова. Москва, 2000. 146 с.
205. Рапохин Н. П. Прикладная психология : учеб. пособ. Москва : ФОРУМ, ИНФРА-М, 2007. 432 с.
206. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 720 с.
207. Рыжих Н. П. Диагностика медиакомпетентности студентов педагогического вуза при выполнении творческого задания. *Медиаобразование*. 2012. № 1. С. 50–63.
208. Рыжих Н. П. Медиаобразование студентов педагогического вуза на материале англоязычных экранных искусств : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Таганрогский государственный педагогический институт. Таганрог, 2006. 246 с.
209. Савина Н. Н., Шатунова О. В., Самсонова Е. В., Башина Т. Ф. Критерии сформированности готовности будущих учителей

к инновационной деятельности и их показатели. *Интернет-журнал Науковедение*. 2014. № 4 (23). С. 1–10.

210. Садыкова Т. Н. Проблемы воздействия на позитивную мотивацию педагогических работников образовательных учреждений. *Научный журнал Челябинский гуманитарий*. 2014. № 2 (27). С. 81–86.

211. Самойленко О. Збірник інноваційно-методичних робіт з медіаграмотності. Київ : ГО «Донецький прес-клуб», 2016. 242 с.

212. Сахариева С. Г., Искаков Б. А. Развитие медиакомпетенций учителей. *Научный результат. Педагогика и психология образования*. 2014. № 2. С. 42–47.

213. Семинар-практикум «Діти покоління Z». 2020. URL: <https://vseosvita.ua/library/seminar-praktikum-diti-pokolinna-z-193910.html> (дата звернення: 27.06.2020).

214. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. Санкт-Петербург : ООО «Речь», 2000. 350 с.

215. Симакова С. Формирование медиакомпетентности в системе вузовского образования. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*. Челябинск, 2013. № 22 (313), 81. С. 160–165.

216. Скворцова С. О., Вторнікова Ю. С. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів : монографія. Одеса : Абрикос Компани, 2013. 290 с.

217. Скородумова О. Б. Виртуальная личность и свобода. *Вестник МГУ. Философия*. Москва, 2004. № 2. С. 75–96.

218. Слостенин В. А. Антропологический подход в педагогическом образовании. *Народное образование*. 1994. № 9. С. 124–126.

219. Снігур О. М. Формування вмій використовувати засоби інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2007. 335 с.

220. Солобуто Л. В. Інформаційна технологія створення базового електронного комплексу навчальних дисциплін : дис. ... канд. техн. наук : 05.13.06 / Херсонський національний технічний університет. Херсон, 2011. 169 с.
221. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2005. 303 с.
222. Сучасний словник іншомовних слів для середньої і вищої школи / упоряд. І. Г. Данилюк. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. 576 с.
223. Тархов С. В. Медиакомпетентность и электронное обучение: проблемы, задачи, пути решения. *Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2016. № 4. С. 66–80.
224. Ткаченко Т. Підготовка педагогічних працівників до роботи в єдиному інформаційному освітньому середовищі навчального закладу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2008. № 3. С. 114–121.
225. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 1–4 (Т. 2. И – О). / В. И. Даль. Москва : Русский язык, 1979. 2030с .
226. Толмачова І. Г. Інноваційні форми роботи як засіб формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage : abstracts of International scientific and practical conference, December 21–22, 2018. Baia Mare : Izdevnieciba «Baltija Publishing», p. 189–192.*
227. Толмачова І. Г. Методологічні підходи до розуміння сутності феномену «Медіа-компетентність майбутнього вчителя початкових класів». *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2019. № 1 (13). С. 172–177.
228. Толмачова І. Г. Перевірка ефективності педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions.: abstracts of the 10th International Scientific Conference, October 25, 2019. Stuttgart, Germany, 2019. P. 263–274.*

229. Толмачова І. Г. Роль Інтернет-ресурсів у формуванні медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 12 берез. 2019 р.* Київ, 2019. С. 95–99.

230. Толмачова І. Г. Роль медіа-засобів під час навчання майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти : матеріали. Всеукр. конф., 10-11 жовт. 2019 р. Дніпро, 2019. С. 206–210.

231. Толмачова І. Г. Роль медіа-засобів у формуванні медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2019. Вип. 1 (324). Ч. 2. С. 276–287.

232. Толмачова І. Г. Формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст. : зб. тез наукових робіт учасників міжн. наук.-практ. конф., 25–26 січня 2019 року*. Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч. 2. С. 70–74.

233. Толмачова І. Г. Характеристика діяльнісного компоненту у структурі медіа-компетентності. *Sciencerise: pedagogical education*. 2018. № 7 (27). С. 33–36.

234. Топольник Я. В. Система інформаційно-комунікаційної підтримки наукових досліджень майбутніх магістрів і докторів філософії в галузі освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Слов'янськ, 2019. 635 с.

235. Топорівська Я. В. Можливості використання комп'ютерних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя музики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Педагогіка*. 2009. № 2. С. 53–58.

236. Тренин Н. А., Панферов С. В. Основные закономерности информатизации образования. *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Компьютерные технологии, управление, радиоэлектроника*. Южноуральск, 2015. № 3 (15). С. 124–132.

237. Тюнников Ю. С., Афанасьева Т. П., Казаков И. С., Мазниченко М. А. Непрерывное формирование медиакомпетентности учителя в условиях постоянных изменений информационной и образовательной среды. *Журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2017. № 1. С. 58–74.

238. Тюнников Ю. С., Казаков И. С., Мазниченко М. А., Мамадалиев А. М. Медиакомпетентность педагога: инновационный подход к самопроектированию. *Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогике*. 2016. № 1. С. 29–65.

239. Узденова А. А. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей как условие развития информационно-компьютерной культуры младших школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Карачево-Черкесский государственный педагогический университет. Карачевск, 2002. 158 с.

240. Федоренко М. В. Формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя початкової школи у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2010. 242 с.

241. Федоров А. В. Медиакомпетентность личности: от терминологии к показателям. 2007. URL : <https://psyfactor.org/lib/fedorov14.htm> (дата звернення 28.06.2020).

242. Федоров А. В. Медиаобразование: социологические опросы. Таганрог : Кучма, 2007. 228 с.

243. Федоров А. В. Программа учебного спецкурса для вузов «Основы медиакомпетентности». *Медиаобразование. Науки об образовании*. 2008. № 2. С. 74–110.

244. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. Москва : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.

245. Федоров А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности. Москва : МОО «Информация для всех», 2014. 64 с.

246. Федорук Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2015. 259 с.

247. Фролов Ю. В., Махотин Д. А. Компетентностная модель как основа оценки качества подготовки специалистов. *Высшее образование сегодня*. 2004. № 8. С. 34–41.

248. Фролова Е. В., Рябова Т. М., Рогач О. В. Медиакомпетентность преподавателей высшей школы: оценка навыков и технологий развития. *Медиаобразование. СМИ (медиа) и массовые коммуникации*. 2017. № 4. С. 37–47.

249. Фурсикова Т. Креативність як ознака медіакомпетентності майбутніх учителів мистецьких дисциплін. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*. 2014. № 133 (1). С. 247–253.

250. Фурсикова Т. В. Феномен медіакультури особистості: аналіз наукових підходів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. № 47 (100). С. 176–184.

251. Халілова Ф. С. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Ялта. 20 с.

252. Хлызова Н. Ю. Медиаобразование и медиакомпетентность в эпоху информационного общества. *Вестник Томского государственного университета*. Томск, 2011. № 342. С. 188–191.

253. Хлызова Н. Ю. Медиаобразование как педагогическое понятие в отечественных и зарубежных педагогических исследованиях. *Проблемы современного образования. Вестник ИГЛУ*. Иркутск, 2007. № 4. С. 35–40.

254. Хлызова Н. Ю. Педагогические условия формирования медиакомпетентности вторичной языковой личности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Иркутский государственный лингвистический университет». Москва, 2011. 210 с.

255. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11–15.

256. Царенко О. М. Педагогічні основи формування у майбутніх учителів умінь застосовувати ТЗН у навчально-виховному процесі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2000. 168 с.

257. Цатурова И., Аветисова К. Исследование и внедрение информационных коммуникационных технологий в учебный процесс подготовки лингвистов-переводчиков. *Язык и культура*. 2008. № 1. С. 105–109.

258. Чайкина И. А. Информационно-технологическая подготовка учителя технологии и предпринимательства в контексте открытого образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Педагогический институт Южного федерального университета. Ростов-на-Дону, 2010. 210 с.

259. Чеботарева Н. И. Педагогические условия формирования медиакомпетентности студентов вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / ВПО «Московский государственный гуманитарный университет имени М. А. Шолохова». Москва, 2013. 289 с.

260. Чельшева И. В. Развитие показателей медиакомпетентности в работе с учителями школ и преподавателями вузов. *Медиаобразование*. 2013. № 1. С. 44–87.
261. Чернікова Л. Концептуальні підходи до формування ІКТ-компетентності учителя в системі післядипломної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2008. № 4. С. 59–61.
262. Чинкина Н. Ш. Педагогические основы стимулирования мотивации творческого саморазвития учителя в условиях инновационной деятельности : дис. ... до-ра пед. наук : 13.00.01 / Казанский государственный университет. Казань, 2000. 497 с.
263. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: метод. пособие. Москва : Народное образование, 1996. 160 с.
264. Шаблин М. С. Педагогическая технология формирования медиакомпетентности студентов педвузов средствами анимационной композиции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Федеральное государственное бюджетное учреждение «Кубанский государственный университет». Краснодар, 2012. 207 с.
265. Шаравин В. В. Применение сетевых учебно-методических комплексов в условиях профессиональной подготовки специалистов в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ставропольский государственный университет. Ставрополь, 2004. 153 с.
266. Шарко В. Медіакомпетентність як складова методичної підготовки вчителя та її діагностування. *Інформаційні технології в освіті*. 2012. № 13. С. 84–90.
267. Швець Д. Є. Соціокультурні аспекти інформатизації вищої освіти : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2004. 177 с.
268. Шворак К. В., Карпик І. В. Медіакомпетентність та медіаграмотність – базові компетентності педагога НУШ. *Молодий вчений*. 2018. № 12.1. С. 9–12.

269. Шевирьова І. Г. Медіа-продукт як результат практичної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 61 : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 331–335.

270. Шевирьова І. Г. «Медіа-середовище» як фактор формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2018. Ч. 2. № 1 (315). С. 195–204

271. Шевирьова І. Г. Аналіз проблеми формування медіа-компетентності сучасного вчителя початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2016. Ч. 1. № 6. С. 245–251.

272. Шевирьова І. Г. Відеопродукт як засіб формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2018. Ч. 1. № 8 (322). С. 170–179.

273. Шевирьова І. Г. Змістовні характеристики медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2017. Ч. 2. № 7 (312). С. 146–152.

274. Шевирьова І. Г. Критерії, показники та рівні сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference «New Opportunities in the World Science»*. Abu-Dhabi, UAE. 2017. Vol. 3. № 9 (25). P. 45–49.

275. Шевирьова І. Г. Обґрунтування педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Старобільськ, 2017. Ч. 1. № 8 (313). С. 139–147.

276. Шевирьова І. Г. Перспективні можливості впровадження медіа-технологій у процесі підготовки майбутніх учителів початкової ланки. *Інформаційні технології* : зб. тез IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, м. Київ, 18 трав. 2017 р., Київ, 2017. С. 291–294.

277. Шевирьова І. Г. Проблема формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії* : матеріали XXXIV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 58–61.

278. Шевирьова І. Г. Формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи: практичний аспект. *Молодий вчений*. 2018. № 8 (60). С. 176–180.

279. Шевирьова І. Г., Бадер С. О. Медіа-компетентність як складова професійної компетентності учителя початкових класів. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland : Collective monograph. Volume 1*. Sandomierz: Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2018. P. 20–39.

280. Шевырева И. Г. К вопросу о необходимости формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы. *Педагогичні науки*. 2018. Т. № 3 (LXXXII). С. 204–209.

281. Шевырева И. Г. Этапы формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы в процессе профессиональной подготовки. *Topical problems of modern science* : Proceedings of the International Scientific Conference Warsaw, Poland, 2017. Vol. 5. P. 71–74.

282. Шестеркина Л. Медиатекст в условиях конвергенции университетских СМИ (на материале экспериментальной площадки ТРК ЮУрГУ-ТВ). *Вестник Санкт-Петербургского университета. Язык и литература*. Санкт-Петербург, 2010. № 3. С. 260–268.

283. Шиман О. І. Формування основ інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 257 с.

284. Штультс Р. Медіапростір. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80> (дата звернення: 24.04.2020)

285. Шубенко Н. О. Формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 20 с.

286. Юсупова М. Ф. Застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2002. 250 с.

287. Яновський А. О. Педагогічні умови організації пошуково-дослідницької діяльності майбутніх учителів гуманітарного профілю з використанням інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2010. 21 с.

288. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва : Смысл, 2001. С. 119–124.

289. Яшанов С. Інтеграція навчальних інтернет-ресурсів у процесі підготовки вчителя до майбутньої професійної діяльності. *Вища школа*. 2010. № 5/6. С. 47–54.

290. Яшанов С. М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2003. 251 с.

291. Ящун Т. В. Оцінка якості навчально-пізнавальної діяльності в системі «студент-комп'ютер» : дис. ... канд. техн. наук : 05.01.04 /

Харківський державний автомобільно-дорожній технічний університет.
Харків, 2000. 167 с.

292. Baran S. J. Introduction to Mass Communication. Boston-New York: McGraw Hill, 2002. 535 p.

293. Blömeke S.. Zukünftige Lehrpersonen und das Medienhandeln von Kindern und Jugendlichen. Eine empirische Studie zu Kenntnissen und Annahmen von Lehramtsstudierenden. In: Zeitschrift für Erziehungswissenschaft (Opladen). 2003 d. 6–2, S. 276–289.

294. Hausmann G. Zielwirksame Moderation Renninger-Malmsheim, 1999.

295. Masterman. L. (1997). A Rational for Media Education. In: Kubey, R. (Ed.) Media Literacy in the Information Age. New Brunswick (U.S.A.) and London (UK): Transaction Publishers, p.15–68

296. Media IQ. Твій медійний інтелект. ГО «ПроМедіа». 2017. URL: <http://media-iq.tilda.ws/glossary> (дата звернення 27.06.2020).

297. Potter W. J. (2001). Media Literacy. Thousand Oaks – London: Sage Publication, 423 p.

298. Potter W.J. Media Literacy. LA: Sage. 2011. P. 12.

299. Tolmachova I. Implementation of the special course «Bases of media education in the primary school» in the professional training of future teachers. *International Scientific Conference Scientific Development of New Eastern Europe: Conference Proceedings*. Part I, April 6th, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. P. 67–70.

300. Tulodziecki, G.: Medien in Erziehung und Bildung. Grundlagen und Beispiele einer handlungs- und entwicklungsorientierten Medienpädagogik. Bad Heilbrunn, 1997. P.120.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностична карта сформованості медіакомпетентності

Мета: виявити зацікавленість студентів щодо застосування медіа в професійній діяльності; визначити наявність мотивації щодо оволодіння медіа, створення медіапродуктів; сприяти адекватному розумінню ролі медіазасобів у закладах загальної середньої освіти.

Матеріал: діагностична карта сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів.

Діагностична карта медіакомпетентності

Мотиваційний компонент	
Наявність позитивної мотивації щодо оволодіння медіа	Градація балів
- Умотивованість щодо використання медіа в майбутній професійній діяльності	5 4 3 2 1 0
- Зацікавленість до вивчення програм медіа	5 4 3 2 1 0
- Наявна мотивація до розв'язання завдань освіти засобами медіа	5 4 3 2 1 0
- Сформованість професійної позиції з точки зору розвитку медіа	5 4 3 2 1 0
- Зацікавленість щодо знаходження різних підходів для реалізації дидактичних можливостей медіазасобів	5 4 3 2 1 0
- Потреба в систематичному застосуванні медіа для пошуку й обробки навчальної інформації;	5 4 3 2 1 0
- Потреба в спілкуванні з ровесниками, однодумцям, колегами через медіазасоби.	5 4 3 2 1 0
Наявність стійкого інтересу до застосування медіатехнологій у контексті професійної діяльності	
- Необхідність пошуку інформації в мережі Інтернет	5 4 3 2 1 0
- Прагнення бути в тренді всіх новинок у галузі освіти	5 4 3 2 1 0
- Прагнення бути цікавим, інноваційним, креативним професіоналом сучасності	5 4 3 2 1 0

- Удосконалення знань, умінь, навичок у галузі медіа	5 4 3 2 1 0
- Потреба в налагодженні контактів з учителями, які на практиці застосовують медіазасоби	5 4 3 2 1 0
- Необхідність крокувати «в ногу з часом», розуміння медіаінтересів учнів початкової ланки	5 4 3 2 1 0
- Отримання корисної інформації з питань навчання, виховання учнів через соціальні мережі (Facebook)	5 4 3 2 1 0
Орієнтація фахівців на проведення навчальних занять з використанням медіа	
- Зацікавленість працювати з різними видами медіа	5 4 3 2 1 0
- Зацікавленість проводити уроки, використовуючи розмаїття медіазасобів	5 4 3 2 1 0
- Виявлення інтересу реалізовувати завдання освіти через медіазасоби	5 4 3 2 1 0
- Аналіз медійної інформації з подальшим її представлення молодшим школярам	5 4 3 2 1 0
- Зацікавленість щодо створення власних медіапродуктів з подальшим застосуванням їх у професійній діяльності	5 4 3 2 1 0
- Виявлення інтересу до керування освітнім процесом через медіазасоби	5 4 3 2 1 0
Максимальний бал	100

Оцінка сформованості медіакомпетентності за п'ятибальною шкалою:

5 балів – якість виявляється на всіх етапах життя

4 – якість виявляється в більшій мірі

3 бали – якість виявляється слабо

2 бали – якість може виявлятися, а може й ні

1 бал – якість не виявляється

Після завершення діагностики порахуйте бали й визначте рівень сформованості медіакомпетентності

Високий	Середній	Низький
100-90	89-74	73-60

Процедура проведення. Опитування проводиться індивідуально.

Методичний коментар. Респонденти заповнюють діагностичну карту, яка складається з 20 тез, кожен варіант оцінювався за п'ятибальною шкалою, що демонструє рівень сформованості медіакомпетентності.

Рівень сформованості за мотиваційним критерієм визначався за сумою балів: високий рівень – якщо студент набрав 90 і більше балів; середній – якщо отримав 89 – 74 бали; низький рівень – 73 бали й менше.

Дякуємо за участь в опитуванні!

Анкета-питальник «Медіазасоби та їх види»

Мета: визначити вхідний рівень сформованості знань студентів про медіазасоби, їх види.

Матеріал: питання анкети, який складається з 22 запитань.

Процедура проведення. Тест проходить кожен учасник індивідуально. Завдання можуть містити декілька вірних відповідей.

Методичний коментар. За кожну вірну відповідь студент отримує 1 бал. (Максимальна кількість отриманих балів – 22).

Шановний студенте, пропонуємо Вам обрати правильні твердження до поставлених запитань, які дозволять виявити знання щодо видів і засобів медіа

Питання:**1. Текстовий редактор – це (1б.)**

- а) програмний продукт, що забезпечує користувача ПК засобами створення, обробки та збереження документів різного ступеня складності;*
- б) програмний продукт, що забезпечує користувача ПК засобами створення, обробки та збереження таблиць різного ступеня складності;*
- в) програмний продукт, що забезпечує користувача ПК засобами створення, обробки та збереження мультимедійних файлів різного ступеня складності;*
- г) табличний процесор.*

2. Медіазасоби – це (1б.)

- а) засоби для налагодження онлайн-зв'язку ;*
- б) набір пристроїв, необхідних для перегляду відео;*
- в) набір програм, необхідних для опрацювання аудіо- та відеооб'єктів;*

г) інструменти для зберігання, обробки, передачі інформації, створення нових медіа продуктів.

3. Відео- та вебкамери, фотоапарати, мікрофони, музичні синтезатори, графічні планшети тощо – це (1б.)

- а) програми для роботи з мультимедіа;
- б) пристрої для роботи з мультимедіа;
- в) дані, що містять об'єкти мультимедіа;

4. Мультимедіа програми – це (1б.)

- а) відтворення мультимедійних даних;
- б) створення мультимедійних об'єктів;
- в) редагування та форматування мультимедійних об'єктів.

5. Як називається процес виправлення орфографічних, стилістичних та синтаксичних помилок? (1б.)

- а) редагування;
- б) форматування;
- в) корегування;
- г) видалення.

6. Який вид інформації можна розмістити в таблиці? (1б.)

- а) текстовий;
- а) числовий, графічний;
- б) формули й таблиці;
- в) всі вище перелічені.

7. Чи можна здійснити налаштування корекції та кольору рисунка в текстовому редакторі Word? (1б.)

- а) ні;
- б) так;
- в) не знаю;
- г) так, але тільки колір.

8. Які елементи належать до графічного зображення? (1б.)

- а) рисунок, фотографія, схема, графічні маркери списків;

- б) рамки, розділювачі, фотографія, схема;
- в) рисунок, фотографія, схема, діаграма;
- г) рисунок, фотографія, рамки, діаграма.

9. До засобів мультимедійних технологій на основі взаємодії належать: (1б.)

- а) аудіофрагменти;
- б) вебінари;
- в) анімаційна графіка;
- г) електронні навчальні матеріали.

10. Найпоширенішим в Україні авторським засобом мультимедіа є прикладна програма: (1б.)

- а) Microsoft Word;
- б) Microsoft PowerPoint;
- в) Microsoft Excel;
- г) Microsoft Publisher.

11. Який із пристроїв належить до пристроїв введення даних? (1б.)

- а) колонки;
- б) монітор;
- в) навушники;
- г) сканер.

12. Який із перелічених пристроїв не належить до групи опрацювання звукових даних? (1б.)

- а) плеєр;
- б) музичний центр;
- в) принтер;
- г) мікрофон.

13. Електронний пристрій, призначений для опрацювання даних різного типу – ... (1б.)

- а) відеокамера;
- б) факс;

в) калькулятор;

г) комп'ютер.

14. Що з'являється на екрані після завантаження комп'ютера? (1б.)

а) креслярський стіл;

б) робочий стіл;

в) кухонний стіл;

г) комп'ютерний стіл.

15. Найбільшою за розмірами клавішею на клавіатурі є ... (1б.)

а) Shift;

б) пропуск;

в) Enter;

г) Backspace.

16. Комп'ютерні навчальні курси, створені за допомогою мультимедійних технологій, називають: (1б.)

а) E-learning;

б) A-learning;

в) C-learning;

г) D-learning.

17. SMART Board реагує на: ... (1б.)

а) холод;

б) світло;

в) дотик;

г) тепло.

18. До основних компонентів мультимедіа належать: ... (1б.)

а) звук;

б) відео;

в) презентація;

г) анімація.

19. До переваг використання комп'ютерних мереж відносять: ...

(1б.)

- а) швидкий обмін інформацією між користувачами;*
- б) загальний доступ до ресурсів;*
- в) створення гнучкого робочого середовища;*
- г) зв'язок між комп'ютерами.*

20. На комп'ютері може бути встановлено:... (1б.)

- а) тільки один браузер;*
- б) кілька разів один і той самий браузер;*
- в) кілька різних браузерів.*

21. Однією з перших служб інтерактивного спілкування були:...

(1б.)

- а) Skype;*
- б) форуми;*
- в) електронна пошта;*
- г) чати.*

22. Який стан комп'ютера підключеного до Інтернету? (1б.)

- а) офлайн;*
- б) у режимі очікування;*
- в) онлайн;*
- г) вхід не виконано.*

Загальний показник щодо наявності знань про види та засоби медіа визначався сумою отриманих балів за завдання й оцінювався за такою шкалою: високий рівень – якщо студент набрав 21 і більше балів; середній рівень – 20 – 18 балів; низький рівень – 17 балів і менше.

Дякуємо за участь в опитуванні!

Анкета для студентів

«Значення медіазасобів для сучасної освіти»

Мета: виявити на вербальному рівні адекватне розуміння студентів про можливість використання медіа в початковій школі.

Матеріал: завдання для анкети, що містить 10 запитань.

Процедура проведення. Опитування проводиться індивідуально.

Методичний коментар. За кожну відповідь студент отримує певний бал залежно від точності: 2 – повна, конкретна відповідь; 1 – правильна відповідь; 0 – нелогічна відповідь або відповідь відсутня. (Максимальна кількість отриманих балів – 20).

Шановний студенте, пропонуємо Вам відповісти на запитання анкети, які дозволять виявити Ваше ставлення до використання медіа в освітньому процесі початкової школи:

1. Які види й засоби медіа можна використовувати в початковій ланці? *(анімаційний ролик, мультимедійна презентація, відеофільм, навчальний відеоролик, ілюстрації, колажі, текстовий документ, аудіо, електронні підручники; комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, Smart-дошка).*

2. На якому етапі уроку їх можна застосовувати? *(вивчення, закріплення, підведення підсумків занять, тем; організація проєктної діяльності).*

3. Яку роль, на Вашу думку, відіграють медіазасоби в сучасній освіті? *(підготувати молоде покоління до життя в сучасних інформаційних умовах; до сприйняття, усвідомлення різної інформації, отриманої з медіа; навчити молодь розуміти її, усвідомлювати наслідки медіа на всі складові здоров'я людини; опанувати способи спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів).*

4. Якими знаннями має володіти вчитель нової генерації під час застосування медіазасобів у ході освітнього процесу? (знання програмного забезпечення; знання мови медіа; правила пошуку інформації; аналіз та сприйняття фактів, отриманих з медіа).

5. Чи готові учні ХХІ століття здобувати знання на уроках, застосовуючи медіазасоби? (ні, не готові, адже немає навичок роботи з медіа, відсутнє логічне мислення).

6. Як Ви вважаєте, чи важко провести медіаурок? Чому? (важко, адже необхідно підібрати комплекс аудіо, відео матеріалів; створити презентацію; відкоригувати навчальний ролик, акцентуючи увагу тільки на головних подіях, які обговорюються на уроці; застосування медіа вимагає від учителя ретельної підготовки).

7. Дайте визначення поняттям «отримувати інформацію» та «знаходити інформацію». У чому полягає різниця між ними? (отримувати інформацію – пасивність дій з боку отримувача; знаходити інформацію – активна дія суб'єкта, спрямована на пошук, обробку та аналіз інформації).

8. Чи має володіти вчитель початкової ланки вмінням знаходити цікаві факти, новини для учнів? (безпосередньо, адже навчальні заняття спрямовані на те, щоб ознайомити учнів з новими, цікавими й актуальними фактами, відомостями з відповідної теми).

9. Як Ви вважаєте, які властивості притаманні інформації? (**достовірність**: інформація достовірна, якщо вона відображає справжній стан справ; **повнота**: інформацію можна назвати повною, якщо вона є достатньою для розуміння та прийняття рішення; **актуальність** (своєчасність): тільки вчасно отримана інформація може принести необхідну користь; **корисність**: інформація оцінюється відповідно до тих завдань, які ми можемо вирішити з її допомогою; **об'єктивність**: інформація є об'єктивною, якщо вона не залежить від чиєїсь думки, судження).

10. Зазначте, якими вміннями, навичками, знаннями Ви вже володієте для роботи з медіазасобами (*навички критично мислити, аналізувати, грамотно відтворювати вербально й невербально; уміння працювати з програмним забезпеченням; знання програм*).

Високий рівень визначався, якщо студент набрав 18 і більше балів; середній рівень – 15 – 17 балів; низький рівень – 14 балів і менше.

Дякуємо за участь в опитуванні!

Тест – продовжіть речення

«Формування особистості в умовах кіберпростору»

Мета: виявити знання про вплив медіа та медіапродукту на розвиток молодшого школяра.

Матеріал: п'ять речень, які студент повинен доповнити.

Процедура проведення. Опитування проводиться індивідуально.

Методичний коментар. За кожну відповідь студент отримує відповідний бал: менш складне питання оцінюється 1 балом, більш складне – 2 балами. (Максимальна кількість отриманих балів – 8).

Шановний студенте, пропонуємо Вам продовжити речення, які дозволять охарактеризувати Ваші знання про вплив медіа на особистість молодшого школяра (більш складні запитання підкреслені рискою):

1. Мені потрібен комп'ютер, для того щоб... (1б)
(грати в комп'ютерні ігри, дивитися фільми і мультфільми, шукати цікаву інформацію, виконувати домашнє завдання, навчитися робити презентації, спілкуватися з друзями через листування, слухати музику).
2. У професійній діяльності мені потрібен комп'ютер, для того щоб... (2б) *(цікаво та змістовно будувати навчальні заняття, зацікавлювати дітей до оволодіння темою засобами медіа; навчитися та навчити дітей користуватися програмним забезпеченням; листуватися з учнями через електронну пошту, соціальні мережі; підтримувати зв'язок з провідними спеціалістами в галузі освіти).*
3. Я зможу зробити комп'ютер помічником, а не шкідником для здоров'я учнів початкової школи, використовуючи...(2б) *(використовуючи потенціал медіакомпетентного фахівця: знання, уміння, навички в галузі медіа).*
4. Комп'ютер впливає на дітей шкільного віку таким чином...(1б)
(розвивається гіподинамія, порушується зір, активне навантаження на руки, вплив на психологічний аспект).
5. Назвіть якості та особистісні риси учня, які формуються під час використання медіапродукту в ході навчальних занять? (2б) *(формування соціальних, моральних, художніх, естетичних цінностей та інтересів учня;*

медіапродукт стає важливим фактором впливу на свідомість, світоглядні позиції).

Високий рівень визначався, якщо студент набрав 8 балів; середній рівень – 7 – 6 балів; низький рівень – 5 балів і менше.

Рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за когнітивним критерієм визначався сумою балів за трьома його показниками й оцінювався за такою шкалою: високий рівень – 48 – 50 балів; середній рівень – 47 – 44 балів; низький рівень – 43 бали й менше.

Дякуємо за участь в опитуванні!

Творче завдання «План-стратегія»

Мета: виявити вміння студентів презентувати освітню інформацію в новітніх Інтернет-платформах, зберігати та підтримувати контакти з іншими.

Матеріал: 7 завдань для практичної роботи, таблиця «План-стратегія».

Процедура проведення. Практична робота виконуються індивідуально.

Методичний коментар. Практична робота передбачає виконання завдань з подальшою фіксацією труднощів і планом для покращення вмінь роботи з медіа.

1. Створити блог, використовуючи браузер «Хром» та розкрити тему «XXI століття – епоха сучасних освітніх технологій» (1 б.).
2. Залишити загальну інформацію про себе (1 б.).
3. Зробити вибірку тематичних відео та фотографій (1 б.).
4. Залишити на хмарі теку для обміну інформацією з однокласниками з теми «Інструментарій сучасного вчителя: переваги та перспективи» (1 б.).
5. Розмістити на блозі дані щодо освітніх підходів та технологій навчання (1 б.).
6. Систематично поповнювати блог новинами зі світу медіа (1 б.).
7. Вивчити досвід зарубіжних країн світу щодо навчання молодших школярів засобами медіа (результати опублікувати у вигляді посилання на вебсторінку, створення авторських медіапроектів)(1 б.).

За підсумками практичних робіт заповніть таблицю:

Елементи результатів (азначити труднощі, які виникали в ході практичної роботи)	План-стратегія, для покращення результатів практичної діяльності

Окреслені труднощі та чітко сформульований план-стратегію висвітлити на сайті. Після завершення роботи кожен студент звітує перед аудиторією, чітко окресливши положення, зазначені в таблиці. Кожен слухач має право задавати питання, пов'язані з медіа.

Кожен вид роботи оцінюється в *1 бал*. Максимальний бал за практичну роботу – *7 б*.

Показник забезпечення варіативної складової в змісті навчання й виховання засобами медіа оцінювався за такою шкалою: високий рівень визначався, коли студент отримав 5 і більше балів; середній – 4-3; низький – 2 і менше балів.

Спостереження за роботою з медіазасобами

Мета: виявити у студентів уміння використовувати мишку, відкривати вкладення, переходити на інші посилання; налаштовувати програмне забезпечення на персональних комп'ютерах; створювати й наповнювати навчальним контентом вебсайти, блоги з подальшим застосуванням їх у педагогічній діяльності.

Матеріал: завдання для роботи; протокол спостереження за виконанням практичної роботи.

Процедура проведення. Практична робота виконується індивідуально.

Методичний коментар. Завдання, які мають виконати студенти розраховані на тиждень. Студенти мають створити Google Сайт та наповнити його контент – 1 б.; створити сторінку аналітичного дайджесту – 1 б.; створити сторінку з мультимедійними презентаціями – 1 б.; створити сторінку з текстовими документами – 1 б.; створити сторінку з відеоматеріалами – 1 б.; створити сторінку з афішами (фотоколажем) – 1 б.; створити блог – 1 б.; наповнити блог інформаційним контентом – 1 б.; створити посилання на блог на Google Сайті – 1 б. Після завершення практичної роботи екзаменатор висвітлює результати практичної роботи у бланку фіксації результатів. Максимальна кількість отриманих балів за роботу – 9.

За результатами виконаних завдань студенти повинні створити власний сайт і пов'язати його з медіатизацією освіти, завантажити на ньому інформаційний буклет, мультимедійну презентацію, текстовий документ зі словником «Сучасні освітні технології» (у форматі PDF), афішу, відредаговане відео. На сайті необхідно також залишити посилання на власний блог з теми «XXI століття – епоха сучасних освітніх технологій». Окреслена робота супроводжується заповненням таблиці *позначками + чи –*.

Назва діяльності	+ чи – відповідь
Створення Google Сайту	
Створення сторінки з інформаційним буклетом на Google Сайті	
Створення сторінки з мультимедійною презентацією на Google Сайті	
Створення сторінки з текстовим документом на Google Сайті	
Створення сторінки з відеоматеріалом на Google Сайті	
Створення сторінки з афішею (фотоколажем) на Google Сайті	
Створення блогу	
Наповнення блогу інформаційним контентом	
Перехід на блог	
Загальна кількість балів	9

Наприкінці роботи студент робить висновок щодо відповідних умінь і навичок, які необхідні для роботи з медіазасобами.

Показник наявності технічних навичок оцінювався за такою шкалою: високий рівень визначався, якщо студент набрав 8 і більше балів; середній рівень – 7 – 6 балів; низький рівень – 5 балів і менше.

Спостереження за роботою студентів з медіазасобами

Мета: виявити вміння студентів застосовувати на практиці медіазасоби та створювати власні медіапродукти, використовуючи комп'ютерні програми.

Матеріал: бланки з завданнями для роботи; бланки фіксації результатів виконання практичної роботи.

Екзаменатор протягом тижня спостерігає за роботою студентів над виконанням практичних завдань. Результати фіксуються в бланку спостереження. Кожного дня студенти повинні звітувати про результати виконаної роботи.

Процедура проведення. Практична робота виконується індивідуально.

Методичний коментар. Завдання, які мають виконати студенти, розраховані на тиждень. Студенти спочатку заповнюють таблицю, а згодом приступають до реалізації практичних завдань. Застосовуючи заповнену таблицю, студентам необхідно опрацювати тему та реалізувати ряд завдань із застосуванням комп'ютерних програм. Результати роботи фіксуються в таблиці. Максимальна кількість отриманих балів за роботу – 30.

Бланк фіксації результатів за виконання практичної роботи

Дії, спрямовані на створення наступних видів медіа	Програми для створення медіапродукту
Створення, перегляд, корегування відео	
Створення презентацій	
Створення та редагування зображень	
Створення буклетів, брошур, візиток	
Зображення діаграм, графіків	

Редагування орфографічних, стилістичних та синтаксичних помилوک у тексті	
Перегляд текстового файлу в програмі PDF	

Спостереження за роботою з медіа

Шановні студенти, заповніть, будь ласка, таблицю!

Зміст діяльності	Максимальний бал за роботу	Фактичний результат
Заповнення таблиці	1	
Створення інформаційного буклету	5	
Створення мультимедійної презентації	4	
Створення словника в текстовому процесорі	4	
Конвертування текстового документа у файл PDF	2	
Створення фотоколажу	4	
Редагування відео	6	
Створення графіка (гістограми)	4	
Загальний бал	30	

Студенти мають опрацювати тему та реалізувати завдання із застосуванням комп'ютерних програм. Результати фіксуються в таблицю.

Тема заняття: «XXI століття – епоха сучасних освітніх технологій».

Мета: актуалізувати знання студентів щодо розвитку інформаційних технологій у XXI столітті; навести приклади найпоширеніших засобів медіа, які застосовуються в галузі освіти; навчити фіксувати інформацію засобами медіа.

Завдання до заняття:

1. Створити інформаційний буклет щодо розвитку сучасних освітніх технологій.
2. Створити мультимедійну презентацію до теми.
3. За допомогою текстового процесору створити словник учителя XXI століття «Сучасні освітні технології».
4. Конвертувати текстовий документ у файл PDF.
5. Створити афішу власного медіатексту (*варіант: афіші з сучасними медіазасобами*) за допомогою фотоколажу з домальовуваннями або заснованих на власних оригінальних малюнках.
6. Знайти на каналі «Ютуб» відео за темою, переглянути його та відредагувати (видалити зайвий фрагмент, оформити назву відео відповідно до теми заняття).
7. Окреслити у відсотковому співвідношенні (за допомогою графіка чи гістограми) якість володіння комп'ютерними програмами ProShow Producer; PowerPoint; Paint; Microsoft Publisher; Microsoft Excel; Microsoft Office; Portable Document Format (PDF).

Після виконання вищезгаданих творчих завдань проводиться конкурс на кращий інформаційний буклет, презентацію, афішу, колаж, малюнок, словник, відеоролик. Обговорюються переваги й недоліки програм. Автори творчих робіт мають можливість публічного захисту своїх напрацювань, відповідають на запитання викладача й одногрупників тощо. Основний показник виконання завдання – уміння студента в невербальній формі передати інформацію щодо сучасних освітніх технологій.

Показник уміння застосовувати в професійній діяльності медіазасоби та створювати власні медіапродукти оцінювався за такою шкалою: високий рівень визначався, якщо студент набрав 28 і більше балів; середній рівень – 25 – 27 балів; низький рівень – 24 бали і менше.

Рівень сформованості медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи за діяльнісним критерієм визначався сумою балів за трьома його показниками й оцінювався за такою шкалою: високий рівень – 46 – 44 бали; середній рівень – 43 – 40 балів; низький рівень – 39 балів і менше.

Програма спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі»

Робоча навчальна програма

дисципліни «Основи медіатизації освіти в початковій школі»

1. Назва курсу
«ОСНОВИ МЕДІАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ» Форма навчання: денна, заочна Спеціальність: «Початкова освіта», «Початкова освіта. Українська мова і література».
2. Тип курсу (обов'язків або за вибором студента)
За вибором студента
3. Рік навчання
3
4. Семестр
5
5. Кількість кредитів
3
6. Прізвище, ім'я, по батькові, посада, вчене звання та науковий ступінь викладача, який викладає дисципліну
Толмачова І. Г. асистент
7. Мета курсу
<i>Мета спецкурсу:</i> ознайомити студентів з терміном «медіазасоби», з'ясувати їх роль в освітньому процесі початкової школи; сформуванню уявлення про генезу поняття «медіакомпетентність вчителя» та охарактеризувати її складові; визначити особливості використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи; дати класифікацію різних засобів медіа для сприймання, передачі, аналізу інформації; навчити студентів користуватися різним комп'ютерним обладнанням для створення авторських медіапродуктів; зацікавити майбутніх учителів у вирішенні завдань освіти засобами медіа; виховувати толерантне ставлення до викладачів закладів вищої освіти як таких, які є джерелом знань, наставниками на майбутній педагогічний фах. <i>Завдання спецкурсу:</i> надати студентам відомості про можливості використання медіазасобів та медіатехнологій в освітньому процесі початкової школи; формувати уявлення про роль учителя початкової ланки як конкурентоспроможного фахівця нової генерації; настановити майбутніх учителів відстоювати власну думку відносно впровадження медіа у заклади загальної середньої освіти; розвивати вміння практично підходити до реалізації завдань засобами медіа; формувати прагнення стати медіакомпетентним вчителем XXI століття.

У результаті вивчення спецкурсу студенти повинні *знати* особливості медіауроку, роль та місце вчителя у ньому, найпоширеніші в освіті види й засоби медіа; основні виховні, дидактичні можливості медіа; методи, форми роботи, які можна реалізувати завдяки медіазасобам; актуальні в освіті хмарні технології навчання й виховання дітей молодшого шкільного віку; *уміти* налагоджувати контакти з учителями, професійна робота яких будеється на використанні медіа, аналізувати медіауроки провідних учителів, вести власний щоденник спостережень із зазначенням теми, мети уроку, висвітлення методів та форм навчання, засобів навчання, будувати власні конструктивні, логічні думки; репрезентувати освітню інформацію за допомогою медіазасобів; застосовувати під час педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти медіазасоби; створювати власні медіапродукти; виокремлювати особливості професійної думки однодумців; розрізняти правдиві й фейкові новини в мережі Інтернет; розробляти концепцію підвищення рівня професійної кваліфікації.

8. Передумови

Знання з навчальних дисциплін «Основи педагогічної майстерності», «Нові інформаційні технології», «Вступ до фаху».

Знання, уміння, навички, набуті під час проходження педагогічної практики в закладі загальної середньої освіти.

9. Зміст курсу

№ з/п	Змістовні модулі та їхня структура	загальна	лекції	семінари/ (пр.зан.)	лаб.	самоств.
	Модуль 1. Медіаосвіта в умовах сьогодення					
1.1.	Гене́за медіаосвіти в Україні та за кордоном	8	2	2		4
1.2.	Таксономія медіазасобів, роль та місце медіа в освітньому процесі	8	2	2		4
1.3.	Освітні можливості медіазасобів у початковій школі	8	2	2		4
1.4.	Медіакомпетентність вчителя початкових класів, її складові	8	2	2		4
1.5.	Безпека та культура в мережі Інтернет	4	2	2		
	Модуль 2. Використання медіазасобів у початковій школі					
2.1.	Текстова інформація. Робота з	8	2	2		4

	програмою Microsoft Word: створення, редагування, аналіз текстових документів					
2.2	Використання відео- та аудіоматеріалів у процесі навчання молодших школярів	8	2	2		4
2.3.	Способи візуалізації різних видів інформації, засоби її репрезентації	8	2	2		4
2.4.	Інтернет-ресурси: способи пошуку, обробки та передачі інформації. Медіатекст	8	2	2		4
2.5.	Хмарні технології навчання	8	2	2		4
2.6.	Онлайн-сервіси в роботі вчителя початкових класів	10	2	4		4
2.7.	Підготовка та проведення медіауроку в початковій школі	4	2	2		
	Загальна кількість годин	90	24	26		40

10.Список рекомендованої навчальної літератури

Основна література

1. Адольф В. А. Профессиональная компетентность современного учителя : монография. Красноярск : Красноярский государственный университет, 1998. 286 с.
2. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: З чого починалася і до чого прийде Всесвітня мережа / перекл. з англ. А. Іщенка. Київ : Вид-во Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 207 с.
3. Волошенюк О. В., Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручн.. Київ : Центр вільної преси, 2012. 354 с.
4. Грачев Г. В. Личность и общество: информационно-психологическая безопасность и психологическая защита. Москва : ПЕРСЭ, 2003. 301 с.
5. Давыдов В. В. Российская педагогическая энциклопедия : т. 2. Москва : Большая российская энциклопедия, 1993. 608 с.
6. Донина И. А. Формирование готовности будущего педагога к развитию информационной культуры младших школьников : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Новгородский государственный университет имени Ярослава Мудрого. Великий Новгород, 1999. 226 с.
7. Зігфрід Вайшенберг, Ганс Й. Кляйнштойбер, Бернгард Пьорксен. Довідник. Журналістика та медіа: Енциклопедія. Київ : Вид-во ЦВП, АУП, 2005. 529 с.
8. Ковтун Ю. М. Курс «Медіаосвіта». Експериментальний посібник 10 клас.
9. Леонтьев А. Н., Соколова Е. Е. Лекции по общей психологии : учеб. пособие для вузов по спец. «Психология». Москва : Смысл, 2000. 509 с.

10. Літвінчук С. Б. Педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки у вищій школі. *Наукова праця. Педагогіка*. 2010. № 279(291). С. 10–15.
11. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа : у 2 т. Запоріжжя : Вид-во Дике Поле, 2006. 384 с.
12. Найдьонова Л. А., Баришполець О. Т. Медіа-культура особистості: соціально-психологічний підхід. Київ : Вид-во Міленіум, 2009. 440 с.
13. Спичкин А. В. Что такое медиаобразование. Курган : Изд-во Ин-та пов. квалификации и переподготовки кадров работников образования, 1999. 114 с.
14. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. Москва : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
15. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. Шлях освіти. 2011. № 2. С. 11–15.

Додаткова література

1. Багдужева А. В. Педагогические условия формирования профессиональной готовности будущих специалистов с использованием информационных технологий (на примере специальностей кадастрового профиля) : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : 13.00.01. Улан-Удэ, 2006. 23 с.
2. Бахмат Н. В. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 487 с.
3. Векслер В., Мулдашев Р., Мулдашева С. Особенности личностного компонента медиакомпетентности студентов педагогических специальностей. *Электронный научно-методический журнал Омского ГАУ*. 2017. № 2 (9). С. 1–5.
4. Панина Т., Вавилова Л. Интерактивное обучение. Образование и наука. 2007. № 6 (48). С. 32–41.
5. Рапохин Н. П. Прикладная психология : учеб. пособие. Москва : ФОРУМ : ИНФРА-М, 2007. 432 с.
6. Слостенин В. А. Антропологический подход в педагогическом образовании. *Народное образование*. 1994. № 9. С. 124–126.

11. Форми, методи, технології навчання, організації і здійснення діяльності студентів та контролю їхніх досягнень

Діяльність студента:

- робота на лекційних заняттях;
- виконання практичних робіт у зошиті, на комп'ютерах, планшетах, нетбуках;
- доповідь, усні повідомлення, виступи перед аудиторією;
- відповіді студентів на запитання, що потребують детального аналізу

- проблеми;
- розробка плану-конспекту медіауроків;
- захист уроків;
- підготовка самостійних робіт;
- аналіз медіаджерел.

Діяльність викладача:

- підготовка лекційного матеріалу;
- розробка мультимедійних презентацій;
- оформлення схеми-аналізу виконання практичних, самостійних робіт;
- упровадження інтерактивних методів навчання.

Поточний контроль:

виконання письмових самостійних робіт, усний фронтальний та індивідуальний контроль; написання двох контрольних робіт за результатами модулів.

Підсумковий контроль:

оцінювання медіауроків студентів.

Форма семестрового контролю:

Залік (презентація медіауроку).

12.Критерії оцінювання у відсотках (максимальна кількість балів 100)

Практичні роботи – 25%
 Самостійні роботи – 25%
 Доповіді, усні повідомлення – 20%
 Захист медіауроків – 30%

13.Мова викладання

Українська

Основний зміст спецкурсу

Лекція № 1

Тема. Генеза медіаосвіти в Україні та за кордоном.

Мета: ознайомити студентів з особливостями розвитку медіаосвіти в Україні та за кордоном; розвивати гнучкість мислення, критичний підхід до розв'язання поставлених завдань, виховувати творчість, креативність.

План

1. Розвиток медіаосвіти в Україні.
2. Медіаосвіта за кордоном.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакультура, критичне мислення.

Рекомендована література до теми:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) (2016). URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (дата звернення: 20.03.2020).

2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред.. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

3. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія / Б. А. Воронкова, М. А. Дебич, Н. М. Дем'яненко, Н. О. Дівінська та ін.; за заг. ред. Г. В. Онкович. Київ, 2014. 326 с.

Хід лекції

1. Розвиток медіаосвіти в Україні

На світанку цивілізації ніякої преси, звичайно, не існувало. Першими повідомленнями, які виконували її роль, вважаються наскельні зображення. Але потреба у переданні відомостей на відстані вже була. Деякі первісні племена передавали інформацію не тільки за допомогою сигналів та звуків, а й за допомогою «газетних оголошень». Історія медіа – зафіксована мова, що починає зберігатись поза пам'яттю лише однієї людини і стає доступна іншим людям, розходитись у різних напрямках.

В Україні розпочато застосування «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», що була погоджена постановою президії Національної академії педагогічних наук України у травні 2010 року. Головна ідея концепції полягає у сприянні становленню ефективної системи медіаосвіти в Україні для забезпечення загальної підготовки дітей та молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною медіасистемою. Три етапи реалізації концепції охоплюють експериментальний етап (2010 – 2013), поступове вкорінення медіаосвіти та стандартизацію вимог до неї (2014 – 2016) та подальший розвиток медіаосвіти й завершення масового запровадження (2017 – 2020).

З 2011 року розпочався експеримент із запровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес у 82-ти загальноосвітніх школах семи областей України та міста Києва. Також за сприяння Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України впроваджується програма з медіаосвіти для вчителів, які проходять підвищення кваліфікації.

Згідно з цією Концепцією, медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою мас-медіа, як традиційними (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітніми (комп'ютерне опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета медіаосвіти – формування медіакультури особистості у середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних та виробничих колективів, місцевих громад тощо). Її головні завдання – сприяти формуванню:

- медіаімунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічний добробут при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння добирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися

від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

- рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів медіаграмотності, що забезпечують свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту і форми інформації, її повноцінного та критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа;

- здатності до медіатворчості для компетентного й здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків та якості життя у значущих для особистості спільнотах;

- спеціалізованих аспектів медіакультури: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа та сучасних напрямів медіаарту тощо.

На думку фахівців Національної академії педагогічних наук України, пріоритетними напрямками розвитку медіаосвіти в Україні є такі:

- створення системи шкільної медіаосвіти, що передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм інтегрованої освіти для молодших класів загальноосвітніх шкіл;

- сприяння поширенню практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів;

- напрацювання низки факультативних медіаосвітніх програм для підлітків;

- упровадження курсу медіакультури з урахуванням профільного навчання, активізація гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій, інших позакласних форм учнівської творчості медіаосвітнього спрямування;

- розроблення стандартів фахової підготовки медіапедагогів та медіапсихологів для системи освіти, спеціалізованих навчальних курсів

для підготовки й перепідготовки фахівців медіаосвітнього профілю на базі вищої педагогічної та психологічної освіти;

- активізація співпраці вищих навчальних закладів, які готують фахівців для медіавиробництва і сфери мистецтва, з Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України та Національною академією мистецтв України, з метою проведення міждисциплінарних досліджень з проблем медіаосвіти, налагодження обміну досвідом і кадрового забезпечення викладання спеціальних дисциплін для медіапедагогів;

- організація за участю громадських об'єднань і медіавиробників різних форм позашкільної освіти, зокрема для дітей дошкільного віку, батьківської педагогіки, творчих студій для дітей та молоді, дитячих і молодіжних фестивалів, конкурсів, проектів місцевого та всеукраїнського рівнів для сприяння розвитку медіакультури й підтримки системи медіаосвіти;

- налагодження повноцінного суспільного діалогу для оптимізації медіаосвітньої діяльності самих медіа, підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників молодіжних редакцій різних медіа, поліпшення якості дитячих та молодіжних програм.

У цілому, процес медіаосвіти робить пріоритетним формування автономної від медіа особистості.

2. Медіаосвіта в західних країнах

На думку міжнародної академічної спільноти, Канада, Велика Британія, Австралія, Франція, США та Росія – лідери з розвитку шкільної медіаосвіти. У Канаді з вересня 1999 року вивчення медіакультури є обов'язковим для учнів середніх шкіл з 1 по 12 клас. У Великій Британії в 1995 році 30 тисяч школярів обрали екзамен з предмета «Медіа» для отримання свідоцтва про закінчення середньої школи. 1994 року американський президент підписав указ «Цілі 2000: Американський освітній акт», яким увів рекомендований стандарт з медіаосвіти на всіх рівнях початкової та

середньої шкільної освіти. Інші країни – Австралія, Франція, всі скандинавські та країни Південної Європи – запровадили предметні обов’язкові навчальні курси з медіа до шкільної освіти.

Британські дослідники виділили чотири найважливіші сфери медіаосвіти:

- 1) авторство, власність і контроль у медійній галузі;
- 2) способи досягти ефекту впливу медіатексту (способи кодувати інформацію);
- 3) репрезентація навколишнього середовища через медіа;
- 4) медійна аудиторія. Можна було б додати ще й особливості самих медіа як каналів передання інформації.

За Л. Мастерманом, ефективність медіаосвіти можна оцінити за двома основними критеріями: 1) здатністю учнів застосовувати своє критичне мислення у нових ситуаціях та 2) кількістю зобов’язань і мотивацій, висловлених ними щодо медіа. Медіаосвіта сприяє зміні відносин між учнем і вчителем, створює підґрунтя для роздумів та діалогів. Тобто процес медіаосвіти – це швидше діалог, ніж дискусія. Отже, медіаосвіта розвиває відкритіших і демократичніших педагогів, вона спрямована переважно на групове навчання. Складається медіаосвіта з «критичної практики» та «практичної критики».

Шведські науковці наголошують, що медіаосвіта має розвивати критичне мислення (*critical thinking*), суттєвий елемент розвитку якого – створення учнями власної медіапродукції. Медіаосвіта потрібна для активної участі як у демократичному процесі, так і у глобалізаційному. Вона має ґрунтуватися на вивченні усіх видів медіа. Особливу увагу дослідники звертають на те, що створення медіапродукції – необхідний елемент у процесі медіаосвіти. Дійсно, десакралізація медіа, набуття учнями навичок журналістської роботи, коли вони дізнаються про механізм і «кухню» створення медіа, має сприяти виробленню незалежного та критичного погляду на медійний контент.

Згідно з професором Техаського університет К. Тайнер (K. Turner), яка спеціалізується на медіаосвіті з новітніх медійних та ігрових технологій, навчання має відбуватись із використанням аудіовізуальних медіа й передбачати аналіз медіапродукції, який може мати міждисциплінарний та інтерактивний характер. Важливою є участь учнів у створенні навчальної медіапродукції, що передбачає спільний вибір теми, змісту, концепції, шляхів практичної реалізації проекту, а також розроблення критеріїв оцінювання, яке проводять спільно вчителі й учні тощо.

Британські науковці К. Безелгет (Cary Bazalgette) та Е. Харт (Andrew Hart) вважають, що медіаосвіта має ґрунтуватися на вивченні шести ключових понять: 1) «медійних агенцій / media agencies» (аналіз функціонування, цілей, джерел інформації), які створюють та розповсюджують медіатексти; 2) «медійних категорій / media categories» (аналіз типів медіатекстів – за видами, жанрами тощо); 3) «медійних технологій / media technologies» (аналіз технологічного процесу створення медіатекстів); 4) «медійних мов / media languages» (аудіовізуальні засоби вираження, коди та знаки, стиль тощо медіатекстів); 5) «медіааудиторії / media audience» (типологія аудиторій, різновиди у сприйнятті медіатекстів); 6) «медійного подання/ media representations» (аналіз конкретного представлення авторами / джерелами інформації / агенціями змісту в медіатекстах). Можна було б додати, що тут доцільний аналіз специфіки самих комунікаторів (як окремих видів медіа, так і журналістів), а також ефектів, які спрправляють медіа.

У документах міжнародних організацій медіаосвіту розглядають як навчання навичок опанування медіа. Фахівці ЮНЕСКО вважають, що медіаосвіта як частина прав на доступ до інформації та самовираження належить до основних прав і свобод людини. Також незмінною є думка, що медіаосвіта має тривати все життя людини.

Важливу роль відіграє розуміння медіа як автономного утворення, щодо якого людина має відігравати активну та самостійну роль: не ідентифікувати себе з медіа й займати супроти них критичну позицію.

Частина західних науковців вважає, що ефективна медіаосвіта не можлива без участі учнів у створенні медіапродуктів. Уважається, що так учні навчаються краще розуміти, яким чином створюються інформаційні матеріали, й починають критичніше сприймати результати журналістської праці.

Важливість медіаосвіти в сучасному світі обумовлена тим, що в умовах глобалізації та інформаційного суспільства мас-медіа відіграють вирішальну роль і впливають на наше сприйняття навколишнього світу. Але часто медіа безвідповідально ставляться до своєї функції чесно та правдиво інформувати про події та факти. Тобто віртуальна картинка світу часто сильно відрізняється від реальної. Медіаосвіта дає людині інструментарій для самозахисту та вчить критично сприймати медіаповідомлення.

Сучасні теорії медіаосвіти мають фрагментарний характер і не спираються на цілісне узагальнення сучасного досвіду, що стосується вивчення механізмів дії мас-медіа та досягнення ними ефектів, тобто впливу на аудиторії. Тим часом розуміння закономірностей функціонування мас-медіа, способів спотворення дійсності й впливу медіа на людей – на наш погляд, є обов'язковими складниками успішної медіаосвіти.

В Україні є певні теоретичні розробки та напрацювання у галузі медіаосвіти. Але слід зауважити, що, по-перше, в західних країнах існує стала практика медіаосвіти, на яку можна й варто орієнтуватися, по-друге, теоретичні розробки більшості українських науковців спрямовані, у більшості випадків, не на формування критичного мислення та автономної від медіа особистості (як у багатьох західних країнах), а на опанування медіаобладнання та використання можливостей медіа у навчальному процесі.

Науковці у сфері медіаосвіти наполягають на тому, що це не навчання за допомогою медіа, а навпаки, вивчення принципів роботи останніх. Її

метою визнають таке підвищення рівня медіаграмотності особистості, коли людина набуває навичок аналізувати й оцінювати навколишній медіаконтент.

Практична робота № 1

Тема. Основні етапи розвитку медіаосвіти в світі й перспективи її розвитку.

Мета: узагальнити знання студентів про особливості розвитку медіаосвіти в різних країнах світу; визначити мету медіаосвіти; розвивати пам'ять, критичний підхід до розв'язання поставлених завдань; виховувати креативність.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність.

Рекомендована література до теми:

Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

Завдання для практичної роботи

Завдання 1. Дослідити поняття й терміни медіаосвіти.

Віднайдіть у мережі Інтернет сайти медіаосвітньої тематики й опрацюйте на цих джерелах тексти, у котрих йдеться про поняття й терміни медіаосвіти. Запишіть 10 ключових визначень із зазначенням адреси сайту.

Завдання 2. Порівняльна характеристика дефініцій медіаосвіти.

На сайтах у мережі Інтернет виберіть кілька визначень одного поняття (наприклад, медіаосвіта, медіаграмотність тощо) у трактуванні різних авторів. Прокоментуйте ці визначення. Спробуйте запропонувати своє.

Самостійна робота № 1

Тема. Основні теорії медіаосвіти.

Мета: визначити ключові теорії медіаосвіти, основні поняття медіаосвіти; розвивати пам'ять, мислення; виховувати толерантність.

Ключові слова: медіаосвіта, засоби медіа.

Рекомендована література до теми:

Медіаосвіта та медіаграмотність: підручн. / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

Завдання для самостійної роботи

Тести

Шановний студенте, оберіть, будь ласка, одну правильну відповідь!

1. Яка з нижченаведених теорій медіаосвіти пов'язана з вивченням знакових систем? (потрібно вибрати тільки один варіант відповіді)

1. Естетична.
2. Протекціоністська.
3. Семіотична.
4. Ідеологічна.
5. Важко відповісти.

2. У якій з наведених чотирьох фраз є помилка? (потрібно вибрати тільки один варіант відповіді)

1. Медіаосвітня теорія «споживання і задоволення» припускає, що аудиторія активно добирає для себе медіатексти, які задовольняють ті чи інші її запити.

2. Засоби масової комунікації – технічні засоби створювання, записування, копіювання, тиражування, зберігання, поширювання, сприймання інформації та обміну нею між агентством (джерелом інформації) та масовою аудиторією.

3. Екранні мистецтва – аудіовізуальні мистецтва, засновані на екранній формі відтворення дійсності.

4. Критична автономія в галузі медіакультури – абсолютна незалежність критичних суджень про медіатекст, яка ні в чому не збігається з судженнями інших людей.

5. Важко відповісти.

3. Яка з нижченаведених теорій медіаосвіти ґрунтується на припущенні про сильний і прямий вплив будь-якого медіатексту на аудиторію, що викликає негайну відповідну реакцію? (потрібно вибрати тільки один варіант відповіді)

1. Культурологічна.
2. Захисна / ін'єкційна.
3. Соціокультурна.
4. Естетична.
5. Важко відповісти.

4. **Які з наведених слів НЕ мають стосунку до теорій медіаосвіти? (потрібно вибрати тільки один варіант відповіді)**

1. Етичні.
2. Ідеологічні.
3. Кінологічні.
4. Розвитку критичного мислення.
5. Важко відповісти.

5. **Яке з наведених слів НЕ має стосунку до теорій медіаосвіти? (потрібно вибрати тільки один варіант відповіді)**

1. Аналіз.
2. Аудиторія.
3. Вплив.
4. Медіана.
5. Важко відповісти.

Ключ до тестів

- 1.3
- 2.3
- 3.2
- 4.3
- 5.4

Лекція № 2

Тема. Таксономія медіазасобів, роль та місце медіа в освітньому процесі.

Мета: дати класифікацію медіазасобів; визначити та охарактеризувати ключову роль медіазасобів в освітньому процесі початкової школи; розвивати критичне мислення; виховувати повагу до обраної професії.

План

1. Класифікація медіазасобів.
2. Роль та місце медіа в освітньому процесу.

Ключові слова: медіазасоби, освітній процес, види медіа.

Рекомендована література до теми:

Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

Хід лекції

1. Класифікація медіазасобів

Медіа – це канали та інструменти, що використовуються для зберігання, передачі й подання інформації або даних.

Медіакультура – це сукупність інформаційно-комунікативних засобів, вироблених людством у ході культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості.

Класифікація медіа: *за способом передачі інформації:* друк, радіо, телебачення, відео, комп'ютерні мережі тощо; *за каналом сприйняття:* візуальні, аудіальні, аудіовізуальні.

У соціально-педагогічному аспекті медіа можна класифікувати *за способом використання:* індивідуальні, групові, масові, домашні, робочі тощо; *за змістом:* ідеологічні, політичні, морально-виховні, пізнавально-навчальні, естетичні, екологічні, економічні; *за функціями і цілями використання:* отримання інформації, обговорення й розв'язання побутових проблем, розваги, соціальне управління; *за результатом впливу на людину:* розширення світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, соціалізація.

Класифікація електронних медіа з точки зору використання в освітньому процесі: *ступінь універсальності* (кількість функцій, що виконує); можливість підготовки чи надання інформації; можливість роботи з аудіо- чи відеоматеріалами; можливість роботи зі статичними чи динамічними відеодокументами; можливість роботи з макро- чи мікрооб'єктами; *групи за ознакою підготовки чи демонстрації інформації:* пристрої для показу вже готових даних, пристрої для підготовки даних, пристрої, які дозволяють підготувати та продемонструвати наявний матеріал.

Усталенні медіазасоби: газети, журнали, телебачення, радіо, відео.

Новітні медіазасоби: нові інформаційні технології, мережа Інтернет, різноманітні електронні навчальні технології.

2. Роль та місце медіа в освітньому процесі

Одним із важливих шляхів підвищення якості освіти є забезпечення зростання ступеня відповідності змісту й форм освіти соціально-економічним реаліям у світі, що змінюється. Протягом кількох десятиліть відбувається постійне збільшення обсягів інформації, отримуваних громадянами із засобів масової інформації. Упродовж кількох останніх років цей процес зазнав подальшої значної інтенсифікації внаслідок розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних комп'ютерних технологій та засобів передавання інформації, пов'язаних з мережею Інтернет (нові медіа). Сьогодні інтернет-сервіси дедалі більше стають одним із найважливіших засобів спілкування та пошуку інформації, зокрема навчального та пізнавального характеру. Відповідно, перед системою освіти постає завдання формування й розвитку в учнів та студентів компетенцій, що дають змогу ефективно взаємодіяти з численними інформаційними джерелами та потоками, аналізувати отримувану інформацію, оцінювати її достовірність і корисність при вирішенні різноманітних життєвих завдань. Досягати зазначеної мети покликана медіаосвіта. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні є частиною освітнього процесу, спрямованою на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютери, інтернет, мобільна телефонія) медіа. Отже, безпосереднім завданням саме медіаосвіти є формування таких важливих вмінь і навичок, як аналіз отримуваної з різноманітних джерел інформації, її структурування та категоризація, виділення найбільш значущих аспектів, визначення достовірності, оцінка якості й добросовісності медіаповідомлень.

Використання мультимедійних засобів навчання у ході освітнього процесу робить уроки динамічними, яскравими, набагато результативнішими, різноманітними за жанрами. Це самодиктанти, віртуальні дошки, карти пам'яті, тестові завдання, медіапроекти, творчі презентації, віртуальні екскурсії, медіаекспресії, динамічні та статичні таблиці.

Такі уроки розвивають у дітей креативне мислення, навчають по-іншому сприймати матеріал, що вивчається, повніше й точніше висловлювати свої думки, проявляти свої індивідуальні можливості, долати певні труднощі у навчальній діяльності, самостійно будувати творчий процес, а це і є сходинки до формування життєвих компетентностей особистості в умовах сьогодення.

Впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи сприяє формуванню критичного мислення, яке забезпечить свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб; розвитку медіаторчості особистості відповідними засобами медіа; висловлюванню своїх думок, здатність проявляти свої індивідуальні можливості, долати певні труднощі в навчальній діяльності, самостійно будувати творчий процес, а це і є сходинки до формування життєвих компетентностей молодшого школяра.

Пізнання інформаційного світу дозволяє розширити коло інтересів дитини та сприяє її самонавчанню, спонукає до кмітливості, привчає до самостійного розв'язання завдань. Особливості медіазасобів зумовлені потенціалом сучасних медіатехнологій у формуванні гуманістичних цінностей учнів, які стають спеціальним змістом комунікаційної взаємодії в умовах глобальної цивілізації, необхідністю гармонізації загальнолюдських чеснот (милосердя, доброти, чесності, справедливості, гідності тощо); національних цінностей (формування громадянина-патріота, почуття національної гідності, збереження історичної пам'яті, традицій та

ментальності українського народу); вміння спілкуватися, обстоювати власні погляди.

Враховуючи інтерес сучасних школярів до різноманітних масмедіа, у межах освітнього процесу можливо використати низку прийомів та видів навчальної діяльності, спрямованих на створення власних медіатекстів. Медіатекст (media text, media construct) – повідомлення, викладене у будь-якому жанрі медіа: газетної статті, телепередачі, відеокліпу, фільму. До засобів медіа належать традиційні засоби масової інформації (друковані видання (газети, журнали), радіо, кіно, телебачення, відео) та новітні технології (комп'ютер, Інтернет, телефони, планшети). Наразі популярними є наступні види робіт із застосуванням медіа (електронних, рукописних, друкованих): розробка випуску шкільної газети через застосування комп'ютерного забезпечення; створення мультимедійної презентації; підготовка телевізійної передачі чи короткого відеофільму; написання анотацій на книгу (вір) до шкільної газети, альманаху; підготовка фотографій, малюнків, колажів; малювання афіші літературних подій, обкладинки до книжки; створення рекламних продуктів (тексти для друкованої реклами, постери, слогани, відеоролики, фотоколажі); підготовка інтерактивних коментарів до твору.

Практична робота № 2

Тема. Вектори розвитку медіаосвіти.

Мета: проаналізувати етапи розвитку медіа; дослідити практичне значення медіаосвіти в сучасному світі; розвивати критичне мислення, вміння працювати з інформаційними джерелами; виховувати толерантність.

Ключові слова: медіаосвіта, критичне мислення, мережа Інтернет.

Рекомендована література до теми:

Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

Завдання для практичної роботи

Завдання 1. Прокоментуйте тези.

Медіазасоби з кожним днем урізноманітнюються, молодь не уявляє власного життя без комп'ютерів, телефонів, планшетів. Застарілі технології відходять на останній план, такі як плівковий фотоапарат, діaproектори (фільмоскоп), діафільми. Постає питання: чому зараз ми намагаємось відвідати театр, балет, кіно, забуваючи про сучасні медіазасоби? З чим це пов'язано?

Чи погоджуєтесь Ви з тим, що настане той час, коли учні на уроках не будуть писати, читати книжки, а всі засоби навчання замінять медіатехнології? Відповідь обґрунтуйте.

Поясніть, чи можливо, що сучасні медіазасоби будуть актуальними в наступному столітті. Які наступні новинки медіа знаходяться в черзі до застосування?

Якими медіазасобами будуть користуватися Ваші діти, онуки? Чи ті ж самі медіа, якими ти користуєшся сьогодні, будуть у попиті прийдешніх поколінь?

Напишіть цікавий твір про розвиток медіа в наступному поколінні.

Завдання 2. Дослідження в галузі медіа.

Порівняйте різні види медіа минулого й теперішнього часу. Зміни, які відбулися, зазначте у таблиці.

Медіазасіб	Спільні ознаки	Загальні відмінності

Завдання 3. Моделювання ситуацій.

Проаналізуйте в конкретному газетному виданні («Освіта», «Освіта України», «Україна молода» та ін.) публікації на теми освіти та виховання і зробіть на основі цього міні-дослідження свій письмовий фаховий коментар під кутом «критичного мислення».

На сайтах у мережі Інтернет оберіть дослідження з проблем медіаосвіти й прокоментуйте його.

Презентуйте книжкове видання з проблем медіаосвіти (можна скористатися послугами Інтернет).

Завдання 4. Питання для обговорення.

1. «Медіазасоби в початковій школі: переваги й недоліки»;
2. «Входження закладів загальної середньої освіти до світового медіапростору: перспективні напрями діяльності».

Самостійна робота № 2

Тема. Медіазасоби в сучасному світі.

Мета: узагальнити знання студентів щодо ролі медіазасобів в освітньому процесі; визначити сутність сучасних медіа; розвивати логіку, мислення, пам'ять; виховувати ціннісне ставлення до сучасних медіа.

Ключові слова: мережа Інтернет, нові медіа.

Рекомендована література до теми:

Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід / за ред. Л. А. Найдьоновой, О. Т. Барішпольця. Київ : Міленіум, 2009. 440 с.

Завдання 1. Доповніть речення

Людина, яка вміє грамотно використовувати медіа, спроможна досягти...

Особистість стає високоінтелектуальною, компетентною через систематичне...

Сучасні зміни в освіті потребують від вчителя...

Підростаюче покоління може отримувати інформацію через...

У майбутньому більш адаптованою до соціуму буде та особистість, яка...

Той, хто користується мережею Інтернет, буде...

Завдання 2. Питання для самопідготовки

У чому полягає сутність сучасних медіа?

Які медіазасоби вам відомі? З якою метою ви їх використовуєте?

Для пошуку потрібної інформації ви використовуєте друковану літературу чи медіазасоби? Чому?

У чому причини появи нових медіазасобів?

Лекція № 3

Тема. Освітні можливості медіазасобів у початковій школі.

Мета: ознайомити студентів з різними способами репрезентації освітньої інформації під час навчання учнів; визначити переваги та особливості застосування медіазасобів в освітньому процесі початкової школи; ознайомити студентів з програмним забезпеченням для передачі інформації, дати поняття про соціальні мережі; розвивати креативність, логічне мислення; виховувати повагу до обраної професії.

План

1. Способи репрезентації інформації на уроках у початковій школі.
2. Освітні можливості медіазасобів на уроках у початкових класах.
3. Особливості використання медіазасобів на різних етапах уроку в початковій школі.
4. Месенджери.

Ключові слова: медіазасоби, здобувачі освіти, медіаурок, візуалізація даних, електронне видання.

Рекомендована література до теми:

1. Бент Б. Андерсен, Катя Ван Дер Бринк Мультимедиа в образовании: специализированный учеб. курс. Москва : Дрофа, 2007. 224 с.
2. Основи медіаграмотності: навч.-метод. Посіб. для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / за ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк, О. П. Мокрогуза. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. 190 с.
3. Prometheus. Курс «Цифрові комунікації в глобальному просторі».
URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 25.03.2020).

Хід лекції

1. Способи репрезентації інформації на уроках у початковій школі

Найпоширенішими способами передачі навчальної інформації в початковій школі є: мультимедіапрезентація; мультимедіавидання; навчальні ігри, розміщені як в Інтернеті (on-line), так і на різних носіях (off-line); мультимедіатренажери, електронні навчально-наочні посібники (таблиці, схеми, графіки, каталоги); електронні енциклопедії; електронні атласи.

Мультимедійна презентація – один з найбільш поширених засобів унаочнення навчального матеріалу. Інформативність електронних презентацій є набагато вищою від традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту й графіки, але й анімації, відео та звуку. Використання мультимедійних презентацій дозволяє вчителю зручно й ефективно візуалізувати статичну й динамічну інформацію, самостійно компоувати матеріал виходячи із особливостей конкретної групи учнів, теми та змісту уроку, що дозволяє побудувати урок таким чином, щоб домогтися максимального навчального ефекту.

Окрім того, уроки, на яких використовуються презентації, відображають один з головних принципів створення сучасного уроку – принцип фасціації (привабливості). Такий засіб може бути застосований на різних етапах уроку, крім того, він може передавати у повному обсязі структуру уроку, ілюструвати, доповнювати його.

Мультимедіатренажери – це навчально-тренувальні програмні продукти, орієнтовані на відпрацювання учнями певних умінь й придбання навичок з конкретної дисципліни. Відмінність сучасних тренажерів від традиційних полягає у можливості імітувати різні життєві й навчальні ситуації, використовуючи технології мультимедіа, зокрема, високоякісну анімацію, тривимірну (3D) графіку, музику. Використання у практиці початкового навчання мультимедійних тренажерів забезпечує діяльнісний підхід молодших школярів до засвоєння та закріплення знань. Крім того,

використання мультимедіатренажерів дозволяє організувати відтворення учнями знань, способів навчальних дій, оволодіння певними вміннями та опанування навичками у найбільш сприятливих для учнів молодшого шкільного віку умовах – ігрових.

Електронні мультимедіавидання можна визначити як засіб комплексного інформаційного впливу на особистість. В основу побудови електронних мультимедіавидань покладено принцип взаємного доповнення друкованого та комп'ютерного компонентів, коли, з одного боку, учень отримує можливість під час вивчення конкретної теми працювати з таким звичним засобом, як книжка, а з іншого, – скористатися найновішим інформаційним засобом – комп'ютером. У цьому разі мультимедіавидання забезпечують таке подання інформації, яке важко, а іноді навіть неможливо відобразити в друкованому вигляді, наприклад, анімаційну демонстрацію рідкісних явищ, процесів, віддалених у часі або на відстані тощо.

Невід'ємною частиною мультимедіавидань є звуковий супровід, відео- й анімаційні файли. Так, звуковий ряд може синхронно супроводжувати включені у видання відеокадри або анімацію. Водночас, анімація відіграє допоміжну роль, сприяючи наочності опису відповідних процесів та кращому розумінню й запам'ятовуванню. У результаті утворення асоціативних зв'язків збільшується загальна швидкість сприйняття інформації школярами.

Електронний навчально-наочний посібник (таблиці, схеми, графіки, каталоги) – електронне навчальне видання, що містить сукупність наочних матеріалів, представлених засобами мультимедіа. Його використання є ефективним при організації репродуктивної роботи учнів, коли вчителю необхідно наочно підтвердити або конкретизувати мовні повідомлення. Крім того, такі посібники є доцільними при постановці вчителем навчальних проблем.

Електронна енциклопедія – довідкове електронне видання основних відомостей з однієї або кількох галузей знання та практичної діяльності, систематизованих за різними ознаками, доповнених аудіо- та

відеоматеріалами, програмними засобами пошуку та відбору довідкової інформації. Такі електронні енциклопедії можуть стати у нагоді при організації дослідницької роботи молодших школярів.

Навчальні відеофайли – навчальні фільми, уривки художніх дитячих фільмів, мультиплікація, flash-анімація, адаптована під потреби уроку, його теми. Відео допомагає розширити кути зору дитини, спостерігати за об'єктами вивчення в іншому природному середовищі, іншому часі; пізнавати те, чого самотійно дитина побачити не має можливості. Доречно застосовувати при вивченні великого обсягу теоретичного матеріалу, біографій відомих людей, у природознавстві.

Використання всіх цих мультимедійних засобів дозволяє проводити уроки на високому естетичному й емоційному рівні завдяки використанню анімації та музики, забезпечує наочність, залучає велику кількість дидактичного матеріалу, підвищує обсяг виконуваної роботи на уроці в 1,5 – 2 рази; забезпечує високий ступінь диференціації навчання: індивідуально підійти до учня, застосовуючи різнорівневі завдання.

2. Освітні можливості медіазасобів на уроках у початкових класах

Виконання завдань освіти в умовах медіатизації важко реалізувати, ґрунтуючись тільки на традиційних методах і засобах педагогічних технологій. Необхідні нові підходи до організації навчання, що спираються на прогресивні інформаційні технології, зокрема, на мультимедіа, використання комп'ютерних програм, ресурсів Інтернет та освітніх сайтів.

Застосування освітніх інформаційних технологій дозволяє значною мірою інтенсифікувати навчальний процес та активізувати учнів. Педагогічні можливості комп'ютера та інтерактивної дошки, як засобів навчання, за низкою показників набагато перевершують можливості традиційних засобів реалізації навчального процесу. Використання сучасних мультимедійних технологій у викладанні шкільних предметів дозволяє підвищити наочність та ергономіку сприйняття навчального матеріалу, що позитивно відбивається на навчальній мотивації та ефективності навчання.

Медіазасоби збагачують процес навчання, залучаючи до процесу сприйняття навчальної інформації більшість чуттєвих компонентів учня.

Можливості медіазасобів:

- можливість індивідуалізувати навчальний процес, пристосувати його до особистісних особливостей і потреб учнів;
- можливість організувати навчальний матеріал з урахуванням різних способів навчальної діяльності;
- можливість компактно представити великий обсяг навчальної інформації, чітко структурованою і послідовно організованою;
- можливість посилити візуальне сприйняття й полегшити засвоєння навчального матеріалу;
- можливість активізувати пізнавальну діяльність учнів (використання елементів анімації, комп'ютерного конструювання дозволяє школярам одержати не тільки знання, але й початкові навчальні навички при вивченні конкретного предмета).

Інтерактивні та мультимедіа технології інтегрують у собі потужні розподілені освітні ресурси, вони можуть забезпечити осередок формування та прояви ключових компетенцій, до яких відносяться, в першу чергу, інформаційна та комунікативна. Освітні інформаційні технології відкривають принципово нові методичні підходи в системі загальної освіти.

Наявні програмні продукти, у тому числі готові електронні підручники та книги, а також власні розробки, дозволяють вчителю підвищити ефективність навчання. Водночас слід пам'ятати, що будь-яку педагогічну технологію необхідно розглядати як цілісну систему в єдності компонентів та взаємозв'язків.

Практика власного досвіду показує, що робота з мультимедійним обладнанням покращує сприйняття матеріалу учнями. Формування компетентностей вимагає створення певних навчальних ситуацій, що дозволяють вчителю моделювати й здійснювати ефективний контроль за діяльністю учня. Мультимедіа є ефективною освітньою технологією

завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Так, відмінною рисою мультимедіа є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. Інтерактивність технологій мультимедіа передбачає «живий» зв'язок між вчителем, учнем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подання матеріалу, кількість повторень тощо.

Окрему увагу варто зупинити на можливості поєднання у процесі уроків різних видів роботи, як традиційних, так й інноваційних. Використання засобів мультимедіа надає унікальну можливість поєднати в одному уроці великий обсяг навчального матеріалу, легкість та зручність його сприйняття (видача матеріалу в динаміці), отримання міцних знань з найменшими затратами та труднощами, економію часу уроку, зняття частини навантаження з викладача як носія знань.

Молодші школярі – люди з різними здібностями, бажаннями, потребами. Але креативна робота вчителя як творця ефективного уроку, розгалуженість структури електронних навчальних посібників та програм, вільне володіння основами користування комп'ютерної техніки дозволяє змінювати, доповнювати, поєднувати різні види роботи, що доцільніше підходять до рівнів успішності учнів певного класу та надають можливість застосування диференційованого підходу у навчанні. При заздалегідь продуманій структурі уроку та наявності широкого вибору комп'ютерних програм, ефективність уроку набагато підвищується, стає продуктивнішою, аніж уроки за традиційними методиками.

Використання мультимедійних технологій у процесі вивчення навчального матеріалу сприяє:

- посиленню мотивації навчання учнів;
- вдосконаленню системи управління навчанням на різних етапах уроку;

- зростанню якості навчання і виховання, підвищенню інформаційної культури учнів;
- підвищенню рівня обізнаності учнів щодо сучасних інформаційних технологій;
- демонстрації можливостей комп'ютера не лише як засобу для гри.

Мультимедійні технології навчання надають можливості вчителю для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їхній набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Орієнтовані на вчителя інструментальні засоби дозволяють йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контролюючих програм відповідно до появи нових знань і технологій. Вчитель одержує додаткові можливості для підтримки та спрямування розвитку учнів. Невід'ємною закономірністю вивчення дидактичних умов для застосування засобів навчання є врахування особистісних якостей учня молодшої школи, рівня керівничої компетентності вчителя в умовах середовища у системі «учень – вчитель – засіб навчання».

Також комп'ютер бере на себе дуже велику частину рутинної, тривалої для вчителя роботи, вивільняючи тим самим час для творчої роботи. Він використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи дидактичних завдань при збереженні загальної структури, мети і завдань безмашинного навчання, забезпечується всебічний контроль за навчальним процесом, досягається і більша об'єктивність оцінки, оскільки відбувається одночасна перевірка знань усіх учнів.

Необхідно також зазначити, що мультимедіа нівелює такий негативний психологічний фактор в учнів, особливо першокласників, як страх відповісти та зробити помилку, невміння вголос висловлювати свої думки. Захоплюючись цікавим процесом гри при застосуванні мультимедіа, учні не відчують ніяковості і намагаються проявити максимум своїх знань, проявляють реальний їх рівень. Учні вчаться самостійно працювати

з навчальною, довідковою та іншою літературою з предмета. Характерною рисою мультимедійних технологій є те, що вони надають практично необмежені можливості для самостійної та спільної творчої діяльності вчителя та учнів. З авторитарного носія істини вчитель перетворюється на учасника продуктивної діяльності здобувачів освіти та за допомогою комп'ютера створює сприятливе середовище для формування учнівського інтелекту.

Дану технологію можна розглядати і як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння інформації на основі сполучення навчального матеріалу з його зоровим сприйняттям.

Під час використання на уроці мультимедійних технологій структура уроку принципово не змінюється. У ньому, як і раніше, зберігаються всі основні етапи, змінюються, можливо, тільки їх тимчасові характеристики. Необхідно відзначити, що етап мотивації в даному випадку збільшується і несе пізнавальне навантаження. Це є необхідною умовою успішності навчання, оскільки без інтересу до здобуття знань, без уяви та емоцій немислима творча діяльність учня.

Необхідно зазначити, що вчителеві слід чітко контролювати загальне зорово-слухове сприймання учнів мультимедіа засобів на уроці. Позитивним фактором є непрямий контакт з монітором комп'ютера, цілеспрямована дозована подача потрібної інформації, зміна видів роботи, ефективне використання навчального часу уроку, економія якого в середньому складає 30%.

Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи вимагає врахування ряду факторів:

- особливості психофізіологічного розвитку учнів молодшого шкільного віку;
- особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів;

- дидактичний потенціал мультимедійних технологій, орієнтованих на початкову школу;
- особливості використання мультимедіа у навчанні;
- вимоги до впровадження мультимедіа у навчальному процесі початкової школи (вимоги до влаштування й обладнання комп'ютерних класів; до організації роботи молодших школярів з мультимедіапродуктами; ергономічні вимоги до них; вимоги до змісту навчального матеріалу в електронному ресурсі).

3. Особливості використання медіазасобів на різних етапах уроку в початковій школі

Основними типами уроків, що використовують в процесі навчання з медіазасобами, є:

- комбінований урок;
- урок контролю та корекції;
- урок закріплення знань та вмінь.

Форми діяльності дітей на уроці можуть бути різноманітними.

Можна виділити позитивні особливості роботи з комп'ютерною навчальною програмою:

- скорочення часу вироблення технічних навичок учнів;
- збільшення кількості тренувальних завдань;
- досягнення оптимального темпу роботи учня;
- застосування у навчальній діяльності комп'ютерного моделювання реальних процесів;
- підвищення мотивації навчальної діяльності через діалог з програмою, який має характер навчальної гри.

Можна виділити три основні задачі, які необхідно розв'язати для успішного проведення медіауроку: дидактичну, методичну та організаційну. Під дидактичним забезпеченням розуміють навчальні матеріали уроку, конкретну навчальну програму та апаратуру. Методична задача – визначення методів використання мультимедіа при викладанні теми,

аналіз результатів уроку та постановка наступної навчальної мети. Організаційна задача, яка легко розв'язується під час традиційного уроку, стає головною. Вона полягає у тому, щоб виробити й закріпити в учнів навички роботи з навчальною програмою, організувати роботу, уникаючи перевантаження учнів та нераціонального використання часу.

При розробці плану кожного уроку вчителю рекомендується заздалегідь продумати використання електронних посібників, тренувальних або контрольних завдань, вміст та тривалість відеофайлів, а також навчального матеріалу відповідної тематики, що включені до предметних електронних систем навчання. Для використання групових та фронтальних видів робіт слід продумати складність запропонованого завдання, можливість використання або зміни умов завдання для певного рівня досягнень учнів, а також розрахувати час виконання письмових робіт за умови подання їх з медіадошки. Найважливіше, щоб учні, які виконують певне завдання, поставлене електронним програмним засобом, знаходилися у комфортному становищі та всі зусилля спрямовували на його вирішення.

Уроки, що проводяться з використанням мультимедіа, в силу своєї видовищності, яскравості та простоти справляють найбільший ефект, що досягається підвищенням психоемоційного фону учнів у сприйманні навчального матеріалу. В результаті маємо дві основні переваги – якісну та кількісну. Якісно нові можливості є зрозумілими, якщо порівняти словесні описи з безпосереднім аудіовізуальним показом. Кількісні переваги виражаються у тому, що вміст мультимедіа набагато щільніший за інформативністю, ніж усно-словесний. Дійсно, зміст однієї сторінки педагог вимовляє приблизно протягом 1 – 2 хвилин. За той же час повноекранне зображення відео надає більший об'єм інформації. Встановлено, що при усному викладенні інформації учень сприймає та може осмислити до 1 тисячі умовних одиниць інформації за хвилину, а при «підключенні» органів зору – до 100 тисяч таких одиниць. У молодшого школяра краще розвинута довільна увага, яка стає найбільш

концентрованою, коли дитині цікаво, а яскраво представлений навчальний матеріал викликає позитивні емоції, наприклад різноманітна анімація презентацій Power Point підштовхує дітей до самостійного прочитання написаного на екрані.

Мультимедійні засоби та обладнання можуть бути використані як протягом всього уроку, так і на окремих його етапах:

- актуалізації опорних знань;
- мотивації навчальної діяльності;
- сприйманні та засвоєнні нового матеріалу;
- закріпленні знань, отриманих на уроці;
- підведенні підсумків уроку;
- наданні домашнього завдання.

Медіауроки уроки допомагають вирішити наступні дидактичні завдання:

- засвоїти базові знання з предмету;
- систематизувати засвоєнні знання;
- сформувати навички самоконтролю;
- сформувати мотивацію до пізнання в цілому;
- надати навчально-методичну допомогу учням при виконанні

самостійних робіт.

Однією з важливих областей використання мультимедіа є корекційна та індивідуальна робота з учнями, які мають низький рівень успішності з різних причин: значна кількість пропусків через хворобу, гіпоактивність тощо. Для таких учнів окремо, паралельно із завданням для всього класу, надається індивідуальне із чітким поясненням схеми або способів його розв'язання, що надає можливість застосовувати диференційний підхід навчання без гальмування класного колективу.

Урок з мультимедійною підтримкою може бути:

- уроком-презентацією Power Point;

- традиційним уроком з включенням до нього відео, аудіозаписів, анімованого слайд-шоу, коротких flash або swf-ігор, що мають навчальний зміст;
- окремим уроком за електронним підручником.

4. Месенджери

Месенджер – це програмне забезпечення, що дозволяє індивідуально чи колективно обмінюватися текстовими або мультимедійними повідомленнями.

У сучасних умовах месенджери стають комунікативною платформою, яка може вирішувати велику кількість різних задач. Наприклад, вони можуть бути способом організації локальних спільнот на кшталт житлових масивів чи шкільних класів. Відомі випадки, коли месенджери стають інструментом комунікації громади міста разом із владою або здійснення окремих адміністративних функцій.

Месенджери можуть використовуватися компаніями (наприклад, інтернет-магазинами чи службами доставки) замість СМС для комунікації з користувачами.

Корпоративні месенджери (наприклад, Slack) стають інструментами вирішення задач всередині проектних груп або для компаній загалом

На сьогодні значно розширилися мультимедійні можливості для комунікації: можливо використовувати голосові повідомлення, відеодзвінки, аудіо- та відеоконтент.

Найпопулярнішими месенджерами в Україні є Skype, Viber, Facebook Messenger. Перспективною платформою є Telegram.

Інструменти Viber доступні лише корпоративному сектору:

- паблік-чати, які виглядають як стрічка новин у соцмережі;
- паблік-акаунти, тобто підтвержені облікові записи компаній;
- акаунти з розсилкою інформації.

Інструменти Telegram доступні всім:

- канали. Інструмент, який дозволяє в односторонньому порядку доносити інформацію до аудиторії – підписувачів каналу. На відміну від соціальних мереж, контент організовано не у вигляді стрічки новин. За замовчуванням інструменти зворотнього зв'язку (лайки, коментарі) відсутні;
- боти. По суті, це програмне забезпечення, що має текстовий діалоговий інтерфейс всередині месенджера. Функцій ботів безліч: від замовлення проїзних квитків до проведення банківських транзакцій;
- групові чати – колективні обговорення.

Якщо раніше передача повідомлень була інтегрована у соціальні мережі, то зараз месенджери, навпаки, виділяють в окремий продукт (Facebook Messenger, для VK окремий месенджер перебуває на стадії попереднього тестування). Соціальні мережі переймають у месенджерів окремі функції – це, наприклад, відбулося із появою Stories у Instagram та VK, які були запозичені у месенджера Snapchat.

Практична робота № 3

Тема. Медіазасоби в умовах глобалізації.

Мета: визначити ставлення студентів до використання медіазасобів у майбутній професійній діяльності; розвивати мислення; виховувати поважне ставлення до обраної професії.

Ключові слова: медіазасоби, освітній процес.

Рекомендована література до теми:

Рапохин Н. П. Прикладная психология : учеб. пособие. Москва : ФОРУМ, ИНФРА-М, 2007. 432 с.

Завдання для практичної роботи

Приклади педагогічних ситуацій

1. У більшості випадків діти початкової ланки використовують на перерві телефони, планшети. Траплялися випадки недовіри, зневаги, насміхань до дітей, батьки яких не в змозі забезпечити свою дитину навіть телефоном. Що б Ви зробили у такій ситуації? Розіграйте такий випадок

зі своїми одногрупниками. Завдяки яким методам, формам роботи з дітьми Ви б дійшли до спільного консенсусу?

2. Учні Вашого класу були впевнені, що сьогодні будуть працювати за комп'ютером. Але Ви дійшли висновку, що тема уроку передбачає візуальний контакт вчителя з класом, ігноруючи сучасні медіатехнології. Як Ви поясните той факт, що всі або не всі теми можна реалізувати засобами медіа? Наведіть приклади таких тем. Розіграйте ситуацію в групі.

3. Під час проведення уроку учень з Вашого класу не може виконати завдання, реалізація якого передбачає використання нетбуків. Учень не вміє користуватися пристроєм через те, що якість знань школяра занижка у порівнянні з іншими. Учень відповідально ставиться до виконання всіх освітніх завдань, має високі оцінки з усіх предметів. Але не компетентний щодо роботи з медіа. Як вчителю бути в цій ситуації?

Наведіть власний приклад педагогічної ситуації, зміст якої передбачає використання медіазасобів.

Питання для обговорення:

Виклики сьогодення: роль медіа в освіті.

Самостійна робота № 3

Тема. Вхідження освіти в сучасний медіапростір.

Мета: узагальнити знання студентів щодо ролі медіазасобів в освітньому процесі; визначити сутність сучасних медіа; розвивати логіку, мислення, пам'ять; виховувати ціннісне ставлення до сучасних медіа.

Ключові слова: мережа Інтернет, заклад загальної середньої освіти, учні початкової школи.

Рекомендована література до теми:

Самойленко О. Збірник інноваційно-методичних робіт з медіаграмотності. Київ : ГО «Донецький прес-клуб», 2016. 242 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Прокоментуйте тези:

- Учитель стає компетентним, грамотним, високоосвіченим, інтелектуальним завдяки систематичному застосуванню медіа.

- Учитель буде цікавий учням, якщо на уроці будуть використані медіа засоби.
  - Провідну роль в освітній сфері займають інформаційні технології.
  - Учитель, який не використовує на практиці медіа, ніколи не буде в пошані у дітей молодшого шкільного віку.
  - У списку рейтингу перше місце посідатиме той заклад загальної середньої освіти, який стовідсотково оснащений медіатехнологіями.
2. Створіть групу у Viber, включивши до неї одногрупників.
  3. Створіть власний профіль у соціальній мережі «Facebook».
  4. Створіть у Facebook власну сторінку вчителя початкової школи та організуйте групу за інтересами.

Лекція № 4

Тема. Медіакомпетентність учителя початкових класів, її складові.

Мета: ознайомити студентів з поняттям «медіакомпетентність», визначити її складові; розвивати увагу, мислення; виховувати поважне ставлення до обраної професії.

План

1. Медіакомпетентність учителя як запорука успішного навчання учнів початкових класів.
2. Складові медіакомпетентності.

Ключові слова: медіакомпетентність, медіаграмотність.

Рекомендована література до теми:

Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. Москва : МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.

Хід лекції

1. Медіакомпетентність учителя як запорука успішного навчання учнів початкових класів

На сьогодні інформаційні технології активно впроваджуються в життя суспільства, але особливо вони впливають на підростаюче покоління. Не маючи досвіду роботи з медіаресурсами – сприйняття, аналізу та застосування медіаресурсів – сучасні учні початкових класів не можуть правильно та повною мірою використати ту інформацію, яка надходить з медіа. Сьогодні інформатизація освіти спрямована на вдосконалення форм, методів та прийомів навчання. Слід також зазначити, що інформатизація освіти надає можливість вирішувати проблеми освіти на високому рівні, з урахуванням світових вимог.

Оскільки медіа активно запроваджуються в освітню сферу, то процес формування медіакомпетентності починається у закладі вищої освіти, де майбутні фахівці оволодівають необхідними знаннями, вміннями, навичками роботи з медіазасобами.

Як підкреслюють дослідники (М. Мазниченко А. Мамадалієв, І. Казаков, Ю. Тюнніков), найбільш ефективним аспектом при підготовці у закладі вищої освіти молодих спеціалістів є самопроєктування та саморозвиток, які виступають запорукою формування медіакомпетентності майбутніх фахівців. Лише медіакомпетентний учитель забезпечить ефективне прийняття змін, які відбуваються у сфері медіа. Тому медіакомпетентність виступає головним осередком при взаємодії вчителя з медіа.

Більш широку характеристику поняття медіакомпетентності пропонує провідний російський медіапедагог О. Федоров, стверджуючи, що без досвіду, навичок, застосованих у сфері медіа, та готовності до самоосвіти неможливо оволодіти медіакомпетентністю. Так, О. Федоров доходить висновку, що медіакомпетентність – це наявність у індивіда певних якостей,

знань, умінь, які дозволяють повною мірою охарактеризувати, оцінити медіатексти, проаналізувати сутність медіа в соціумі.

За визначенням А. Суліми, медіакомпетентність – це багатовимірний аспект медіаосвіти, що потребує широкої перспективи; це не стала категорія, адже підвищувати рівень медіакомпетентності можна протягом всього життя. Для того, щоб сформувати медіакомпетентність, необхідно засвоїти певні знання, скажімо, що таке інформація, комунікація, текст та інші аспекти сутності медіа, тобто це буде першим етапом та підґрунтям для оволодіння необхідними навичками для роботи з медіа. Отже, для оволодіння медіакомпетентністю особистість повинна пройти освітній шлях, дотримуючись певних правил, норм та принципів. Без знань, умінь не можна говорити про сформовану медіакомпетентність, яка є складовою медіаосвіти. З огляду на це, медіаосвіта не може бути націлена тільки на навчання та виховання молодших школярів, а має бути спрямована на навчання всього суспільства.

Концепція впровадження медіаосвіти в Україні окреслює, що медіакомпетентність та медіаграмотність – основні показники, сформовані під час реалізації медіаосвітнього процесу, медіакультури особистості; особистості, яка є не лише технічно медіаграмотною, а усвідомлює особливості функціонування медіа та закономірності їх існування, адекватно сприймає та в подальшому інтерпретує медійну інформацію, фільтрує її та критично осмислює. Саме такі здібності забезпечать самостійність особистості, її незалежність від наявних стереотипів, дозволять зберегти критичну автономію та критичну дистанцію, тобто автономізувати себе від впливу медіа, зберегти здатність індивідууму лишатися індивідуумом. Тому головна роль при формуванні медіакомпетентності має належати майбутнім фахівцям освіти та головним завданням інформаційних технологій є підготувати аудиторію до життя в інформаційному суспільстві, навчити передбачати негативний вплив медіа на людину. Відповідно, якщо учень грамотно черпає та обирає інформацію з мережі Інтернет, може виділяти

головні та другорядні поняття, надавши перевагу головним, для відповіді на поставлені питання, то, у свою чергу, результатом володіння медіаграмотністю є сформована медіакомпетентність майбутніх фахівців задля навчання та виховання молодших школярів.

Отже, медіакомпетентність – це багатовимірний аспект, який зазначає та окреслює основні теоретичні та практичні знання особистості щодо використання медіаресурсів; складова медіаосвіти, що забезпечує розуміння особистістю розвитку політичного, економічного, соціокультурного контексту функціонування медіа. Медіакомпетентний вчитель спроможний забезпечити ефективність навчання молодших школярів у загальноосвітніх школах шляхом володіння такими рисами: компетенція, грамотність, креативність, наявність фундаментальної підготовки з відповідних дисциплін. Погоджуючись з вітчизняними та зарубіжними медіапедагогами, поняття медіакомпетентність/медіаграмотність вважаємо способом ефективної передачі та сприймання інформації.

2. Складові медіакомпетентності

Кожен майбутній фахівець початкової ланки повинен бути готовий до здійснення медіаосвіти учнів. Українська дослідниця Л. Найдьонова характеризує індивідуальну медіакомпетентність вчителя за наступними аспектами: 1) здатність особи аналізувати та передавати інформацію учням; 2) кожен викладач має індивідуально підходити до розв'язання освітніх задач у сфері медіа. При характеристиці індивідуальної компетентності Л. Найдьонова виділяє 3 компоненти: 1) технічний компонент – пов'язаний з використанням медіа; 2) когнітивний компонент (критичне розуміння) – відносини між індивідом і змістом інформації; 3) комунікативний – здатність спілкування за допомогою медіа (пов'язаний як з технічним, так і з когнітивними компонентами).

Українська дослідниця В. Шарко зазначає, що головним фактором та показником готовності до професійної діяльності є сформована компетентність майбутнього фахівця. В. Шарко описує, що характеристикою

медіаграмотності визнано медіакомпетентність, вкотре наголошуючи на тому, що дані поняття знаходяться у тісній взаємодії. За дослідженням науковиці слід викоремити структурні компоненти високого рівня сформованості медіакомпетентності:

- виокремлення головного змісту медіатексту;
- аналіз медіатексту;
- порівняння фрагментів медіатексту;
- оцінка цінності медіатексту;
- узагальнення;
- індукція – умовивід від окремих суджень до загальних принципів, правил;
- дедукція – використання загальних принципів для виокремлення окремих відомостей;
- синтез – здатність збирати елементи в нову структуру.

Характеристики низького рівня розвитку медіакомпетентності:

- слабкий інтелект та пам'ять;
- тематична залежність, нерозуміння того, що є головним у повідомленнях; потреба в енциклопедіях, довідниках, словниках;
- низька терпимість до багатозначності медіатекстів; невпевненість;
- негативне ставлення до нових медіатекстів, які не сприяють звичним категоріями, або спрощення даного медіатексту, здатність переносити їх у найбільш легку категорію;
- висока імпульсивність до тих рішень, які швидко приймаються.

Дослідник О. Федоров виокремив класифікацію показників медіакомпетентності вчителя:

- мотиваційний (зазначає мотиви роботи з медіа);
- контактний (аналізує частоту спілкування з медіа);
- інформаційний (характеризує знання термінології медіа, процес масової комунікації);
- перцептивний (здатність до сприйняття медіа текстів);

- оціночний (показує здатність особистості аналізувати медіатексти, прагнення до розвитку медіасприйняття та критичного мислення);
- практико-операційний (спрямований на практичну діяльність з медіа);
- креативний (передбачає наявність творчої діяльності в різних аспектах).

Фактично всі науковці сходяться на тому, що медіакомпетентність – це набуті під час навчання навички аналізувати та оцінювати медіа.

Практична робота № 4

Тема. Особливості проведення уроків у початковій школі.

Мета: навчити студентів виокремлювати позитивні сторони медіауроків, формувати активну професійну позицію з питань застосування медіа в майбутній професійній діяльності; розвивати креативність, логіку; виховувати ціннісне відношення до обраної професії.

Ключові слова: медіакомпетентність, медіаурок.

Рекомендована література до теми:

Бахмат Н. В. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 487 с.

Завдання для моделювання ситуації

Візуалізуйте, яким Ви бачите урок у початковій ланці. Охарактеризуйте власну позицію та змоделюйте такий урок.

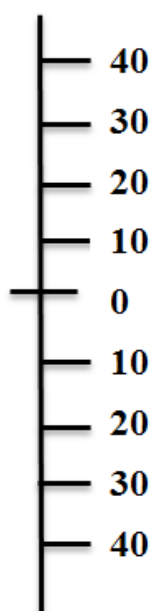
Порівняйте уроки вашого шкільного життя з уроками сьогодні. Які спільні й відмінні сторони Ви можете виокремити?

Чи знаєте Ви вчителів початкових класів, які систематично застосовують медіа на практиці? Які риси характеру притаманні такому вчителеві?

Охарактеризуйте, як Ви ставитесь до проведення медіауроків. Назвіть привілеї такого уроку.

Змоделюйте ситуацію «Учитель у світі медіа»

Кожен з нас по-різному ставиться до медіазасобів, особливо, якщо мова йде про використання їх на уроці. За якою шкалою Ви готові застосовувати медіа в майбутній педагогічній діяльності? Окреслену градацію обґрунтуйте.

Візуалізуйте й створіть нові асоціації з тем:

1. Я – фахівець майбутнього;
2. Готовність учителя до реалізації медіаосвіти.

Самостійна робота № 4

Тема. Формування медіакомпетентності в умовах сьогодення.

Мета: навчити майбутніх вчителів планувати свою професійну діяльність в умовах медіатизації освіти початкової школи; сприяти формуванню активної професійної позиції; розвивати критичне мислення; виховувати ціннісне відношення до сучасних медіазасобів.

Ключові слова: вчитель початкової школи, медіакомпетентність.

Рекомендована література до теми:

Бахмат Н. В. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 487 с.

Завдання для індивідуальної роботи

Уявіть себе в ролі вчителя. Як би Ви побудували медіаурок? Які медіазасоби застосовували? Чому?

Охарактеризуйте, чому Вам потрібен/не потрібен комп'ютер сьогодні? Чи уявляєте Ви життя без медіазасобів? Відповідь оформіть у вигляді твору.

Чи погоджуєтесь Ви з тим, що настане той час, коли учні на уроках не будуть писати, читати книжки, а всі засоби навчання замінять медіатехнології? Відповідь обґрунтуйте.

Медіазасоби з кожним днем урізноманітнюються, молодь не уявляє власного життя без комп'ютерів, телефонів, планшетів. Застарілі технології відходять на останній план, такі як плівковий фотоапарат, діапроектори (фільмоскоп), діафільми. Постає питання: чому зараз ми намагаємось відвідати театр, балет, кіно, забуваючи про сучасні медіазасоби? З чим це пов'язано?

Поясніть, чи можливо, що сучасні медіазасоби будуть актуальними в наступному столітті? Які наступні новинки медіа знаходяться в черзі до застосування.

Якими медіазасобами будуть користуватися Ваші діти, онуки? Чи ті ж самі медіа, якими ти користуєшся сьогодні, будуть у попиті прийдешніх поколінь?

Напишіть твір про особливості формування медіакомпетентності підростаючого покоління в наступному тисячолітті.

Лекція № 5

Тема. Безпека та культура в мережі Інтернет.

Мета: ознайомити студентів з особливостями роботи в мережі Інтернет; дати поняття про цифровий етикет; навчити майбутніх учителів перевіряти достовірність інформації в мережі Інтернет, ознайомити з принципами медіаграмотності.

План

1. Діти та Інтернет-залежність.
2. Безпечна робота в мережі Інтернет.
3. Культура поведінки в Інтернеті.
4. Медіаграмотність. Фейки.

Ключові слова: мережа Інтернет, безпечна робота, етикет електронного спілкування, Інтернет-залежність, фейки.

Рекомендована література до теми:

1. Панина Т., Вавилова Л. Інтерактивне обучение. *Образование и наука*. 2007. № 6 (48). С. 32–41.
2. Prometheus. Курс «Медіаграмотність: практичні навички». URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 26.03.2020).

Хід лекції

1. Діти та Інтернет-залежність

Інтернет-залежність – це явище, яке останніми роками набуло справді вражаючого розмаху. Особливо небезпечною вона є для дітей і підлітків, адже їм набагато складніше самотійно впоратися з потягом до онлайн-життя і вчасно зупинитися.

Інтернет сам по собі не є хорошим чи поганим – це просто частина світу, який нас оточує, – багато в чому корисна і потрібна. Будучи невичерпним джерелом інформації, Інтернет приваблює дітей можливістю дізнатися й побачити все що завгодно. Цікава до всього дитина прагне отримати якомога більше: спілкування, ігор, мультфільмів, розваг – і тому

багато часу проводить у віртуальному просторі, часто на противагу реальному життю. Соціалізацію і спілкування з однолітками замінює фактично одностороннім онлайн-спілкуванням. Активним іграм на свіжому повітрі все більше дітей протиставляють мережеві ігри, далеко не завжди нешкідливі. Іноді пошук нової інформації стає буквально нав'язливою ідеєю.

Не варто діагностувати інтернет-залежність у кожної дитини, яка отримала доступ до всесвітньої мережі. Те, що сучасні діти деякий час проводять онлайн і черпають інформацію з Інтернету, – це нормально. Все-таки ми живемо в еру цифрових технологій, і багато процесів дійсно простіше і зручніше здійснити віртуально.

Якщо поведінка дитини не змінилася, успішність у школі не погіршилася, настрої і самопочуття хороші – причин для тривоги, швидше за все, немає. Але варто занепокоїтися в таких випадках:

- Якщо дитина стала проводити за комп'ютером більше часу, ніж раніше (більше 6 годин на тиждень).
- Якщо віртуальне спілкування стало для неї важливішим, ніж реальне – вона пропускає школу, перестала виходити на прогулянки у двір тощо.
- Якщо спостерігаються порушення сну, апетиту, зміна звичного режиму.
- Якщо дитина стала схильною до частих перепадів настрою, неадекватно (агресивно) реагує на прохання вимкнути комп'ютер;
- Якщо за неможливості бути онлайн вона тривожна, пригнічена, постійно згадує про справи «в мережі».
- Якщо дитина неохоче розповідає або взагалі приховує, чим займається в мережі, що шукає, у що грає.

Для дітей найбільш характерні три форми інтернет-залежності:

- ігрова залежність – пристрасть до онлайн-ігор;

- залежність від соцмереж – пристрасть до віртуальних знайомств і спілкування онлайн, постійне спілкування на форумах, у чатах, у соціальних мережах на противагу живому спілкуванню;
- нав'язливий вебсерфінг – хаотичні переходи з сайту на сайт, без конкретної мети.

Як і будь-яку хворобу, інтернет-залежність простіше не допустити, ніж потім лікувати. Тому краще займатися профілактикою:

– не залишати без уваги перші етапи знайомства дитини з Інтернетом: поговорити, пояснити основні правила онлайн-життя, звернути увагу на можливість використання мережі для навчання та саморозвитку;

– встановити чіткі межі користування Інтернетом;

– не випустити з уваги активність дитини в соцмережах. Причому не обов'язково встановлювати стеження та тотальний контроль – досить «зафрендити», регулярно переглядати оновлення її сторінки, брати участь в обговореннях.

Окрім негативного впливу Інтернету на дітей, звісно, є багато переваг глобальної мережі. За допомогою Інтернету зараз з'явився доступ до великої кількості цікавої та корисної інформації. Є можливість навчатися дистанційно, спілкуватися з рідними, які живуть, наприклад, за океаном, читати та пізнавати світ й ознайомлюватися з історичними пам'ятками.

Отже, зовсім заборонити користуватися дітям Інтернетом зараз просто неможливо. Але контролювати та дозувати користування мережею батьки мають змогу.

2. Безпечна робота в мережі Інтернет

Наприкінці ХХ та початку ХХІ століття особливо важливого значення набуває інформація. Усе частіше нам потрібно володіти швидкими й точними даними про предмет діяльності. Причому своєчасність отримання потрібної інформації стає надзвичайно важливою. У цей час найбільш зручним способом одержання й передачі різноманітної інформації є використання всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет.

В Інтернеті є, звичайно ж, своя небезпека. Сьогодні немає засобів впізнання особи, з якою спілкуєшся, тому важко перевірити інформацію щодо співрозмовника. Є дуже багато випадків, коли себе видають за інших, приписуючи собі гарну зовнішність, риси характеру, захоплення тощо.

Існують випадки, коли школярі захоплюються мережею Інтернет. Також існують випадки, коли за допомогою спілкування просять надіслати фотокартки, а потім, використовуючи монтаж, створюють фотокартки й розміщують на сайтах для дорослих.

З поширенням використання Інтернету з'явилося таке явище, як spam. Це коли на поштову адресу приходять листи з рекламними пропозиціями. Іноді за день їх може надійти від одного до 50. Уберегтися від цього дуже важко. Також Інтернет використовується шахраями, які можуть вимагати гроші, наприклад, на організацію допомоги. Як правило, дається тільки рахунок для перерахування грошей, немає ані координат організації, ані інформації, якою діяльністю вони займаються, як довго існують тощо. Або надсилається інформація про виграш грошей або якоїсь речі. Для того, щоб отримати приз, треба зателефонувати за номером телефону, який є платним. А потім приходиться великий рахунок за телефон.

Проблемним питанням є питання безпеки даних. Комп'ютери, підключені до глобальної мережі, стають більш уразливими. І нема ніякої гарантії, що дані не використовують учні початкової школи.

Основні правила безпечної поведінки в Інтернеті

для молодших школярів:

Не бажано розміщувати персональну інформацію в Інтернеті.

Персональна інформація – це ваше повне ім'я, прізвище, номер мобільного телефону, адреса електронної пошти, домашня адреса, фото з вами, членами вашої родини, друзями.

Не відповідайте на спам (небажану електронну пошту).

Не відкривайте файли, які надіслали невідомі Вам люди. Ви не можете знати, що насправді міститься у цих файлах – там можуть бути віруси або фото, відео з «агресивним» змістом.

Пам'ятайте, що віртуальні знайомі можуть бути не тими, за кого себе видають.

Якщо хтось говорить Вам, надсилає, або Ви самі віднайшли в мережі щось, що бентежить Вас, не намагайтеся розібратися в цьому самотійно. Зверніться до викладачів – вони знають, що треба робити.

Не відкривайте листи електронної пошти, файли або вебсторінки, отримані від людей, яких Ви реально не знаєте або не довіряєте.

Нікому не давайте свій пароль, за винятком дорослих Вашої родини.

Ніколи не робіть того, що може коштувати грошей Вашій родині, окрім випадків, коли поруч з Вами батьки.

Пам'ятайте, що в Інтернеті Ви спілкуєтеся з людиною.

Відстоюйте свою точку зору, але не ображайте своїх співрозмовників.

Дотримуйтеся етики спілкування. Завжди будьте ввічливими в електронному листуванні, і Ваші кореспонденти будуть ввічливими з вами.

3. Культура поведінки в Інтернеті

Як правило, користувачі знаходять вебсторінки для спілкування, що відповідають їхнім інтересам, і таким чином приєднуються до групи однодумців, утворюючи віртуальні (тобто ті, що спілкуються в мережі) спільноти.

Отже, віртуальні спільноти – це об'єднання користувачів мережі в групи за спільними інтересами для спілкування з однодумцями, обміну думками, новинами, прийняття спільного рішення.

Більшість користувачів, які проводять в Інтернеті досить часу, сприймають електронну пошту як щось дуже природне. Вони вже не дивуються «чаклунству», яке переносить повідомлення за долі секунди на край світу.

Електронна пошта – це засіб, призначений для обміну інформацією між користувачами. Щоб користуватися нею, вам потрібно створити поштову скриньку з певною адресою, на яку будуть надходити листи.

Що ж таке етикет? Та чи існує він в Інтернеті?

Етикет – усталені норми й правила поведінки людей у суспільстві.

Етикет електронного спілкування – це неформальний кодекс поведінки, за яким регулюється спілкування між користувачами.

Як ввічливий співрозмовник, та людина, яка не хоче ділитися своєю інформацією зі сторонніми людьми, повинна дотримуватися *певних правил*.

1. Уважно стежте за тим, що стоїть в полі «кому», перш ніж відправити листа (інформація, яку ви вкладаєте в електронний лист, може потрапити не до того адресата).

2. Тема – це декілька слів, що коротко повідомляють, про що лист. Тему листа видно до відкриття листа, поряд з датою і відправником. Рекомендується завжди заповнювати це поле. Тема листа має бути за можливості змістовною й унікальною (листи без теми, або з рекламою – є спамом, та можуть містити віруси).

3. Розбивайте текст на логічні абзаци. Ставте пропуски після розділових знаків. Перевіряйте помилки. Не забувайте про підпис (це допоможе одержувачу якісніше обробити отриману інформацію та свідчитиме про вашу освіченість).

4. Не відкривайте листи від незнайомих та стороннього змісту.

5. Не відсилайте свої дані, копії документів, номери телефонів, відомості про родину та інше невідомим адресатам та не переходьте за незнайомими посиланнями.

6. Не відповідайте на листи з погрозами та провокаціями.

7. Листи, що викликали підозру, видаляйте до папки «Спам».

8. Важливу інформацію відправляйте в архівах з паролем, який буде відомий лише відправнику та одержувачу.

9. У будь-якому випадку повний розмір листа не повинен перевищувати 1МБ, і перш ніж надсилати такі великі повідомлення, потрібно заздалегідь погоджувати це з одержувачем.

10. Не відсилайте без попередження програми.

Це головні правила, які ви повинні запам'ятати та дотримуватись у спілкуванні через електронні листи.

Людина багато інформації під час спілкування передає мімікою та жестами. Листуючись в Інтернеті, ти зазвичай не бачиш співрозмовника, тому не можеш знати, які емоції він вкладає в те або інше повідомлення. Для передавання своїх емоцій у листах часто використовують спеціальні зображення – смайлики.

Пам'ятай про те, що не потрібно поширювати неперевірену інформацію.

Пам'ятай про авторське право. Не оголошуй інформацію, завантажену з Інтернету, своєю власною.

Складаючи електронні листи, не забувай:

– починати лист завжди потрібно з привітання або звернення до адресата, а завершувати підписом;

– потрібно вказати своє ім'я, якщо ти пишеш людині, з якою особисто не знайомий;

– у полі Тема завжди вказуй основну думку повідомлення. Часто користувач орієнтується саме на тему, коли переглядає пошту та обирає листи для отримання із сервера.

4. Медіаграмотність. Фейки.

Більшість користувачів не розуміють, як вміст, який вони читають, потрапляє туди, звідки вони його читають, але приймає його без зайвих питань. Навіть найочевидніші фейки можуть поширюватися мережею, якщо вони відповідають редакційній політиці сайтів, які їх передрукують. Clickbait сайти – вебсайти, дохід яких залежить від кількості переглядів розміщеної інформації.

Вісім ключових принципів медіаграмотності (Дж. Пандженте):

Будь-який медіапродукт – це сконструйована реальність; будь-яке медіаповідомлення транслює ідеологію та інформацію про визначені цінності; медіа конструюють реальність; медіа виконують соціальні та політичні функції; отримувачі медіа повідомлення інтерпретують його смисл; зміст повідомлення залежить від форми медіа; медіа мають комерційну підтримку; кожен медіаресурс має власну унікальну естетичну форму.

Ідеологічний аналіз медіаповідомлень:

До яких «очевидностей» апелює медіаповідомлення?

Зверніть увагу на використання слів та висловлювань, ґрунтоване на припущенні, що читач/глядач поділяє ті ж уявлення/цінності, що й автор.

Які панівні в суспільстві уявлення підтримує повідомлення?

Які цінності підкріплює повідомлення?

Які соціальні структури та практики підтримує повідомлення?

Яке уявлення про «норму» пропонує повідомлення?

Кому відведено привілейовану позицію в контенті медіаповідомлення?

Чиї інтереси підтримує повідомлення? Яким чином?

Тестові питання для розпізнання фейку:

Чи виходили новини на цю ж тему в інших медіа?

Які ці медіа – радіо, телебачення, газета?

Чи чули ви раніше про ці видання? Якщо ні, ВВС радить дослідити їх ретельніше. Важливо перевіряти адреси сайтів, адже вони можуть копіювати дизайн чи елементи адрес інших, авторитетних видань.

Як виглядають фото та відео в новині, чи є в них ознаки маніпуляцій чи редагування?

Чи історія в принципі правдоподібна?

Тестові питання для оцінки достовірності сайту:

Авторство сайту.

Контактні дані авторів.

Джерела інформації.

Чіткість та акуратність надання інформації.

Мета створення сайту.

Актуальність даних.

Індекс цитування сайту та його рейтинг.

Власник домену.

Перевірка фотографій:

Перевірка фотографії допомагає нам у встановленні фактів.

Дата опублікування автентичної фотографії допомагає нам у встановленні того, наскільки точно відображає вона ту подію, для ілюстрування якої була використана. Звертайте увагу на дати, людей, будинки чи інших об'єктів довкола, погоду та опис зображення.

Практична робота № 5

Тема. Особливості роботи в мережі Інтернет.

Мета: узагальнити знання студентів про Інтернет-культуру та безпечне користування мережею Інтернет; розвивати вміння студентів перевіряти достовірність інформації через спеціальні сайти; виховувати повагу до інших користувачів Інтернету.

Ключові слова: безпечна поведінка, цифровий етикет, фактчекінг

Рекомендована література до теми:

Prometheus. Курс «Медіаграмотність: практичні навички». URL:
<https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 26.03.2020)

Завдання для практичної роботи

1. Опишіть основні правила безпечної поведінки в Інтернеті для підлітків.
2. За якими ознаками можна розпізнати Інтернет-шахрая?
3. Розробіть тест «Безпека учнів у мережі Інтернет».

4. Складіть електронний лист-пам'ятку своєму колезі по групі щодо культури поведінки в Інтернеті.

Питання для обговорення

Чи потрібна українцям медіаграмотність?

Робота з сервісами для фактчекінгу

Проаналізуйте будь-яку статтю, новину, використовуючи один із сайтів:

wolfram alpha

stopfake

<http://verify.org.ua>

factcheck.org

storyful.com

<https://www.statista.com/>

<http://www.ukrstat.gov.ua/>

<http://data.un.org/>

Лекція № 6

Тема. Текстова інформація. Робота з програмою Microsoft Word: створення, редагування, аналіз текстових документів.

Мета: навчити студентів створювати текстовий документ; редагувати текст у програмі Microsoft Word; дати визначення поняттю «абзац» та вміти розбивати текст на абзаци.

План

1. Створення документа в програмі.
2. Форматування тексту.
3. Поняття абзацу.

Ключові слова: програма Microsoft Word, текстовий документ, створення документа, форматування, абзац.

Рекомендована література до теми:

Литвин І. ., Конончук О. М., Дещинський Ю. Л. Інформатика: теоретичні основи і практикум. Підручник. 2-ге вид., стереотип. Львів : «Новий світ – 2000», 2007. 304 с.

Хід лекції

1. Створення документа в програмі

Для створення нового документа необхідно виконати Файл → Створити → обрати необхідний шаблон → Створити.

Найпростіший спосіб створення нового документа полягає у використанні шаблонів. Шаблони являють собою стандартні заготовки документів певного типу і використовуються для полегшення підготовки документів. Шаблони дозволяють складати й зберігати універсальні бланки документів різного типу: листів, службових записок, доручень, платіжних доручень. Складовою частиною шаблонів є стилі, що визначають зовнішній вигляд символів і абзаців. Починаючи складати певний документ, ви спочатку викликаєте шаблон цього типу документів, а вже потім заповнюєте його. Складання документа при цьому зводиться до заповнення його певних полів текстом. Одноразово зроблений на основі стандартів шаблон може надалі багато разів використовуватися для створення документів певного виду.

Microsoft Word зберігає у шаблонах не тільки інформацію, потрібну для створення нового документа, але також і деякі елементи середовища: склад стрічки, набір макросів, коефіцієнт масштабування при відображенні документа тощо.

2. Форматування тексту

Операції форматування включають у себе розбивку тексту на рядки (у межах абзацу) та сторінки, вибір розташування абзаців, відступів між абзацами, обтікання окремих абзаців, а також видів і написання шрифтів. Розбивку на рядки й сторінки Microsoft Word виконує автоматично. Отже, після введення з клавіатури вихідних установок (команд) форматування,

обумовлених конкретним видом документа, текстовий процесор автоматично переформатовує документ.

Суть форматування полягає у здатності текстового процесора змінювати оформлення документа на сторінці, а саме:

- змінювати межі робочого поля, визначаючи поля зверху, знизу, зліва, справа;
- встановлювати міжрядковий інтервал (розрідженість рядків на сторінці) та інтервал у слові;
- вирівнювати текст – центрувати, притискати до лівої або правої межі;
- рівномірно розподіляти слова у рядку;
- використовувати різні шрифти і под.

При редагуванні документа змінюється його зміст, а при форматуванні – його зовнішній вигляд. У текстових редакторах розрізняють форматування символів і форматування абзаців.

При форматуванні символів, як правило, задаються параметри шрифту гарнітура, розмір, написання, тип підкреслення та інше.

Гарнітура шрифту – це термін, яким визначається загальна форма символів. Наприклад, гарнітура Roman є загальною назвою для цілого сімейства класичних шрифтів і відрізняється зарубками на кінцях букв і комбінацій товстих і тонких ліній у накресленні символу. Ця гарнітура легко читається, тому розроблювачі шрифтів створили на її базі безліч шрифтів подібного вигляду, наприклад шрифт Times New Roman.

Для будь-якого фрагмента документа (слова, рядка, абзацу, речення або всього документа) можна задати шрифт. Поняття шрифту містить у собі сукупність таких параметрів:

тип шрифту (або гарнітура). Це може бути Times New Roman, Arial і под.

розмір шрифту. Задається в пунктах. Наприклад: 14 пт, 16 пт і под. ,
написання (звичайний, напівжирний, курсив, напівжирний курсив);
тип підкреслення (одинарне, подвійне, хвилясте і под.);

колір шрифту;

ефекти (верхній і нижній індекс, закреслювання, тінь і под.).

Якщо потрібно збільшити (зменшити) розмір шрифту, то розкрийте список розмірів та оберіть потрібне значення або введіть його самостійно. Щоб змінити тип шрифту, розкрийте список шрифтів та оберіть необхідний. Робити виділений фрагмент тексту напівжирним, курсивом або підкресленим (у будь-яких поєднаннях) можна натисканням відповідних кнопок на панелі інструментів. З їх допомогою відповідні ефекти можна скасувати.

3. Поняття абзацу

Абзац – фрагмент тексту, процес введення якого закінчився натисканням на клавішу введення «Enter». Мінімальний набір типових операцій включає операції, що здійснюються над документом в цілому, над абзацами документа та над його фрагментами. До операцій, що здійснюються з документом, належать:

- створення нового документа;
  - присвоєння документу унікального імені й набирання усього тексту документа на клавіатурі;
  - завантаження попередньо створеного документа в оперативну пам'ять;
  - зберігання документа – копіювання документа з оперативної пам'яті в зовнішню;
  - видалення документа – видалення створеного або завантаженого документа з екрана;
  - друк документа – створення твердої (паперової) копії документа.
- Операції, що здійснюються над абзацами, включають встановлення:
- відступів праворуч, ліворуч відносно розмірів полів сторінки;
  - абзацного відступу;
  - вирівнювання;
  - міжрядкового інтервалу.

Перші два параметри абзацу встановлюють за допомогою маркерів, що знаходяться на спеціальній лінійці, яку можна активізувати за командами Вид → Показати → Лінійка. Користуватися маркерами лінійки потрібно так: установити покажчик миші на одному з маркерів і, натиснувши на її клавішу, «тягнути» його по лінійці до потрібного розміру.

Маркери виконують такі функції: верхній лівий змінює положення відступу першого рядка (або абзацного відступу); нижній – положення першого рядка та лівого відступу абзацу разом; правий – положення правого відступу абзацу.

Вирівнювання:

- по лівому краю;
- по центру;
- по правому краю;
- по ширині.

Операції, здійснювані над фрагментами тексту.

Ці операції включають виділення фрагмента тексту, його переміщення, копіювання або видалення. Крім того, виділений фрагмент тексту можна надрукувати, зробити пошук і заміну символів, застосувати шрифтове виділення.

Форматування символів. Найменшим елементом документа є символ. При форматуванні символів їхні параметри стосуються всіх символів виділеної частини документа або тих символів, які будуть уведені після задання параметрів.

Копіювання, вилучення, вставлення блоків тексту. Блок тексту в документі спочатку виділяють. Для його копіювання, вилучення, вставлення використовують такі кнопки, які знаходяться у групі «Буфер обміну» на вкладці Головна:

вилучення (вирізання) блоку виділеного тексту, при цьому з документа він переноситься до буферу обміну, звідки може бути вставлений в інше місце документа безліч разів;

– копіювання блоку виділеного тексту, при цьому він залишається й у файлі на своєму місці, і переноситься до буферу обміну;

– вставлення блоку виділеного тексту. Необхідно курсор встановити на місце, де має бути вставлений текст, що вже знаходиться у буфері (після вирізання або копіювання).

Практична робота № 6

Тема. Робота з текстовим редактором.

Мета: навчити студентів набирати, редагувати, відправляти текстовий документ електронною поштою; ознайомити з основними прийомами роботи у програмі Microsoft Word; розвивати навички роботи з комп'ютерним забезпечення; виховувати уважність.

Ключові слова: текстовий редактор, Microsoft Word.

Рекомендована література до теми:

Литвин І. І., Конончук О. М., Дещинський Ю. Л. Інформатика: теоретичні основи і практикум. Підручник. 2-ге вид., стереотип. Львів : «Новий світ – 2000», 2007. 304 с.

Завдання для практичної роботи

1. Напишіть твір до теми (мінімум 3 абзаци) «Роль медіазасоби в освітньому процесі початкової школи» за означеними вказівками – назва тез посередині рядка (прописними літерами, шрифт Times New Roman № 14, жирний). Нижче, через один інтервал, по центру – прізвище, ім'я по-батькові автора, науковий ступінь, вчене звання (у разі наявності) посада, кафедра, повна назва установи, де навчається або працює автор, місто, країна; шрифт Times New Roman № 14. Через один інтервал текст тез, який повинен відповідати таким вимогам: формат А-4, поля: верхнє, нижнє, лівє, правє – 2 см, шрифт Times New Roman № 14, міжрядковий інтервал 1,5. Вирівнювання по ширині. Зберегти на робочому столі під назвою «Твір_Прізвище»

2. У першому абзаци змінити шрифт на Algerian, колір червоний, розмір № 12. Текст «Всі прописні літери», міжрядковий інтервал 1, вирівнювання по лівому краю, текст жирний. Зберегти файл під назвою «Відредаговано_1».

3. У другому абзаці змінити шрифт на Copperplate Gothic Light, колір рожевий, розмір № 24. Текст «Змінити регістр», міжрядковий інтервал 3, вирівнювання по правому краю, текст курсив. Зберегти файл під назвою «Відредаговано_2».

4. В третьому абзаці змінити шрифт на Bookman Old Style, колір синій, розмір № 17. Текст «Як в реченнях», міжрядковий інтервал 2, вирівнювання по центру, текст підкреслений. Зберегти файл під назвою «Відредаговано_3».

5. Відправити всі створені документи однокласнику на електронну адресу.

Самостійна робота № 5

Тема. Форматування. Параметри форматування тексту, символів, абзацу, таблиць, графічних зображень.

Мета: навчити майбутніх вчителів планувати свою професійну діяльність в умовах медіатизації освіти початкової школи; сприяти формуванню активної професійної позиції; розвивати критичне мислення; виховувати ціннісне ставлення до сучасних медіазасобів.

Ключові слова: форматування, текст, символ, таблиці, абзац, графічні зображення.

Рекомендована література до теми:

Литвин І. І., Конончук О. М., Дещинський Ю. Л. Інформатика: теоретичні основи і практикум. Підручник. 2-ге вид., стереотип. Львів : «Новий світ – 2000», 2007. 304 с.

Питання для самостійного опрацювання

1. Що таке форматування тексту?
2. Які є способи форматування тексту?
3. Які параметри задає форматування символів?
4. Які параметри задає форматування абзаців?
5. Як здійснюється форматування таблиць у текстових документах?
6. Як здійснюється налаштування графічних зображень у текстових документах?
7. Установіть відповідність

Форматування символів		Вирівнювання Міжрядковий інтервал Відступ Встановлення меж та заливки
Форматування абзаців		Нумерація Колонтитули Установлення меж Використання списків
Форматування сторінок		Шрифт Начертання Розмір Гарнітура

Лекція № 7

Тема. Використання відео- та аудіоматеріалів у процесі навчання молодших школярів.

Мета: ознайомити студентів з особливостями використання аудіовізуальних матеріалів на уроці у початковій школі; формувати критичне мислення, розвивати логіку, пам'ять.

План

1. Особливості використання відеоматеріалів на уроці в початковій школі.
2. Аудіовізуальні засоби наочності.

Ключові слова: аудіовізуальні засоби навчання, джерела інформації

Рекомендована література до теми:

Білоусова Л. І., Олефіренко Н. В. Електронні дидактичні ресурси у сучасній системі засобів навчання. *Гуманітарні науки. Науково-практичний журнал*. Київ : Видавництво «Педагогічна преса». 2012. № 1(23). с. 100 – 106.

Хід лекції

1. Особливості використання відеоматеріалів на уроці в початковій школі

Інформаційна насиченість відеоматеріалів полягає у тому, що за допомогою демонстрації за стислий проміжок часу можна передавати такий обсяг інформації, який нереально уявити при словесному викладенні з використанням інших засобів навчання.

Емоційний вплив представляється у різноманітних можливостях фільму, що дозволяють впливати не тільки на свідомість, але й на почуття глядача, залучають їх до дії, що відбувається на екрані.

Темп представлення інформації з екрану задається його творцями, і глядач може тільки пристосуватися до нього, або весь фільм треба розбити на фрагменти та показати їх з певними паузами.

Цілісність і закінченість відео полягає у тому, що воно підготовлено для використання як основного джерела інформації і тому містить логічно цілісну інформацію з певною методикою її подання.

Дидактичні функції навчального фільму на уроці у початковій школі: джерело нових знань, засіб ілюстрації навчального матеріалу, узагальнення та систематизація знань, зорова або зорово-слухова опора для подальшої самостійної роботи учнів, допоміжний засіб при контролі знань. Це не означає, що структура і зміст фільму суворо зумовлюють його дидактичні функції на уроці. Часто один і той самий фільм у різних ситуаціях можна застосовувати для вирішення різноманітних дидактичних завдань.

При відборі матеріалу фільму доцільно відзначити те, що можна буде використовувати на наступних заняттях. Відбираючи фільм, треба звернути

увагу не тільки на його освітню, а й на виховну цінність. Важливим моментом при підготовці до використання відео є встановлення його зв'язку з підручником та іншими джерелами, що визначить характер домашнього завдання та іншої самостійної роботи як на уроці, так і поза ним.

Незалежно від дидактичної мети використання фільму на уроці, перед його демонстрацією вчитель має сказати вступне слово, в якому прагне пробудити інтерес до фільму, встановити зв'язок між матеріалом фільму та досліджуваною темою, звернути увагу на певні моменти фільму, не розкриваючи його змісту; пояснити найбільш важкі або неповно розкриті у фільмі місця. Під час демонстрації необхідно утримуватися від його коментаря; він доцільний тільки у випадку використання фільму без дикторського тексту. Але й у цьому випадку коментар повинен бути гранично лаконічним, чітким, щоб не відволікати учнів від фільму, не заважати сприйняттю екранного зображення.

Якщо фільм використовується як джерело знань і містить нові для учнів відомості, то для його якісного запам'ятовування необхідно відтворити ті вивчені раніше поняття і закономірності, що слугують теоретичною базою для сприйняття екранного матеріалу. Далі вчитель мобілізує учнів на активну цілеспрямовану роботу в процесі перегляду фільму.

Ефективною формою мобілізації уваги учнів, підвищення їх відповідальності при перегляді фільму, активізації сприйняття є завдання, які перед його демонстрацією формулює вчитель. Важливо врахувати ще й те, що одного тільки перегляду фільму для засвоєння учнями закладеної в ньому інформації недостатньо. Якість засвоєння учнями екранного матеріалу визначається також правильною роботою після перегляду фільму.

Після перегляду фільму слід з'ясувати в учнів, що їм було незрозуміло, зв'язати новий екранний матеріал з раніше вивченим, привести його в певну систему, зробити висновки, узагальнення, направити думки школярів

на підтвердження теоретичних положень уроку, засвоєння формулювань, правил, закономірностей.

2. Аудіовізуальні засоби наочності

Аудіовізуальні засоби – кінофільми, кінофрагменти, записи на радіо- та телепередачі тощо. Аудіовізуальні засоби, кіно, радіо і телебачення дозволяють знайомити учнів з сучасними досягненнями науки, техніки, виробництва та культури, з явищами, недоступними безпосередньому спостереженню, переноситися в найвіддаленіші часи й місця земної кулі, до космосу, проникати у надра речовини (мультизйомки), внутрішні рухи в світі хвиль, елементарних часток, атомів, молекул, клітин живої речовини; наочно пред'являти та теоретично роз'яснювати явища природи й суспільного життя.

Аудіоматеріали дозволяють:

- 1) заповнювати відсутність природного іншомовного середовища на всіх етапах навчання;
- 2) повніше реалізувати важливий дидактичний принцип наочності;
- 3) здійснювати навчання з урахуванням індивідуальних типологічних особливостей кожного учня;
- 4) створювати кращі умови для програмування й контролю;
- 5) забезпечувати прискорене формування та розвиток навичок слухового самоконтролю;
- 6) максимально використовувати аналітичні та імітаційні здібності учнів, повніше мобілізувати їх внутрішні ресурси;
- 7) більш-менш точно визначати якісні показники іншомовної мови учнів у магнітному записі;
- 8) виконувати різноманітні активні види вправ з усіма учнями одночасно, включаючи говоріння.

Раціональне використання технічних засобів надає вчителю можливість навантажити мовні та слухові канали учнів до будь-яких розумних меж та спрямувати їх мовну діяльність у необхідному напрямку.

Необхідність широкого впровадження технічних засобів у навчання зумовлена тим, що їх застосування розкриває величезні можливості для реалізації одного з найважливіших дидактичних принципів – принципу наочності.

Практична робота № 7

Тема. Робота з програмою Photodex ProShow Producer. Створення відеоролика

Мета: навчити працювати в програмі Photodex ProShow Producer, створювати відеоролики з музичним супроводом; розвивати навички грамотного використання програми Photodex ProShow Producer у майбутній професійній діяльності; розвивати уважність, логіку, мислення.

Ключові слова: Photodex ProShow Producer, відеоредактор, слайд-шоу.

Завдання для практичної роботи

1. Створити слайд-шоу з теми «Моя майбутня професійна діяльність» у програмі Photodex ProShow Producer.
2. Застосувати різні види переходів, ефектів у програмі Photodex ProShow Producer.
3. Додати титри на початок слайд-шоу з назвою роботи та ПІБ.
4. Накласти аудіо на фотоматеріали.
5. Експортувати в MP4.

Самостійна робота № 6

Тема. Додаткові можливості програми Photodex ProShow Producer.

Мета: визначити додаткові можливості програми Photodex ProShow Producer; навчити студентів створювати відеопродукти, конвертувати їх; розвивати навички роботи з програмою.

Ключові слова: відеоматеріали, аудіоматеріали.

Завдання для самостійної роботи

1. Створити презентацію «Я – майбутній вчитель XXI століття» за допомогою майстра.
2. Переробити виділені слайди за допомогою майстра.
3. Створити меню за допомогою програми.
4. Накласти водяні знаки на презентацію.
5. Експортувати в MP4.

Лекція № 8

Тема. Способи візуалізації різних видів інформації, засоби її репрезентації.

Мета: ознайомити студентів зі способами та засобами візуалізації інформації; ознайомити з комп'ютерними програмами, які дозволяють візуалізувати інформацію; розвивати пам'ять, критичне мислення; виховувати прагнення до реалізації професійної діяльності засобами медіа.

План

1. Способи візуалізації інформації.
2. Засоби передачі навчальної інформації.
3. Створення вебресурсів.

Ключові слова: PowerPoint, Microsoft Publisher, інтерактивна дошка.

Рекомендована література до теми:

1. Вакалюк Т. А. Хмарні технології в освіті: навч.-метод. Посіб. для студентів фізико-математичного факультету. Житомир : вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.

2. Prometheus. Курс «Цифрові комунікації в глобальному просторі».

URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення 26.03.2020)

Хід лекції

1. Способи візуалізації інформації

Презентація – це набір слайдів, у яких текст поєднується з графічними об'єктами, малюнками, звуком, відео та мультиплікаційними ефектами.

Засобами PowerPoint слайди можна подавати як у чорно-білому форматі, так і у вигляді кольорових зображень. Для цього використовують шаблони оформлення, створені професійними дизайнерами. Шаблони можна створювати і за власною ініціативою.

Слайди PowerPoint можуть містити такі елементи: текст (написи, колонтитули, об'єкти WordArt, символи, вбудовані об'єкти, дату, час, нумерацію); таблиці; зображення (малюнки, графіку, фотоальбоми, фігури, SmartArt фігури, діаграми); медіакліпи (фільми та звуковий супровід); гіперпосилання на інші слайди та документи (презентації, таблиці, діаграми тощо, які знаходяться на даному комп'ютері або в Інтернеті). Окремі об'єкти слайдів можуть мати ефекти анімації. Готуючи презентацію, можна використовувати фрагменти документів Word, електронних таблиць і діаграм Excel та ін. Створені у PowerPoint слайди можна відразу переглянути і, при потребі, змінити.

Презентації, створені в PowerPoint, можна продемонструвати: на моніторі для невеликого кола осіб (у тому числі в Інтернеті); на екрані за допомогою мультимедійного проектора; як матеріали на папері.

Microsoft Publisher – це програма, за допомогою якої можна створювати, оформлювати та публікувати документи різного типу. У ній можна готувати інформаційний бюлетень та буклет до друку, форми для розсилання електронною поштою та публікації в Інтернеті. У програмі містяться шаблони та макети публікацій. Шаблони поділено за категоріями: бюлетені, буклети, оголошення, листівки, вебсайти, електронна пошта тощо для того, щоб полегшити користувачеві пошук потрібного шаблону. Для кожного шаблону створено набір макетів.

Програма має робоче поле, де відкривається новий файл з публікацією. До робочого поля користувач може вставляти різні об'єкти: текст, зображення, форми тощо, а потім редагувати та змінювати значення параметрів їх форматування. Нову публікацію можна створити як на базі обраного шаблону та макета для нього, так і на основі порожньої.

Інтелект-карти – це універсальний спосіб організації інформації, адаптований для максимально продуктивного сприйняття мозком. Технологія вчить мислити у новій площині, залучаючи до активної роботи обидві півкулі мозку. Думки та висновки викладаються у зручному форматі, з довільним додаванням малюнків та інших допоміжних елементів. Найпопулярніша схема містить декілька складових: ключові слова з теми, графічні зображення, стрілки, що поєднують між собою різні блоки. Все це покликано формувати інтуїтивне сприйняття інформації.

2. Засоби передачі навчальної інформації

До медіазасобів належать комп'ютери, ноутбуки, планшети, телефони тощо. Найпопулярнішим гаджетом на сьогоднішній день, яким володіє майже 93% молоді, є смартфон – окрема категорія телефонів, який, на відміну від простих телефонів, має більше оперативної пам'яті та власний потужний, як для кишенькових пристроїв, процесор і завдяки таким технічним характеристикам підтримують значну кількість програм (мобільних додатків), що, у свою чергу, забезпечує ефективність та результативність освітнього процесу.

Комп'ютер як засіб передачі й сприймання інформації використовується для пізнання різних процесів та моделювання явищ, що відбуваються в природі та практичній діяльності людини. Наприклад, моделювання фізичних процесів і явищ, які практично неможливо показати в дослідницькій лабораторії, можуть бути продемонстровані за допомогою спеціалізованих програм Maple, GRAN, Mathlab.

Інтерактивна дошка – це сенсорний екран, приєднаний до комп'ютера, зображення з якого передає на дошку проектор. Досить тільки доторкнутися до поверхні дошки, щоб почати роботу на комп'ютері.

Спеціальне програмне забезпечення для інтерактивних дошок дозволяє працювати з текстами та об'єктами, аудіо- та відеоматеріалами, Інтернет-ресурсами, робити записи від руки прямо поверх відкритих документів та зберігати інформацію. Дошка надає унікальні можливості для роботи й творчості та є приголомшливо легкою в управлінні.

Інтерактивний екран ввібрав у себе всі функції комп'ютера, будучи практичною його модифікацією, продовженням. Він має потужну пам'ять та гнучкий зворотній зв'язок. Здобувачі освіти можуть вдаватися й до тактильної комунікації, а можуть використовувати й дистанційне керування – залежно від цілей і задач, що розв'язуються у межах освітнього процесу.

Інтерактивна дошка стала особливим засобом передачі інформації, через що вчитель може реалізувати дуже багато освітніх можливостей, будувати з її допомогою урок, обравши необхідну тактику. Крім того, важливим є те, щоб зберігався рівень креативності. Варто, щоб учень активно брав участь у роботі – всім цим вимогам відповідає інтерактивна дошка. Вчитель, керуючи дошкою, може втілювати навчальний матеріал як деякі (заздалегідь підготовлені) ідеї, які учні у процесі зворотного зв'язку можуть модифікувати й виконувати у властивій їй формі. Освітній процес завдяки інтерактивній дошці стає більш гнучким.

3. Створення вебресурсів

Створення вебресурсів або веброзробка – це процес створення інформаційного продукту в Інтернеті. Створення вебресурсів складається з кількох етапів:

- Планування створення ресурсу, його проектування, написання технічного завдання.
- Розробка концепції та дизайну сайту.

- Макетування та верстка сторінок сайту.
- Розробка функціональних елементів та управління контентом.
- Оптимізація та розміщення ресурсу.
- Тестування.
- Розміщення проекту в інтернеті й подальше обслуговування.

Відштовхуємось від того, що ви вже визначились із видом вашого ресурсу, розробили технічне завдання, працюєте над дизайном, функціональними складниками, макетуванням та версткою. Для подальшого розміщення створеної сторінки в інтернеті необхідно обрати хостинг та доменне ім'я.

Хостинг – це послуга, що надає місце для розміщення вебконтенту в інтернеті. Це розміщення файлів сайту (тобто усіх його сторінок) на сервері – комп'ютері з великим обсягом пам'яті, який може працювати без втручання людини. Зазвичай хостинг надається разом з іншими послугами, наприклад: реєстрація доменного імені, створення сайту, підтримка готового ресурсу тощо.

Домен – символічне ім'я, призначене для ідентифікації вебресурсів в інтернеті. Всі доменні імена є ієрархічними. Домени першого рівня також називають зонами (географічні зони). Так, всі домени у географічній зоні «ua» належать до України, всі домени «de» належать до Німеччини. Домени першого рівня бувають і не територіальними, наприклад: «com», «net», «org» тощо. Доменне ім'я часто надає хостинг-компанія і зазвичай надає його безкоштовно за умови купівлі хостингу.

Отже, хостинг – це місце, де зберігається ваш сайт, а доменне ім'я – це його назва в Інтернеті.

CMS (Content Management System) – це програмне забезпечення для керування та організації вебресурсів. Це програма, яку ви завантажуєте на свій комп'ютер (часто існує можливість користуватися CMS у режимі онлайн) та за допомогою наявних у ній інструментів створюєте необхідний

вебресурс. CMS дозволяє створювати та редагувати вміст сторінок сайту, а також відображувати його.

Блог – це динамічне (тобто таке, що постійно оновлюється у режимі реального часу) електронне видання, що містить статті на різні тематики, які додаються періодично у хронологічному порядку.

Як створити власний сайт?

План створення сайту дуже схожий на план створення блогу.

Припустимо, що тематика та назва сайту вже вигадані, опишемо основні кроки його створення:

1. Оберіть CMS.
2. Оберіть хостинг-компанію.
3. Прикріпіть до хостингу доменне ім'я.
4. Побудуйте структуру сайту та заповніть його контентом.

CMS робить створення сайту надзвичайно швидким та легким процесом. Для створення унікального сайту з усім тим, що CMS не дозволить реалізувати, існують мови вебпрограмування: HTML, CSS, JS тощо. З мовами вебпрограмування можна створити абсолютно все, що ви забажаєте: креативний дизайн, складну взаємодію з клієнтами тощо, адже все це продукуєте ви самі на основі вашої фантазії та бажань, а не на основі запропонованих інструментів, як у CMS.

HTML (HyperText Markup Language) – це стандартна мова розмітки вебсторінок в Інтернеті. Більшість вебсторінок створюються саме за допомогою HTML. Браузер оброблює документ html та відтворює його на екрані у звичному для користувача вигляді інтернет-сторінки.

Мова HTML має свою структуру: вона будується на тегах – символи $\langle \rangle$ та певне слово між ними. Кожен тег має «відкриватися» та «закриватися». Наприклад, `<title>` – відкритий тег, а `</title>` – закритий тег. Будь-який документ html має: оголошення типу документу, шапку, тіло. Кожен тег має семантичне значення, наприклад, тег `<title></title>` означає, що це – заголовок, а тег `<head></head>` означає, що це голова документу html. Весь

вміст вебресурсу (заголовки, основний контент, текст меню тощо) розміщується між тегами. Наприклад, щоби створити заголовок сторінки сайту, необхідно написати: `<h1> Привіт усім! </h1>`, де тег `<h1>` – заголовок першого рівня (також існують заголовки, відповідно, 2-го, 3-го рівнів). Список усіх наявних тегів можна знайти на будь-якому сайті вивчення мови HTML, проте на початковому етапі знати всі теги не обов'язково. Для створення html-сторінки використовують зазвичай різноманітні текстові редактори. Ви можете відкрити будь-який текстовий редактор (наприклад, Блокнот), а можете скористатися професійними редакторами, наприклад, Sublime Text 3.

Cascading Style Sheet – спеціальна мова, яка використовується для візуальної презентації вебсторінок, тобто створення їх дизайну. Мова CSS створена для того, аби відокремити логічну структуру вебсторінки (написаної мовою html) від опису її зовнішнього вигляду.

Перелік усіх стилів, так само як і тегів html, можна легко знайти в інтернеті на сайті з вивчення цих мов.

Розглянемо основні з них:

- «font-size» – розмір шрифту; вказується у відсотках, пікселях, пунктах тощо.

- «color» – колір шрифту; використовуються назви кольорів англійською мовою або скорочені форми шістнадцяткового запису необхідного кольору (кольори записуються у вигляді символу # та певних цифр і латинських літер після нього; записуючи колір у такому вигляді, ви маєте набагато ширші можливості використання відтінків; перелік усіх шістнадцяткових записів кольорів можна знайти в інтернеті).

- «text-align» – розміщення тексту на сторінці (центр, зліва, справа).

- «background» – колір фону (спосіб використання повторює «color»).

- «font-weight» – товщина шрифту.

При створенні сайту краще зберігати всі документи в одній теці.

Практична робота № 8

Тема. Робота з програмою Microsoft PowerPoint.

Мета: навчити студентів створювати власний вебблог; ознайомити майбутніх фахівців з можливостями репрезентування матеріалу в програмі PowerPoint; удосконалювати навички роботи в програмі: вставки та редагування малюнків, діаграм, таблиць, форматування слайдів та створення анімації.

Ключові слова: мультимедіапрезентація, слайди, вебблог.

Рекомендована література до теми:

1. Безека С. В. PowerPoint 2007. Как создать красочную и информативную презентацию. Санкт-Петербург, 2008. 192 с.
2. Беляева Л. А. Презентация PowerPoint и ее возможности при обучении иностранным языкам. Иностранные языки в школе. 2008. № 4. С. 36–41.
3. Prometheus. Курс «Цифрові комунікації в глобальному просторі». URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення 20.03.2020).

Завдання для практичної роботи

1. Створіть власний блог, використовуючи хмарний пакет від Google. Тема блогу має бути пов'язана з професійною діяльністю.
2. Створіть мультимедійну презентацію (15 слайдів) до теми «Сучасні медіазасоби навчання молодших школярів» (презентація має містити анімацію, текстову інформацію, графіки, таблиці, зображення) та розмістіть її на блозі, відкривши доступ всім користувачам Інтернету.

Самостійна робота № 7

Тема. Знайомство з програмою Publisher. Особливості використання інтерактивної дошки в освітньому процесі початкової школи.

Мета: навчити студентів створювати вебсайт; ознайомити майбутніх вчителів з дидактичними можливостями програми Publisher; навчити

студентів використовувати потенціал інтерактивних дошок; розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу.

Ключові слова: Publisher, інтерактивна дошка.

Завдання для самостійної роботи:

1. Створіть власний вебсайт.
2. Розмістіть інформаційний буклет з теми «Я – медіакомпетентний фахівець майбутнього» за допомогою програми Publisher на сайті.
3. Підготувати інформаційне повідомлення «Інтерактивна Smart-дошка як засіб підвищення пізнавальної активності й ефективності навчання молодших школярів».

Лекція № 9

Тема. Інтернет-ресурси: способи пошуку, обробки та передачі інформації. Медіатекст.

Мета: ознайомити студентів з поняттям «Інтернет», сформуванню уявлення про роль всесвітньої мережі в житті молоді; визначити роль Інтернет-технологій у системі навчання.

План

1. Інтернет в житті людини.
2. Інтернет-технології у системі навчання.
3. Достовірність інформації в мережі Інтернет.
4. Підготовка текстів для веб.
5. Пошукові системи.

Ключові слова: мережа Інтернет, освітній процес.

Рекомендована література до теми:

1. Редько М. М. Інформатика та комп'ютерна техніка: навч.-метод. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2007. 568 с.
2. Prometheus. Курс «Цифрові комунікації в глобальному просторі».
URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 19.06.2020).

Хід лекції

1. Інтернет в житті людини

Інтернет – всесвітня система сполучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів. Інтернет також називають мережею мереж. Інтернет складається з мільйонів локальних та глобальних приватних, публічних, академічних, ділових та урядових мереж, пов'язаних між собою з використанням різноманітних дротових, оптичних і бездротових технологій. Інтернет становить фізичну основу для розміщення величезної кількості інформаційних ресурсів та послуг, таких як взаємопов'язані гіпертекстові документи Всесвітньої павутини.

Можна перерахувати чимало плюсів Інтернету:

Інтернет є відмінним сховищем інформації. Кожна людина може звернутися до його ресурсів і відшукати відповідь на своє питання. Енциклопедії та довідники залишилися в далекому минулому. Тепер з кожного питання можна знайти відповідь у мережі.

Практично безмежні можливості для спілкування. Людина може спілкуватися в соцмережах, месенджерах, знайти друзів за інтересами. Інтернет у житті підлітка став найважливішим способом поділитися своїм внутрішнім світом з іншими.

У мережі можна проконсультуватися з фахівцем, висловити свою думку, поспілкуватися.

Можна насолоджуватися прослуховуванням музики, переглядом картинок, іграми.

У 2011 році ООН визнала право на доступ до інтернету одним з невід'ємних прав людини. За даними сайту <http://www.internetworldstats.com/>, на середину 2016 року охоплення жителів Землі вебom досягло в середньому 50,1%. При цьому в країнах Африки поширеність Глобальної павутини складає 28,7%, а в Північній Америці – 89%. За даними цього ж сайту, на листопад 2015 року в Україні проникнення

інтернету склало 43,4%. У нашій країні мешкає 3,2% європейських вебкористувачів.

Web 1.0

Перші сайти глобальної павутини, які відносять до епохи Web 1.0, суттєво відрізнялися від сучасних. Як правило, вони були наповнені статичною інформацією, організованою за принципом: «автор пише – читач читає». Читач не мав можливості миттєво залишити свої враження про прочитане, додати коментар. Для цього він мав писати авторові, який спеціально для такої комунікації залишав свою електронну пошту або інтернет-месенджер. Але ця інформація доволі часто була унікальною та якісною.

Web 2.0

Проте поступово, з початку 2000-х років, стали з'являтися сайти, створені за новими принципами організації, реалізації й підтримки, – сайти епохи Web 2.0. Цей термін запропонував ІТ-фахівець Тім О'Райлі. Він стверджував, що ресурси Web 2.0 стають тим кращими, чим більше людей ними користуються. Для таких сайтів характерним є залучення користувачів до наповнення ресурсів та перевірки інформації на них. Web 2.0 – це проекти і сервіси, які активно розвивають й покращують самі користувачі: блоги, wiki-ресурси, соціальні мережі тощо.

Ознаки ресурсів Web 2.0:

- широке використання графічних та відеоданих;
- використання автоматизованих засобів створення сторінки – різноманітних агрегаторів, які збирають в одному місці новини (ukr.net, ain.ua), інформацію про знижки (rokipon.ua) і кращі ціни (hotline.ua), про авіаквитки (avia.tickets.ua) тощо;
- використання сервісів (google.map) та об'єднання різних сервісів у межах одного сайту (наприклад, транспортна компанія може показувати рух товару на карті google.map);

- інтерактивні сайти з широкими можливостями коментування та взагалі участі користувача у створенні контенту.

Web 3.0

Сьогодні IT-фахівці та аналітики пов'язують майбутнє глобальної мережі з підходом Web 3.0, який має здолати обмеження Web 2.0. Аналітики, які уявляють майбутнє інтернету, припускають, що за Web 3.0 розвинуться вузьконишеві сайти з використанням все більш диференційованих вертикальних соціальних зв'язків; люди об'єднуюватимуться навколо улюбленої справи, професії, захоплення, ділитимуться думками, давати й отримувати поради, рекомендації від компетентних та поважних осіб.

Web 3.0 розвиватиметься як соціальна рекомендаційна інституція: користувачі не лише самі будуть створювати контент, як при Web 2.0, але вони самі його будуть сертифікувати, відмічатимуть те, що заслуговує на увагу чи увагу однодумців.

Web 3.0 запропонує механізми більш ефективного пошуку з максимальним урахуванням інтересів користувача та його цифрового портрету. Навіть більше, такий пошук стане можливим за відеовмістом, а не лише з використанням текстових тегів, як зараз.

2. Інтернет-технології в системі навчання

Сучасні вимоги до систем навчання припускають рішення багатьох питань, вибору індивідуальної траєкторії у навчанні. Проте на практиці повне вирішення цих завдань неможливе без виконання жорстких взаємозв'язаних і часто суперечливих вимог: методичних, організаційних, програмно-теоретичних тощо.

Одним з ефективних шляхів є створення комп'ютерних центрів навчання, що працюють на базі мережевих технологій.

Такі центри дозволяють вирішити ряд проблем, пов'язаних з числом охочих здобути освіту, що постійно збільшується, і надають можливість здобувати освіту незалежно від місцезнаходження.

Існує декілька принципів побудови таких навчальних центрів.

Перший принцип – універсальність – система повинна розглядатися не стільки як засіб дистанційного навчання, який дозволяє освоювати ті або інші дисципліни, знаходячись далеко від комп'ютерного центру, але ще і як засіб самостійного вивчення дисциплін студентами будь-яких форм навчання.

Система повинна спочатку бути підготовлена для створення курсів і вивчення будь-яких дисциплін (гуманітарних, соціально-економічних, природно-наукових, технічних).

Система повинна потенційно надавати можливості використання практично будь-яких відомих до цього часу технологій і методів дистанційного навчання: повчальне та атестаційне тестування, електронні підручники, словники й довідники, віртуальні лабораторії, синхронні та асинхронні засоби спілкування.

Другий принцип – доступність – система, на відміну від відомих, повинна бути не просто сукупністю курсів дистанційного навчання, розроблених групами методистів і програмістів, а, навпаки, відкритим інструментарієм-оболонкою, що дозволяє будь-якому викладачеві-автору, що не професійно володіє комп'ютерними технологіями, створювати власні курси дистанційного навчання, використовуючи засоби, що надаються системою, у межах, визначених системними вимогами.

Третій принцип – використання стандартних мережевих рішень та побудова системи на основі універсальної інтегрованої бази даних, що дозволяє легко й практично необмежено нарощувати, переносити і масштабувати її.

На основі даних принципів можна побудувати прототип Інтернет-системи дистанційного навчання, що дозволяє створювати курси з технічних, гуманітарних та інших дисциплін.

Студенти постійно використовують Інтернет як для освітніх завдань (пошук потрібної інформації, літератури (пошукові системи), електронні підручники, онлайн-словники, дистанційне навчання, електронна пошта, дистанційні навчальні курси, дистанційні олімпіади, конкурси, віртуальні

музеї, віртуальні бібліотеки, віртуальні лабораторії), так і для особистих потреб (спілкування – соціальні сервіси: Facebook, Twitter, Youtube, Instagram, Skype, блоги, форуми, чати; електронна пошта; розваги: онлайнві комп'ютерні ігри; завантаження кінофільмів, музики; покупка товарів: Інтернет-магазини, Інтернет-аукціони). Звісно, відсоток користування Інтернетом для особистих потреб переважає відсоток користування Інтернетом для освіти. Якщо розглядати освітній процес студентів, то використання мережі Інтернет відбувається на заняттях з інформатики (інформаційних технологій). Можливість користуватися Інтернетом на інших предметах (дисциплінах) часом не можна реалізувати через зайнятість кабінету інформатики (лабораторії) або малу місткість кабінету (лабораторії). Студенти не розглядають практично інші можливості послуг мережі Інтернет. Потрібно розширити коло використання послуг Інтернет за допомогою більш глибокого розгляду понять даної теми та виконання практичних завдань.

Стрімкий розвиток мережевих інформаційних технологій, окрім помітного зниження тимчасових і просторових бар'єрів у розповсюдженні інформації, відкрив нові перспективи у сфері освіти.

Можна з упевненістю стверджувати, що в сучасному світі має місце тенденція до злиття освітніх та інформаційних технологій і формування на цій основі принципово нових інтегрованих технологій навчання, заснованих, зокрема, на Інтернет-технологіях.

З використанням Інтернет-технологій з'явилася можливість необмеженого і дуже дешевого тиражування навчальної інформації, швидкої та адресної її доставки.

Навчання при цьому стає інтерактивним, зростає значення самостійної роботи тих, що навчаються, серйозно посилюється інтенсивність освітнього процесу тощо.

Ці переваги зумовили активізацію роботи колективів багатьох вузів із впровадження інформаційних технологій в традиційну модель освітнього процесу.

Використовуючи освітні сервіси Інтернет, можна розширити галузь застосування мережі Інтернет. При використанні освітніх послуг мережі Інтернет стає можливим підвищити рівень зацікавленості студентів.

3. Достовірність інформації в мережі Інтернет

Достовірність інформації – властивість бути правильно сприйнятою, безсумнівна вірність наведених відомостей, які сприймає людина. Достовірною інформацією обов'язково має містити посилання на джерело, щоб можна було перевірити її та підтвердити правдивість наведених слів.

Про достовірність інформації свідчить підтримка експертів, однак експертна думка має бути висловлена фахівцем з питання, що висвітлюється, та з посиланням на нього, та, за можливості, – залучити кілька фахівців. Якщо в тексті вживаються узагальнені вислови: «на думку експертів», «як зазначили науковці», «говорять», «усім відомо», «ви, можливо, чули про» тощо, то це свідчить про те, що інформація може бути недостовірною.

Нині також постає проблема з перевірки інформації у мережі Інтернет, де часто автори залишаються анонімними, працюють боти, що поширюють неправдиву інформацію. Користувачі здебільшого самі мають звертати увагу, яку інформацію вони споживають, а особливо поширюють. Чи має вона високий ступінь достовірності, чи можна перевірити подані факти? В Інтернеті вищий ступінь довіри має інформація з офіційних сайтів, усі інші сторінки, форуми, соцмережі мають значні ризики поширення недостовірної інформації.

Питання достовірності інформації регулюється правовими нормами, що передбачають можливу відповідальність журналістів за поширення недостовірної інформації.

Цивільний кодекс України, стаття 302. Право на інформацію

1. Фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію.

2. Фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності.

Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо), не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності в разі її спростування.

Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, зобов'язана робити посилання на таке джерело.

Достовірність інформації багато в чому залежить від джерела її отримання.

Джерела бувають таких типів:

Первинні – оригінальні джерела, що не містять інтерпретації. До них відносять фотографії, щоденники, листи, дослідницькі звіти, оригінальні твори мистецтва.

Вторинні – містять авторську інтерпретацію, аналіз і підсумки. Це наукові статті, книжки тощо.

Третинні джерела – компіляції матеріалів з інших джерел: реферати, таблиці, енциклопедії.

Джерела інформації можуть бути:

друковані: періодичні та неперіодичні видання, довідково-енциклопедичні, наукові видання, брошури, рекламні буклети тощо;

недруковані: рукописні матеріали та науково-технічна документація, реклама, виставки, конференції, консультаційні послуги, приватні бесіди, інші джерела інформації;

електронні: радіо, телебачення, телефон, Інтернет тощо.

Джерелом інформації можуть стати звичайні люди, наприклад, свідки події.

Не всі джерела є надійними та об'єктивними. Найбільшу довіру викликають джерела, які є нейтральними, неупередженими, не відстоюють нічийх інтересів. При висвітленні певних питань краще звертатися до першоджерел, а не до інтерпретації цих питань. Також для більшої достовірності інформації можна порівняти її в різних джерелах, що забезпечує її повноту. Також важливо перевіряти репутацію джерела. Солідні медіа бережуть свою репутацію й ніколи не стануть ризикувати, подаючи неправдиву інформацію. Більшої довіри заслуговує джерело, коли відомо, хто його автор, і коли він має авторитет

4. Підготовка текстів для веб

Текст у сучасних цифрових комунікаціях – це лише частина контенту. Більшість інформації подається за допомогою мультимедійних рішень. Проте якісний контент без текстового складника не завжди можливий, а іноді втрачає будь-який зміст. Яким має бути сучасний текст для веб? Звичайно, все залежить від цільової аудиторії та способів поширення вашого повідомлення. Текст для студентів вищих навчальних закладів та текст для власників провідних ІТ-компаній не може бути однаковим, проте всі тексти у веб підпорядковуються спільним вимогам. І, в першу чергу, це вимоги до інформаційного стилю.

Інформаційний стиль не входить до лінійки класичних стилів, це набір прийомів, який допомагає зробити текст простим для сприйняття. Текст в інформаційному стилі має бути лаконічним, чесним та цікавим. Він будується за принципом «перегорнутої піраміди» – головна інформація у повідомленні виноситься нагору, саме з неї починається сприйняття. У такому тексті не має бути зайвих слів, рекламування, перебільшення, тільки факти. Автор будь-якого повідомлення має розбиратись в тому, про що він пише, особливо коли йдеться про текст для веб – у цифровому просторі факти перевірити дуже легко, тому варто передбачити, які саме питання можуть виникнути у читача та спробувати дати відповіді на них у статті.

Інформаційний текст має містити щось нове для читача та дохідливо про це розповідати – не повчати, а саме розповідати, давати щось нове. Це «нове» буде залежати від цільової аудиторії – наприклад, текст для тих, хто вже користується месенджерами для роботи і текст для тих, хто тільки розглядає таку можливість буде абсолютно різним. У першому ви будете робити акцент на інструментарій, який варто спробувати або додати до ділових комунікацій у месенджерах, у другому варіанті ви будете допомагати знайти саме той месенджер, який краще підходить для вашого читача, дасте йому необхідний фактаж та аналіз, щоб зробити висновки.

Цікавим для людини буде тільки той текст, в якому вона зможе побачити «себе». Тобто ви маєте або застосовувати прийом розмови із безпосереднім читачем, або розповідати йому таку історію, яка могла б статися із ним або він хотів би, щоб сталася із ним, або сталася з кимось із його знайомих, а, можливо, із історичним персонажем, який йому до вподоби. Нікому не цікаво читати сухі історичні факти, а коли про історію ви дізнаєтесь на тлі шаленого роману із коханням попри все – погодьтесь, такий текст буде значно цікавішим. Не кожен текст можна перетворити на любовний роман або захопливий трилер, але кожен текст має дати щось читачеві – нову інформацію, цікаві факти, підтвердити або заперечити його власні спостереження. Не пишіть про те, що все відомо всім. Пишіть про те, що це їм дасть, як цим скористатись, щоб покращити власне життя.

Чого не має бути у якісному інформаційному тексті для веб?

1. Вигуки – додавання емоційності текстам, де бракує реального зв'язку із читачем, це відволікає та заважає.
2. Неточні визначення та узагальнення (наприклад, «приблизно», «кілька»).
3. Елементи підсилення (наприклад, «абсолютно», «максимально», «найкращий»).
4. Оцінювальні прикметники (наприклад, «ідеальний», «неймовірний», «дешевий», «дорогий»).

5. Мовні штампи або кліше (наприклад, «належним чином», «завдати удару»). Жодної інформативності такі вирази не несуть, ми просто до них звикли.

Хороший текст в інформаційному стилі повинен бути чітко структурованим. В нього має бути заголовок, при чому він має передавати суть статті. Якщо ви не збираєтесь розбирати у матеріалі, як саме з молока роблять йогурт, то не треба називати статтю «Як зробити йогурт з натурального молока». Використовуйте підзаголовки для структурування вашого матеріалу – психологічно ми проглядаємо текст перед прочитанням, щоб за його структурою зрозуміти, чи потрібно нам це читати. Пов'яжіть всі підзаголовки та заголовок між собою, зробіть текст промовистим навіть за структурними елементами.

5.Пошукові системи

Перші пошукові системи з'явилися наприкінці 90-х років, вони мали вигляд каталогів, у яких за тематикою були впорядковані всі сайти в інтернеті. Серед найвідоміших на той час – Yahoo, Rambler і трохи згодом Google. Наповнення каталогу проводилось вручну, утім, з часом стало неможливо встигати за появою ресурсів й каталоги звільнили місце для пошукових систем у тому вигляді, в якому ми зараз їх маємо.

Перша пошукова система з'явилась у 1994 році і мала назву WebCrawler, майже одразу за нею з'явився Yahoo! у 1995 році, а в 1997 році на арену вийшли найбільші сучасні гравці – Google та Yandex.

Типи пошукових систем

Існує чотири основні типи пошукових систем – з пошуковими роботами, під керуванням людини, гібридні та метасистеми. Системи з пошуковими роботами використовують роботів-краулерів, які мандрують сторінками та збирають інформацію про них. Пошукові системи, якими керують люди, – це ті самі каталоги. Гібридні системи використовують і роботів, і роботу людей – наприклад, Yahoo та Google – це гібридні системи. Метапошуковики об'єднують та розподіляють результати кількох пошукових

систем. Такі ресурси на сьогодні майже повністю втратили свою популярність.

Принципи користування пошуковими системами (на прикладі Google).

Google можна встановити пошуковою системою за замовчуванням у вашому браузері та шукати прямо з адресного рядка або поля поруч із ним, або ж можете зайти на сайт google.com й ввести пошуковий запис безпосередньо на сторінці.

Існує кілька способів звузити результати пошуку. Якщо ви шукаєте конкретний вираз чи фразу, вам достатньо взяти її вираз в лапки, тоді пошук буде здійснюватись не за словами, а за конкретною фразою.

Серед спеціальних символів для пошуку використовуються мінус, плюс, тільда та інші.

Якщо ви хочете виключити слово із пошуку, то перед ним потрібно поставити мінус.

Для пошуку слів в одному реченні або дуже близько у тексті використовується амперсant або знак англomовне позначення «і» – &. Поєднавши ним слова у пошуковому рядку, ви одержите результати, де ці слова будуть використовуватись разом або поруч.

За допомогою тільди здійснюється пошук по синонімах, тобто ми одержуємо приблизний результат, наприклад, «~недорого відпустка». За синонімами Google буде шукати і сайти зі словом «недорого», і зі словом «дешево», і зі словом «економний» тощо.

Шукати можна конкретні типи документів, вказавши, наприклад, `filetype: pdf`, щоб знайти файли у форматі .pdf.

Для того, щоб знайти конкретний матеріал або статтю на сайті, використовуйте слово `site` та адресу потрібного ресурсу перед пошуковим запитом. Наприклад, «`site:prometheus.org.ua мислення`» – ви знайдете курс «Наука повсякденного мислення» на платформі Prometheus.

Google можна також використовувати як словник, зазначаючи «`define`» та двокрапку перед запитом.

Пошукові системи дозволяють шукати не тільки текст, а й мультимедійні матеріали – зображення, відео. Для пошуку зображення вам потрібно або ввести слово, зображення до якого ви хочете знайти, або за допомогою відповідної іконки ви можете завантажити фотографію зі свого комп'ютера чи дати на неї посилання й пошукова система буде шукати все, що пов'язане із цим зображенням.

Існує багато інших інструментів для пошуку – голосовий пошук, пошук за мапами, пошук за книжками тощо. Аби добре орієнтуватись у цифровому всесвіті, потрібно спробувати опанувати їх всі. Якщо ви знаєте, як саме відбувається пошук і на що звертає увагу пошукова система, ви зможете готувати матеріали для вашого власного ресурсу або сторінки у соцмережі, чи допису у блозі таким чином, щоб цю інформацію знаходила саме ваша цільова аудиторія.

Практична робота № 9

Тема. Робота в мережі Інтернет. Аналіз медіатекстів на різних інформаційних джерелах.

Мета: навчити студентів працювати у мережі Інтернет, користуватися пошуковою системою, аналізувати медіатексти; формувати навички цілеспрямованого багаторівневого сприйняття інформації та різнобічної оцінки медіатекстів.

Ключові слова: медіатекст, мережа Інтернет, пошукові системи.

Рекомендована література до теми:

Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. 2-ге вид., стереотип. Київ : КНТ, 2006. 520 с.

Завдання для практичної роботи

Питання для обміркування:

1. До яких джерел інформації належать: звіт; інтерв'ю; стаття у Вікіпедії? Поясніть, коли ви зверталися до кожного із цих джерел. Наскільки вони надійні та як ви перевірили б подану в них інформацію?

2. Обговоріть у малих групах, про що свідчать результати опитування. Чи впливає авторство поширюваних матеріалів на рівень довіри до медіа і як саме? Яким медіа віддали б перевагу ви й чому?

3. Проаналізуйте в різних Інтернет-джерелах тему з питань актуальності медіазасобів в освітньому процесі початкової школи. Зверніть увагу на стиль написання тексту. Співвіднесіть контекст статей на різних інформаційних сайтах. Чим вони є схожими, а чим відрізняються? Чи є достовірною інформація на сайтах?

4. На вашу думку, чи можливо всю інформацію, яку ми отримуємо з\ мережі Інтернет, аналізувати у відповідності до визначених стандартів? Яку інформацію треба обов'язково перевіряти? Поясніть своє бачення.

Самостійна робота № 8

Тема. Робота з електронною поштою. Передача інформації електронною поштою.

Мета: навчити студентів передавати інформацію електронною поштою; аналізувати наукові статті.

Ключові слова: Publisher, інтерактивна дошка.

Рекомендована література до теми:

Редько М. М. Інформатика та комп'ютерна техніка: навч.-метод. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2007. 568 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Створити на сервісі Google власну електронну пошту.
2. Ознайомитися з основними папками поштової скриньки та освоїти механізм передачі та прийому поштових повідомлень (також із вкладеними файлами) засобами Інтернет.
3. Знайти та опрацювати дві наукових статті з питання впровадження медіа в сучасне освітнє середовище.
4. Надати власний коментар щодо досягнення цілей статті.

5. Статтю та коментар відправити на електронну адресу своєму одногрупникові.
6. Підготуватися до захисту результатів роботи

Лекція № 10

Тема. Хмарні технології навчання.

Мета: ознайомити студентів з особливостями хмарних технологій; дати уявлення про особливості використання хмарних технологій в освітньому процесі початкової школи.

План

1. Моделі надання хмарних послуг.
2. Хмарні технології в освіті.

Ключові слова: хмарні технології, користувачі Інтернет-сервісів.

Рекомендована література до теми:

1. Вакалюк Т. А. Хмарні технології в освіті: навч.-метод. Посіб. для студентів фізико-математичного факультету. Житомир : вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.
2. Prometheus. Курс «Цифрові комунікації в глобальному просторі». URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 26.03.2020).

Хід лекції

1. Моделі надання хмарних послуг

Хмарні технології (англ. cloud technologies) – це кардинально новий сервіс, який дозволяє віддалено використовувати засоби обробки та зберігання даних. Термін «хмарні технології» пішов від англійського словосполучення «cloud technology», так як дослівний переклад такого слова, як «cloud» означає «хмара», але в іншому розумінні це ж саме слово можна перекласти як «розсіяний» або «розподілений». Саме тому можна сказати, що хмарні технології – це «розподілені технології», тобто дані опрацьовуються

з використанням не лише одного комп'ютера, а опрацювання розподіляється по декількох комп'ютерах, які підключені до мережі Інтернет.

В українській науковій літературі термін «хмарні технології» з'являється вже з 2008 року. Але, варто зазначити, що під хмарою науковці розуміли лише безкоштовні хостинги певних поштових служб, а будь-яких інших інструментів, які пропонуються наразі для використання у хмарі, не було, оскільки на той час дослідники не володіли таким обсягом даних та не мали навичок використання.

Хмарні технології – це парадигма, що передбачає віддалену обробку та зберігання даних. Ця технологія надає користувачам мережі Інтернет, доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервіса. Тобто якщо є підключення до Інтернету то можна виконувати складні обчислення, опрацьовувати дані, використовуючи потужності віддаленого сервера.

Хмарні технології використовують для корисної роботи обчислювальні ресурси, що не належать безпосередньо кінцевому користувачу. Зазвичай це обладнання належить компанії, що надає доступ до тієї чи іншої послуги. Тому на перший план виступає поняття «послуга», оскільки користувачеві вже надається не певне програмне рішення, а право користуватись тим чи іншим ресурсом. Разом із цим стає можливим вводити гнучку тарифікацію, адже послугу можна оплачувати погодинно, оформлювати передплату тощо. Існують як безкоштовні, так і платні хмарні сервіси. Часто один і той самий сервіс надає обмежений функціонал безкоштовно, а розширення його – за кошти. Попри те, що хмарні технології нерозривно пов'язані із мережею інтернет і багато із них доступні безпосередньо із браузера, існує поняття клієнтської програми. Програма-клієнт – це невелика програма, що спрощує користування тією чи іншою послугою на комп'ютері або портативному пристрої.

Використання «хмарних» сервісів має досить багато переваг порівняно з традиційним програмним забезпеченням, що треба було встановлювати

на персональній комп'ютер. Серед них: + ви маєте доступ до своїх файлів із будь-якої точки світу, де є доступ до мережі інтернет; + у вас немає потреби тримати на своєму персональному комп'ютері «важкі» програми, тобто ті, що потребують або багато обчислювальних ресурсів, або багато місця на жорсткому диску; + вам не потрібно підтримувати власне обладнання (в разі використання IaaS); + більшість сервісів досить прості в налаштуванні й користуванні.

Недоліки. Ви передаєте власну інформацію третім особам, що можуть надалі використовувати її у межах публічного договору; користування сервісом повністю залежить від компанії, що його надає. Ви не знаєте наперед, чи не закриється цей сервіс, чи не зміниться його тарифний план тощо; ви частково прив'язані до екосистеми: ви не зможете користуватись сервісами від Google, якщо у вас немає пошти Gmail. Також цей пункт стосується клієнтських програм, наприклад, популярний сервіс-записник Evernote не має клієнту для операційних систем сімейства Linux.

2. Хмарні технології в освіті

Суть концепції «хмарних обчислень» полягає в наданні кінцевим користувачам віддаленого динамічного доступу до послуг, обчислювальних ресурсів і додатків (у тому числі до операційних систем та інфраструктури) через Інтернет. «Хмарні обчислення» являють собою масштабований спосіб доступу до зовнішніх обчислювальних ресурсів у вигляді сервісу, що надається за допомогою Інтернету, при цьому користувачеві не потрібно ніяких особливих знань про інфраструктуру «хмари» або навичок управління цією «хмарною» технологією.

Найголовнішою функцією хмарних технологій є задоволення потреб користувачів, що потребують віддаленої обробки даних.

Хмарні технології широко використовуються в закладах загальної середньої освіти для надання здобувачам освіти персонального доступу до мережеских ресурсів, розміщених на сайтах. Вони мають можливість редагувати свій розділ, не маючи доступу до інших сторінок. Це, з одного

боку, дає можливість педагогу контролювати інформацію, що надходить, а з другого – розвиває самостійність і відповідальність учнів.

Ведення сайту здійснюється лише вчителем та ініціативною групою батьків і потребує залучення системного адміністратора, операторів, закупівлі додаткового обладнання тощо. Крім того, учні надійно позбавлені впливу мережевої реклами, яка є переважно не прийнятною з педагогічного погляду.

Отже, використання «хмарних обчислень» під час розроблення та експлуатації мережевих продуктів у середніх загальноосвітніх школах відповідає всім вимогам навчального процесу, надає змогу уникнути головних вад традиційних програмних продуктів, зменшує їхню вартість та спрощує функціонування. Тому їх застосування може сприяти поширенню інформаційних технологій в навчальних закладах України з урахуванням особливостей їх технічного та матеріального стану.

Основні переваги використання хмарних технологій в освітньому процесі:

- економія засобів на придбання програмного забезпечення (використання технології Office WebApps (Office онлайн));
- зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях;
- виконання багатьох видів навчальної роботи, контролю й оцінки online;
- економія дискового простору;
- антивірусна, антихакерська безпека, відкритість освітнього середовища для вчителів та для учнів.

Приклади використання хмарних технологій у закладах загальної середньої освіти:

- 1) використання Office Web Apps-додатків;
- 2) електронні журнали і щоденники;
- 3) онлайн-сервіси для учбового процесу, спілкування, тестування;
- 4) системи дистанційного навчання, бібліотека, медіатека;

- 5) сховища файлів, спільний доступ;
- 6) спільна робота;
- 7) відеоконференції.

Найпоширеніші сервіси:

1. Google Диск надає 15 ГБ (разом з поштою) місця на своєму диску.
2. Microsoft SkyDrive – 7 ГБ.
3. Dropbox – 2 ГБ (безкоштовно можна збільшувати до 16 ГБ).
4. Mega – представляє безкоштовно 50 ГБ дискового простору.
5. eDisk – це доступне з будь-якої точки Землі персональне сховище файлів. В цьому сховищі можна зберігати до 4 ГБайт інформації (близько 40 000 документів).

Використання хмарних технологій в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти передусім дозволить вирішити проблему забезпечення рівного доступу учнів та вчителів до якісних освітніх ресурсів як на уроках, так і в позаурочний час.

Практична робота № 10

Тема. Хмарні сервіси як заміна офісним додаткам: створення презентацій засобами хмарних технологій.

Мета: навчити студентів створювати презентації засобами хмарних технологій, вчити їх надавати доступ іншим користувачам Інтернет-сервісів; ознайомити студентів з хмарним сервісом OneDrive.

Ключові слова: презентація, хмарні технології.

Рекомендована література до теми:

Вакалюк Т. А. Хмарні технології в освіті: навч.-метод. Посіб. для студентів фізико-математичного факультету. Житомир : вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.

Завдання для практичної роботи

1. Засобами хмарних сервісів розробити презентацію (файловий хостинг OneDrive) на тему: «Медіазасоби в освіті: переваги та дидактична значущість» та поділитися нею з одногрупниками.

2. Створити теку з навчальними кейсами (файловий хостинг OneDrive) для майбутньої професійної діяльності, дати назву кожній теці.

Самостійна робота № 9

Тема. Створення Інтернет-опитувань засобами хмарних технологій.

Мета: навчити студентів створювати опитування засобами хмарних технологій; вчити студентів діагностувати знання учнів через Інтернет-сервіси; ознайомити студентів з хмарним офісним пакетом від компанії Google.

Ключові слова: хмарні технології, Інтернет-опитування, Google-форми.

Рекомендована література до теми:

Вакалюк Т. А. Хмарні технології в освіті: навч.-метод. Посіб. для студентів фізико-математичного факультету. Житомир : вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Засобами хмарного офісного пакету від компанії Google створити за допомогою Google-форми опитування на тему: «Переваги використання хмарних технологій в освіті».

Лекція № 11

Тема. Онлайн-сервіси в роботі вчителя початкових класів.

Мета: ознайомити студентів з сучасними онлайн-платформами, програмним забезпеченням, показати переваги при проведенні інтерактивних уроків.

Ключові слова: онлайн-сервіси, мобільний додаток.

Рекомендована література до теми:

1. 68 потрясающих онлайн-инструментов для учителей. URL: <https://dyjalog.by/68-potryasayushhix-onlajn-instrumenta-dlya-uchitelej/> (дата звернення 21.12.2019).

2. 17 додатків, які допоможуть повернути контроль над життям. URL: <https://catalogueofarticles.com/uk/tehnologiyi/17-dodatktiv-jaki-dopomozhut-povernuti-kontrol-nad-zhittjam/> (дата звернення 21.12.2019).

3. Prometheus. Курс «Цифрові комунікації в глобальному просторі». URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення 21.12.2019).

Хід лекції

Сервіси – це сайти, які виконують певні функції (перекладання, прокладання маршрутів, конвертування файлів тощо). Такі сервіси з'являються на вимоги людських потреб. До них відносять: поштові, хмарні (збереження фото, відео, текстів), пошукові, соціальні мережі (Facebook, Twitter тощо).

Kahoot!, Triventy – онлайн-сервіси для створення вікторин, дидактичних ігор і тестів. Безоплатні онлайн-сервіси дають змогу створювати інтерактивні навчальні ігри, що складаються з низки запитань із кількома варіантами відповідей. Сервіс пропонує три форми гри: вікторина, обговорення, опитування. Такі ігрові форми роботи можуть бути застосовані у навчанні – для перевірки знань учнів. Участь в іграх, створених за допомогою сервісу, сприяє спілкуванню та співпраці під час освітнього процесу, підвищує рівень обізнаності в інформаційно-комунікаційних технологіях, стимулює критичне мислення.

Plickers – це додаток, що дозволяє миттєво оцінити відповіді всього класу і спростити збір статистики. Plickers використовується на планшеті або телефоні вчителя для того, щоб зчитувати QR-коди з карток учнів. Картка у кожного учня своя, її можна повертати, що дає чотири різних варіанти відповіді. У програмі створюється список класу, і за його допомогою можна дізнатися, як саме кожен учень відповідав на запитання. Plickers будує діаграми відповідей і дозволяє відразу дізнатися, яка частина класу зрозуміла досліджуваний матеріал, а кому потрібна додаткова допомога.

Quizlet – це безкоштовний онлайн-сервіс для створення та застосування флеш-карток та навчальних ігор у різних категоріях. У цьому сервісі можна використовувати візуальну, текстову, звукову опору. До картки зі словом можна підібрати фото. Завдяки такому сервісу вчитель може створювати власні модулі для вивчення нових слів.

Class Dojo – це інтерактивний журнал, який є доступним як для учнів, так і батьків. Завдяки такому журналу вчитель дає право голосу кожному здобувачу освіти (учні можуть ділитися з друзями, батьками процесом навчання, додавати відео, фото у власний профіль, спілкуватися з класом, знаходячись на відстані). Батьки мають можливість переглядати процес навчання, тим самим оцінюючи можливості своєї дитини. Різноманітні функції сервісу дозволяють перекладати повідомлення на інші мови, дізнатися, чим зайнята дитини в певний проміжок часу.

Quizizz – онлайн-сервіс дозволяє створювати та проводити ігри та вікторини; організовувати змагання; проводити контроль знань учнів за допомогою тестів; виконувати домашні завдання на сервісі; відстежувати результати навчальної діяльності учнів; підтримувати зворотній зв'язок з класом.

Pear Deck – онлайн-сервіс для створення інтерактивних презентацій. Сервіс дозволяє: працювати з вебсайтами; рухати зображення для кращого розуміння теми; давати відповіді на питання письмово, залишати власний

текст або коментар; малювати; оцінювати знання студентів / учнів; візуалізувати дію, озвучувати персонажів.

ZipGrade – онлайн-сервіс для перевірки домашніх та аудиторних завдань відразу після завершення роботи. Дозволяє диференціювати процес освіти; забезпечує зворотній зв'язок зі здобувачами освіти; створювати тестові завдання різної складності; імпортувати списки студентів/учнів через вебсайт; доступ до мережі Інтернет не потрібен для створення тестів, сканування відповідей та отримання оціночних даних.

MyOwnConference – сервіс для проведення вебінарів і навчання онлайн. Функції сервісу мають потужну технічну базу, мобільний доступ (здобувачі освіти можуть дивитись вебінар у браузері своїх телефонів, а викладачі/вчителі можуть запускати ідеальні онлайн-конференції з планшета), простий гостьовий доступ до вебінарів (учасникам конференцій, вебінарів не потрібно встановлювати Adobe Flash Player або інші програми).

Learn Around The World – сервіс, який забезпечує віртуальні подорожі світом з подальшим виконанням поставлених інтерактивних завдань. Такі подорожі мотивують студентів вивчати архітектурні, пам'ятні, історичні місця різних країн світу.

HabitSeed – онлайн-сервіс допомагає виробити гарні звички й позбутися шкідливих. Цікавий даний сервіс тим, що учні, зокрема, обирають шкідливу звичку й у грайливій формі (наприклад, саджають дерево, яке згодом дає плоди) викоринюють її. Для кожної шкідливої звички (запізнення до школи) можна налаштувати нагадування й відстежувати прогрес.

ATimeLogger використовується, щоб відстежити абсолютно всю активність протягом дня (учитель може спланувати план дій при викладанні навчальних дисциплін). Завдяки точним і детальним даним вчитель зможе проаналізувати свій розпорядок дня і звички, а потім скласти план, щоб бути більш продуктивним під час реалізації професійної діяльності.

Flipd, Motivateo – універсальні додатки для вчителів. Стануть у нагоді для опанування навичками в певній галузі (наприклад, медіа), планування

справ і постановки цілей для кожної навчальної дисципліни. Щоб досягти результатів, учитель має лише спланувати свій робочий день та дозвілля. Також, завдяки сервісам можна створювати власні звички, інтереси, вподобання або скористатися каталогом та обрати підходяще заняття, наближене до професійної діяльності. Завдяки гнучкій системі нагадувань вчителів не доведеться все тримати в голові. У певний проміжок часу додаток нагадає, що потрібно зробити.

LifeLiqe – платформа дозволяє створювати інтерактивні рухомі 3D моделі. Навчальні заняття, сплановані з використанням сервісу, зацікавлять учнів (студентів) вивчати дисципліну нестандартно, інноваційно, детально ознайомлюватися з об'єктами вивчення. Завдяки такому сервісу у здобувачів освіти є можливість покращити результати тестування; краще розуміти найбільш складні теми; експериментальним шляхом сприймати матеріал.

Brix Learning, Matific – платформа для вивчення математики. Цікавий набір інструментів (візуальне сприйняття об'єктів, функція повторного сприйняття матеріалу тощо) дозволяють легко опанувати математичними прийомами. Сервіс має на меті підвищувати зацікавленість здобувачів освіти при вивченні курсу.

Blooms – мобільний додаток, який дозволяє підтримувати зв'язок з учителями та батьками. Мета додатку полягає в тому, що батьки можуть брати участь у шкільних справах (прийняття рішень стосовно виховання власної дитини; брати участь у заходах або волонтерських проектах). Додаток має календар занять та нагадувань; конференції батьків з учителями; відслідковування поведінки учня; студентське (учнівське) портфоліо тощо.

TinyTap – сервіс для створення інтерактивних освітніх ігор, презентацій, вікторин. Інструменти платформи дозволяють розвивати креативність вчителів, створювати тематичні ігрові сюжети, апробовуючи рівень програмування.

Leafsnap, BioMio – мобільний додаток, який дозволяє розпізнавати об'єкти живої природи, вивчати назви, наприклад, рослин, знайомитися з видовим розмаїттям флори. Такий додаток виступає в ролі мікроскопа, який завжди під рукою.

Puzzlets – додаток для планшета, комп'ютера. Функціональні можливості сервісу дозволяють вивчати математику, теорію кольорів. Додаток має комплект відеоігор.

TouchCast – сервіс для створення інтерактивних відео. Сервіс дозволяє створити телевізійну студію навчальних уроків, до перегляду яких можуть долучатися глядачі з різних куточків світу, а також залишати коментарі. Працюючи на такій платформі, майбутні вчителі можуть провести вебінар, об'єднати освітянську спільноту для розв'язання нагальних проблем.

Remind – сервіс дозволяє комунікувати з класом та батьками. Перевагами такого сервісу є те, що кожен користувач не знає контактних номерів, а повідомлення передаються оперативно, що дозволяє швидко реагувати на проблеми освітнього характеру. Використовуючи таку платформу, вчителі можуть завжди тримати зв'язок з батьками учнів, повідомляти важливу інформацію та тримати на контролі якість знань учнів.

Learningapps – сервіс мультимедійних дидактичних вправ, який дозволяє створювати інтерактивні тести, вікторини, кросворди, використовувати зображення для формування в учнів (студентів) цілісної картини світу. Вивчаючи навчальні дисципліни через даний онлайн-сервіс, є можливість контролювати в учнів (студентів) набуті знання з теми, у цікавій формі проводити самостійні роботи, планувати проектну діяльність. У ході роботи з сервісом можна отримати код для того, щоб інтерактивні завдання були розміщені на сторінках сайтів або блогів. Відтак, учні (або студенти) можуть дистанційно виконувати завдання.

Padlet – онлайн-сервіс для реалізації проектів, візуалізації теми з використанням фотогалереї, графіки, діаграм, посилань на Інтернет-джерела тощо. Таку дошку можна поширювати серед одногрупників,

створюючи адресу продукту та QR-код. Онлайн-сервіс стане в нагоді вчителям (викладачам) для повторення з учнями (студентами) вивченого матеріалу; реалізації ідей за результатами прочитаної казки або оповідання; конспектування лекції; проведення загальних зборів з батьками, вчителями, провідними фахівцями в галузі освіти та іншими особами; планування екскурсій, заходів різних рівнів; створення галереї з QR-кодом; збереження документів; розміщення оголошень тощо.

Piktochart, Draw.io – онлайн-сервіси для створення інфографіки. Зручна навігація дозволяє швидко опанувати прийомами роботи з інфографікою, діаграмами.

RealTime Dofrd (Miro) – платформа, яка дозволяє створювати віртуальні полотна, на яких можна візуалізувати ідеї і концепції для їх обговорення. В освітньому процесі вчитель може планувати завдання, вести записи, створювати ескізи, будувати схеми розв'язання завдань, фіксувати відповіді доповідачів, об'єднувати значну кількість людей для дистанційного обговорення актуальних тем та інше. Онлайн-сервіс є підґрунтям для формування професійних талантів майбутніх вчителів, сприяє розумінню того, що наразі цікаво сучасним здобувачам освіти.

Survio – онлайн-сервіс для створення опитувань; дозволяє ефективно взаємодіяти з кожним респондентом. Проходити онлайн-опитування можна на смартфонах, а також сервіс дозволяє поширювати, змінювати питання на будь-якому гаджеті.

Duolingo – онлайн сервіс для вивчення іноземної мови в ігровій формі. Цікаві завдання, візуальне сприйняття матеріалу дозволять здобувачам освіти опанувати навичками комунікування англійською, німецькою, французькою, іспанською, шведською мовами (на вибір учня / студента).

Інтернет-енциклопедія «Фоксфорд» допоможе опанувати тему будь-якої навчальної дисципліни, якісно виконати домашнє завдання, підготуватися до контрольної або самостійної роботи. Енциклопедія має опцію «Батькам», «Вчителю», «Учням», дозволяє онлайн проходити

навчання з репетиторами, перевіряти якість опанування матеріалом завдяки тестовим завданням.

Мобільний додаток Piano дозволяє онлайн тренувати слух та спів, вивчати акорди та гами. Програма навчить створювати власні гами, акорди, послідовність акордів, читати ноти. Крім практичної складової, додаток містить теоретичні статті. Віртуальна фортепіанна клавіатура допоможе візуально розуміти та аналізувати ноти. Також додаток передбачає гру на віртуальних клавішах власноруч.

Навчитися розв'язувати математичні задачі, рівняння допоможе мобільний додаток Photomath. Зручний інтерфейс дозволяє проаналізувати хід розв'язання завдань різної складності, варто лише просканувати приклад, графік тощо.

Завдяки цифровій дошці GeoEnZo здобувачі освіти на заняттях з математики без перешкод можуть застосовувати віртуальні олівці, лінійки, калькулятори, швидко адаптуючись до теми заняття.

Екологічний мобільний додаток TrashOut – це інтерактивна карта несанкціонованих сміттєзвалищ. Завдяки такому мобільному додатку вчителі можуть демонструвати учням рівень забрудненості міста, долучати їх свідомо ставитися до захисту навколишнього середовища. Додаток дозволяє користувачам самостійно відмічати місця скупчення сміття.

Мобільний додаток Yazio, Go Noodle дозволять майбутнім учителям програмувати власний розпорядок дня, контролювати режим харчування, підраховувати кількість калорій, визначати комплекс фізичних навантажень.

Мобільні додатки Corel Painter, Actionbound передбачають оволодіння цифровим мистецтвом. Широкий спектр інструментів дозволить майбутнім вчителям дізнатися про особливості створення растрових та векторних зображень, зокрема, в ігровій формі.

Vialogues – онлайн-сервіс для створення питань, коментарів до відеоматеріалів, організації онлайн-дискусій. Відеохостинг «Ютуб» дозволяє не тільки переглядати відеоматеріали, а ще й створювати

інтерактивні відео з навчальним контентом (наприклад, у ході перегляду інтерактивного відео студентам пропонується обрати варіант дій персонажа, після чого хід сюжету фільму змінюється залежно від обраного варіанту).

Storyboarder – програма для візуалізації історій. Робота з сюжетними замальовками дозволить майбутнім вчителям удосконалити вміння створювати векторні зображення, сформує вміння графічно висловлювати думки, втілюючи їх у кінофільми.

Microduino, ArduSat – онлайн-сервіси для швидкого оволодіння навичками програмування та основами електроніки. Завдяки даному сервісу учні початкової школи можуть досліджувати теорію проектування виробів за технологією STEM.

Genomics Digital Lab – онлайн-сервіс, який дозволяє знайомитися з навколишнім середовищем, детально вивчати об'єкти як живої, так і неживої природи. Перевагами сервісу є: інтерактивна симуляція; сприяє формуванню у студентів критичного мислення, розвитку креативності, вміння швидко та практично розв'язувати освітні завдання; інноваційно підходити до реалізації навчальних програм.

Smath Studio – віртуальний зошит, який передбачає занотовування математичних виразів з подальшим їх розв'язанням та побудову графіків. Інтерфейс програми нагадує роботу зі звичайним аркушем паперу, оскільки всі математичні вирази записуються в графічному, зручному для студента вигляді.

iШкола – шкільний щоденник дозволяє керувати розкладом занять, фотографувати домашні завдання, створювати замітки до навчальних предметів, встановлювати час тривалості уроку (заняття), налаштувати нагадування про початок навчального заняття, постити домашні завдання через соціальні мережі, вносити та контролювати якість оцінок, вибудовувати графік власного настрою.

Намбі – сервіс математичних ігор для дітей початкової школи. Використовуючи платформу, вчителі зможуть зацікавити учнів вивчати

дисципліну, візуалізуючи математичні процеси; розвивати критичне мислення у підростаючого покоління; практикуватися розв'язувати задачі; вчити застосовувати набуті знання в реальному житті.

Програмове забезпечення DPlot дозволить студентам візуалізувати дані у вигляді таблиць, графіків, діаграм, стане в нагоді для систематизації інформації, підготовки якісних домашніх завдань, звітів, курсових робіт, наукових проектів. Крім цього, сервіс дає змогу оволодіти на найвищому рівні математичними дисциплінами, ілюструвати конкретні формули й функції. Працюючи в програмі, майбутні вчителі набувають умінь грамотно й змістовно представляти інформацію.

Освітній серіал «Діджитал-фізкультура для школярів за участі зірок спорту» (платформа «ДІЯ») дозволить майбутнім учителям якісно готуватися до проведення пробних занять з фізичної культури у закладах загальної середньої освіти. Доступний комплекс вправ, якісна їх презентація дозволить студентам візуально опанувати та покращити методику проведення різних фізичних навантажень під час навчання молодших школярів.

Практична робота № 11

Тема. Підготовка медіапродукту з використанням онлайн-сервісів

Мета: ознайомити здобувачів освіти з онлайн-сервісами «Emaze», «Prezi», «Powtoon», «Book Creator»; навчити студентів створювати анімовану презентацію через сервіс «Emaze» та інтерактивні книги для роботи з молодшими школярами.

Рекомендована література до теми:

1. Emaze. URL: <https://www.emaze.com/ru/> (дата звернення 21.12.2019).
2. Prezi. URL: <https://te-st.ru/entries/prezi/> (дата звернення 21.12.2019).

3. Powtoon. URL:

<https://www.malavida.com/ru/soft/powtoon/webapps/#gref> (дата звернення 21.12.2019).

4. Book Creator. URL: <https://bookcreator.com/> (дата звернення

21.12.2019).

Завдання для практичної роботи

1. Створити анімовану презентацію з 3D ефектом, використовуючи онлайн-сервіс «Emaze» з теми «Я – вчитель нового покоління».

2. Підготувати інтерактивну книгу з теми «10 компетентностей здобувачів освіти Нової української школи» через сервіси Prezi, Powtoon, Book Creator (обрати один сервіс на вибір студента).

Самостійна робота № 10

Тема. Інтерактивні засоби наочності в роботі вчителя початкової школи.

Мета: ознайомити студентів з віртуальним контентом «Mobincube», навчити створювати інтерактивні плакати через сервіс «Thinglink», навчальні комікси через сервіс «Pixton».

Рекомендована література до теми:

1. Mobincube. URL: <https://mobincube.com/ru/> (дата звернення 21.12.2019).

2. Thinglink. URL: <https://www.thinglink.com/scene/619113474802319362> (дата звернення 21.12.2019).

3. Pixton. URL: <https://www.pixton.com/ru/> (дата звернення 21.12.2019).

Завдання для самостійної роботи

1. Налаштувати на власному гаджеті додаток Mobincube, заповнити його.

2. Підготувати інтерактивний мультимедійний плакат через сервіс «Thinglink» до теми «Яким має бути вчитель XXI століття».
3. Створити комікс до теми «Медіа в педагогічній діяльності – міф чи реальність?», використовуючи сервіс «Pixton».

Лекція № 12

Тема. Підготовка медіауроку в початковій школі.

Мета: ознайомити студентів із сутністю поняття «мультимедійний урок»; визначити роль учителя при проведенні мультимедійного уроку; навчити студентів планувати уроки з використанням медіазасобів; удосконалювати навички роботи з комп'ютерними програмами; формувати медіакомпетентність.

План

1. Теоретичні відомості про медіаурок.
2. Планування медіауроку.

Ключові слова: медіаурок, освітній процес

Рекомендована література до теми:

Карпенко С. Г., Попов В. В., Тарнавський Ю. А., Шпортюк Г. А. Інформаційні системи і технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : МАУП, 2004. 192 с.

Хід лекції

1. Теоретичні відомості про медіаурок

Сучасна система освіти постійно оновлюється, зазнає змін. Важливим фактором, що визначає характер змін у системі освіти, є науково-технічний прогрес, який не можливий без комп'ютерних технологій. Комп'ютерні технології постійно вдосконалюються, стають більш доступними, гнучкими.

Мета освіти – формування особистості, здатної читати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіатворчістю, засвоювати нові знання за допомогою медіа. Тому використання інформаційно-комунікаційних

технологій (ІКТ) в навчальному процесі є актуальною проблемою сучасної освіти.

Комп'ютери та інформаційні технології взагалі – зручний інструмент, який при розумному використанні здатний привнести в урок елемент новизни, підвищити інтерес учнів до придбання знань, полегшити вчителю завдання підготовки до занять.

До освітнього процесу закладів загальної середньої освіти все частіше впроваджуються мультимедійні засоби навчання (сукупність візуальних, аудіо- та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі), серед яких важливе місце посідають мультимедійні презентації.

Останнім часом в активному словнику педагогів з'явився термін «мультимедійний урок».

Сутність поняття «мультимедійний урок» визначається, виходячи з того, що:

- на мультимедійному уроці більшою мірою, ніж на звичайному, проявляється спільна діяльність вчителя й учнів;
- такий урок характеризується застосуванням мультимедійних технологій на всіх етапах;
- результативність мультимедійного уроку досягається за рахунок поєднання двох або більше мультимедійних технологій.

При проектуванні майбутнього мультимедійного уроку розробник повинен замислитися над тим, які цілі він переслідує, яку роль цей урок відіграє в системі уроків з теми, що вивчається, або всього навчального курсу.

Призначення мультимедійного уроку:

- для вивчення нового матеріалу, подання нової інформації;
- для закріплення пройденого, відпрацювання навчальних умінь і навичок;

- для повторення, практичного застосування отриманих знань, умінь, навичок;
- для узагальнення, систематизації знань.

У процесі підготовки й проведення мультимедійного уроку істотно змінюється роль учителя, який виступає передусім організатором, координатором пізнавальної діяльності учнів. Такий урок може заграти новими гранями, пройти більш привабливо, цікаво, динамічно.

Виникає питання про якість мультимедійного уроку, його результативність, необхідність. Урок не повинен перетворюватися на спектакль, розвагу. Відбір засобів мультимедіа має бути доцільним; поєднання ефективності (дієвості) й ефектності (здатності справляти сильне враження) – оптимальним. Користь буде максимальною, якщо учні одержать певний результат, наприклад, внаслідок здійснення самостійної, проектної, дослідницької діяльності.

Отже, мультимедійний урок – це форма організації спільної діяльності вчителя й учнів, результативність якої досягається застосуванням декількох мультимедійних технологій в їх доцільному поєднанні на всіх етапах.

Використання засобів мультимедіа на уроці повинно бути обґрунтованим: тільки в тому випадку, коли це слугує досягненню освітніх цілей уроку; не переважає над сутністю навчального матеріалу, не відволікає, не стає самоціллю, не зменшує значущості того, що повинні засвоїти учні.

Часто постає запитання: як визначати тип і структуру уроку з мультимедійною підтримкою? Зазначаємо, що застосування на уроці мультимедійних засобів не змінює ані його типу, ані структури. Усі етапи уроку зберігаються. Цілком очевидно, що змінними будуть тільки ступінь і час мультимедійної підтримки: від декількох до тридцяти хвилин залежно від мети, місця в системі уроків, призначення, наявності засобів і програмного забезпечення, готовності вчителя до застосування мультимедійних продуктів, рівня розвитку його інформаційної компетентності.

Необхідно усвідомити, що мультимедійні продукти не відповідають за якість і результативність уроку, але сприяють і якості, й результативності, дозволяють урізноманітнити процес сприймання й пошуку інформації, роблять урок більш яскравим і насиченим. Найважливішим у процесі організації уроку був і залишається вчитель. Ось чому, якщо раніше від учителя вимагалось створити оптимальний варіант тільки плану (проєкту) майбутнього уроку, то тепер цього вже недостатньо: інколи необхідно здійснювати оптимізацію плану в процесі самого уроку за обставинами, що склалися, реальними умовами, в яких проходить урок.

Зауважимо, що стратегічною метою і результатом навчання є формування особистості дитини як суб'єкта життєдіяльності. У найголовнішому сенсі бути суб'єктом означає бути господарем власної діяльності, власного життя: визначати цілі, розв'язувати завдання, відповідати за результати. Безперечно, проведення мультимедійних уроків й уроків з мультимедійною підтримкою сприятиме досягненню цієї мети всіх учасників освітнього процесу.

2. Планування медіауроку

Робота над плануванням медіауроку.

Практична робота № 12

Тема. Моделювання медіауроку в початковій школі. Педагогічний челендж «Медіазасоби – вектори сучасності».

Мета: навчити студентів моделювати уроки з використанням сучасних підходів та технологій навчання молодших школярів; розвивати креативність, критичне мислення; формувати медіакомпетентність.

Ключові слова: медіаурок, молодші школярі.

Рекомендована література до теми:

Карпенко С. Г., Попов В. В., Тарнавський Ю. А., Шпортюк Г. А. Інформаційні системи і технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : МАУП, 2004. 192 с.

Завдання для практичної роботи: презентувати медіаурок (на вибір студента обирається дисципліна й тема уроку) з використанням хмарних та онлайн-сервісів.

Шановні студенти!

**До вашої уваги відеоматеріали про освітні можливості
медіазасобів**

<https://www.youtube.com/watch?v=Cy4h0kKaMRQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=7keh5Nt94ko>

<https://www.youtube.com/watch?v=3gLZEQOYSHo>

<https://www.youtube.com/watch?v=HtL- uSPDCM>

<https://www.youtube.com/watch?v=04jsncsgrjo>

<https://www.youtube.com/watch?v=gLjobuK7klQ>

Головний учасник відеофрагменту професор математики М. Вітерс, який використовує на навчальних заняттях Smart-дошку, ноутбук, тим самим зацікавлюючи й умотивовуючи аудиторію до вивчення матеріалу або ж його закріплення.

Шановні студенти!

Зробіть розподіл медіазасобів за наведеною схемою

	Ранок	Йду на навчання	Під час навчання у ЗВО	На перерві	Після занять	Засинаю
Застосовані медіазасоби						
Як застосовуються медіа						

Узагальнювальні запитання:

1. Подумайте, яку інформацію ви отримували на кожному з зазначених етапів дня. Наскільки важливою була ця інформація? Чи можна було отримати інформацію, не маючи відповідних медіазасобів?
2. За результатами наведеної таблиці зробіть презентацію «Аудіальне меню дня».

**Перелік посилань
на відеофрагменти, які розкривають сутність та роль медіазасобів
у сучасному соціумі**

<https://ru.coursera.org/lecture/promyshlennost/budiet-li-xxi-viek-viekom-tsifrovykh-tiekhnologhii-cho-staniet-s-traditsionnymi-Hi74o?newQueryParams=%5Bobject+object%5D>

https://www.youtube.com/watch?time_continue=24&v=5D8oZs5isLw

https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=5ajGmawnzuA

https://www.youtube.com/watch?v=_Udo9yuz1Ss

Шановні студенти, будь ласка, аргументуйте або спростуйте тези

1. Кожне століття характеризується розвитком нових інформаційних технологій, які поступово удосконалюються. Такі нововведення призводять до змін традиційних форм праці, поліпшується система освіти. На зміну неефективним інформаційним технологіям приходять нові медіазасоби, які полегшують професійну діяльність, дозвіллеву сферу особистості. Доповни // спростуй тезу стосовно сучасних змін у світі професій. З чим це пов'язано?

2. Майбутній учитель початкової ланки стає високоінтелектуальним, високоосвіченим професіоналом завдяки вдосконаленню власних здібностей в галузі медіа. Для доведення / спростування тези опиши портрет такої людини

3. Домінуючим засобом у навчанні й вихованні сучасного покоління є медіатехнології. Деталізуй тезу / антитезу конкретними прикладами

4. Сучасні зміни в освіті потребують висококваліфікованих, вмотивованих фахівців, здатних критично мислити й аналізувати події, які відбуваються в сфері інформаційних технологій; зацікавлених до застосування медіа в освітньому процесі. Чим ти це доведеш / спростуєш? Чи дійсно це так?

5. Учителі початкової ланки, які не користуються Інтернетом та не застосовують у своїй практиці медіазасоби завжди будуть позаду. Доведи / спростуй тезу

6. Система освіти буде модернізуватися лише тоді, коли матиме компетентних фахівців у галузі медіа. Чи дійсно це так?

Оціни кожне завдання за 10-бальною системою (0 – легко, 10 – важко).

1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5 ___ 6 ___ »

Шановні студенти,
порівняйте комунікацію, опосередковану інтернет-технологіями,
з реальним спілкуванням. Результати зафіксуйте в таблиці

Види спілкування	Інтернет-спілкування	Реальне спілкування
Характеристики спілкування		
Переваги		
Недоліки		
Спільне		
Відмінне		

Проаналізуй ситуацію у відповідності до освітніх вимог сьогодення

Твої однокласники обговорюють інформацію про те, що в соціальній мережі «Facebook» зареєстровані вчителі вашої школи. Учні запросили їх «у свої друзі», але не всі вчителі підтвердили запрошення. Дехто з учнів вважає, що вчителі не повинні відкрито реєструватися в соцмережах, виставляти на розгляд своє особисте життя, «дружити» зі своїми учнями, тому що це зменшує авторитет учителя. Твоя позиція і дії:

Учитель дав тобі завдання підготувати реферат із медіакультури. Ти знаєш, що більшість твоїх однокласників просто скачують готовий реферат з Інтернету, роздруковують і, принісши на урок, отримують добру оцінку. Ти вирішив запитати, у чому вони бачать смисл таких рефератів? Найбільш імовірна відповідь на таке запитання.

Анкета спостереження уроку

Клас:

Кількість учнів:

ПІБ учителя:

Предмет:

Тема уроку.

Час	Етап уроку	Діяльність вчителя	Діяльність учнів	Примітки

Аналіз уроку
Освітній процес через медіа

Ключове поняття уроку	Про	Через	Для
	Пізнавальний підхід	Діяльнісний підхід	Компетентнісний підхід
	Що (реалізовувалось на уроці)?	Що (медіа)?	Що (отримали учні через застосування медіа)?
	Яким чином?	Яким чином?	Яким чином?

Означте місце медіа в освітньому процесі початкової школи _____

Питання для обговорення:

Якими були умови навчання?

Які цілі були поставлені та які медіазасоби обрані для їх досягнення?

Які види медіа застосовувались?

Як учитель розуміє сутність процесу навчання і які форми викладання обрав?

Як можна оцінити знання вчителя в галузі медіа?

Як можна оцінити результати діяльності учнів та вчителя з урахуванням застосування медіа?